

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ БІОРЕСУРСІВ  
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ  
"БЕРЕЖАНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ»**



# **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ**

## **ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ**

**Всеукраїнської науково-практичної  
інтернет-конференції**

**Бережани 2017**



ВІДОКРЕМЛЕНИЙ ПІДРОЗДІЛ  
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ  
БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

«БЕРЕЖАНСЬКИЙ АГРОТЕХНІЧНИЙ КОЛЕДЖ»



МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

**«АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ»**

27 жовтня 2017 року

Збірник наукових праць

Бережани – 2017

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання сучасної науки»: Зб. наук. праць.- Бережани, 2017. - Вип. 2. - 274 с.

**Редакційна колегія:**

|                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|-------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| Голова редколегії | <i>Пилишин С. І.</i> - кандидат філологічних наук, доцент, директор ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний коледж»                                                                                                                                                                                                                                |
| Члени редколегії: | <i>Воляк Л. Р.</i> – к.е.н., асистент кафедри статистики та економічного аналізу НУБіП України; <i>Дудка У. Т.</i> , <i>Калиній І. В.</i> – к.т.н., доц., <i>Качурівський В. О.</i> – к.пед.н., доц.; <i>Колос З. В.</i> – к.е.н., доц.; <i>Куць Т. В.</i> - к.е.н., доц.; <i>Макарчук О. Г.</i> – к.е.н., доц.; <i>Христенко Г. М.</i> – к.е.н., доц.; |

© ВП НУБіП України  
"Бережанський  
агротехнічний коледж "  
© Автори статей

## ЗМІСТ

### ПСИХОЛОГІЯ, ПЕДАГОГІКА ТА ОСВІТА

|                                                                   |                                                                                                                  |    |
|-------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| <i>Бондарєва Тетяна Павлівна</i>                                  | ВИКОРИСТАННЯ КРЕОЛІЗОВАНИХ<br>ТЕКСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ                                       | 10 |
| <i>Вишневецька Лариса Євгенівна</i>                               | ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ<br>НАВЧАЛЬНО - МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ<br>ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ     | 16 |
| <i>Гамзіна Оксана В'ячеславівна</i>                               | ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК<br>ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ                                                        | 21 |
| <i>Гречкін Юрій Володимирович</i>                                 | ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ<br>ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З<br>ДИСЦИПЛІНИ «РЕМОНТ МАШИН І ОБЛАДНАННЯ» | 28 |
| <i>Дудка Уляна Теодозіївна</i>                                    | ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО<br>ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ<br>ТЕХНОЛОГІЙ                   | 31 |
| <i>Замфереско Олена Вікторівна</i>                                | ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ<br>ЯКОСТІ МАЙСТРА РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ-<br>ПІДПРИЄМЦЯ                           | 38 |
| <i>Капран Юлія Анатоліївна</i>                                    | САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У<br>ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ І-ІІ РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ                               | 42 |
| <i>Кириленко Віталій Анатолійович, Люлько Михайло Євгенійович</i> | АНАЛІЗ СПОСОБІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБРАЗНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ<br>АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'Ь ТА ПРИКАЗОК                           | 48 |
| <i>Кізима Ірина Вікторівна</i>                                    | WEB- КВЕСТИ ЯК ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ<br>В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ                                               | 55 |
| <i>Колодій Яна Анатоліївна</i>                                    | СИСТЕМА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В<br>ПОЛЬЩІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ                                                | 61 |
| <i>Коник Алла Анатоліївна</i>                                     | СИСТЕМА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО<br>ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ                                                       | 68 |

|                                                                                                                                                                                  |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b><i>Коровська Анастасія Михайлівна</i></b> АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ, АСИСТЕНТ ДИТИНИ В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗНЗ: ДЕФІНІТИВНИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ                        | 73  |
| <b><i>Мітрошин Микола Георгійович</i></b> КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД НА ЗАНЯТТЯХ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНІКІВ-МЕХАНІКІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА ЕЛЕКТРОТЕХНІКА З ОСНОВАМИ АВТОМАТИКИ» | 79  |
| <b><i>Моргун Світлана Олегівна</i></b> ЗНАЧЕННЯ І ФУНКЦІЇ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ЇВ ТА ПРИКАЗОК                                                                                     | 82  |
| <b><i>Островська Тетяна Іванівна</i></b> ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ПОВЕДІНКИ НА ЗАНЯТТЯХ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН                                                    | 88  |
| <b><i>Пундик Ірина Олександрівна, Канцедал Наталія Валентинівна</i></b> САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ                              | 96  |
| <b><i>Сокирко Сергій Олександрович, Сокирко Оксана Миколаївна</i></b> ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ                                             | 101 |
| <b><i>Федоренко Людмила Володимирівна, Карпенко Наталія Миколаївна</i></b> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН                                               | 105 |
| <b><i>Філатова Валентина Леонідівна</i></b> КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ                                                  | 108 |
| <b><i>Хоруженко Яна Миколаївна</i></b> АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ ТА ІДІОМАТИЧНІ ВИРАЗИ ПОВ'ЯЗАНІ З БАТЬКІВЩИНОЮ ТА ЇХ ВІДПОВІДНИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ                        | 115 |
| <b><i>Шевченко Наталія Олександрівна</i></b> ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В КОЛЕДЖАХ                                             | 122 |



## ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ ТА ОПОДАТКУВАННЯ

|                                                                                              |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Брикульська Аліна Сергіївна, Мєднікова Світлана Володимирівна</i>                         | 128 |
| УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ                            |     |
| <i>Будніченко Марина Сергіївна, Мєднікова Світлана Володимирівна</i>                         | 133 |
| СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ |     |
| <i>Войнівська Маріна Ігорівна, Мєднікова Світлана Володимирівна</i>                          | 140 |
| БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ                        |     |
| <i>Зазимко Олександра Сергіївна, Мєднікова Світлана Володимирівна</i>                        | 145 |
| СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ                         |     |
| <i>Мєднікова Світлана Володимирівна</i>                                                      | 150 |
| ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ                          |     |
| <i>Сметана Ірина Богданівна</i>                                                              | 155 |
| ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА                                 |     |
| <i>Холостих Катерина Олександрівна, Мєднікова Світлана Володимирівна</i>                     | 160 |
| АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ      |     |
| <i>Цокало Людмила Михайлівна</i>                                                             | 167 |
| ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ                                              |     |

## ЕКОНОМІКА

|                                                                                          |     |
|------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <i>Брикульська Аліна Сергіївна, Морбицер Альона Романівна, Гурська Лариса Леонідівна</i> | 176 |
| ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ         |     |

*Булах Ірина Іванівна, Шиманська Олена Володимирівна* РОЗВИТОК ПОНЯТЬ ПРОЦЕСІВ ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ 181

*Бурдаш Уляна Євгенівна* АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ (ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ) 188

*Лачинов Юрий Николаевич* ЛОЖНОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКИ НЕМАТЕРИАЛЬНОЙ И НЕАДЕКВАТНОСТЬ НАУЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ 194

*Романенко Тетяна Василівна* ІННОВАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ 201

*Тайлакова Олена Володимирівна* ПІДПРИЄМНИЦТВО ХЕРСОНЩИНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ 207

#### МЕХАНІЗАЦІЯ АПВ

*Дяченко Любов Анатоліївна, Кириченко Олександр Миколайович* ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ 215

#### ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА, ЕЛЕКТРОТЕХНІКА ТА ЕЛЕКТРОМЕХАНІКА

*Бігун Владислав Віталійович, Небесний Анатолій Миколайович* ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ 221

*Погорілий Юрій Олегович, Небесний Анатолій Миколайович* ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОЇ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ 227

#### ЕКОЛОГІЯ

*Пуд Ірина Валентинівна, Пуд Катерина Олександрівна* ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ 234

*Римарь Ірина Іванівна* СУЧАСНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ВОДОЙМ В РЕЗУЛЬТАТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ 239



## МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ ТА МОДЕЛІ

|                                                        |                 |             |
|--------------------------------------------------------|-----------------|-------------|
| <i>Білан Людмила Василівна, Роман Лариса Халімівна</i> | ТЕОРЕТИЧНІ      | 245         |
| ЗАСАДИ                                                 | ОПТИМІЗАЦІЙНОГО | МОДЕЛЮВАННЯ |
| СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ                       |                 |             |

## СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ

|                                                 |                                |     |
|-------------------------------------------------|--------------------------------|-----|
| <i>Белла Марина Віталіївна</i>                  | МЕМ ЯК ЕФЕКТ ПОСТРОЛЬОВОЇ      | 250 |
| ДОМІНАНТИ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ                |                                |     |
| <i>Матвійчук Тетяна Адамівна</i>                | ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ     | 254 |
| ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК      |                                |     |
| МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ                              |                                |     |
| <i>Петрук Ганна Миколаївна</i>                  | МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ | 261 |
| GOOGLE ПІД ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДИСЦИПЛІН   |                                |     |
| <i>Юпаткіна Наталія Ярославівна</i>             | ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ           | 265 |
| СЕРВІСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ АНКЕТНИХ (ТЕСТОВИХ) ФОРМ |                                |     |

УДК 37.013

*Бондарєва Тетяна Павлівна*

*Кандидат філологічних наук, методист*

*Вовчанський технікум Харківського*

*національного технічного університету*

*сільського господарства імені Петра*

*Василенка*

### **ВИКОРИСТАННЯ КРЕОЛІЗОВАНИХ ТЕКСТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

***Анотація.** У статті розкривається зміст поняття «креолізованого» тексту в парадигмі освітньої діяльності викладача-словесника. Наводяться приклади його використання із власного досвіду та результативність у підготовці студентів.*

***Ключові слова:** креолізований текст, освітній процес, скрапбук, буктрейлер.*

***Abstract.** The article reveals the concept of "create" text in the paradigm of educational activity of the teacher of language and literature. Examples of its using from own experience and effectiveness in preparing students are proposed.*

***Keywords:** create text, educational process, scrapbook, trailer.*

*Немає нічого, крім тексту.*

*Ж. Дерріда*

Сучасне суспільство запроваджує досить велику кількість заходів для популяризації друкованої книги та для розвитку активної читацької позиції

молоді. Подекуди у громадських місцях (наприклад, парки відпочинку у м. Києві) можна знайти «мандрівну» бібліотеку (таке собі поняття «буккросингу») – спеціальні ячейки, в якій можна покласти/взяти книгу для читання (мал.1).



Мал. 1. Ячейка «вільної» бібліотеки. Парк ім. Т. Шевченка, м. Київ, 2017 р.

(власне фото)

Попри такі зусилля чи то держави, чи то активістів читацька активність стає дедалі нижчою, що зокрема підтверджується небажано низьким рівнем прочитання нашими студентами першоджерел (тобто не в скороченні) творів художньої літератури.

Ми у своїй діяльності маємо справу із «медіапоколінням» – це студенти від 15 до 17 років (рідше – старші), яким властива так звана «кліпова свідомість». Як стверджує дослідниця Ісаєва О., доктор пед. наук, у своїй статті «Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності» [4], «Для нього (підлітка – письменка наша – Б. Т.), зазвичай, характерні дві крайнощі: гіперактивність чи пасивність, пригніченість і навіть байдужість. Йому, як і всім нам, сьогодні не вистачає часу. Прагнучи все встигнути, підключаючи всі канали сприйняття інформації, в решті решт людина сьогодні знає багато чого, але поверхово, почасти не здатна до самостійного аналізу і нерідко втрачає бажання пізнавати щось нове. Така

розірваність сприйняття впливає на формування «мозаїчного» мислення» [4].

Таким чином, викладач літератури у своїй діяльності постає перед низкою проблем: це і адаптація навчального матеріалу до вікових та психологічних особливостей кожної групи студентів, і зацікавлення до читання художніх текстів, і розвивання у підлітків таких важливих компетентностей, як комунікабельність та вміння висловлювати власні думки щодо прочитаного.

Саме з метою залучення студентів до процесу читання я у своїй діяльності використовую технології креолізованих текстів. За визначенням дослідників, а саме М. Ворошилова, Е. Анісімова та О. Ісаєвої, **креолізований текст** – це «складне текстове утворення, у якому поєднуються вербальні (тобто словесні) та невербальні (що належать до інших знакових систем) елементи. Вони створюють певну візуальну смислову єдність, що комплексно впливає на реципієнта.

Тобто це структура змішаного типу, у якому з метою створити якомога кращі вимоги для розуміння тексту представлені вербальні та візуальні засоби передачі інформації» [1; 2; 4].

Науковці виділяють такі форми створення креолізованого тексту:

- комікси (як відомо, цей жанр, що об'єднує літературу та образотворче мистецтво, представляє собою історії в малюнках. Комікси користуються інтересом у школярів різного віку. Популярним різновидом коміксу є японські комікси – манги. Відомо, що в Японії манги читають представники різних поколінь. За допомогою такого креолізованого тексту, що є синтезом як образотворчого мистецтва, так і літературного явища, представлено різноманітні твори художньої літератури (пригоди і романтика, фантастика і твори на історичну тематику);

- буктрейлер (відеоролик рекламного характеру про книгу, метою якого є популяризація певного твору);

- мотиватор на літературну тему – зображення позитивного змісту, спрямоване на створення мотивації у прочитанні певного художнього твору;

- постер на літературну тему – художньо оформлений плакат, що рекламує певний твір чи письменника;
- буклет або брошура, що містить текстову та графічну інформацію про певну книгу або творчість письменника;
- фотоколаж на літературну тему з метою популяризації конкретного художнього твору або творчості певного письменника;
- логотип (оригінальне графічне зображення, що пов'язується з конкретною темою або явищем) на літературну тему;
- «дуддл» (заставка для ГУГЛа), присвячена художньому твору або письменнику;
- скрапбукінг (від англ. scraps – дрібні папірчики, записочки, білетики та book – книжка) - це оформлення фотографій, різноманітних вирізок у сторінки та альбоми. Як відомо, укладання таких альбомів на різноманітні теми притаманне багатьом сучасним дівчатам-підліткам. А отже, це може використати і учитель літератури, запропонувавши школярам створити скрапбукінг, присвячений якомусь літературному твору або творчості письменника;
- кардмейкінг (від англ. card – листівка та making – робити) - це створення листівок ручної роботи. Останнім часом цей вид творчої діяльності дизайнерського характеру став хобі достатньо великої кількості молодих людей (переважно дівчат). Тематика таких листівок може бути різноманітною, зокрема і літературною.

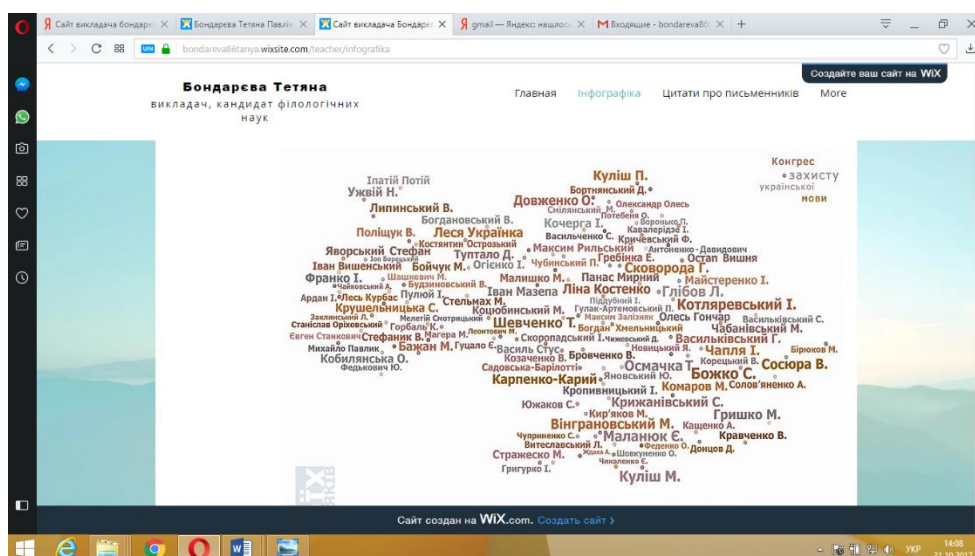
На своїх заняттях з української літератури ми використовуємо технологію **скрапбукінга**. Студенти, які стабільно мають високий рівень навчальних досягнень (тобто ті, що належать до активних читачів) виконують проекти – створюють альбоми з життя і творчості письменників та їх творів. Ці проекти по завершенні підлягають захисту перед одногрупниками. Саме тут спрацьовує принцип «навчаючи - вчуся», коли задача зацікавити молодь у читанні розв'язується не викладачем, а самими студентами.



Мал. 2. Креолізований текст «Іван Нечуй-Левицький. Історичні твори»  
(власне фото)

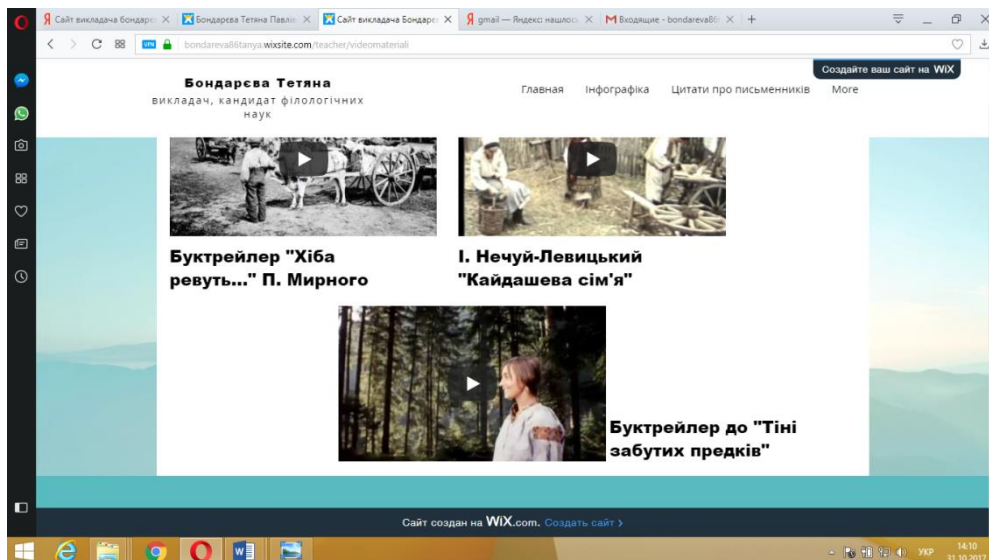
Крім того, у своїй діяльності використовую інформаційно-комунікаційні технології.

Так, вже не є новиною, що мати власний освітній веб-сайт – це маст-хев сучасного педагога. Саме з цією метою я створила персональний сайт викладача, в структурі якого містяться матеріали креолізованого характеру – це **інфографіка** (мал. 2) з української літератури та **буктрейлери** (мал. 3) до творів українських письменників.



Мал. 3. Інфографіка з української літератури (скріншот)





Мал. 4. Буктрейлери до творів українських письменників (скріншот)

Отже, сучасні умови освітньої діяльності посиляють викладачеві української літератури різноманітні виклики, на які він мусить адекватно реагувати. Завданням викладача-словесника і досі залишається формування не лише читацької грамотності студента, але і його особистості, що визначено гуманітарною спрямованістю дисципліни.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Анисимова Е. Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов): учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов. - М.: Academia, 2003. - 128 с.
2. Ворошилова М. Б. Креолизованный текст: аспекты изучения// Политическая лингвистика. - Вып. 20. - Екатеринбург, 2006. - С. 180-189.
3. Дуров П. 7 элементов системы образования XXI века [Электронный ресурс] – Режим доступа: [http://slon.ru/ipad/7\\_elementov\\_sistemy\\_obrazovaniya\\_xxi\\_veka-786760.xhtml](http://slon.ru/ipad/7_elementov_sistemy_obrazovaniya_xxi_veka-786760.xhtml)
4. Ісаєва О. Креолізований текст на уроках світової літератури як фактор активізації читацької діяльності [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.slideshare.net/ippo-kubg/ss-38599286>

*Вишневецька Лариса Євгенівна*  
*викладач математики, викладач*  
*– методист, ВСП «Ногайський*  
*коледж Таврійського*  
*державного агротехнологічного*  
*університету»*  
[vishneveckaja.07@gmail.com](mailto:vishneveckaja.07@gmail.com)

## **ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ НАВЧАЛЬНО - МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

***Анотація.** У статті розглядається використання електронних навчально-методичних комплексів у професійній підготовці майбутніх фахівців*

***Ключові слова:** фахівець, вища освіта, особистість, сучасні технології*

***Abstract.** The article examines the use of electronic teaching aids in the training of future specialists.*

***Keywords:** specialist, higher education, personality, modern technologies*

Основне завдання вищої освіти полягає у формуванні творчої особистості фахівця здатного до саморозвитку, самоосвіти, [інноваційної](#) діяльності. Посилення ролі самостійної роботи студентів означає принциповий перегляд організації освітнього процесу у ВНЗ, який має будуватися так, щоб розвивати вміння вчитися, формувати у студента здатності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способів адаптації до професійної діяльності у сучасному світі.

Підвищення активності студентів при роботі в позааудиторний час

пов'язаний з рядом труднощів. У першу чергу це неготовність до нього як більшості студентів, так і викладачів, причому і в професійному і в психологічному аспектах. Крім того, існуюче [інформаційне забезпечення](#) навчального процесу недостатньо для ефективної організації самостійної роботи.

Сучасні технології дозволяють не лише підвищити ефективність традиційних форм навчання, але й спрямовані на активізацію самостійної роботи студентів з вивчення дисципліни.

В останні роки все більшої популярності набувають так звані хмарні технології; інтелект карти, ментальні карти, карти знань (mind map) в хмарах.

Карта знань - це логічно вибудована структура знань навчальної дисципліни.

Хмарні технології — це технологія, яка надає користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервіса, при цьому користувачеві не потрібно ніяких особливих знань про інфраструктуру «хмари» або навичок управління цією «хмарною» технологією. До переваг хмарних технологій слід віднести:

- ✓ відкритість освітнього середовища для користувачів;
- ✓ з'являється можливість використання відео і аудіо файлів прямо з Інтернету, без додаткового завантаження на комп'ютер;
- ✓ необмежений обсяг збереження даних;
- ✓ доступність з різних пристроїв і відсутня прив'язка до робочого місця;
- ✓ забезпечення захисту даних від втрат; та інше.

Найважливішою умовою ефективності самостійної роботи студентів є розробка комплексу методичного забезпечення навчального процесу. Студент повинен мати згрупований матеріал, що допоможе йому зрозуміти логіку побудови курсу, структуру, зміст дисципліни. І якщо студент пропустив заняття (чи то лекція, чи то практичне заняття), то міг самостійно чітко орієнтуватися, який матеріал він має відпрацювати, що і як йому треба

виконати, мати на це методичні вказівки і рекомендації.

Електронний навчально – методичний комплекс створено, розміщено в мережі Інтернет за посиланням <https://drive.google.com/file/d/0B3Aa93cqlH8vdlFpYlcyMmFUdHc/view?usp=sharing>, на електронних носіях, що дозволяє в повній мірі забезпечити студентів необхідною інформацією з дисципліни і в зручній формі користуватись нею. Проте, процес міцного засвоєння знань як центральна частина процесу навчання є психологічно складним, що включає сприйняття матеріалу, його осмислювання, запам'ятовування і оволодіння, що дає можливість по-різному оперувати ним, вільно користуватися в різних ситуаціях.

Зрозуміло, «Вища математика» - це не та дисципліна, яку легко самостійно засвоїти навіть тоді, коли є дуже гарні конспекти. Тому виникає необхідність створити карту знань, яка містить відеолекції за темами навчальної програми. Саме відеолекція є засобом передачі наукових знань.

Одним із основних положень загальної психології є факт, що процес сприйняття, осмислення і запам'ятовування навчального матеріалу істотно залежить від характеру та якості його викладу. Тому слід зауважити, що не сама відеолекція несе позитивний результат, а вміння лектора донести цей матеріал до студента, максимально полегшити розуміння та активне запам'ятовування найважливіших понять, тверджень і прикладів, залучаючи «до роботи» слухову, зорову та емоційну пам'ять.

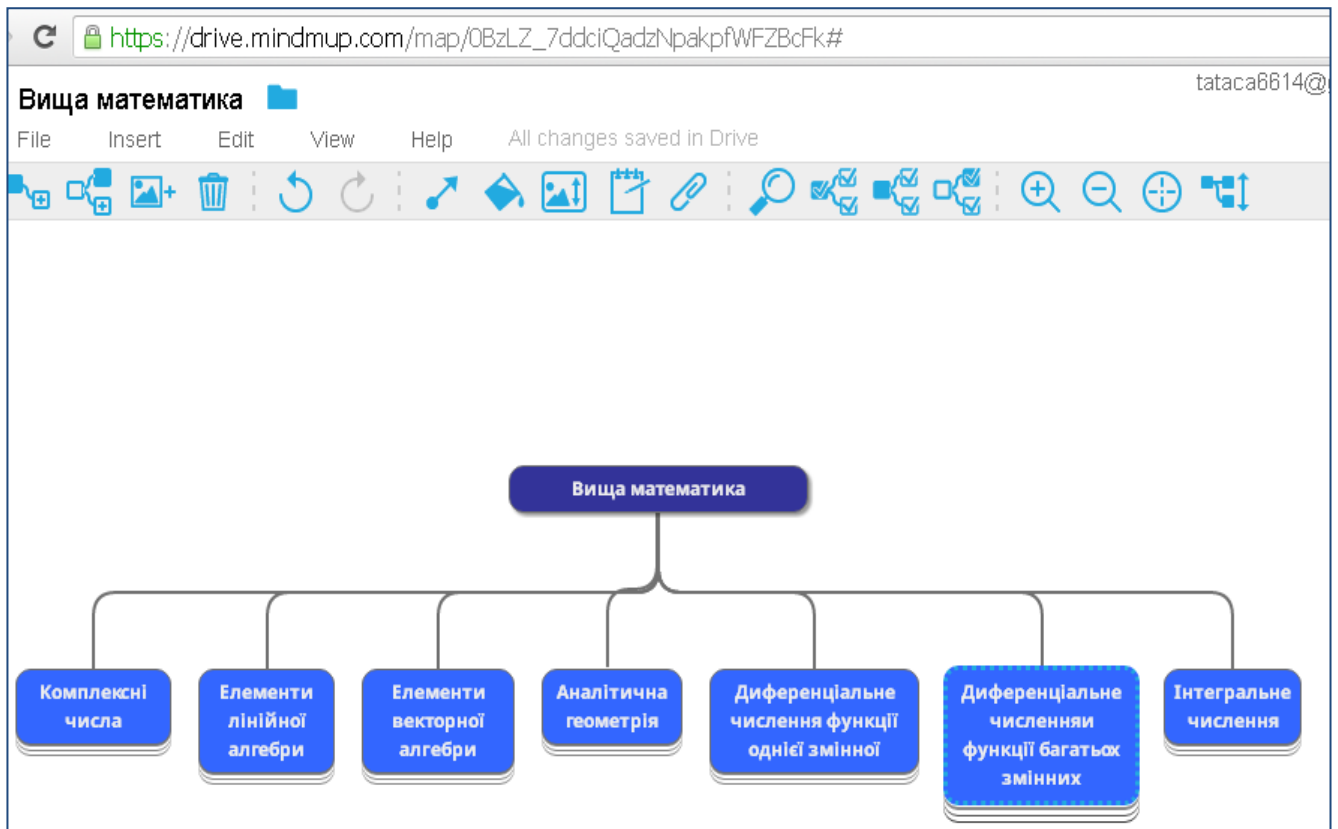
При перегляді відеолекцій сприйняття знань відбувається у процесі такої діяльності студентів: візуальне сприйняття та спостереження явищ та процесів; слухання пояснень викладача та стислого занотовування змісту його розповіді; читання. Разом з цим, така зовнішня діяльність студентів супроводжується первинним осмисленням та розумінням одержуваної інформації.

Працюючи з картою знань, студенти можуть впливати на свій власний

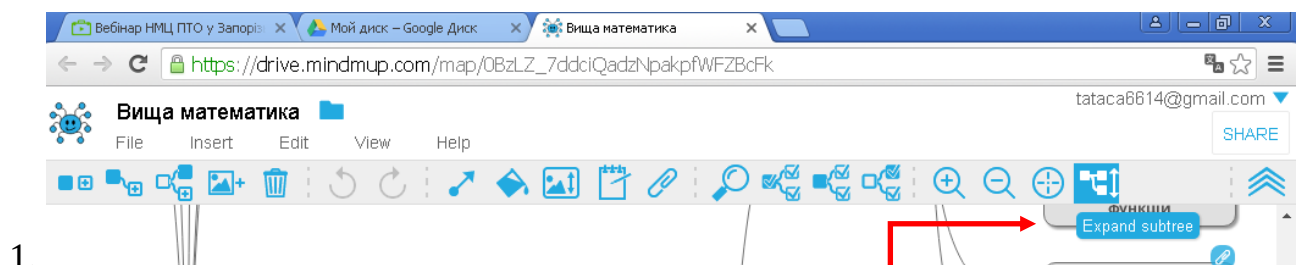
процес навчання, підлаштовуючи його під свої індивідуальні здібності та переваги. Вони вивчають саме той матеріал, який їх цікавить, повторюють вивчення стільки разів, скільки їм треба; все це підвищує ефективність самостійної роботи студентів, рівень мотивації навчання, ефективність управління навчальним процесом.

### КАРТА ЗНАНЬ З ВИЩОЇ МАТЕМАТИКИ

Посилання [https://drive.mindmup.com/map/0BzLZ\\_7ddciQadzNpakpfWFZBcFk#](https://drive.mindmup.com/map/0BzLZ_7ddciQadzNpakpfWFZBcFk#)

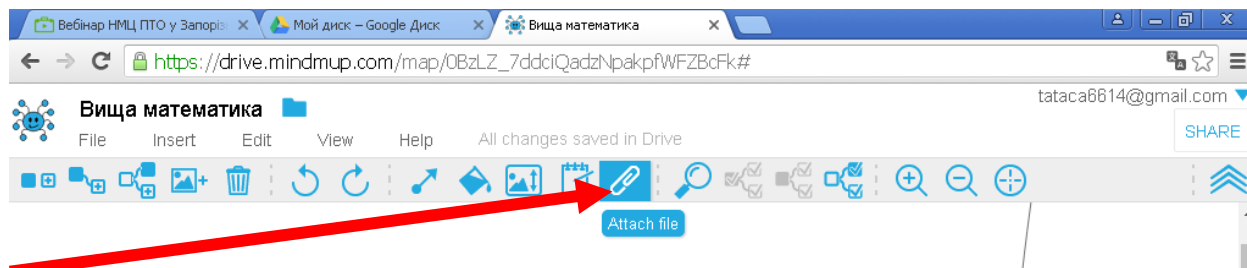


Примітка:

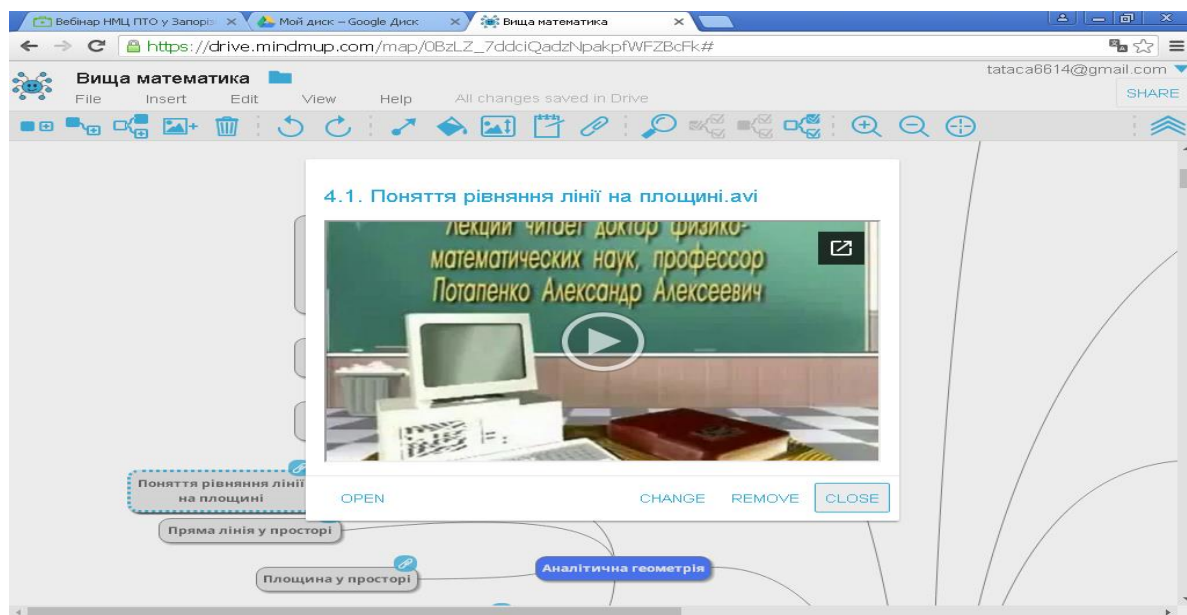


1. Якщо карта структурована, то розкласти її на підрозділи можна за допомогою кнопки на панелі інструментів.

2.



Якщо натиснути на скріпку, то завантажуватиметься відеолекція теми розділу.



Отже, використання електронних навчально – методичних комплексів, карт знань дозволяє значно посилити мотивацію студентів до вивчення дисципліни, індивідуалізувати і диференціювати процес навчання, надавати студентам можливість самостійного вибору режиму навчальної діяльності. Також електронні засоби навчання забезпечують умови для професійного саморозвитку, самореалізації студентів і є засобами для здійснення індивідуально-орієнтованого навчання.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Положення про електронний навчально-методичний комплекс з дисципліни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tneu.edu.ua/study/bologna-process/the-provisions-of-enmkd/1320-polozhennya-pro-elektronniy-navchalno-metodichniy-kompleks-z-disciplni.html>



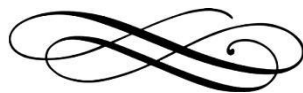
2. [www.youtube.com](http://www.youtube.com)

3. Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми // Зб. наук. пр. у 2-х част. / Редкол.: І.А. Зязюн (голова) та ін. – Київ-Вінниця: ДОВ «Вінниця», 2000. – Ч. I – С. 391-395, 486.

4. Киевские школы освоят облачные технологии Microsoft [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://ko.com.ua/kievskie\\_shkoly\\_osvoyat\\_oblachnye\\_tehnologii\\_microsoft\\_69614](http://ko.com.ua/kievskie_shkoly_osvoyat_oblachnye_tehnologii_microsoft_69614).

5. Морзе Н.В. Як навчати вчителів, щоб комп'ютерні технології перестали бути дивом у навчанні? / Н.В. Морзе // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2010. — №6 (86). — С.10–14.

6. Облачные вычисления. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: [http://habrahabr.ru/blogs/cloud\\_computing/111274](http://habrahabr.ru/blogs/cloud_computing/111274).



УДК 378.147

*Гамзіна Оксана В'ячеславівна*  
викладач економічних дисциплін,  
спеціаліст II категорії  
Нікопольський коледж ДДАЕУ

## **ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ**

*Анотація.* У статті розглядаються методичні прийоми, що дозволяють формувати економічне мислення студентів у процесі проведення лекційних занять.

*Ключові слова:* економічне мислення, добробут людини, професійна освіта, практичне навчання, активізація навчання.

**Abstract.** *The article discusses teaching methods, allowing to form the economic thinking of students in the process of conducting lectures and practical classes.*

**Keywords:** *economic thinking, human well-being, professional education, practical training, intensification of studying.*

Економічна наук – це не зведення  
готових правил, це наука про  
економічне мислення

Дж.Мейнард Кейнс

Сьогодні економіка входить у життя кожної людини. Вона є фундаментом будь-якого суспільства. Цивілізація не може досягти подальшого прогресу без широкої економічної освіти. Особливо зростає інтерес до економіки в умовах ринкової економіки.

Економічне мислення виникло на ранніх стадіях розвитку людського суспільства. Його формування пов'язане з об'єктивною необхідністю в пізнанні мотивів діяльності людини, законів господарського життя. Ще в давнину люди намагались знайти відповіді на запитання: як нажити майно, як раціонально його використовувати та примножити, які джерела багатства. Жодне суспільство, жодна країна, якою б економічно розвиненою вона не була, не в змозі задовольнити безмежні людські потреби. Сучасна економіка – це динамічна наука, яка вивчає раціональні методи використання обмежених ресурсів у процесі задоволення зростаючих потреб людей і суспільства.

Кожна людина щодня піклується про свій добробут і добробут своєї сім'ї, робить економічний вибір. Тому знання економічних категорій і законів, хоча б на побутовому рівні дає змогу вільно орієнтуватися у економічному просторі.

Результати досліджень різних аспектів економічної поведінки людини її психологосоціологічних основ можна знайти в роботах таких відомих економістів, як А. Маршалла, К. Менгера, А. Сміта, Г. Тарда й ін. Зокрема, А.

Маршалл дійшов висновку, що життєвий успіх тісно пов'язаний із наявністю у людини розвинутого мислення. Він зазначає, що «кожен скільки-небудь гідний громадянин присвячує кращі свої розумові сили господарській діяльності ... і домагається успіху лише тоді, коли розум його працює найбільш напружено»[6, 83].

Французький соціолог і криміналіст Г. Тард одним із перших дослідив психологосоціологічні основи взаємодії людей (індивідів) у контексті положення про те, що саме суспільство є продуктом такої взаємодії. Він вважав, що людина (індивід) впливає на суспільство (а не навпаки), звідти соціально-економічний аспект людської психології є придатною базою для теорії економічної культури – поведінки, мислення. [7,26]. Основні аспекти дослідження економічного мислення й економічної діяльності розглядаються в роботах Г. Ложкіна, В. Спасеннікова, П. Хейне та ін. Так, підкреслюючи особливу роль економічного мислення у професійній діяльності, А. Дзундза зазначає, що «...успіх у професійній діяльності або підприємницькій діяльності значною мірою залежить від рівня розвитку соціоекономічної культури людини, яка складається не тільки з глибоких фундаментальних знань класичних наук і соціально-економічних теорій, а, крім того, зі здатності розмірковувати, відчувати цифри, вести розрахунки» [2,39]. Що ж таке економічне мислення?

Економічне мислення – 1) система поглядів індивіда на закономірності економічного розвитку, сутність економічних явищ і процесів та причини їх виникнення, 2) діалектичне поєднання і взаємодія економічних знань, ідей, теорій тощо в економічній системі[8].

Економічне мислення – структурний елемент мислення людини взагалі. Зміст економічного мислення людини зумовлений типом існуючих суспільних відносин (економічних, соціальних, політичних, культурних, характером законодавчої бази тощо), умовами її життя, місцем у соціальній структурі та ін. [8].

Розвиток економічного мислення студентів відбувається завдяки використанню прийомів та методів інтерактивного навчання. Використання цих методів дозволяє відчувати себе дослідником, навчитись працювати в групі, вислуховувати іншу думку та відстоювати власну, розв'язувати ситуації, аналізувати події та придбати навички самостійної роботи.

Щоб досягти найбільш ефективного впливу потрібно впливати не лише на розум і свідомість, а також на почуття. Його виконання можливо лише в тому випадку, коли викладач озброєний не тільки ґрунтовною теоретичною підготовкою, але може поєднувати економічну теорію з життям. Тому, на заняттях доцільно активніше використовуються проблемні ситуації. Наприклад, при викладанні дисципліни «Економічна теорія» теми: «Потреби. Ресурси. Проблема економічного вибору», розглядаються ситуації обмеженості кишенькових грошей та наявності двох-трьох потреб, які є на даний час більш актуальними для студента.

Підсумком заняття при вивченні цієї теми є обговорення наступної ситуації: після закінчення коледжу у вас є два шляхи: продовжувати навчання у ВНЗ або йти працювати. Що для Вас буде альтернативною вартістю? Обґрунтувати вибір одного з двох варіантів.

Специфіка дисципліни вимагає майже щодня розв'язувати задачі. Розв'язуючи економічні задачі, студенти повторюють, закріплюють і одержують нові теоретичні знання, застосовують їх у практичних цілях, оволодівають загальними методами виконання економічних розрахунків. Завдяки цьому досягається більш міцний зв'язок теорії з практикою. Розв'язування економічних задач – важливий засіб розвитку економічного мислення. Так, наприклад, на закріплення навчального матеріалу з дисципліни «Економічна теорія» про витрати та прибуток студенти розв'язують таку задачу: Підприємець Іванов відкриває кафе. За оренду приміщення він платить 120 тис.грн на рік. Він наймає персонал із 10 чоловік, кожному з яких він платить по 500 грн. на місяць. Сировина, матеріали, електроенергія та інші

ресурси зі сторони складають 60 тис. грн. на рік. Щоб відкрити кафе, підприємцю довелося вкласти у справу 500 тис. грн. власних коштів. Відсоткова ставка за банківськими вкладами склала 10% річних. Свій талант підприємницький талант Іванов оцінив у 12 тис. грн., хоча міг посісти місце менеджера в ресторані з окладом 24 тис. грн. на рік. Річний виторг підприємця склав 1000 тис. грн.. Обчисліть бухгалтерський та економічний прибуток.

Для розуміння впливу економічних законів на життя і добробут кожної окремої людини проводяться дослідження з метою закріплення теоретичних знань. Наприклад, на занятті з дисципліни «Економічна теорія» по темі «Домогосподарство – як суб'єкт ринкової економіки. Доходи і витрати домогосподарств», студенти отримують таблиці з переліком основних продуктів харчування (біля 15-20 позиції). Потрібно зробити дослідження про зміну рівня прожиткового мінімуму за три місяці, як ця зміна вплинула на їх сімейний бюджет.

При вивченні економічних дисциплін багато приходиться вирішувати завдання. Умови задачі і результати її розв'язування повинні відповідати реальній практичній ситуації. Наприклад, у процесі вивчення теми «Заробітна плата» студенти самостійно визначають тарифну ставку, основну та додаткову заробітну плату при виконання деяких операції при вирощуванні сільськогосподарської культури. Визначають відрахування з заробітної плати.

Я вважаю, розв'язування економічних задач необхідно використовувати для формування в студентів навичок планування своєї діяльності, формування умінь застосовувати теоретичні знання на практиці. Щороку студентам при вивченні теми «Банки. Банківська система» цікаво вивчати як розрахувати дивіденди депозитних вкладів деяких українських банків. На занятті, група поділяється на команди ( я роблю по принципу: один ряд – одна команда). Кожна група отримує окреме завдання, що стосується нарахування суми відсотка. На виконання завдання відведено – 10 хвилин. Розв'язання завдання студенти виконують у конспекті. Після цього представники від кожної команди

заповнюють біля дошки свій рядок у зведеній таблиці.

Кожен з нас щодня стикається з необхідністю спланувати свій день, відпочинок, тренування тощо. Набувати ці навички ми вчимося при вивченні дисципліни «Економіка та організація аграрного виробництва» з теми «Бізнес-планування», де студенти ознайомлюються з принципом складання бізнес-плану. Нажаль, кількість годин щороку зменшується і на цю тему відведено лише шість годин. Але, за цей короткий час ми намагаємось зі студентами вивчити структуру бізнес-плану, розібрати бізнес-план на прикладі ПП «Агрофірма Катеринівська» і підсумком є самостійне складання на основі вихідних даних фінансового плану.

Основними шляхами формування та подальшого розвитку економічного мислення є не тільки навчальні заняття, а й різноманітні виховні заходи з дисциплін економічного циклу. Традиційно проводяться в розрізі тижня циклової комісії серед студентів четвертого курсу відкритий виховний захід-конкурс: «Молодь тестує якість». Завдання конкурсу є підвищення обізнаності молоді в питаннях реалізації прав споживачів, розвиток уміння орієнтуватися на сучасному ринку товарів і послуг, виховання споживчої культури.

З метою перевірки знань студентів у нетрадиційній формі та підвищення зацікавленості в дисциплінах економічного циклу серед студентів третього курсу проводиться економічний брейн-ринг. Психологічна цінність такого виховного заходу полягає в тому, що використовується групова робота, студенти обмінюються інформацією, позитивними емоціями, допомагають один одному.

В основі методики проведення лекцій із зазначеної дисципліни покладено метод зведеного викладу [1, с.86-87] та ілюстративно- демонстраційний метод. Полягає це в тому, що пояснення нового матеріалу на занятті здійснюється не лише у формі монологу викладача; останній також пропонує студентам запитання й завдання теоретичного або практичного характеру, відповідно до результатів виконання яких і одержаних відповідей продовжує пояснення. Така



процедура повторюється декілька разів протягом заняття. Виклад матеріалу супроводжується демонстрацією за допомогою мультимедійного проектора чи роздаткового матеріалу (у вигляді схем, таблиць, графіків тощо) і прикладів практичної реалізації основних теоретичних положень. Матеріал, який повідомляється студентам, має практичну спрямованість і складає концептуальну основу дисципліни. У процесі прослуховування лекції, студенти нотують основні теоретичні положення дисципліни. Відповідають на поставлені запитання, вирішують запропоновані завдання, висловлюють свої думки й міркування щодо матеріалу, що розглядається. У процесі викладу матеріалу дисципліни, важливого значення набуває особистісний мотиваційно-орієнтаційний компонент навчальної діяльності. Студенти мають усвідомити, що у процесі навчання у коледжі, перш за все, формується особистість майбутнього фахівця, тобто людини, яка володіє широким колом знань, має критичне мислення, вміє аргументовано висловлювати свої думки, судження, аналізувати, виокремлювати головне. Цьому сприяє система прийомів організації взаємодії між учасниками навчального процесу, викладу навчального матеріалу.

Нехтування економічною освітою, формуванням культури підприємництва молодого покоління загрожує державі втратою конкурентоспроможності на світовому ринку та її економічній безпеці.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економіки: Навч. – метод. Посібник. – К.: КНЕУ. 1998.
2. Дзундза А.І. Формування економічного мислення учнів засобами економіко-математичного моделювання // Рідна школа. – 2004. – №4. – С.3943.
3. Економічна освіта у школі: проблеми і перспективи// Директор школи. – 2001. - №46-47
4. Ковальчук Г.О. Активізація навчання в економічній освіті: Навч. посіб. –

2-ге вид., доп. – К.: КНЕУ, 2005. – 298 с

5. Ложкін Г.В. Економічна психологія: Навч. посіб./ Г.В. Ложкін, В.В. Спасенніков, В.Л. Комаровська. – К.: ВД «Професіонал», 2004. – 304с.

6. Маршалл А. Принципы политической экономии / Пер. с англ. – М.: Прогресс. – Т.1. – 1983. – 416 с.

7. Tarde G. Psychologie économique. Tome premier. – Paris: Félix Alcan, Éditeur, 1902. – 383 p.

8.<http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/51-e/935-ekonomichne-mislennya.html>



**УДК 37.013**

***Гречкін Юрій Володимирович***

*Спеціаліст вищої категорії, директор*

*Вовчанський технікум Харківського*

*національного технічного університету*

*сільського господарства імені Петра*

*Василенка*

**ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНЖЕНЕРНОГО МИСЛЕННЯ  
СТУДЕНТІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «РЕМОНТ МАШИН І  
ОБЛАДНАННЯ»**

***Анотація.*** У статті розглянуто деякі аспекти розвитку інженерного мислення студентів вищого аграрного навчального закладу I рівня акредитації на заняттях з дисципліни «Ремонт машин і обладнання». Наведені приклади із власного педагогічного досвіду викладача.

***Ключові слова:*** інженерне мислення, технічне мислення, аграрна освіта.

***Abstract.*** The article considers some aspects of the development of engineering

*thinking of students of agrarian higher educational institutions of the first accreditation level in the lessons for the discipline "Repair of machinery and equipment". There are examples from my own pedagogical experience of the teacher in the article.*

**Keywords:** *engineering thinking, technical thinking, agricultural education.*

Сучасний етап розвитку освіти і науки в Україні вимагає від викладача професійних дисциплін опановувати не лише традиційні та інноваційні методики викладання, але і самотужки вивчати психологічні та фізіологічні особливості студентської аудиторії. Це особливо важко, якщо врахувати, що викладач такої дисципліни за спеціальністю має бути, перш за все, інженером, тобто мати фахову освіту. Проте такі обставини не знімають з педагога обов'язок постійно підвищувати свій педагогічний та методичний рівень.

Отже, на заняттях з професійних дисциплін основними завданнями для педагога залишається не лише забезпечення засвоєння студентами програмового матеріалу, але і розвиток інженерного мислення як ключової компетентності для майбутнього техника-механіка.

У своїх дослідженнях Шубін В. І. та Пашков Ф. Е. під інженерним мисленням розуміють прояв інженерної діяльності, продуктом якої виступають знання, необхідні для створення і функціонування людино-машинних структур.

Іванов С. Л. інженерне мислення визначає як специфічну форму активного відображення морфологічних і функціональних взаємозв'язків предметних структур практики, спрямовану на задоволення технічних потреб у знаннях, засобах, прийомах, з метою створення технічних засобів і технологій організації.

Ми вважаємо, що формування інженерного мислення не можливе без формування такого мислення як технічне, науково-дослідне, конструктивне та економічне.

Проблемам розвитку технічного мислення присвячено цілий ряд

фундаментальних, експериментальних та прикладних психологічних досліджень (А. В. Антонов, Б. А. Душков, Е. А. Клімов, Т. В. Кудрявцев, Б. Ф. Ломов, В. А. Моляко, В. О. Чебишева, М. Л. Шубас, А. Ф. Есаулов, В. С. тощо).

Реалізація розвитку інженерного мислення на заняттях з дисципліни «Ремонт машин і обладнання» відбувається під час використання проблемно-пошукових методів. Так, на етапі актуалізації опорних знань студентів варто запропонувати до розв'язання проблему, пов'язану з несправністю певного агрегата. Такі задачі мусять носити не репродуктивний характер, а конструктивний та творчий.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій також сприяє розвитку інженерного мислення.

Загальновідомо, що нинішня молодь має так звану «кліпову» свідомість, яка сформувалась під впливом використання медіаресурсів. За такої перспективи актуальним постає використання відеоматеріалів навчального характеру, розміщених у мережі. Студенти з цікавістю коментують відеоролики. Більш того, корисною є вправа «озвучування» відео, коли викладач демонструє ролик без звука, а студент має озвучити.

Таким чином, розвиток інженерного та технічного мислення на заняттях з дисципліни «Ремонт машин і обладнання» відіграє значну роль у формуванні ключових компетентностей техніка-механіка, становленню його як професіонала середньої керівної ланки агропромислового комплексу.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Подшивалкіна В. І. та ін. Макро- і мікросоціальна інженерія: Соціоінженерний практикум: Навчальне видання / В. І. Подшивалкіна, М. П. Лукашевич, Є. І. Суїменко, Т. Г. Каменська. – Одеса: Астропринт, 2001. – 231 с.
2. Пометун О. І. Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн / О. І. Пометун //

Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: „К.І.С.”, 2004. – 112 с.

З. Печерсков Д. А. Особенности формирования инженерного мышления в техническом вузе / Д. А. Печерсков, Д. А. Мустафина // Успехи современного естествознания. – 2012. – № 5 – С. 81-82.



УДК: 378.148

*Дудка Уляна Теодозіївна*

*викладач ВП НУБіП України*

*«Бережанський агротехнічний коледж»*

## **ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

**Анотація.** У статті висвітлюється питання професійної підготовки майбутнього економіста з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

**Ключові слова:** інформаційно-комунікаційні технології, якість професійної підготовки, навчальні та інформаційні ресурси Інтернету

**Abstract.** The research aims at increasing the efficiency teaching due to the active use of modern informational-communicational technologies.

**Keywords:** information-communicative technologies, quality, educational Internet resources

**Постановка проблеми.** Входження України у світовий економічний простір, процеси глобалізації та інтеграції суспільства, зростаюча роль інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ), їх проникнення у галузі господарства, сучасний ринок праці вносять суттєві зміни у загальний розвиток

суспільства, економіки, системи вищої економічної освіти в Україні, висувають нові вимоги до якості професійної підготовки фахівця економічного профілю. Сутність професійної підготовки фахівців галузі знань «Економіка та підприємництво» в умовах інформаційного суспільства, полягає не лише у здобутті знань, умінь і навичок з обраного напрямку підготовки, але й в умінні швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, творчо використовувати інформацію, вміти її застосувати в професійній діяльності [2].

**Аналіз останніх досліджень.** Питання якості професійної підготовки з позицій активізації навчання та використання сучасних видів навчання висвітлювати у своїх працях такі вчені, як Р. Барлет (R. Bartlett), М. Джозеф (M. Joseph), Є. Іванченко, П. Кінг (P. King), Г. Ковальчук, Ф. Мошень (F. Mohsen), Ф. Саундер (P. Saunders) та ін.); формування професійної компетентності, професійної адаптивності та професійних умінь майбутніх економістів – Н. Боярчук, М. Вачевський, О. Гончарова, І. Демура, М. Дибкова, Н. Мушинська, О. Наконечна, Л. Половенко, Т. Фурман та ін., проблеми неперервної професійної освіти – Ю. Бабанський, О. Раєвнева, В. Стасюк, С. Сисоєва та ін., використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці економістів, формування їх інформатичної компетентності та інформаційної культури – Н. Баловсяк, Т. Коваль, О. Набоки, Т. Поясок та ін., педагогічні умови застосування інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці майбутніх фахівців досліджували О. Тинкалюк, Л. Філіппова та ін.

Не зважаючи на широкий спектр досліджень сучасних науковців проблема підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій залишається не повністю досліджена і є актуальною.

**Постановка завдання.** Метою статті є висвітлення підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій.

**Виклад основного матеріалу.** У сучасних соціально-економічних умовах ринкового господарювання в Україні панують жорсткість, динамізм,

відповідальність, ризик, конкуренція, ускладнення відносин усередині організації та інформаційних систем, невинно оновлюються функції професійної діяльності економістів, для яких характерне виконання організаційно-управлінських, фінансово-господарських, інформаційно-дослідницьких та проектних, планово-економічних, фінансово-економічних, інноваційних, маркетингових, діагностичних, консультаційних [5, с. 76], соціально-психологічних видів діяльності, вирішення економіко-управлінських, правових, інформаційно-аналітичних та соціально-психологічних професійних задач, формування динамічної національної економічної системи, що зумовлює зростання вимог до професійної підготовки майбутніх фахівців-економістів. Йдеться про підготовку широко освічених, творчих та критично мислячих спеціалістів, здатних до різнобічного, цілісного бачення й аналізу складних проблем життя суспільства та природи, а значить, здатних до пошуку нових рішень нагальних проблем [3, с. 19].

Саме тому, актуальним питанням сьогодення в Україні є рівень і якість професійної підготовки майбутніх економістів, які б були мобільними та затребуваними на внутрішньому та міжнародному ринках праці [1].

Професійна підготовка майбутнього економіста, який здатен вивчати, шукати, думати, аналізувати, співпрацювати, діяти, адаптуватись, та впровадження компетентнісного підходу до навчання вимагають підходів до організації навчання, орієнтованих на особу студента – реалізація особистісно-орієнтованого навчання [1].

Сьогодні професійна підготовка фахівця набуває нових рис та напрямків, одним із яких є інформатизація освіти, основною метою якого є створення інформаційного простору, що виконує навчальні функції.

Організація професійної підготовки майбутніх економістів у вищому навчальному закладі передбачає такі напрями використання інформаційно-комунікаційних технологій [2]:

- засіб навчання, який забезпечує як оптимізацію процесу пізнання, так і



формування індивідуального стилю професійної діяльності;

- предмет вивчення, що передбачає знайомство з сучасними методами та технологіями обробки інформації, враховуючи специфіку організації інформаційних процесів у професійному середовищі;
- інструмент для рішення задач професійного характеру, управління та моніторингу процесу професійної підготовки.

Використання інформаційно-комунікаційних технологій не зводиться до простої заміни "паперових" носіїв інформації електронними. Інформаційно-комунікаційні технології дають можливість поєднувати процеси вивчення, закріплення і контролю засвоєння навчального матеріалу, які за традиційного навчання частіше всього є розірваними. Інформаційні технології дають можливість у більшій мірі індивідуалізувати процес навчання, зменшуючи фронтальні види робіт і збільшуючи частку індивідуально-групових форм і методів навчання. Також інформаційні технології сприяють підвищенню мотивації навчання, розвитку креативного мислення, дозволяють економити навчальний час; інтерактивність і мультимедійна наочність сприяє кращому представленню інформації, відповідно, і кращому засвоєнню знань [6, с. 242].

Перед викладачами вищих навчальних закладів стоїть складне завдання навчити майбутнього фахівця раціонально використовувати інформаційно-комунікаційні технології, їх технічні можливості та програмне забезпечення обчислювальної техніки при економічному аналізі, коли в якості первинної інформації потрібно застосовувати численні техніко-економічні і соціальні показники, нормативно-довідкові та інші вхідні данні. Так, наприклад, під час розв'язання завдань із використанням пакету електронних таблиць, по-перше, не губиться алгоритм розв'язку задачі, по-друге, студент звільняється від рутинної роботи з розрахунками, по-третє, навчається використовувати електронні таблиці для розв'язання економічних задач, по-четверте, він економить свій час, і по-п'яте, у процесі навчання формується конкурентоспроможний фахівець з економічних питань.

Тенденцією сьогодення є впровадження в процес підготовки майбутніх економістів [1]:

1) електронних засобів навчання, а саме: сервісних програмних засобів загального призначення; програмних засобів для контролю і виміру рівня знань, умінь і навичок; електронних тренажерів; програмних засобів для математичного та імітаційного моделювання; програмних засобів лабораторій віддаленого доступу та віртуальних лабораторій; інформаційно-пошукових довідкових систем; автоматизованих навчальних систем; електронних підручників; експертних навчальних систем; засобів автоматизації професійної діяльності (Н. Болюбаш, М. Жалдак, Ю. Лобода та ін.). Перевагами їх використання є: розвиток навичок аналітичної діяльності, прискорення швидкості мислення, здатність роботи в групі, розвиток уміння швидко перекваліфіковуватись, сприяння оновленню знань та самоосвіті;

2) нових форм навчання: дистанційного навчання, Е-навчання (комплексу педагогічних, інформаційно-комунікаційних, еволюційних, дистанційних та інших технологій навчання), основними перевагами яких, у порівнянні із традиційними формами навчання, науковці виділяють: інтерактивність, гнучкість, індивідуальність процесу навчання, набуття досвіду роботи в мережі Internet та з персональним комп'ютером (Т. Андерсен, В. Биков, Н. Вагнер, Ф. Елломі, О. Краніана, Р. Менденхолл, Н. Морзе, Л. Хусак та ін.)

3) нових моделей навчання, побудованих засобами інформаційно-комунікаційних, мережевих та хмарних технологій в рамках окремого навчального закладу (інформаційно-навчального середовища) та приєднання до єдиного інформаційного освітнього простору (Г. Алексанян, Д. Бакало, В. Биков, Г. Омеляненко, Л. Панченко, Д. Чандрян).

Виходячи з того, що застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців економічного профілю, є основою підготовки майбутніх економістів визначимо, що всі процеси традиційного навчання опосередковуються інформаційними технологіями: Інтернет-чатами,

Інтернет-форумами, спільними мережевими проектами, можливістю постійного консультування з викладачем шляхом листування через e-mail, можливість постійного отримання нової інформації щодо нормативних документів, законів тощо [4].

Не зважаючи на окреслене, процес впровадження ІКТ у вищих навчальних закладах України проходить стихійно, в умовах, коли існує гостра необхідність інформатизації навчального процесу на основі широкого застосування інформаційних технологій навчання при недостатній опрацьованості педагогічних аспектів використання цих технологій у вищих навчальних закладах, і супроводжується низкою протиріч, на які вказували М. Кадемія, М. Козяр, Т. Ткаченко, Л. Шевченк, а саме: орієнтація тільки на можливий дидактичний потенціал ІКТ (підвищення наочності, оперативний контроль, тренінг типових вмінь, підвищення інтерактивності та інші), а не на необхідність розвитку навчального процесу з їх використанням; орієнтація моделей використання ІКТ на підвищення ефективності діяльності викладача і студента в рамках традиційних цілей, результатів та змісту навчання, коли комп'ютеру передається частина функцій викладача, що не дозволяє повною мірою використовувати потенціал новітніх інформаційних технологій та модернізувати процес навчання; використання інформаційно-навчальних середовищ тільки як інструменту, засобу діяльності та комунікацій, джерела інформації, не приділяючи значної уваги його змістовній частини (інформаційному наповненню, контенту) та педагогічним умовам його ефективного функціонування [1].

**Висновки.** Узагальнивши проведені дослідження, з'ясовано, що інформатизація вищої економічної освіти, у вузькому сенсі, є процесом створення оптимальних умов для комплексного застосування інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі, наукових дослідженнях, адміністративному керуванні, у широкому сенсі - інформатизація вищої економічної освіти включає процес зміни змісту, методів і організації форм

навчання студентів з метою переходу до навчання з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, які не замінюють традиційних форм і методів навчання, а доповнюють їх, розширюють можливості їх реалізації. Реалізація головної мети інформатизації вищої економічної освіти передбачає: формування інформатичної компетентності студентів і викладачів; створення на основі та за рахунок інформаційно-комунікаційних технологій нових і додаткових умов підвищення якості професійної підготовки майбутніх економістів; розвиток нових форм освіти і навчальних технологій, що базуються на використанні інформаційних, дистанційних та сучасних хмарних технологій [1].

Слід відмітити, що в сучасних умовах стрімкого розвитку науки та швидкого оновлення інформації застосування інформаційних технологій сформують у студентів навички самостійної роботи, які в майбутньому забезпечать становлення висококваліфікованого спеціаліста економічного профілю, готового до постійного професійного зростання, соціальної та фахової мобільності, здатного до саморегуляції в сфері безперервної освіти.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Максимова Л. П. Організаційно-педагогічні засади забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій [Текст] : дис. канд. пед. наук : 13.00.04 / Максимова Лариса Петрівна ; ПВНЗ "Дніпропетр. ун-т ім. Альфреда Нобеля". - Дніпропетровськ, 2015. - 20 с.

2. Максимова Л. П. Принципи забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій / Л. П. Максимова // Інженерні та освітні технології в електротехнічних і комп'ютерних системах. - 2014. - № 4. - С. 42-47. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/itot\\_2014\\_4\\_7](http://nbuv.gov.ua/UJRN/itot_2014_4_7)

3. Мельничук О. Модель спеціаліста: (к вопросу о гуманизации

образования) / О. Мельчук, А. Яковлева // Высшее образование в России. — 2000. — № 5. — С. 19 — 25.

4. Птахіна О.М. Застосування інформаційно-комунікаційних технологій у процесі підготовки фахівців економічного профілю / О.М. Птахіна // Економічний вісник Донбасу. — 2011.— № 3 (25). — С. 154–157

5. Распопова Т. В. Профессиональная направленность экономического обучения студентов вузов по дисциплинам общепрофессионального цикла : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.08 / Т. В. Распопова. — Магнитогорск, 2002. — 198 с.

6. Ситник В. Ф. Основи інформаційних систем: Навчальний посібник. / Ситник В.Ф. — К.: КНЕУ, 2001. — 420 с.



УДК 377

*Замфереско Олена Вікторівна*  
*аспірант ЛДУ БЖД*

## **ПРОФЕСІЙНІ ТА ОСОБИСТІСНІ ЯКОСТІ МАЙСТРА РЕСТОРАННОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ-ПІДПРИЄМЦЯ**

***Анотація.** У статті проаналізовано професійні та особистісні якості сучасного майстра ресторанного обслуговування, які необхідно формувати у майбутніх фахівців цього профілю для успішної підприємницької діяльності.*

***Ключові слова:** підприємництво, підприємницька діяльність, майстер ресторанного обслуговування, професійні та особистісні якості майстра ресторанного обслуговування.*

***Abstract.** In the article is analyzed the professional and personal qualities of the modern master of restaurant services, which need to be shaped for the future specialists of this profile for successful business activity.*

**Keywords:** *Enterprise, entrepreneurial activity, master of restaurant service, professional and personal qualities of a master of restaurant service.*

Стратегічні орієнтири Української держави спрямовані на розбудову сучасного суспільства, яке потребує діяльних, енергійних фахівців, наділених відповідними особистісними якостями, мають ґрунтовні економічні знання і володіють необхідними підприємницькими вміннями й навичками, а саме: здатністю приймати розсудливі економічні рішення, брати на себе відповідальність за їх ухвалення і виконання, йти на діловий ризик тощо. Успішний підприємець має розвивати свою особистість засобами професії, прагнути внести щось нове до своєї професії, викликати зацікавленість соціуму до наслідків своєї діяльності, сприяти підвищенню престижу обраної професії, враховувати сучасні вимоги до неї [1, с. 184—185]. Сьогодні підприємництво є невід’ємною складовою української економіки і для багатьох випускників вищих професійних училищ (ВПУ), в тому числі тих, що опанували професію майстрів ресторанного обслуговування, – є основним видом праці. Проблеми підготовки учнів ВПУ до підприємницької діяльності, зокрема розвитку їхніх професійних і особистісних якостей, необхідних для підприємницької діяльності, досліджували В. В. Дрижак, Д. О. Закатнов, С. В. Мельник, Н. О. Пасічник, Н. А. Побірченко, О. В. Тополь та ін.

Основною складовою підприємницької діяльності є професіоналізм – сукупність досягнутих людиною теоретичних знань, практичного досвіду і професійних навичок у певній сфері діяльності. Важливими професійними якостями майстра ресторанного обслуговування є: виконання своїх обов’язків на належному рівні, постійна готовність до вирішення різноманітних професійних проблем, розв’язання складних завдань, прагнення вдосконалювати свою майстерність тощо. Професійні та особистісні якості майстра ресторанного обслуговування можна визначити на основі таких критеріїв:

- соціально зумовлених рис (цілеспрямованість, морально-етичні якості, ставлення до праці, мотивації);
- ознак майстерності (знання, навички, вміння та звички, отримані підприємцем під час навчання та безпосередньої професійної діяльності);
- психологічних особливостей особистості (пам'ять, воля, почуття, відчуття тощо);
- сукупності органічних рис (тип нервової системи, темперамент, характер, емоційно-вольова сфера, здібності) [3, с. 167].

Але формування цих якостей також може залежати й від вибору місця роботи майстра ресторанного обслуговування, зокрема: обставин, що виникають у щоденній роботі; конфліктів; інновацій, пов'язаних зі змінами навколишнього оточення; від форм і методів набуття необхідних знань і вмінь; ступеню відображення у професійно-кваліфікаційній характеристиці.

Сьогодні в Україні існує низка нормативних документів, які враховують особисті чинники та професійні інтереси майстра ресторанного обслуговування. Це, насамперед, професіограма (емпірично обґрунтована характеристика особливостей певного виду трудової діяльності, яка містить опис певних вимоги до працівника) та професійно-кваліфікаційна характеристика, яка майже не оперує показниками професійної придатності, проте, з точки зору її оцінювання, більше опирається на Державний стандарт професійної освіти. На особливу увагу заслуговує освітньо-кваліфікаційна характеристика, яка базується на моделюванні професійної придатності фахівця і відображає сукупні вимірювальні якості, які утворюються під час професійного навчання [2, с. 6—11, 12—15].

Професійне становлення фахівця завжди пов'язане з індивідуальними особливостями особистості та її розвитку. Так, серед професійно важливих якостей особистості майстра ресторанного обслуговування, який буде займатися підприємницькою діяльністю, слід назвати:

- прагнення досягти позитивних результатів у підприємницькій діяльності



в галузі ресторанного господарства;

- ґрунтовне володіння професійними, зокрема підприємницькими, компетентностями;

- здатністю до креативності у підприємницькій діяльності в ресторанній галузі;

- усвідомлення відповідальності за наслідки своєї діяльності та прийняття підприємницьких рішень;

- дотримання прийнятих норм професійної етики.

Отже, професійні та особистісні якості майстра ресторанного обслуговування-підприємця мають забезпечувати успішне розв'язання типових і нестандартних завдань, що виникають у підприємницькій діяльності та під час здійснення різноманітних виробничих функцій, які стосуються сфери ресторанного обслуговування. Урахування цих особистісних якостей сприяє розширенню діапазону їхніх професійних компетенцій, завдяки чому випускники ВПУ в подальшому зможуть виконувати свою професійну діяльність у закладах ресторанного господарства на належному рівні.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дідик Н. М. Визначення поняття «Професійно значущі характеристики» / Н. М. Дідик // Проблеми сучасної психології, 2009. — № 6. — С. 184–194.

2. Овчарук О. Розвиток компетентнісного підходу : стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики / [за заг. ред. О. Овчарук]. — К.: К. І. С., 2004. — С. 6—15.

3. Путінцев А. В. Сутність професіоналізму та головні якості сучасного підприємця [Електронний ресурс] / А. В. Путінцев // Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія. — 2013. — Вип. 39 (1). — С. 166—173.



*Капран Юлія Анатоліївна*

*викладач спеціальних дисциплін,*

*спеціаліст II категорії*

*Нікопольський коледж ДДАЕУ*

## **САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ I-II РІВНІВ АКРЕДИТАЦІЇ**

*Тільки при умілому поєднанні всіх  
напрямів забезпечення самостійної  
роботи студентів можна очікувати  
позитивних результатів, розвинути  
у студентів навички самостійності,  
творчого підходу до справи,  
спонукати його до самоосвіти,  
самовдосконалення.*

***Анотація.** В статті розглядаються особливості самостійної роботи студентів з урахуванням сучасних вимог та умов навчання. Виділено основні фактори, що сприяють якісному виконанню студентами самостійної роботи у вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації.*

***Abstract .** In this article you can find some features of independent students' work. Modern requirements and conditions of studying are taken into account. There are major factors which promote high-quality results of students' independent work in higher educational establishments of I - II accreditation levels.*

**Самостійна робота студентів** – це різноманітні види індивідуальної чи колективної діяльності, які здійснюються ними на заняттях чи у вільний від навчання час без посередньої участі викладача, під час яких студенти формують

свій стиль розумової діяльності, вчатьса самостійно мислити, планомірно і систематично працювати та розвивати свої здібності.

Пріоритетне завдання, яке стоїть сьогодні перед освітою – підготовка фахівців, конкурентоспроможних на світовому ринку праці. Деякими з критеріїв, що характеризують готовність фахівця до професійної діяльності, є вміння самостійно і творчо мислити, активно працювати, вирішувати нестандартні проблеми, ухвалювати важливі рішення. Проблема формування такого спеціаліста не може на достатньому рівні вирішуватися традиційними методами навчання.

Ефективність діяльності вищого навчального закладу з підготовки компетентних, конкурентоспроможних фахівців залежить від результативності впровадження інноваційних технологій навчання.

В зв'язку з реформуванням у системі вищої освіти, все більше годин у навчально-виховному процесі відводиться на самостійну роботу студентів.

Для визначення самостійної роботи, як системо утворюючого елемента навчальної діяльності розглянемо позиції деяких сучасних дослідників стосовно цього поняття.

Самостійність є найбільш істотною ознакою людини як особистості і як суб'єкта діяльності. Людина як особистість, підкреслює Анциферова Л.І., «завжди сама самостійно прокладає свій унікальний індивідуальний шлях» [1, 167]. Цієї думки дотримується також Ільєнков Е.В., який вважає, що особистість уміє «самостійно визначати шлях свого життя, своє місце у ньому, свою справу, цікаву і важливу для всіх, в тому числі й для неї самої» [4, 35 ].

Дементьєва Н.О. головними ознаками самостійності вважає такі: «...володіння правильними, доцільними методами та прийомами роботи, вміння планувати та організовувати свою діяльність, вміння власними силами долати труднощі, що виникають, здатність до самоконтролю на всіх етапах діяльності» [3, 65-68 ].

У різні періоди розвитку вищої школи педагогічна наука пропонувала

свій, досить стійкий алгоритм використання самостійності в навчальній роботі – від розуміння її функцій та місця в структурі діяльності, форм педагогічної організації та контролю до видів та прийомів активного залучення до неї студентів.

Самостійна робота студентів є невід’ємною й надзвичайно важливою частиною навчального процесу. Адже жодну людину неможливо навчити чомусь: можна надати незначну допомогу, але вчитися кожен мусить самостійно. Основним завданням викладача є мотивування, пояснення матеріалу, за необхідності – надання консультацій. У першу чергу студент повинен мати інтерес, адже він може навчитися лише тому, що йому цікаво. Отже, заняття мають проходити у незвичній формі, яка приваблює увагу й мотивує на вивчення подальших тем. Здебільшого такий ефект мають заняття з елементами ігрової форми та/або ті, під час яких викладач не просто читає лекцію, а веде зі студентами діалог. У подібних випадках студенти розуміють, що на них та їхні думки зважають, з ними готові спілкуватись і навіть проводити конструктивну дискусію; в молоді з’являється підсвідоме бажання краще підготуватися до наступного заняття. Таку реакцію необхідно заохочувати, намагаючись на парі по можливості звернути увагу на кожного. Такі вияви небайдужості викладача мають бути щирими, як наслідок студенти виявлятимуть взаємність. Відомо, що здебільшого ставлення студента до викладача переноситься й на предмет.

Коли є бажання вчитися, знайдеться й можливість. Отже, завоювавши прихильність студентства, викладач може й повинен переходити до наступного етапу – необхідно давати для самостійного опрацювання матеріали, які обов’язково зацікавлять, завдання також не мають бути буденними та звичними. Наприклад, такі популярні у вищих навчальних закладах реферати у більшості випадків є не чим іншим як плагіатом. Це в основному відбувається через незрозумілість теми або незацікавленість студента. На жаль, в обох випадках наявна провина викладача, який не зміг подати матеріал на

відповідному рівні, тож студентів було простіше та зрозуміліше знайти й завантажити виконане кимось іншим завдання. Такий підхід має зазнати певних реформ.

Найбільшим недоліком рефератів є надто часте їх використання як способу самостійного опрацювання теми студентом. Бажано урізноманітнювати завдання, щоб інтерес тих, хто навчається, не зникав уже на перших порах. Самостійна робота завжди має бути цікавою, у якомусь значенні навіть екзотичною. У сьогоденні все більше педагогів починають звертатися до західних методів навчання. Наприклад: використання кейс-методу. В перше цей метод використали в Гарвардській школі бізнесу в 1924 році. Кейс-метод – це коли студентам надається реальна проблема і вони повинні її проаналізувати, знайти суть цієї проблеми та найкращий варіант її вирішення.

На предметі «Основи агрономії» з теми заняття «Добрива та їх використання» визначаю проблему: рослина зупинила свій ріст, її листя почало набувати синювато-зеленого з бронзовим відтінком забарвлення. Студенти повинні проаналізувати ситуацію, знайти причину такого поведіння рослини та найкращий варіант її вирішення. Рішення проблеми: причина – фосфорне голодування, варіант вирішення проблеми – провести фосфорну підкормку рослин.

Такі методи навчання мають свій сенс: виконуючи «нестандартні» завдання, студенти значно краще розуміють і запам'ятовують потрібний матеріал, причому всі знання відкладаються у довготривалій пам'яті, що теж має значну вагу.

Під час створення кросвордів, плакатів, стендів, моделей макетів та інших проектів, до яких може залучатись як один студент, так і група, молодь не лише виявляє свої таланти, а й самостійно поглиблює та закріплює знання з певної теми.

Одним із інноваційних методів, на які треба сьогодні орієнтуватися – це складання презентацій, які студенти дуже люблять готувати на різні теми.

Студенту надається тема по якій він має підготувати цікаву, навіть «ексклюзивну» інформацію та продемонструвати її на занятті.

Важливе значення мають так звані «власні знання», тобто не матеріал, який студенти отримують у вигляді сухих лекцій на заняттях, а те, що вони знайшли або навіть винайшли самостійно під час поза аудиторної роботи. Отримання власних знань можливе лише в тому випадку, якщо студент зацікавлений у якнайкращому виконанні своєї роботи: тоді з'являється бажання працювати над собою та вчитися чомусь новому.

Ще одним варіантом завдань для самостійної роботи може бути підготовка студентом певної теми та подальша робота на занятті на рівних із викладачем. Цей варіант включає в себе повне самостійне опрацювання теми, підготовку до усної розповіді для однокурсників, пошук особливо цікавих фактів та власне проведення заняття, під час якого викладач зі студентом доповідають про свої теми по черзі, таким чином створюючи контраст і, відповідно, допомагаючи групі краще сприйняти й усвідомити матеріал.

Доцільно з метою активізації пізнавальної активності студентів з високим рівнем знань надавати теми для самостійного опрацювання, тобто завдання проаналізувати статті та матеріали, з якими немає можливості ознайомитися на заняттях. Це прогресивний і самостійний напрям навчання, оскільки наголос робиться не на написанні та здачі готової роботи, а передусім на розкритті та власному розумінні теми.

Стосовно проведення занять, також можна здійснити деякі зміни. Пояснюючи повністю весь матеріал, викладач позбавляє студентів змоги опрацювати його самостійно та запам'ятати. Відомо, що незрівнянно краще завжди запам'ятовуються ті відомості, які людина шукає та знаходить без сторонньої допомоги. Отже, й викладачам на заняттях варто подавати основну, базову інформацію, яку студенти муситимуть власними зусиллями доповнити під час поза аудиторної роботи.

Також самостійна робота може проявлятися й у гурткових заняттях, які

викладач проводить на базі своєї дисципліни. Наприклад, якщо робота у гуртку пов'язана з вирощуванням та захистом рослин, можна зробити макети з озеленення території навчального закладу, міста тощо. Якщо у гуртковій роботі робиться наголос на експлуатації та ремонті машин і обладнання агропромислового виробництва, доцільно створювати макети їх деталей або самих машин. Займаючись такою діяльністю, студенти мають можливість застосовувати на практиці набуті знання та самостійно знаходити щось нове, проявляти свої здібності тощо, оскільки теорія без практики не має жодної цінності.

Підбиваючи підсумки, можемо виділити основні фактори, що сприяють якісному виконанню студентами самостійної роботи:

- зацікавлення студентів викладачем, ведення рівноправних діалогів на заняттях;
- незвичні завдання для поза аудиторної роботи;
- творчий підхід до роботи;
- практика проведення студентами занять на рівних із викладачем;
- пояснення на заняттях окремих базових підтем, подання в якості домашніх завдань самостійний пошук інформації на дану тему.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Анциферова Л.И. К психологии личности как развивающейся системе // Психология формирования и развития личности. – М., 1981. – с.167
2. Буряк В. Самостійна робота як системо утворюючий елемент навчальної діяльності студентів. – К.: Вища школа, 2008. - №5., с.10-23.
3. Дементьева Н.А. Развитие самостоятельности как качества личности в процессе педагогической практики. Вопросы формирования личности учителя в условиях педагогического института. – Саратов, 1970., с.65-68.
4. Ильенков Э., Что же такое личность // С чего начинается личность. – М., 1979. с.35.



5.Підласий І.П. Як підготувати ефективний урок. – К.: Радянська школа, 1989. – 203 с.



УДК 81'25:82-84:811.111

**Кириленко Віталій Анатолійович,**

*5 курс, економічний факультет*

*Національний Університет Біоресурсів і Природокористування*

**Науковий керівник:**

**Люлько Михайло Євгенійович,**

*старший викладач*

## **АНАЛІЗ СПОСОБІВ ЗБЕРЕЖЕННЯ ОБРАЗНОСТІ У ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК**

**Анотація:** в статті досліджено способи збереження образності у перекладі англійських прислів'їв та приказок, та їх використання в повсякденному житті.

**Ключові слова:** прислів'я, приказки, багатозначність, лексика, мовлення, словосполучення, образність, граматики, еквівалент, калькування.

**Аннотация:** в статье исследованы способы сохранения образности в переводе английских пословиц и поговорок, и их использование в повседневной жизни.

**Ключевые слова:** пословицы, поговорки, многозначность, лексика, речь, словосочетание, образность, грамматика, эквивалент, калькирование.

**Annotation:** the article explores ways to preserve imagery in the translation of English proverbs and sayings, and their use in everyday life.

**Key words:** proverbs, sayings, polysemy, vocabulary, speech, phrasing, imagery,

*grammar, equivalent, calcination.*

Мета роботи: дослідити способи збереження образності у перпекладі англійських прислів'їв та приказок.

Завдання роботи:

- дослідити значення англійських прислів'їв і приказок;
- виокремити кращі способи збереження образності у перпекладі англійських прислів'їв та приказок;
- з'ясувати, які головні труднощі перекладу прислів'їв та приказок.

Актуальність роботи: знання основних способів перекладу прислів'їв і приказок – основний крок до подолання проблем у їх перекладі. Існують різні способи правильної передачі англійських прислів'їв і приказок українською мовою. Адекватний переклад – це відтворення змісту, так форми оригіналу засобами іншої мови, що є дуже важливим компонентом. Адекватність, тобто рівноцінність оригіналу, невіддільна від точності і досягається шляхом граматичних, лексико - фразеологічних і стилістичних заміन, які створюють рівноцінний ефект.

Дослідження особливостей перекладу пареміологічних одиниць здійснюється на основі сформованого нами експериментального корпусу, який налічує близько 450 одиниць. При дослідженні нами враховувалися такі труднощі, можливі під час перекладу прислів'їв та приказок:

- 1) відсутність відповідного прислів'я в англійській або українській мовах;
- 2) розходження в емоційному і національному забарвленнях українських прислів'їв та їх англійських відповідників;
- 3) необхідність урахування випадків, коли ситуація вимагає дослівної передачі національно забарвленого українського прислів'я.

Переклад прислів'їв, а саме образних чи емоційно забарвлених, представляє значні труднощі. Це пояснюється тим, що багато з них є яскравими, емоційно-насиченими зворотами, що належать до певного стилю і

часто носять яскраво виражений національний характер.

У процесі перекладу сполучень також слід урахувати особливості контексту, в якому вони вживаються. Для більшості англійських фразеологічних одиниць (прислів'їв, приказок) характерні багатозначність і стилістична різноплановість, що дещо ускладнює їх переклад іншими мовами [1, с. 864].

Дослідивши роботи вчених резюмуємо, що серед головних труднощів перекладу прислів'їв та приказок можна зазначити такі:

1) відсутність відповідного прислів'я у мові перекладу. Наприклад, в англійській мові відсутні такі за змістом прислів'я, як

*«У городі бузина, а в Києві дядько»* та *«Хрін від редьки не солодший»* [2, с. 78];

2) Розбіжності в емоційному забарвленні та образності українських і відповідних англійських прислів'їв або ж належність прислів'я в одній мові до образних прислів'їв, а в іншій мові до необразних прислів'їв. Наприклад, українське прислів'я *«Дешева рибка, погана юшка»* є образним, тоді як її англійський відповідник *Cheapest is the dearest* є необразним прислів'ям. А відповідні українське та англійське прислів'я мають різну образність:

*Суха ложка рот дере*

*An empty hand is no lure for a hawk* [2, с. 134].

1) Етноспецифічність прислів'їв та відмінності прислів'їв у національній забарвленості – необхідність, з одного боку, збереження національного колориту, а з другого боку, певної локалізації, яка не була б занадто значною.

Наприклад, використання українського власного імені робить прислів'я етноспецифічними:

*Який Сава, така й слава.*

*As is the work man, so is the work* [2, с. 197].

Етноспецифічність українського прислів'я *«Гречана каша сама себе хвалить»* [86, с. 66] зумовлена використанням позначення поширеної в Україні

і зовсім непоширеної у Великобританії їжі, тому перекладається вона більш нейтральним у національному плані прислів'ям

4) Певна контекстуальна багатозначність прислів'їв і можливість неточного визначення значення прислів'я. Наприклад, прислів'я «Мовчанка - золото» [2, с. 144] може бути коментарем стосовно мовчання когось, наказом або проханням мовчати і обіцянкою мовчати.

Переклад необразних прислів'їв значно менш складний, ніж образних прислів'їв, які в силу образності більш етноспецифічні. Необразні українські прислів'я, як правило, мають необразні англійські відповідники:

*A bad wound is cured, not a bad name (Ill wounds may be cured, but not ill names)*

*Краще втратити життя, ніж добре ім'я* [2, с. 120].

Деякі необразні прислів'я при перекладі можуть калькуватися, тобто передаватися дослівно.

*A long time ago, maybe centuries ago, someone uttered these words of great wisdom: «Wherever there is bread and water, there can be no famine».*

*«Хтось дуже давно, може перед віками, сказав велику мудрість: як є хліб і вода, то нема голода»* [2, с. 190].

У деяких вчених своя думка що до способів перекладу прислів'їв. Наприклад, Бояркін В.Д. виділяє такі наступні способи:

1) Фразеологічний еквівалент:

Еквівалентний переклад прислів'їв можливий в тому випадку, коли фразеологічний зворот англійської мови збігається зі зворотом української мови за значенням, навіть якщо частково чи повністю відрізняється за утворенням. Еквіваленти можуть бути двох типів: а) постійна рівнозначна відповідність яких є єдино можливим перекладом і не залежить від контексту. *Гроші – час. – Time is money* [2, с. 166]. б) з другого боку, можлива наявність в українській мові двох або більше еквівалентів англійської фразеологічної одиниці, з яких для перекладу даного тексту вибирається як найкращий або будь-який, якщо

вони обидва рівноцінні.



Рис.1. Класифікація еквівалентів

#### 1. Часткові еквіваленти.

Частковий еквівалент не означає жодної неповноти в передачі знань, а лише містить лексичні, граматичні або лексико – граматичні розбіжності за наявності однакового значення однієї і тієї ж стилістичної спрямованості. Тому частковий еквівалент за ступенем адекватності перекладу рівноцінний повному еквіваленту [3, с. 195].

Часткові еквіваленти поділяються на:

- українські еквіваленти англійських прислів'їв, які співпадають за значенням, стилістичною спрямованістю і близькі за образністю (граматична структура може як співпадати, так і не співпадати), але дещо не збігаються за лексичним складом [4, с. 47].

*Kill goose that lays golden eggs.*

*Вбити курку, що несе золоті яйця* [2, с. 317].

*Light as feather.*

*Легкий як пір'ячко* [2, с. 131].

- українські еквіваленти англійських прислів'їв, співпадаючи з ними за значеннями, за стилістичною спрямованістю, але різні за образністю.

*Be born with silver spoon in one's mouth.*

*Народитися у сороцці* [2, с. 72].

*Fly in an ointment.*

*Ложка дьогтю* [2, с. 44].

## 2. Часткові граматичні еквіваленти:

- українські еквіваленти англійських прислів'їв, співпадаючи з ними за значеннями, за стилістичною спрямованістю і образністю, але відмінні числом, в якому стоїть Іменник, або порядком слів.

*Fish in a bubbled water.* – *Ловити рибу в каламутній воді* [2, с. 16].

*Game is not worth candle.* – *Гра не коштує свічок* [2, с. 11].

*All is not gold that glitters.* – *Не все те золото, що блищить* [2, с. 861].

## 3. Калькування або дослівний переклад прислів'їв за наявністю повного або часткового еквівалента.

Стійкі сполучення слів іноді доводиться перекладати дослівно, не зважаючи на наявність повного або часткового еквівалента.

Дослівний переклад є важливим, коли образ, що містить прислів'я, не байдужий для розуміння тексту, а заміна його іншим способом не дає достатнього ефекту при перекладі[5, с. 364].

Калькування принципово відрізняється від буквалізму. Калькуванням називається виправданий дослівний переклад, буквалізм же створює значення або по-рабському копіює конструкції чужої мови[1, с. 96].

У книгах виявляються буквалізми таких типів:

- створення значення англійського прислів'я через його буквальний переклад, тобто семантичний буквалізм. Правильний український еквівалент не наводиться.

*It is long lane that has no turning.*

*Шлях без кривих довгий* (значення: *прямий шлях, здається довшим, ніж є*).

Насправді англійське прислів'я означає: «перемелеться – борошно буде» [2, с. 227].

- у спотвореному вигляді наводиться український еквівалент, що викликає бажання перекласти буквально. Це призводить до лексичних і

граматичних буквалізмів.

*So many men, So many minds.* – *Скільки людей, стільки й розумів (замість: скільки голів, стільки й розумів)* [2, с. 327].

Це приклади лексичних буквалізмів. Можна відзначити також і буквалізми граматичні [1, с. 104], як наприклад:

*If you run after two hears, you will catch neither.*

*Поженешся за двома зайцями, жодного не впіймаєш* [2, с. 865].

- разом з правильними українськими еквівалентами подається безглуздий буквальний переклад. *Blood is thicker than water.* – *Кров густіша за воду (свій своєму брат)* [2, с. 133]. Це прислів'я слід було б перекласти так: кров не вода (свій своєму мимоволі брат).

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дмитренко В.А. Деякі типологічні риси текстів малих форм фольклору з комічними елементами // Проблеми семантики слова, речення та тексту : зб. наук. статей / В.А. Дмитренко, Л.М. Григор'єва– К. : – 2000. – Вип. 4. – 160 с.
2. Гапонова С.В. Wit&Wisdom Афоризми та прислів'я / С.В. Гапонова– К. : Знання, 2005 – 277 с.
3. Арнольд И.В. Стилистика современного английского языка (Стилистика декодирования) / И.В. Арнольд– Л. : Просвещение, 1981. – 124 с.
4. Баранцев К.Т. Английские пословицы и поговорки / К.Т. Баранцев– К. : Радянська школа, 1973. – 175 с.
5. Вербa Л.Г. Граматика сучасної англійської мови / Л.Г Вербa. – М. : Логос, 2003. – 321 с.
6. Усна народна творчість : прислів'я та приказки. –Режим доступу : <http://traditions.org.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky>.





*Кізима Ірина Вікторівна*

*викладач ВП НУБіП України*

*«Бережанський агротехнічний коледж»*

## **WEB- КВЕСТИ ЯК ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ**

**Анотація.** *Актуальність матеріалу, викладеного в статті, обумовлена необхідністю появи нових інноваційних методів для розвитку творчої особистості в сучасних умовах освіти. Впровадження інноваційних методів в навчально-виховний процес сприяє підвищенню якості навчання, зацікавленості студентів і викладачів, розвитку компетенцій та є важливою стадією процесу реформування традиційної системи освіти в контексті глобалізації.*

**Ключові слова:** *Веб-квест, інноваційні методи, інформаційно-комунікаційні технології, мотивація навчання.*

**Abstract.** *The relevance of the material presented in the article, due to the need of new innovative methods for the development of creative personality in the present conditions of education. Implementation of innovative methods in the educational process improves the quality of learning, interest of students and teachers, the development of competencies and is an important step in the process of reforming the traditional system of education in the context of globalization.*

**Keywords:** *Web-quest, innovative information and communication technology, motivation of studies.*

Швидкий темп розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та зміна системи освіти вимагає створення нових інноваційних форм навчання. Викладач повинен використовувати сучасні інформаційно-комунікаційні

технології, розвивати професійні компетенції, допомагати студентам розуміти інформацію, а не зазубрювати, перебувати в творчому пошуку тощо.

Впровадження інноваційних засобів в навчально-виховний процес сприяє підвищенню якості навчання, зацікавленості студентів і викладачів, розвитку компетенцій і є важливою стадією процесу реформування традиційної системи освіти в контексті глобалізації. Однією з таких методик, яка вчить знаходити необхідну інформацію, піддавати її аналізу, систематизувати і розв'язувати поставлені задачі є методика web-квестів.

Сьогодні є багато педагогічних технологій навчання, що забезпечують самостійну роботу студентів, враховуючи значні обсяги інформації. Необхідність її обробки і передачі потребує інтеграції цих педагогічних технологій з ІКТ, використанням Інтернет. Враховуючи той факт, що у ВНЗ особливе місце займає дослідницька робота студентів, заслуговує на увагу інтеграція методу проектів з використанням Інтернет і рольових ігор. Такий вид проектів називають Веб-квестом.

Перші «прабатьки» квестів з'явилися на початку 1970-х, коли програміст Вільям Кроутер розробив програму під назвою Colossal Cave Adventure для ЕОМ. Інтерфейс гри був текстовим, а сюжетом - пригоди героя у великій печері.

У 1995 році в Сан-Дієго Берні Доджом та Томом Марчем була розроблена концепція веб-квестів, тобто квестів з використанням інформаційно-комунікаційних технологій та мережі Інтернет. Веб-квест визначається ними як «орієнтовна діяльність, де практично вся інформація береться з мережі Інтернет». В концепції Б.Доджа та Т.Марча визначено, що квести призначені для розвитку в студентів та викладачів вміння аналізувати, синтезувати та оцінювати інформацію.

**Веб-квест (Vevquest)** у педагогіці – проблемне завдання з елементами рольової гри, для виконання якої використовуються інформаційні ресурси Інтернет.

**Веб-квести** – організовані засоби Веб-технологій у середовищі WWW. За своєю організацією є досить складними; вони спрямовані на розвиток у студентів навичок аналітичного і творчого мислення; викладач має володіти високим рівнем предметної, методичної та інформаційно-комунікаційної компетентності.

Таким чином, Веб-квест поєднує в собі ідеї проектного методу та ігрових технологій в середовищі WWW засобами Веб-технологій.

Під **квестом** (англ. Quest – подорож, мандрівка) розуміють комп'ютерну гру, в якій гравець має добитися певної мети, використовуючи власні знання і досвід, а також спілкуючись з учасниками квеста.

За своєю суттю, основою Веб-квестів є проектна методика, що орієнтована на самостійну діяльність студентів – індивідуальну, парну, групову, котра здійснюється за певний проміжок часу. Цей метод органічно сполучається з груповим підходом до навчання. Проектна діяльність найбільш ефективна, якщо її вдається пов'язати з програмним матеріалом, значно розширюючи і поглиблюючи знання студентів у процесі роботи над проектом. Метод проектів завжди передбачає розв'язання проблеми, що, як правило, не обмежується однією темою. Розв'язання значимої проблеми сприяє тому, що вдається переключити увагу студентів з форми вислову на її зміст. Студенти зайняті тим, як розв'язати проблему, які знайти раціональні способи її розв'язку, де знайти переконливі аргументи, що доводять правильність обраного шляху.

#### **Берні Додж виділив три принципа класифікації Веб-квестів:**

1. За тривалістю виконання: короткострокові та довгострокові.
2. За предметним змістом: монопроекти, міжпредметні Веб-квести.
3. За типом завдань, що виконують студенти: переказ, копійчасті завдання, загадки, журналістські, конструкторські, творчі, переконуючі, розв'язок спірних проблем, самопізнавальні, аналітичні, оцінні, наукові.

Завдання на **переказ** є самими примітивними і становлять найбільш простий приклад використання Інтернет як джерела інформації

Сутність **компіляційного завдання** полягає в тому, що студенти мають взяти інформацію з різних джерел і привести її до єдиного формату. Підсумкова компіляція може бути опублікована в Інтернет або представлена у вигляді нецифрового продукту, наприклад, книга.

Веб-квест, який створений на основі **завдання-загадки**, потребує синтезу інформації з набору джерел і створення головоломки, яку неможливо розв'язати простим пошуком відповіді на сторінках Інтернет. Навпаки, необхідно придумати загадку.

У **журналістських Веб-квестах** студенти мають зібрати факти та організувати їх у жанрі репортажу новин, інтерв'ю і т. ін.

**Конструкторський Веб-квест** потребує від студентів створення продукту або плану з виконання раніше визначеної мети в певних межах.

**Творчий Веб-квест** вимагає від студентів створення продукту в заданому форматі. Творчі проекти схожі на конструкторські, проте є вільними і непередбачуваними в своїх результатах. У процесі оцінки таких проектів необхідно більше уваги приділяти творчості й самовираженню студентів.

**Веб-квести** з розв'язання спірних проблем передбачають пошук і представлення різних, а інколи суперечливих думок з однієї проблеми і спробу привести їх до консенсусу.

**Переконуючий Веб-квест** має на меті створення продукту, здатного переконати будь-кого. Таке завдання виходить за межі звичного перекладу і вимагає від учнів розробки аргументів на користь будь-якого твердження, думки, варіанту розв'язку проблеми на основі матеріалів, одержаних у процесі роботи з квестом. Кінцевим продуктом такого проекту може бути лист, стаття, прес-реліз, постер, відеозапис, мультимедійна презентація, Веб-сторінка і т. ін.

**Веб-квести**, які орієнтовані на самопізнання, мають на меті краще пізнання самих себе, яке може розвиватися через дослідження он-лайн і офф-лайн.

**Аналітичний Веб-квест** досліджує взаємозв'язок речей реального світу в

межах заданої теми. Такі завдання дають підґрунтя для одержання студентами знань в умовах, за яких вони мають уважно вивчати речі, знаходити спільне і різне, а також знаходити скриті схожі явища, розуміти зв'язок причин і наслідків, обговорюючи їх значення.

**Наукові Веб-квести** слугують для знайомства та залучення студентів до наукових досліджень у різних галузях знань. Інтернет містить історичну та нову інформацію, яка може бути корисною в будь-якій галузі науки.

**Оцінні Веб-квести** представляють студентам низку предметів із запрошенням до їх оцінки або класифікації, вибору рішення з обмеженого списку або оцінки результатів проведених досліджень.

**За думкою Є.С. Полат, Веб-квест повинен мати наступну структуру:**

- вступ (формулювання теми, опис головних ролей учасників, сценарій квеста, план роботи або огляд усного квеста);
- центральне завдання (завдання, питання, на які студенти мають знайти відповідь в межах самостійного дослідження, який підсумковий результат має бути досягнутий);
- список інформаційних ресурсів, які можна використати під час досліджень, у тому числі ресурси Інтернет;
- опис основних етапів роботи; керівництво до дії;
- заключення (підсумки дослідження, питання для подальшого розвитку теми).

Розглянута інтерактивна методика Веб-квестів вчить знаходити необхідну інформацію, здійснювати її аналіз, піддавати її аналізу, систематизувати і вирішувати поставлені задачі, її використання є нескладним, не потребує завантаження додаткових програм або одержання специфічних технічних знань та навичок – необхідним є лише комп'ютер з доступом до мережі Інтернет.

А також, робота з Веб-квестами підсилює мотивацію навчання, сприяє розвитку критичного мислення, формує вміння та навички здійснення порівняння, аналізу помилок, перспектив, класифікації, знаходження шляхів

розв'язку проблеми та завдання в цілому.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ільченко О. В. Використання web-квестів у навчально-виховному процесі. Електронний ресурс: [http://osvita.ua/school/lessons\\_summary/edu\\_technology/30113/](http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30113/)
2. Фамілярська Л. Л. Сучасні комп'ютерні техно логії в професійній діяльності педагога. Електронний ресурс: [http://www.confcontact.com/20110531/pe5\\_famil.htm](http://www.confcontact.com/20110531/pe5_famil.htm)
3. Кадемія М. Ю. Активізація пізнавальної діяльності студентів на основі використання веб-квестів. Електронний ресурс: [http://ito.vspu.net/SAIT/inst\\_kaf/kafedru/matem\\_fizuka\\_tex\\_osv//intel/files/web\\_projects/web\\_quest.htm](http://ito.vspu.net/SAIT/inst_kaf/kafedru/matem_fizuka_tex_osv//intel/files/web_projects/web_quest.htm)
4. Стаття «Квест». Матеріал з вільної Інтернет-енциклопедії «Вікіпедія». Електронний доступ: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Квест>
5. Гриневич М.С. Медіаосвітні квести //Вища освіта України. 2009. № 3. Дод. 1. Тем. Вип. Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. К.: Гнозис, 2009. 630 с. С. 153 – 155.
6. Желізняк Л. Д. Технологія «Веб-квест» на уроках інформатики. Електронний доступ: [http://osvita.ua/school/lessons\\_summary/edu\\_technology/30734/](http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/30734/)
7. Кононець Н.Т. Технологія веб-квест у контексті ресурсно-орієнтованого навчання студентів. Електронний доступ: [http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Vpm/2012\\_10/Konon.pdf](http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vpm/2012_10/Konon.pdf)
8. Стаття «Навички 21 століття». Електронний доступ: <http://uspih.iteach.com.ua/for-trainers/treasury/21century>



*Колодій Яна Анатоліївна,  
студентка 4-го курсу  
Чернівецький національний університет  
імені Юрія Федьковича*

## **СИСТЕМА ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ В ПОЛЬЩІ: РЕТРОСПЕКТИВНИЙ АНАЛІЗ**

***Анотація.** Автор статті досліджує процес навчання, виховання та розвитку дітей з особливими освітніми потребами в умовах інклюзії в Польщі. Здійснено ретроспективний аналіз історії розвитку системи інклюзивного навчання та аналіз законодавчих документів. Запропоновано практичні шляхи впровадження інтеграційної та інклюзивної системи в Польщі.*

***Ключові слова:** діти з особливими потребами, інтеграція, інклюзія в Польщі*

**Abstract:** The author of the article explores the process of studying, educating and developing children with special educational needs in conditions of inclusion in Poland. A retrospective analysis of the history of the inclusive education system development and analysis of legislative documents was carried out. Practical ways of implementation of the integration and inclusive system in Poland are offered.

**Key words:** children with special needs, integration, inclusion in Poland

***Актуальність** проблеми розвитку сучасного суспільства на засадах дотримання принципів гуманізму, доступності здобуття кожною людиною всіх форм та типів освітніх послуг, рівності можливостей кожної особистості для повної реалізації її всебічного розвитку визнаються педагогічною практикою та міжнародними законодавчими документами. Особливе місце у пристосуванні*



дітей до навколишньої дійсності відіграє освіта. Однією з найважливіших проблем сучасної освіти є питання адаптації учнів з особливими освітніми потребами до життя в суспільстві.

**Мета публікації** полягає в теоретичному ретроспективному аналізі системи інклюзивної освіти в Польщі.

**Виклад основного матеріалу.** Проблеми освітньої інтеграції та інклюзії склали науковий інтерес чисельної кількості вітчизняних (Ю. Богінська, Л. Будяк, Л. Вавіна, Н. Ворон, І. Зверєва, А. Капська, та ін.) і зарубіжних (Д. Барбер, Ч. Веббер, Т. Лорман, Т. Міттлер, Д. Роза, Д. Харві та ін.) вчених [1]. Крім того, питання становлення осіб з особливими потребами в освітньому просторі розглядали і польські вчені: Е. Адамський, Г. Дрижаловська, А. Єгер, І. Обуховська, А. Фірковська-Манкевич Я. Щепанський, М. Ходковська та ін.

Однією з головних засад освіти в країнах ЄС – є право дитини і молодій людини з особливими потребами на освіту разом з однолітками. Це підтверджується Європейською Конвенцією про охорону прав людини і основних свобод, Конвенцією у справі знищення дискримінації у сфері освіти, Міжнародним пактом господарських, суспільних і культурних прав, Конвенцією прав осіб з обмеженими можливостями [11, с. 43].

Важливо звернути увагу на те, що діти, потреби яких виникають через хворобу або її наслідки, потребують безперервної освіти відповідно до індивідуальних програм і в тісному співробітництві із своєю сім'єю [9 с. 13–14].

Принцип інклюзивної освіти викладено в Саламанській декларації, в якій йдеться про те, що «звичайні школи повинні приймати всіх дітей незалежно від їх фізичного, інтелектуального, соціального або іншого стану і створювати їм умови на основі потреб дітей». Цей документ закликає уряди країн затвердити на законодавчому рівні принцип інклюзивної [6].

В Законі Польщі «Про систему освіти» 1991 р. йде мова про те, що система освіти забезпечує право кожного громадянина на отримання освіти, адаптацію

організації, змісту навчання до можливостей учнів з психофізичними відхиленнями, користування спеціальними формами дидактичної роботи, одержання освіти у школах всіх типів [11, с. 1].

Таким чином, законодавчі освітні документи Польщі свідчать, що загальноосвітні школи повинні приймати якомога більше учнів з певними відхиленнями. Але варто зауважити, що при цьому серед освітніх закладів Польщі зберігається наявність спеціальних шкіл та представництв [12, с. 19].

Як бачимо, освітня політика Польщі забезпечує перехід від традиційної системи навчання до інтеграції та інклюзії в навчально-виховному процесі. Цей підхід є прогресивним, оскільки це особлива система навчання, яка охоплює різноманітний контингент учнів, диференціює освітній процес.

Здійснюючи аналіз процес інтеграції та інклюзії в Польщі, ми дійшли висновку, що позаду – ціла історія розвитку такої освітньої філософії. Тривалий час місцем здійснення навчально-виховного процесу для учнів з особливими потребами вважалися спеціальні освітні заклади, які були організовані за принципом навчання дітей з певними вадами. У польському сленгу можна зустріти популярне слово, що характеризує позицію стосовно цієї форми – «гетто». Ця система мала недоліки, оскільки перед дитиною, яка закінчувала такий заклад поставала проблема адаптації до суспільної діяльності [4].

Науковці розуміли, що така модель отримання освіти дітей з особливими потребами є не завжди ефективною, тому почали пошуки більш прогресивної системи навчання. Так, у другій половині XX ст. у Європі діти з обмеженими можливостями розпочали навчання в школах, інтеграційних та спеціальних класах, організованих на різних етапах здобуття освіти [9, с. 13–14].

Так на хвилях нового гуманізму виникла ідея інтеграційної освіти. Важливо наголосити, що *інтеграція в освіті*, за науковими переконаннями А. Колупасової, це одна з форм навчання, яка дає змогу учням з особливими освітніми потребами основний час проводити у класах разом з іншими дітьми і якийсь час – окремо, в умовах з особливим чином організованого освітнього

процесу, де їм надаються встановлені освітні послуги, медична, психолого-педагогічна та соціальна індивідуалізована допомога [2, с. 10 ].

Поява інтеграції в освітній системі Польщі в 60-70 рр. XX ст. була спробою проведення реформ, цілі яких передбачали:

- право на освіту дітей з спеціальними освітніми потребами;
- право всіх дітей на здобуття освіти в звичайних школах;
- повну реорганізацію спеціальної системи освіти на всіх рівнях. [8 с. 24].

Ці реформи почали активно впроваджуватися, тому з 1993 року в Польщі була зорганізована альтернативна система освіти – інтеграційні класи та школи. Велику роль у їх впровадження відігравали батьки учнів.

Важливе значення для процесу інтеграції в загальноосвітніх установах мала Постанова № 29 Міністра національної освіти (від 4 жовтня 1993 року). Згідно цього документу надано можливість особам з обмеженими можливостями навчатися в загальноосвітніх закладах, в яких можуть бути зорганізовані інтеграційні класи. Цей документ визначає кількість учнів в такому класі (до 20), види інвалідності дітей та форми їх навчання [13].

На сьогодні, в освітніх закладах з інтеграційними класами вчителям надається допомога у виборі програмного змісту, методів та засобів роботи з дітьми з особливими потребами. Проводиться використання різних шляхів використання педагогічних послуг з метою розвитку інтеграції в освіті.

Насамперед, варто зазначити, що інтеграція передбачає пристосування учнів з обмеженими можливостями до системи освіти. Це не забезпечує повною мірою потреб дітей. Тому останнім часом в освіті відбувається впровадження інклюзивної освіти. *Інклюзивна освіта* – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права здобувати її за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього закладу [2,с.10 ].

На відміну від інтеграції, яка передбачає адаптацію дитини до вимог системи освіти, інклюзивне навчання полягає в адаптації системи до потреб

дитини. Здобуваючи освіту в умовах інклюзивного простору, діти з особливими потребами є частиною шкільної системи і не потребують будь-якої спеціальної адаптації до неї [1]. Тобто, інтеграційна освіта передбачає наявність класів із меншою кількістю учнів, де разом навчаються діти з особливими потребами та нормотипові діти. При умові інклюзивного навчання, дитина з особливими освітніми потребами може навчатися в будь-якому загальноосвітньому навчальному закладі за місцем проживання.

У контексті нашого дослідження цікавими є погляди А. Фірковської-Манкевич. Науковиця наголошує на стимулюванні компетентностей педагогів та формуванні певного «культурного клімату», який дає можливість реагувати на потреби дітей в середовищі. [7 с. 23].

Доктор Моніка Скура, асистент факультету педагогіки Варшавського університету, засвідчує, що нині в Польщі більше представлена модель інтеграційної освіти, і на сучасному етапі відбувається активне впровадження, власне, інклюзивної освіти. В інтеграційних школах на всіх заняттях основному вчителю асистує спеціальний педагог. У такому класі здебільшого навчається 15–20 дітей, з них 2–3 мають особливі освітні потреби. Також вона зазначає, що в Польщі триває й досі дискусія стосовно спеціальних педагогів. Загалом існує думка, що це повинен бути олігофренопедагог [5].

Аналізуючи ретроспективу, нами було помічено, що впровадження неперервної інклюзивної освіти в Польщі прогресивніше відбувається в м. Гнєзно. Так, М.В Перфільєва стверджує, що освітня система побудована таким чином, що від самого народження, людина з особливими освітніми потребами включена в систему навчання і виховання поряд з нормотиповими людьми. Про це свідчить наявність великої кількості пристосованих для цього освітніх закладів. Загальним для цих осередків є специфічна побудова приміщень. Наявні терапевтичні кімнати для лікувальних вправ. З кожною дитиною працюють за особливим індивідуальним навчальним планом, що є основним документом, який вміщує інформацію про стан здоров'я і послуги,

які повинна отримати дитина. Вчителі, крім основної спеціальності, отримують додаткову освіту [3].

Тобто, для дітей з особливими освітніми потребами в Польщі існує три види шкіл: спеціальна школа, школа інтеграційна або з інтеграційними класами, загальноосвітня школа.

Польське законодавство надає вибір школи батькам. Однак для того, щоб віддати дитину з особливими освітніми потребами в ту чи іншу школу, потрібно отримати довідку. Таку довідку видають спеціальні педагогічно-психологічні консультаційні центри. Проте, батьки можуть навіть не пред'являти цю довідку директору школи [5].

За даними сайту відділу освіти міста Варшава, в столиці близько 120 закладів середньої освіти з інтеграційними відділеннями [3].

На основі викладеного, можна зробити наступні **висновки**:

1. Польська система освіти забезпечує право кожної людини обрати оптимальний варіант для здобуття освіти. Реалізація безперервної освіти дітей з особливими потребами в Польщі підсилює можливості кожного громадянина підготуватися до реальних умов життя.

2. Аналіз досвіду навчання дітей з особливостями психофізичного розвитку у Польщі свідчить, що у переважній більшості інтеграційне навчання є основною формою здобуття освіти людьми з обмеженими можливостями.

3. Діти з особливими освітніми потребами мають змогу здобувати освіту і в спеціальних навчальних закладах, і в закладах масового типу.

4. Польща – це країна з демократичним устроєм, яка пропагує цінності суспільства, яке ґрунтується на ідеї рівноправності, інтеграції та інклюзії.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

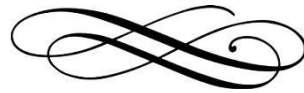
1. Болдирєва В.Е. Інтеграція та інклюзія як основні моделі навчання дітей з особливими освітніми потребами / В.Е. Болдирєва // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: збірник наукових праць. – 2012. - №9(11)

2. Інклюзивна школа: особливості організації та управління: Навчально-методичний посібник / Кол. авторів: Колупаєва А.А, Софій Н.З., Найда Ю.М. та ін. За заг. ред. Даниленко Л.І., – 2-ге видання, стереотипне – К.: ФО-П Парашин І.С., 2010. – 128 с.
3. Перфільєва М. В. Впровадження інклюзивної освіти в Польщі та Україні / М.В. Перфільєва // Науковий огляд. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://intkonf.org/perfileva-m-v-vprovazhennya-inklyuzivnoyi-osviti-v-polschi-ta-ukrayini/>
4. Перфільєва М. Освіта як інститут соціального виховання дітей та молоді з особливими потребами у Польщі / М. Перфільєва // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. – 2015. – с. 290-295
5. Ткаченко О. Інклюзивна освіта в Польщі: питання та відповіді. / О. Ткаченко // Наш вибір: газета для українців в Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://naszwybir.pl/inklyuzyvna-osvita-v-polshhi-pytannya-ta-vidpovidi/>
6. Саламанская декларация. Рамки действий по образованию лиц с особыми потребностями, принятые Всемирной конференцией по образованию лиц с особыми потребностями: доступ и качество. Саламанка. Испания, 7-10 июня 1994г. – К., 2000. – 21 с.
7. Firkowska-Mankiewicz A. Edukacja włączająca – wyzwaniem dla polskiej szkoli / A. Firkowska-Mankiewicz // Szkoła specjalna. – 2004. – № 1. – S. 12–26.
8. Integracja społeczna osób niepełnosprawnych / pod red. Grażyny Dryżałowskiej, Hanny Zuraw. – Warszawa : wyd. «Zak», 2004. – 550 s.
9. Osoba niepełnosprawna w społeczności lokalnej. Raport I Ogólnopolskiego Konkursu dla Samorządów Powiatowych. – Warszawa : wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne Spółka Akcyjna, 2001. – 210 s.
10. Człowiek niepełnosprawny / pod redakcją Marii Chodkowskiej. – Lublin : wydawnictwo uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, 1994. – 329 s.
11. Ustawa o systemie oświaty 7 września 1991 r. [Електронний ресурс]. –

<http://www.prawo.vulcan.edu.pl/przegdok.asp?qdatprz=akt&qplikid=1>.

12. Wielowymiarowość edukacji osób z niepełnosprawnością / pod redakcją C. Kosakowskiego, ks. C. Rogowskiego. – Olsztyn : wydawnictwo UWM, 2005. – 248 s.

13. Zarządzenie nr 29 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 października 1993 roku w sprawie zasad organizowania opieki nad uczniami niepełnosprawnymi, ich kształcenia w ogólnodostępnych i integracyjnych publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oraz organizacji kształcenia specjalnego (Dz.Urz. MEN 1993.9.36) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.idn.org.pl/sonnszz/du\\_men9.htm](http://www.idn.org.pl/sonnszz/du_men9.htm).



УДК 37.04

**Коник Алла Анатоліївна**

*викладач вищої категорії,*

*зав. економічного відділення*

*ВП НУБіП України «Бобровицький*

*коледж економіки та*

*менеджменту ім. О.Майнової»*

## **СИСТЕМА ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ ДО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ**

***Анотація.** В роботі висвітлено методичні прийоми, що підтримують у студентів інтерес до навчання, розвивають творчі здібності, бажання вчитися, стимулюють активність протягом цілого заняття. Інноваційна методика максимально активізує пізнавальну діяльність студентів, сприяє розвитку індивідуальних здібностей, самостійності в пізнанні матеріалу.*

***Ключові слова:** Студент, викладач, особистість, підхід, критерії*



**Abstract.** *The work highlights methodical techniques that support students' interest in learning, develop creative abilities, the desire to learn, stimulate activity throughout the whole class. Innovative technique maximizes cognitive activity of students, promotes the development of individual abilities, independence in knowledge of the material.*

**Keywords:** *student, teacher, personality, approach, criteria*

У національній доктрині розвитку освіти у ХХ ст. зазначено: «Головна мета української системи освіти – створити умови для розвитку і самореалізації кожної особистості як громадянина України...». Тому диференційований підхід передбачає співпрацю та співтворчість викладача і студента, розробка та реалізація адекватних природних розвитку та саморозвитку особистості молодшої людини підходів на тлі існуючих суперечностей.

На думку викладачів комісії соціально – гуманітарних дисциплін головною дійовою особою є студент, а задача викладача – простежити динаміку його розвитку, визначити особисті переваги у роботі з навчальним матеріалом, тобто пізнати студента як особистість, рокупити та розвинути його індивідуальні здібності.

Серед особливостей вивчення соціально-економічних дисциплін в коледжі виділено: підготовка до роботи в специфічних умовах, обумовлених різноманітними формами власності та знаннями нормативної і законодавчої бази в аграрній сфері; спрямованість мети навчання на формування в студентів прикладних компетенцій, пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю; використання потенційних можливостей з історії України для формування світогляду майбутнього керівника аграрного сектора, як свідомого громадянина України; використання сукупності історичних фактів, теоретичних положень узагальнень для формування патріотизму в майбутніх фахівців; оновлення мети, змісту, форм і методів навчання на основі гуманізації; готовність викладачів до реалізації особистісно-орієнтованого навчання.

Розроблено систему диференційованого підходу до навчання студентів з різним рівнем підготовки, яка передбачає такі етапи:

- гуманізація навчання;
- теоретична підготовка;
- рейтинговий облік знань;
- створення позитивних суб'єкт-суб'єктних взаємин на рівні «викладач-студент»;
- урізноманітнення навчальних форм занять;
- створення ситуацій успіху;
- врахування індивідуальних особливостей студента.

Такі умови забезпечують формування вмінь на основі диференційованого підходу в процесі вивчення, наприклад, дисципліни «Історії України»: пояснювати, аналізувати, узагальнювати й критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб; оцінювати події і діяльність людей в історичному процесі з позицій загальнолюдських цінностей; визначати роль людського фактора та історичних постатей в історії, досліджувати внутрішні мотиви їхніх вчинків; порівнювати історичні події; самостійно здобувати історичну інформацію з потрібної теми; вміти аргументовано, на основі історичних фактів, відстоювати власні погляди, брати участь у дискусіях, «круглих столах», конференціях, виявляти розбіжності в позиціях, критично ставитись до тенденційної інформації.

В процесі викладання історії України я прагну зацікавити кожного, використовуючи різноманітні форми та методи діяльності, спрямовані на конкретного студента. Наприклад, студент може висловлювати власну точку зору без страху помилитися; відповісти на запитання, використовуючи різноманітну інформацію, а не лише лекції чи підручник. Створюю на занятті такі ситуації, які дають можливість кожному студенту проявити ініціативу, самостійність, аналізувати та оцінювати роботу інших. При цьому студенти краще осмислюють мету та результати своєї праці, усвідомлюючи, що вони є не

об'єктом, а суб'єктом навчальної діяльності, викладач – доброзичливий помічник, що зацікавлений у долі кожного, таким чином відбувається переорієнтація студентів від навчання («нехай мене вчать») до учіння («прагну все знати»).

На мою думку, викладач не повинен давати готову інформацію, а за допомогою вміло підібраних запитань підвести студента до правильної відповіді. Відповіді студенти можуть знайти в таких джерелах інформації:

- роздатковий матеріал;
- документи;
- підручники;
- довідкові видання;
- інформація з Інтернету;
- преса (газети, журнали).

Студенти об'єднуються в групи по дві-три особи. Кожна група отримує своє питання. На пошук, обробку та аналіз інформації встановлюється термін. Матеріали, оформлені в реферати, зачитуються перед групою, найбільш цікаві моменти занотовуються (за бажанням будь-якого студента).

Груповий пошук і обробка інформації виховує навички колективної співпраці, почуття відповідальності за спільні результати виконаної роботи.

На занятті студентів групи я умовно розподіляю за рівнем розвитку. Критерій, яким я керуюсь – успішність. Таких груп чотири: низький рівень, середній рівень, достатній рівень і високий. Для кожної групи пропоную різні за ступенем складності завдання. Це можуть бути прості чи складні запитання, запропоновані вирішити ситуаційні вправи, ділові ігри, складання кросвордів, підготовка рефератів, доповідей, повідомлень, участь в олімпіадах, конкурсах, написання творчих робіт тощо.

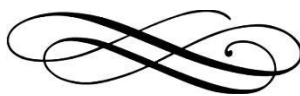
Форма контролю теж повинна враховувати різний рівень підготовки студента. Доцільним є розробка тестових завдань, розбитих на три рівні за зростаючим ступенем складності. Перший рівень включає завдання,

розраховані на досить формальне засвоєння основних положень тестуючого матеріалу. Другий рівень тестування включає завдання, що вимагають при їх розв'язуванні певного осмислювання. Розв'язання завдань третього рівня припускає глибоке оволодіння матеріалом і володіння нетрадиційними методами рішення. Таке тестування дозволяє перевірити готовність студентів на різних рівнях – від задовільного до відмінного.

Таки чином, використання диференційованого підходу до навчання студентів з різним рівнем підготовки в процесі вивчення дисциплін соціально-економічного циклу сприяє розвитку різнобічної активності студентів, самостійності, ініціативності, стимулює інтерес до навчання, упевненість у своїх силах, спонукає студентів до активної життєвої позиції.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю. Биков. – К. : Атіка, 2009. – С.684
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред. В. Г. Кремень. – К. : Хрінком Інтер, 2008. – С.1040
3. Історія України. Навчальний посібник. Воронянський О.В. - Х. 2005.
4. Історія України. Неупереджений погляд. Петровський В.В., Радченко Л.О., Семененко В.І.- Х. Школа, 2008.
5. Історія України. Бойко О.Д. – К.,2009.
6. Концепція національного виховання // Рідна школа.-1996-№6
7. Науменко О. М. Деякі аспекти підготовки майбутніх учителів до використання засобів ІКТ в навчальній діяльності [Електронний ресурс] / О. М. Науменко // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2007. – №3(4).



*Коровська Анастасія Михайлівна*

*студентка Чернівецького  
національного університету  
імені Юрія Федьковича*

## **АСИСТЕНТ ВЧИТЕЛЯ, АСИСТЕНТ ДИТИНИ В СИСТЕМІ ІНКЛЮЗИВНОГО НАВЧАННЯ У ЗНЗ: ДЕФІНІТИВНИЙ ТА ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ**

***Анотація.** Автор статті здійснює дефінітивний аналіз поняття «асистент вчителя», крізь призму та нормативно-правового підґрунтя. Також у статті розкрито завдання та функції асистента вчителя в класі з інклюзивним навчанням та порівняння його функціональних обов'язків з асистентом дитини.*

***Ключові слова:** інклюзія, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, психолого-педагогічний супровід, асистент вчителя, асистент дитини.*

***Abstract.** The author provides defintive analysis of the concept of "assistant teacher" through the prism of the regulatory framework. The article also describes the tasks and functions of the assistant teachers in the classroom with inclusive education and the comparison of its functional responsibilities with assistant child.*

***Key words:** inclusion, inclusive education, inclusive education, psychological and pedagogical support, teacher assistant, assistant child.*

***Актуальність** підвищення інтересу до посади асистента вчителя в системі інклюзивного навчання полягає в наявності чисельної кількості дітей з особливими потребами та необхідністю їх супроводу у ЗНЗ. На сьогоднішній день у світі кількість дітей з особливими потребами значно зростає. За даними*

United States Environmental Protection Agency в даний час 15% дітей (в США) від 7 до 15 років страждають тим, чи іншим розладом нервової системи, (СДУГ, аутизм, ДЦП, порушення інтелектуального розвитку, зниження слуху, зору та інше). В Україні, на жаль, така статистика не ведеться, але це не означає, що такої проблеми в нас не існує. З цього приводу виникло питання їх інклюзивного навчання.

**Мета публікації** полягає у здійсненні дефінітивного та порівняльного аналізу функціональних обов'язків асистента вчителя та асистента дитини системі інклюзивного навчання у ЗНЗ.

**Виклад основного матеріалу.** Для повного розуміння функціональних обов'язків асистента вчителя в системі інклюзивного навчання дитини з особливими потребами проведемо дефінітивний аналіз ключових понять «інклюзія», «інклюзивна освіта». Насамперед, інклюзія – це політика та процес, що дають змогу всім дітям брати участь у всіх освітніх і соціальних програмах. [1, с. 48]

За глибокими переконаннями А. Колупаєвої, інклюзивна освіта – (інклюзія – inclusion (*англ.*) – залучення), передбачає створення освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку. [1, с. 49]

Інклюзивна освіта несе в собі дві ефективні функції, одна з яких – це допомога дітям з особливими освітніми потребами із самого дитинства соціалізуватися та здобути освіту, а друга – це формування в дитячому середовищі взаємодопомоги, толерантності, чуйності до дітей з особливими потребами.

За Концепцією розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912, інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням

індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей

У Статті 20. Закону України про освіту від 05.09.2017 №2145-VIII наголошується, що «при зверненні особи з особливими освітніми потребами або її батьків такі групи та класи створюються в обов'язковому порядку» [7].

Відповідно, інклюзивне навчання передбачає здобуття якісної освіти всіх дітей, в яких є навички самообслуговування будь-якого рівня сформованості, комунікація будь-яка, будь-яким способом та на будь-якому рівні та немає небезпечно-агресивної поведінки щодо інших.

Категоріальність дітей з особливими потребами – це діти з інвалідністю, діти з незначним порушенням здоров'я, діти з соціальними потребами та обдаровані діти. Без сумніву, такі діти потребують психолого-педагогічного супроводу в класі з інклюзивним навчанням.

Так, за науковими поглядами Т. Скрипник психолого-педагогічний супровід – це пролонгований процес, спрямований на попередження виникнення (або усунення) у дітей з особливими освітніми потребами дестабілізаційних чинників, формування їхніх адаптативних функцій, забезпечення оптимального розвитку та здобуття ними якісної освіти в умовах навчального закладу. [4, с. 7]

Супровід дитини з особливими потребами в класі з інклюзивним навчанням, за новим класифікатором професій, здійснює асистент вчителя.

Асистент (від лат. *assistens* — присутній, помічник) — у широкому розумінні — помічник спеціаліста. [5]

Словник української мови подає тлумачення асистента, як помічника професора, лікаря та ін. в тій чи іншій роботі. [3]

В перелік посад педагогічних та науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою КМУ від 14.06.200 р. № 963. Асистент учителя набув статусу педагогічного працівника. Частина допоміжного персоналу – висококваліфіковані професіонали, які надають учням різні спеціалізовані послуги. Асистент учителя – це парапрофесіонал, який не є вчителем, але



виконує окремі обов'язки, пов'язані з учителями. [2, с. 6]

Стає зрозумілим, що асистент вчителя – це людина, яка допомагає вчителю здійснювати освітню місію школи та сприяє кращому здобуттю якісної освіти дитини з особливими освітніми потребами.

Аналоги посад асистентів педагогів можуть відрізнятися, а саме: асистент вчителя, помічник вчителя, асистент класу, асистент з підтримки навчання, асистент з питань спеціальних потреб тощо. Однак суть основних завдань та компетенцій асистентів педагога є однаковою. [6, с. 4]

Основне завдання асистента вчителя полягає в допомозі вчителю в забезпеченні особистісно-зорієнтованого, індивідуального підходу в освітньому процесі, зокрема у створенні індивідуальної програми розвитку для дитини з особливими освітніми потребами. [6, с. 4]

Роль асистентів педагога в роботі в класі з інклюзивним навчанням є надзвичайно важливою і полягає у наданні допомоги вчителю та дітям, в тому числі й дітям з особливими потребами у навчанні. Асистенти вчителя забезпечують:

- надання допомоги вчителям в організації, підтримці та впровадженні навчально-виховного процесу;
- моделювання додаткової позитивної ролі для учнів, належних і ефективних міжособистісних комунікаційних навичок (вербальних, невербальних);
- моделювання безпечної практики роботи та реагування на непередбачені ситуації в міру їх виникнення;
- розширення навчальних можливостей для дітей;
- індивідуалізований підхід до навчання дітей та надання індивідуальної уваги окремим учням;
- управління поведінкою учнів, проведення спостережень відповідно до вимог вчителя;
- додатковий час для вчителя для планування, навчання та оцінки

навчального процесу;

- більшу послідовність у процесі викладання;
- кращий моніторинг та оцінку прогресу у навчанні та розвитку дітей;
- моделювання організаційних навичок та підзвітності, дотримання

основних правил та процедур, прийнятих у навчальному закладі.

У функції асистента вчителя входять:

- організаційна;
- навчально-розвивальна;
- діагностична;
- прогностична;
- консультативна.

Варто уточнити, що асистент вчителя надає допомогу не лише одному вчителю, чи одному учню класу, а й іншим вчителям та учням відповідно до розкладу.

Однак, психолого-педагогічний супровід дитини з особливими потребами у класі з інклюзивним навчання може здійснювати також асистент дитини. Відмінність асистента дитини від асистента вчителя полягає в тому, що асистент дитини супроводжує одну дитину з особливими освітніми потребами в навчально-виховному процесі. Асистент дитини не входить до складу посад педагогічних чи науково-педагогічних працівників навчального закладу. На роботу такого працівника обирають батьки дитини з особливими потребами і, відповідно, фінансують її теж батьки. По-іншому асистента дитини називають тьютором. Тьютор – це внутрішній голос дитини. Це міст між дитиною та оточуючим світом.

**Висновки.** Вчитель, асистент вчителя, асистент дитини, діти в класі, корекційний педагог, психолог, логопед, дефектолог, батьки є членами однієї міждисциплінарної команди. І саме командна робота вчителя, асистента вчителя, асистента дитини, батьків, психолога, корекційних педагогів є істотно важливою та необхідною у процесі інклюзивного навчання дітей з особливими

потреба. Працівникам школи, особливо асистенту вчителя, потрібно спілкуватися з батьками, адже вони, як ніхто інший знають особливості своєї дитини, підходи та шляхи вирішення ситуацій, які можуть виникнути в школі. Батьки налаштовані на співпрацю, адже їхні діти знаходяться в школі великий відсоток свого часу і вони готові допомогти їм адаптуватися в освітнє середовище. Робота асистента вчителя може бути ефективною за умови дотримання всіх вимог та командної взаємодії з іншими фахівцями.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

### *Монографії*

1. Колупаєва А., Таранченко О. Інклюзія – соціальна модель устрою суспільства / Алла Колупаєва, Оксана Таранченко // Початкова школа. - 2017. - № 2. - С. 47-50.
2. Огляд ролі асистентів учителів у канадських школах. Досвід провінцій Манітоба, Нова Шотландія та Альберта: посібник / Е. Чорнобой, О. Красюкова-Еннз. - К.: Паливода А. В., 2012.- 32 с
3. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 1. — С. 66.
4. Технології психолого-педагогічного супроводу дітей з аутизмом в освітньому просторі: навчально-наочний посіб. / Уклад. Т. Скрипник. – Харків: Факт, 2015. – 40 с.

### *Електронні ресурси*

5. Асистент [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Асистент>
6. Асистент вчителя в інклюзивному класі: основні ролі та завдання сторінка [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uFffh6GcNkYJ:gimnasium1.in.ua/dodatkovy/inclusia/rekomendacii\\_po\\_organizacii\\_raboty\\_assistenta\\_uchitelya\\_v\\_ukra.doc+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=de](http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:uFffh6GcNkYJ:gimnasium1.in.ua/dodatkovy/inclusia/rekomendacii_po_organizacii_raboty_assistenta_uchitelya_v_ukra.doc+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=de)

7. Закон України «Про освіту» від 05.09.2017 № 2145-VIII [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/page2>

8. Наказ МОН «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання» №912 від 01.10.10 року [Електронний ресурс] Режим доступу: [http://osvita.ua/legislation/Ser\\_osv/9189/](http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/)



**УДК 37.013**

*Мітрошин Микола Георгійович*

*Спеціаліст другої категорії, викладач*

*Вовчанський технікум Харківського*

*національного технічного університету*

*сільського господарства імені Петра*

*Василенка*

**КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД НА ЗАНЯТТЯХ ПІДГОТОВКИ  
СПЕЦІАЛІСТІВ ТЕХНІКІВ-МЕХАНІКІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАГАЛЬНА  
ЕЛЕКТРОТЕХНІКА З ОСНОВАМИ АВТОМАТИКИ»**

*Анотація.* У статті розглянута комплексна методика вивчення дисципліни «Загальна електротехніка з основами автоматики» для складової наукового інтелекту фахівця техніка - механіка. Наведені приклади її використання з власного досвіду викладача.

*Ключові слова:* комплексна методика, складова наукового інтелекту фахівця.

*Abstract.* In the article the integrated methodology of the discipline «General electrical engineering with the fundamentals of automation» as a part of the scientific intelligence of specialists mechanics is observed. Examples of its using from my own

*experience of the teacher are proposed.*

**Keywords:** *the integrated methodology, component of scientific intelligence specialist.*

«Її величність» Енергетика.

Електроенергія прийшла в кожен дім, вона дає світло і тепло, плавить метал і пече хліб, розвиває всі ланки агропромислового комплексу, допомагає проводити наукові дослідження. Електроенергія всюдишча, вона наш могутній і добрий помічник, якого треба знати [1].

Перший крок у вивченні електричних явищ дає дисципліна «Загальна електротехніка з основами автоматики». Це – дисципліна циклу математичної та природничо-наукової підготовки техніків – механіків. Програмний матеріал ґрунтується на знаннях, отриманих під час вивчення фізики, математики, автоматизації виробничих процесів агропромислового комплексу, сільськогосподарських машин [4].

Сучасний розвиток виробництва вимагає від потенційних спеціалістів навичок інженерного мислення, вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології, навички практичного застосування знань.

Для використання комплексного підходу вивчення дисципліни ми застосовуємо таку технологію :

- згідно з навчальним планом розроблено декілька лабораторно-практичних занять, максимально пристосованих до реальних умов використання електроенергії (З'єднання споживачів «зіркою», «трикутником», облік електроенергії за допомогою однофазного лічильника електроенергії, запуск трифазного електродвигуна в однофазному режимі і т.д.)

- студенти «наживо» за допомогою електроінструмента (викрутка, плоскогубці, показчик напруги, з'єднувальні провідники) збирають електричні схеми згідно з інструкційними картами;

- після перевірки схеми викладачем та під його контролем проводять необхідні вимірювання та розрахунки;

- далі викладач навмисно робить незначні несправності в електричних схемах;

- завдання студентів - знайти несправності та виправити їх.

За час виконання роботи у студентів виникає чимало запитань теоретичного та практичного характеру. Запитання, які виникли у кожного студента, обговорюються, аналізуються, практично «програються» на робочих місцях.

Таким чином, в процесі комплексного навчання (теоретичні знання, інформаційно-комунікаційні ресурси, практичні навички) студенти :

- перевіряють теоретичні знання на практиці;

- навчаються кваліфіковано виконувати роботи електроінструментом, грамотно користуватися контрольно-вимірювальними приладами (показчик напруги, вольтметр, амперметр, ватметр, тощо);

- висловлюють свої думки, знаходять колективне (індивідуальне) рішення практичних завдань;

- виховують в собі врівноваженість, акуратність, ясність думки, уважність, бережливе відношення до технічних засобів.

Всі ці заходи в найбільш сприятливій формі допомагають засвоїти знання, набути практичні навички, заохотити студентів для глибшого і досконалішого вивчення дисципліни, продовжити навчання в освоєнні додатково робочої професії «Електромонтер з ремонту та обслуговуванні електрообладнання», яка ведеться у Вовчанському технікумі Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка.

Таким чином, поєднання теоретичних знань з практикою «своїми руками» відіграє значну роль у формуванні та підготовки спеціаліста техніки-механіка як професіонала.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Галагузова М.А., Комский Д.М. Первые шаги в электротехнику: кн. для

учащихся – М., Просвещение, 1984 – 96 с.

2. Журавель В. Ф., Ільїн В. В., Кузнецов В. О., Сухарніков Ю. В. Рекомендована практика конструювання тестів професійної компетенції випусників вищих навчальних закладів / За заг. ред. Ю.В. Сухарнікова. – К.: Аграрна освіта, 2000. – 240 с.

3. Кухарчук Р.П. Розвиток творчих здібностей учнів при вивченні елементів електроніки на уроках фізики і в позаурочній роботі: автореф. дис. кан. пед. наук.– Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. — К., 2005. – 20 с.

4. Левченко Т.В., Хоменко В. В. Загальна електротехніка з основами автоматики: Навчальний посібник – К., 2010. - 358 с.



**УДК 82-84:811.111**

***Моргун Світлана Олегівна,***

*5 курс, економічний факультет*

*Національний Університет Біоресурсів і Природокористування*

***Науковий керівник:***

***Люлько Михайло Євгенійович,***

*старший викладач*

## **ЗНАЧЕННЯ І ФУНКЦІЇ АНГЛІЙСЬКИХ ПРИСЛІВ'ІВ ТА ПРИКАЗОК**

***Анотація:*** в статті досліджено важливість розуміння перлин усної народної творчості, а саме прислів'їв та приказок. Подано значення даних термінів як трудовий та життєвий досвід, мудрість, високоморальні ідеали.

***Ключові слова:*** прислів'я, приказки, афоризми, народна мудрість, фольклор, мовлення, жанр, побут і культура, ідіоматичні висловлювання, виразні засоби.

***Аннотация:*** в статье исследовано важность понимания перлин усной



народной творчести, а именно пословиц и поговорок. Подано значение терминов как трудовой так и жизненный опыт, мудрость, високоморальные идеалы.

**Ключевые слова:** пословица, поговорки, афоризмы, народная мудрость, фольклор, вещание, жанр, быт и культура, идиоматические высказывания, выразительные средства.

**Annotation:** the article examines the importance of understanding the meaning of the word of the native creativity, namely, proverbs and sayings. Defining their meaning both life experience and wisdom, and ultimate ideals.

**Key words:** proverb, sayings, aphorisms, folk wisdom, folklore, speech, genre, everyday life and culture, idiomatic statements, expressive means.

Мета роботи: дослідити значення англійських прислів'їв та приказок.

Завдання роботи:

- дослідити значення англійських прислів'їв і приказок;
- виокремити різницю між поняттями прислів'я і приказка;
- з'ясувати, які функції виконують прислів'я та приказки.

Актуальність роботи: висловлюючи свою думку кожна людина прагне зробити свою розповідь цікавішою, яскравішою, саме для цього і використовують прислів'я в тій ситуації в якій це доцільно. У будь-якій мові світу чи то українська чи то англійська, прислів'я та приказки відіграють важливу роль. Англійські прислів'я та приказки займають важливе місце у всіх галузях життя сучасної людини: їх можна зустріти в оригінальних творах класичних та сучасних авторів, в засобах масової інформації, зокрема в пресі, і в повсякденному мовленні [10, с.31].

Прислів'я та приказки являють собою частку культури народу, їх знання та розуміння дає можливість осягнути національний склад мислення, добре оволодіти мовою [10, с.49].

В англійській мові вживання прислів'їв є корисним для процесу освоєння іноземної мови. У багатьох людей виникає проблема з вимовою, нехваткою слів для вираження своєї думки (бідної лексики), повільною і невпевненою мовою. Саме для цього необхідне вживання англійських прислів'їв, саме завдяки їм можна виправити всі ці дефекти, окрім цього можна детально ознайомитися і дізнатися про традиції країни, адже вони є народною творчістю [8, с.214].

Передаючи з покоління в покоління англійські прислів'я, зберігається мудрість і досвід народу. Думки і висновки, до яких не може дійти жоден механізм технічного прогресу, оскільки він не здатний думати і у нього немає душі. Прислів'я виникли значно раніше писемності, вони потрібні для того, щоб знайти правильний вихід з різних повсякденних проблем [8, с. 301].

Прислів'я – це стислий, влучний, образний, здебільшого народний вислів, який стосується характеристики різноманітних явищ життя. Їх уживають у мові для розкриття явищ життя й побуту, різних типових життєвих обставин і ситуацій [1, с. 863]. Це, як правило, завершені, логічно вмотивовані, двочленні, зримовані речення, наприклад:

*«Життя прожити – не поле перейти»;*

*«Не святі горшки ліплять» [7, с. 292].*

Рисунок 1



Рис.1 Підходи до визначення прислів'я [1, с.866].

У прислів'ях, зазвичай одна половина дає образ для порівняння, а інша називає безпосередньо суть справи [2, с. 175].

Приказка – це коротке образне висловлювання, зворот мови, де не має узагальнюючого повчального змісту, на відміну від прислів'я [1, с. 866].

Приказка, відрізняється від прислів'я тим, що не має звичайно

повчального характеру, їй властива синтаксична незавершеність; часто-густо це вкорочене прислів'я, наприклад:

*«вивести на чисту воду»* [2, с. 173];

*«серцю не накажеш»* [7, с. 312].

Для того, щоб виразити думку часткового характеру необхідно скористатися приказками, що є влучними образними народними висловами [7, с. 314].

Прислів'я та приказки це скарбниця народної мудрості, які є відкритою системою, оскільки поповнюється за рахунок відомих афоризмів громадських діячів, митців, літераторів. [3, с.290].

Прислів'я та приказки відбивають усі етапи розвитку свідомості нації та пов'язані з ними історичні події. Це приклад мовної вдосконаленості людства. В одному реченні зосередилась уся когнітивна сутність людини: історія, досвід, пам'ять, уявлення, світосприйняття, горе й радість, страждання й щастя.

Прислів'я та приказки збагачують повсякденне мовлення, роблячи його більш яскравим та виразним. Прислів'я роблять мовлення більш ємним. Декілька речень завжди можна замінити дорочним прислів'ям або [3, с. 294].

Основним джерелом англійських прислів'їв - це прислів'я та приказки на інших мовах. Якщо прислів'я перш, ніж стати англійським, існувало латинською, французькою або іспанською мовою, то немає впевненості, що воно до цього не було запозичена з якоїсь іншої мови. Цілком можливо, що воно спочатку було англійською, але не було записане [5, с. 124].

Прислів'я мають рухливість і знаходяться в постійному русі. До них постійно додаються застарілі.

Часто уживані ідіоматичні обороти, схожі на прислів'я, повинні бути відділені від самих прислів'їв. "To cry for the moon" - один з таких оборотів. Сам по собі він не дає ніякої ради і не містить застереження, тому не є прислів'ям. Але його легко можна перетворити в прислів'я, додавши форму ради, наприклад: "Don't cry for the moon" або "Only fools cry for the moon" [5, с. 125].

Також не маловажно і те, що в кожній мові існують фрази і висловлювання, які не можна розуміти буквально, навіть якщо відомо значення кожного слова і ясна граматична конструкція. Зміст такої фрази залишається незрозумілим і дивним. Спроби дослівного перекладу прислів'їв і приказок можуть привести до несподіваного, часто безглузду результату.

Рисунок 2



Рис.2 Відмінність прислів'їв від приказок [6, с. 695].

Іноді дуже важко відрізнити прислів'я від приказки або провести чітку грань між цими жанрами. Приказка граничить із прислів'ям, і у випадку приєднання до неї одного слова або зміни порядку слів приказка стає прислів'ям. В усному мовленні приказки часто стають прислів'ями, а прислів'я – приказками.

Заслужують на увагу ті виразні засоби, за допомогою яких досягається стійкість або запам'ятовуваність прислів'їв і приказок. Один з таких засобів – це точна або асонансна рима:

*Little strokes fell great oaks* [6, с. 709].

*A stitch in time saves nine.* [6, с. 710].

Найчастіше застосовується проста збалансована форма прислів'їв і приказок, наприклад:

*More haste, less speed* [6, с. 712].

*Easy come, easy go* [6, с. 713].

Стислість є істотним аспектом висловлювань, що запам'ятовуються. Далеко не всі прислів'я і приказки багатослівні, більшість з них містить не більш п'яти слів:

*Boys will be boys* [6, с.716].

*Dead men tell no tales* [6, с. 716].

Англійська ідіоматика, дуже різноманітна, досить складна для того, хто вивчає англійську мову. З відомих науці мов немає таких, у яких би зовсім не було ідіом, фразеологічних оборотів, прислів'їв і приказок [9, с. 189].

Рисунок 3

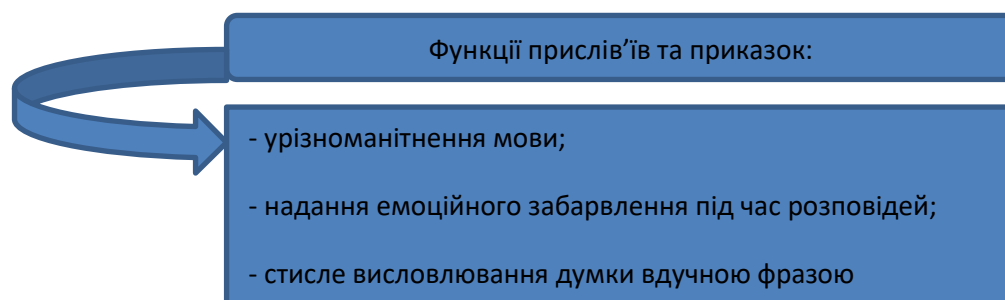


Рис. 3 Основні функції прислів'їв та приказок [5, с. 139].

Знання і вживання прислів'їв і приказок створюють імідж людини, яка професійно володіє іноземною мовою. Головне – використовувати їх за призначенням та у випадках, де це виправдано, а не говорити суцільними шаблонами [9, с. 215].

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова – М. : Издательство Советская энциклопедия, 1966. – 866 с.
2. Баранцев К.Т. Английские пословицы и поговорки / К.Т. Баранцев– К. : Радянська школа, 1973. – 175 с.
3. Потебня А.А. Из лекций по теории словесности. Басня. Пословица. Поговорка / А.А. Потебня– Харьков: «Мирный труд», 1914. – 294 с.
4. Пирогов В.Л. Структура і семантика паремійних одиниць японської, англійської, української та російської мов: типологічний та лінгвокультурологічний аспекти / Пирогов В.Л. / – К.: Київський Національний Лінгвістичний Університет, 2003. – 22 с.
5. Редін П.О. Типи системних зв'язків фразеологічних одиниць у мові/

П.О. Редін– Україна, 1993 – 125 с.

6. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика. Термінологічна енциклопедія/ О.О. Селіванова– Полтава: Довкілля, 2006. – 716 с.

7. Смирницкий А.И. Лексикология английского языка / А.И. Смирницкий – М., 1996. – 314 с.

8. Усна народна творчість : прислів'я та приказки. –Режим доступу : <http://traditions.org.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky>.

9. Харченко Л.Г. Сучасна українська мова /Л.Г. Авксент'єв. – Х. : Вища школа, 1997. – 215 с.

10. LongmanDictionaryofContemporaryEnglish, 2003. – 1949 с1



УДК 378:613

**Островська Тетяна Іванівна**

*ВП «Слов'янський технікум Луганського  
національного аграрного університету»*

## **ФОРМУВАННЯ ВАЛЕОЛОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ ТА ПОВЕДІНКИ НА ЗАНЯТТЯХ ПРИРОДОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН**

**Анотація.** У статті на основі аналізу літературних джерел розглянута сутність валеологічного самовдосконалення як складова індивідуальної культури студентів, напрямки формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, розглянуто використання діяльнісного підходу на заняттях природознавчого напрямку.

**Ключові слова:** валеологія, самовдосконалення, критерії, фактори ризику.

**Key words:** valeogy, self-perfection, criterions, facts ob risk.

Основою для формування змісту валеологічної освіти педагогів є

валеологія. Валеологія (від лат. valeo - бути здоровим) є інтегративною наукою про фундаментальні закони формування, збереження та зміцнення індивідуального здоров'я людини. Це теорія і практика управління здоров'ям у всіх його аспектах: фізичному, психічному, духовному, соціальному. Центральною проблемою валеології є ставлення до індивідуального здоров'я та виховання культури здоров'я в процесі індивідуального розвитку особистості.

Валеологічна (зараз частіше використовується здоров'язбережувальна) компетентність є складовою валеологічної культури, а отже, і загальної культури людини, що виявляється у здатності й готовності реалізувати здобуті знання про здоров'я у повсякденному житті і професійній діяльності [1, с. 52].

Для викладачів валеологічна компетентність формується на основі позитивного ставлення до здорового способу життя, характеризується активною і свідомою пропагандально - просвітницькою діяльністю, спрямованою на передачу знань, прищеплення умінь і навичок раціональної організації життєдіяльності, здатність нести особисту соціальну та правову відповідальність за прийняття рішення щодо вибору стратегії поведінки у суспільстві стосовно збереження свого здоров'я та здоров'я інших.

Встановлено, що валеологічна компетентність складається із таких компонентів: мотиваційного, когнітивного, діяльнісного, соціального [1, с. 53].

За визначенням ВОЗ «здоров'я - це повноцінне фізичне, психічне, духовне та соціальне благополуччя людини, а не тільки відсутність хвороби або фізичних вад». На здоров'я людини, згідно тестуванню, впливає низка факторів: спосіб життя - 52%, навколишнє середовище - 20%, спадковість - 20%, медицина – 8 - 9% [2, с. 115].

Якщо поведінка, звички людини носять негативний характер, то вони є «фактором ризику» чи шкідливими звичками: тютюнокуріння, вживання алкоголю, наркотиків, нераціональне харчування, гіподинамія, ранні статеві стосунки, довготривале користування комп'ютером, смартфоном, тощо... В останні роки збільшилась поширеність ВІЛ-інфекції серед підлітків і молоді.



Сьогодні відбувається аморальна легалізація непорядкованих статевих зв'язків, що призводить до загрозливих наслідків. Принципи здорового способу життя можуть бути реалізовані тільки тоді, коли вони усвідомлені індивідом.

Внаслідок несприятливих умов життя більшості населення України зростає захворюваність і смертність, підвищується рівень інвалідності, зменшується тривалість життя. Так як техногенне навантаження на одиницю території Донецької області в 5-7 разів вище середньоукраїнського, то екологічні проблеми нашого регіону більш загострені. До цього додається зловживання молоддю тютюнопалінням, пивом, наркотиками. Саме тому збереження здоров'я в Україні виходить за рамки суто медичної проблеми та набуває загальнодержавної. Згідно з доктриною одним з пріоритетів державної політики в розвитку освіти є формування здоров'я нації через освіту.

Біологія, хімія, екологія надають великі можливості для формування негативного ставлення до шкідливих звичок, впевнення в необхідності вести здоровий спосіб життя. Вивчення відповідних тем на заняттях, виховні заходи дозволяють це зробити. Прес-конференція з застосуванням мультимедійних засобів «Шкідливі звички», тренінг з залученням медпрацівників «Стоп, наркотики!», урок - попередження «Скажемо палінню - Ні!», рольові проекти з теми «Шкідливий вплив алкоголю, наркотиків і куріння на організм людини» є ефективним використанням міжпредметних зв'язків і доводять молоді, які небезпечні алкоголь і наркотики, які хвороби викликають.

Вплив на людський організм можна продемонструвати за допомогою коротеньких відеофрагментів, презентацій, віртуальних або демонстраційних дослідів. Студенти мають можливість провести відповідне анкетування як в групах технікуму, так і за його межами, в сім'ях. При цьому формуються навички аналізу проблеми та вміння прийняття рішення, розвиваються навички критичного мислення, вміння відрізнити факти від міфів, стереотипів та особистих уявлень, аналіз цінностей, соціальних норм, чинників, що на них впливають, аналіз впливу друзів, одногрупників і засобів масової інформації.

Цікаві питання з теми «Органічні сполуки і здоров'я людини», «Хімія та здоровий спосіб життя» можна застосувати під час проведення «Мікрофонів», «Мозкових штурмів», брейн-рингів та інтелект-шоу. Інтерактивні та інформаційні технології, які використовуються при вивченні відповідних тем або виховних заходів, сприяють формуванню у молоді аналітичного мислення, виробленню у них власних цінностей, створюють атмосферу співпраці і творчої взаємодії в навчанні, розвивають впевнення, що здоров'я - це основа тривалого, повноцінного життя.

Сучасний навчальний процес не можливий без пошуку нових, більш ефективних технологій, призначених спонукати до здійснення розвитку творчих здібностей, здоров'язберігаючого мислення та поведінки студентів. Необхідно домагатися того, щоб студент став активним учасником навчально-виховного процесу, а викладач, забувши про роль інформатора, являвся організатором їх пізнавальної діяльності.

Одним з кращих прикладів формування та розвитку життєвої здоров'язберігаючої компетентності студентів є проектна методика. Саме цей метод стимулює їх природну допитливість та творчий потенціал. В основі проектної технології лежить розвиток пізнавальної, дослідницької, інформаційно-комунікативної, адаптивної діяльності студентів. Їм необхідно адаптуватися в складному сучасному світі, і не стільки потрібна їм сума отриманих знань, скільки вміння їх знаходити самим, вміння узагальнювати, робити висновки, бути творчими людьми, щоб затвердитися в житті. Набуття санітарно-гігієнічних знань, усвідомлення необхідності здорового способу життя є важливим напрямком в цьому. [3, с. 28]

Вивчення теми «Шкідливий вплив вживання алкоголю, наркотичних речовин, тютюнопаління на організм людини» завжди викликає зацікавленість у студентів, надає великі можливості для їх валеологічного виховання, для використання міжпредметних зав'язків, має велику кількість різноманітних джерел інформації.

Проблема шкідливих звичок є не тільки соціально-економічною, але й по своїй психологічній основі має предметно-змістовий та мотиваційний аспекти.

Для реалізації інформаційно рольового міжпредметного проекту «Шкідливі звички» вибираємо три напрямки опрацювання:

- шкідливий вплив вживання алкоголю на організм людини;
- шкідливий вплив тютюнопаління на організм людини;
- шкідливий вплив наркотиків на організм людини.

Відповідно до здібностей студентів, їх можливостей, з урахуванням психічного розвитку і особливостей характеру розподіляємо на три робочі групи з визначенням рольових функцій і напрямку опрацювання інформації: історик, хімік, біолог, соціолог; групи: «Тютюн», «Алкоголь», «Наркотики».

Внесок чинників способу життя в порушення стану здоров'я складає понад 50% та вдвічі перевищує сумарну роль спадково-біологічних впливів і недоліків в охороні здоров'я. Необхідно не направляти студентів на шлях здоров'я, а вести їх за собою. Людина являє собою єдність тілесного і духовного. Неможливо зберігати тіло здоровим, якщо не вдосконалювати емоційно-вольову сферу, якщо не працювати з душею і моральністю студента.

Діяльнісний підхід-засіб пізнання особистості та особливостей її взаємодії з навколишнім середовищем. Реалізація діяльнісного підходу на заняттях з біології та хімії відбувається з урахуванням спрямованості інтересів студентів, їх життєвих планів, ціннісних орієнтацій, розуміння сенсу навчання і виховання, особистісного досвіду у встановленні суб'єктивності студента. Частиною діяльнісного підходу на заняттях є мотивація(усвідомлення мети і способів її досягнення, зацікавленість у процесах і результатах), інформація(система умов, які необхідні для здійснення діяльності), виконавча(послідовні дії у різних формах спрямованих на досягнення мети), контрольна(контроль за результатами діяльності, зіставлення із заданими еталонами).

Пропонується модель сучасного уроку хімії та біології з використанням

діяльнісного підходу до формування основних валеологічних потреб (за методикою Кононенко Л. М.). [4, с. 111 – 112].

**Тема: «Шкідливий вплив вживання алкоголю, наркотичних речовин, тютюнокуріння на організм людини».**

### **1. Організаційно-мотиваційний етап заняття (фаза евокації).**

1. Організація суб'єкт-суб'єктивної взаємодії.

2. Викликання вхідної мотивації (наукова мотивація: зв'язок з майбутніми і попередніми знаннями, побутова мотивація: де в житті застосовуються дане знання). Перша позиція: що ви думаєте с приводу теми? Друга позиція: на чому базуються ваші погляди? (обґрунтування). Третя позиція: наведіть приклади, що ілюструють вашу точку зору.

3. Актуалізація опорних знань та життєвого досвіду студентів

| Дія викладача                        | Дія студента                                                |
|--------------------------------------|-------------------------------------------------------------|
| 1. Провокує студента                 | 1. Відповідає на провокацію                                 |
| 2. Ставить запитання                 | 2. Повідомляє те, що йому відомо                            |
| 3. Моделює ситуацію, активація знань | 3. Формулює певні знання з питань: етанол, тютюн, наркотики |
| 4. Формує мотивацію навчання         | 4. Визначає свої мотивації                                  |

### **2. Когнітивно-діяльнісний етап заняття**

1. Цілепокладання (формування мети, окреслення змісту навчальної діяльності)

Внесок чинників способу життя в порушення стану здоров'я складає понад 50% та вдвічі перевищує сумарну роль спадково-біологічних впливів і недоліків в охороні здоров'я. Необхідно не направляти студентів на шлях здоров'я, а вести їх за собою. Людина являє собою єдність тілесного і духовного. Неможливо зберігати тіло здоровим, якщо не вдосконалювати емоційно-вольову сферу, якщо не працювати з душею і моральністю студента.

2. Занурення (навчальні дії)

| Дія викладача                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              | Дія студента                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                     |
|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. Пропонує випереджувальне завдання відповідно теми:<br>- вплив тютюнокуріння;<br>- вплив алкоголю;<br>- вплив наркотичних речовин.<br>2. Допомагає в постановці завдання, доцільності мети, визначає джерела інформації.<br>3. Організовує обговорення текстів та відео матеріалу, консультує.<br>4. Організовує групову роботу, вчить працювати в колективі.<br>5. Підтримує мотивацію до навчання.<br>6. Організовує підсумковий етап. | 1.Формування трьох проектних рольових груп, визначаються ролі всіх учасників, пошук потрібної інформації в літературних джерелах і Інтернет-ресурсах, підбір відеоматеріалів.<br>2. Включаються в процес вивчення інформації і його аналізування.<br>3. Відбирають ілюстративний матеріал.<br>4. Визначається форма презентації зібраного тематичного матеріалу.<br>5. Слухає, ставить запитання, виділяє головне, цікаве у зібраному матеріалі, аналізує, узагальнює факти, робить аргументовані висновки.<br>6. Учасники трьох тематичних напрямків демонструють результати у різних формах (доповіді, досліді, анкетування, відеоматеріали, презентації або прес-конференції) |

### 3. Евалюаційно-рефлексійний (корекційно-рефлексійний) етап заняття

1. Мотивація перспективи
2. Контроль та самоконтроль
3. Внутрішня евалюація та рефлексія

| Дія викладача                                                                                                              | Дія студента                                                                                                                                                                                                                                                                    |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1. Організовує підведення підсумків.<br>2. Пропонує нові завдання на майбутнє.<br>3. Оцінює проектну діяльність студентів. | 1. Підсумовує вивчений матеріал, осмислює почуту та побачену інформацію, її застосування в майбутньому, активно розвиває здатність до аналізу власної діяльності.<br>2. Провести анкетування в сім'ї, ставить запитання, які потребують уточнень.<br>3. Оцінює свою діяльність. |

Сучасний студент добре орієнтується в звичних умовах, проявляє винахідливість у рішенні нестандартних завдань, спроможний програмувати ситуацію, демонструє наполегливість у виборі оптимальних рішень. Мета

проектів спрямувати на активізацію навчально-пізнавальної діяльності студентів, бо вони глибоко зачіпають емоційно-мотиваційну сферу і збуджують творчі сили.

**Висновки.** Такі шкідливі звички як тютюнокуріння, наркоманія й алкоголізм завдають найбільшої шкоди людині. Заходи попередження та профілактики – це виховання молоді, формування валеологічного світогляду, спрямованого на здоровий активний спосіб життя, систематична пояснювальна робота, а інколи, й боротьба за здоров'я та життя підлітків. Кожен повинен бути уважним, непокоїтись, коли помічає, що у когось з сусідів, друзів, студентів з'являються шкідливі звички.

Коли не будуть прийматися заходи по недопущенню розповсюдження алкогольних та тютюнових виробів, які широко рекламуються, а також наркотиків серед молоді, коли не буде проводитись пропаганда здорового способу життя, людство залишиться без майбутнього і, може бути через декілька десятиліть про нас час будь казати так: «Вони не змогли своєчасно зупинитися...»

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ротфорт Л. В. Підвищення валеологічної компетентності вчителів початкових класів. / Ротфорт Л. В. // Нові технології навчання. Науково-методичний збірник - 2012. - № 74 - С. 50-54
2. Козенко Л., Шихальова З., Васильєва Р. Формування здорового способу життя. / Козенко Л., Шихальова З., Васильєва Р. // Освіта. Технікуми, коледжі. – 2012 - №1, 2 (31) – С. 115-116
3. Бикова О. О. Формування здоров'язберігаючих компетентностей інтерактивними засобами навчання. / Бикова О. О. // Основні тенденції розвитку хімічної освіти в ХХІ столітті. Матеріали науково-методичного семінару. - Донецьк, 2011. - С. 28-32
4. Кононенко Л. М. Діяльнісний підхід до формування в учнів школи

основних біологічних питань про рівні організації живої природи. / Кононенко Л. М. // Науковий часопис НПУ М. П. Драгоманова. – 2013. - Випуск 42. - Серія 5 Педагогічні науки: реалії та перспективи. - С. 110 – 114



УДК 378

**Пундик Ірина Олександрівна**

*викладач, спеціаліст вищої категорії,*

*викладач-методист*

**Канцедал Наталія Валентинівна**

*викладач, спеціаліст II категорії*

*Горохівський коледж Львівського*

*Національного аграрного університету*

## **САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНО-ПІЗНАВАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК ЗАСІБ СОЦІАЛІЗАЦІЇ**

**Анотація.** У статті обґрунтовується важливість та окреслюються можливості застосування самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів як засобу соціалізації

**Ключові слова:** соціалізація, суспільство, самостійна робота, освітній процес

**Abstract.** The article justifies the importance and underlines the opportunities of applying of individual educational and cognitive activities of students as a means of socialization

**Keywords:** socialization, society, individual work, educational process

Сучасна українська освіта постійно розвивається, відповідаючи на виклики сьогодення. Національна доктрина розвитку освіти (Україна XXI



століття) націлює вітчизняну світу на підготовку молоді до повноцінної діяльності в умовах інформаційного суспільства. Вже мало надати студенту певний обсяг знань, потрібно навчити їх здобувати, опрацьовувати, застосовувати та ретранслювати. Відбувається перехід на компетентнісно-орієнтоване навчання, у якому особистість студента перебуває в центрі уваги викладача, і саме пізнавальна діяльність, а не викладання, є визначальною. У навчальному процесі викладач виступає як організатор самостійної активної пізнавальної діяльності, компетентний помічник і консультант.

Особливо важливою гуманістична методологія в освіті стає в умовах нової соціальної реальності, де руйнуються засади онтологічної безпеки. Конфлікт на сході країни, велика кількість соціальних проблем поряд з плюралізмом реальностей приводять до росту маргіналізації, особливо це проявляється серед молоді. Тому пріоритетною функцією викладання стає соціалізація. Щоб виконати завдання, які постали перед освітою, потрібно вдосконалювати навчально-виховний процес, розробляти нові методи і форми взаємодії викладача і студента, стимулювати самостійну навчальну діяльність молоді, адже тільки ті знання, які людина набула самостійно, завдяки власному досвіду, думці й діям, стають справді її здобутком. Оволодіння вміннями та навичками самостійної діяльності є найважливішою умовою здійснення безперервної освіти. З вищеописаного бачимо, що актуальність даної теми обумовлена необхідністю вироблення адекватних сучасним умовам засобів навчання.

У зв'язку зі значущістю самостійної роботи в навчальній діяльності та розвитку майбутніх фахівців, вона слугувала різноаспектним предметом багатьох психолого-педагогічних досліджень. О.П. Муковіз розділив їх на такі напрямки:

– дослідження сутності самостійної роботи і її роль у становленні професіоналів (Є.В. Гапон, П.І. Підкасистий, Б.П. Єсіпов, В.А. Козаков, О.Я. Савченко, Л.В. Жарова, А.М. Алексюк, Р.І. Семенова, І.А. Зимня та ін.);

– виявлення видів самостійних робіт та розробка методики їх проведення (Є.Я. Голант, Л.В. Жарова, П.І. Підкасистий, А.М. Алексюк, К.Й. Щербакова, О.А. Нільсон, Б.П. Єсіпов та ін.) [5].

Аналізуючи різні підходи до тлумачення самостійної роботи студентів, бачимо, що в сучасній теорії відсутнє однозначне її тлумачення. Також існує певна сукупність понять, що використовуються як синоніми: «самостійна пізнавальна діяльність», «позааудиторна навчальна робота». Зокрема це підкреслює Є.В. Гапон: «... серед дослідників нема єдиної думки щодо сутності (зміст і форми роботи, функції суб'єктів, основні ознаки і структурні ланки) дидактичної категорії самостійної роботи студентів, відсутнє однозначне визначення і класифікація її видів. Більшість авторів досліджують окремі сторони проблеми СРС, тому їх судження і висновки лише в сукупності дозволяють уявити СРС як різноманітну і багатоцільову індивідуальну пізнавальну діяльність студентів» [5].

Вивчаючи пізнавальну самостійність у навчальній діяльності, О.Я. Савченко [4,65] трактує її як якість особистості, розкриває взаємозв'язок із різними аспектами навчального процесу. У навчанні, на думку дослідниці, дана якість виявляється різнопланово. У процесі формування всебічно розвиненої особистості вона проявляється – як мета навчання, у процесі засвоєння знань, умінь і навичок – як засіб підвищення усвідомленості дієвості засвоюваного матеріалу. З цього випливає, що загальна готовність до пошукової діяльності в рамках навчального процесу – це інтегративний стан особистості, який включає мотиваційну, змістову та організаційно-процесуальну підструктури, які функціонують цілісною складною системою.

Сучасний ринок праці потребує ініціативних, цілеспрямованих, творчих спеціалістів, які мають високий рівень теоретичної і практичної підготовки, вміють самостійно приймати рішення. Тому особливої уваги набувають такі функції самостійної роботи:

- орієнтуюча і стимулююча -дозволяють надати процесу навчання

студентів так зване професійне прискорення;

- виховуюча – розвиваються, формуються та корегуються особистісні якості;

- педагогічна корекція – виводить студентів на новий рівень професійно-творчого мислення;

- дослідницька (розвиваюча) – підвищення культури розумової праці, залучення до творчих видів діяльності, збагачення інтелектуальних;

- інформаційно-навчальна – швидке реагування на різноманітну інформацію, використання її у практичних цілях, удосконалення навичок критичного мислення, аналізу, синтезу та оцінки інформації[3].

Вищеописані якості, котрі формуються у процесі самостійної навчально-пізнавальної діяльності, водночас виступають складовими соціалізації студента. За визначенням В. Г. Городяненка: «Соціалізація – це процес інтеграції індивіда в суспільство, у різноманітні типи соціальних спільнот, шляхом засвоєння ним елементів культури, соціальних норм і цінностей, на основі яких формуються соціальнозначущі риси особистості.» [1,194]. Теорія соціалізації виходить з того, що людина, як активний суб'єкт суспільства, є одним з чинників, що створює умови для власного та суспільного життя в цілому. Взаємодія індивіда та соціальної системи здійснюється за допомогою певних механізмів впливу на соціальні якості індивіда з боку соціальної системи та навпаки. Соціальний інститут освіти є одним з провідних агентів соціалізації. Зміни форм та методів навчання, котрі відповідають викликам сучасності, створює нові можливості формування особистісних характеристик студента, але, водночас і створюють ряд небезпек. Тому за самостійною роботою студентів необхідно здійснювати чітко налагоджений систематичний контроль, не лише щодо засвоєння навчального матеріалу, а й в ракурсі соціалізаційної компоненти освітнього процесу.

Акцент у організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів доцільно робити на застосування проектних технологій навчання.

Адже саме ці методи дозволяють формувати знання та навички комплексно, реалізують функцію соціалізації саме з врахуванням вимог постмодерного інформаційного суспільства. Важливим фактором засвоєння студентами соціальних норм та правил, підготовки їх як соціально адаптованих, активних громадян демократичного суспільства у педагогічному процесі відомий соціолог, філософ Дж. Дьюї вважав залучення до творчої діяльності, забезпечення їх реальної участі у соціальному житті. Автор переконаний у тому, що дитина може осмислити свою культурну спадщину тільки шляхом ознайомлення та залучення її до виконання основних видів діяльності суспільства. Дж. Дьюї називав проектну діяльність каналами, які крізь оточення впливають на формування особистості, й у зворотному напрямі – індивід впливає на своє оточення. [2;451].

З вищеописаного бачимо, що освітній процес, будучи значущою динамічною інституціалізованою сферою суспільства володіє значними можливостями впливу на соціалізацію молоді. Самостійна навчально-пізнавальна діяльність, виступаючи пріоритетною формою навчання

Насамкінець звернемо увагу на те, що складні соціально-економічні умови сьогодення зумовлюють пониження мотивації до навчання серед студентів. Тому особливої ваги набуває сприяння та контроль за соціалізаційними процесами в ході навчання. Саме правильне спрямування та коригування процесу засвоєння соціальних норм та практик, підвищить мотиваційний компонент навчання, і відповідно, його якість. Це дозволить виховати випускника-професіонала та соціально активного громадянина.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Городяненко В. Г. Соціологія: підручник/ В. Г. Городяненко.-К.:ВЦ «Академія», 2008. – 544с.
2. Дьюї Джон. Школа і суспільство / Джон Дьюї // Коваленко Є. І. Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія / Є. І. Коваленко. – К. : Центр навч.

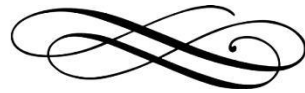
літ., 2006. – С. 449–463.

3. Заставнюк Л. І Організація самостійної роботи студентів як основна умова особистісно орієнтованого навчання / І. Л. Заставнюк.- [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.?act=1356>. –

Заголовок з екрана

4. Літвінчук С. Б. Сучасні підходи до організації роботи студентів в у вищій школі // Педагогіка. Наукові праці. Випуск 146. Том 58. -С.65-68

5. Муковіз О. П. Теоретичні основи організації самостійної навчально-пізнавальної діяльності/ П. О. Муковіз. - [Електронний ресурс]Режим доступу:[docs.google.com/mukoviz/dYq2kuRf3nb](https://docs.google.com/mukoviz/dYq2kuRf3nb) - Заголовок з екрана



**УДК 371**

***Сокирко Сергій Олександрович,***

*викладач, спеціаліст вищої категорії,*

*викладач-методист*

*ВСП Шевченківського коледжу*

*Уманського НУС*

***Сокирко Оксана Миколаївна,***

*викладач, спеціаліст першої категорії*

*ВСП Шевченківського коледжу*

*Уманського НУС*

## **ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ СПІЛКУВАННЯ ВИКЛАДАЧА КОЛЕДЖУ**

***Анотація.** Важливим аспектом педагогічної майстерності є вміння спілкуватися зі студентами. Стаття розглядає роль педагогічного спілкування в формуванні майбутнього спеціаліста.*

***Ключові слова:** педагогічне спілкування, спілкування з студентами*

«Навчання – це не механічна передача знань.  
Це надзвичайно складні людські взаємини!»  
В. О. Сухомлинський

5 вересня 2017 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про освіту». Прийняття цього Закону вимагала в першу чергу інтеграція української і європейської систем освіти. Реформа освіти в Україні покликана на гуманізацію освіти і відхід від авторитарних методів навчання і виховання, яка виявляється в необхідності формування й розвитку творчої особистості студента як активного громадянина своєї держави. Проблема може ефективно вирішуватись за умови професійної готовності працівників освіти до реалізації цього завдання. Ефективність творчого розвитку студентів у навчальному закладі залежить від професійної майстерності викладача, його готовності до формування і розвитку творчої особистості студента. Останнім часом посилюється інтерес психології й педагогічної практики до проблеми взаємин і педагогічного спілкування. Це пояснюється як загальною тенденцією до особистісної орієнтації вищої освіти, так і науковим обґрунтуванням місця й ролі взаємин системи "викладач-студент" у цілісному педагогічному процесі вищого навчального закладу.

За своєю природою педагогічна праця – це повсякденне спілкування з студентами, яке передбачає здатність до співчуття й співпереживання. Спілкування, як процес встановлення контактів між людьми, є важливим фактором в педагогічній діяльності. Є аксіомою, що для успішного функціонування навчально-виховного процесу знання психології спілкування - річ необхідна.

Теорія спілкування ґрунтується на припущенні, що розвиток умінь педагогічного спілкування буде ефективним за умов:

- обґрунтування теоретико-методологічних і технологічних засад розвитку умінь педагогічного спілкування;
- розробки та впровадження моделі управління педагогічним спілкуванням;

- критеріально-ціннісного підходу до діагностики умінь педагогічного спілкування;
- кореляційного аналізу факторів, які впливають на формування стилю педагогічного спілкування.

Професійна підготовка викладача є процесом, який не має чітких часових меж. Їй притаманні специфічні характеристики й особливості. Педагогічна діяльність обумовлює необхідність постійного вдосконалення та самовдосконалення педагога, приведення його професійної компетентності у відповідність із вимогами оновленої системи освіти.

Основою діяльності викладача, його професійної придатності є рівень розвитку умінь педагогічного спілкування, що базується на оволодінні риторичним мистецтвом, саморегуляції почуттів, врахуванні психічного стану суб'єктів комунікативної взаємодії.

В останні роки помітно розширилось коло проблем, пов'язаних з спілкуванням викладачів та студентів. Обмін цінностями між цими індивідами і групами передбачає взаємодію і комунікацію, а іноді і пряму передачу якихось матеріальних об'єктів. Цей обмін цінностями і можна назвати спілкуванням. Він складає змістовну сторону соціального контакту. Людей об'єднують спільні цінності, а не тільки можливість обмінюватись інформацією. Якщо передана кимсь інформація не має цінності для партнера, то процес переривається, спілкування не відбудеться.

Б. Ф. Ломов приводить працю лектора, педагога, де в діяльності використовуються такі засоби спілкування: інформаційно-комунікативні, регулятивно-комунікативні і ефективно-комунікативні. Всі функції в реальному житті виступають в єдності. Так, наприклад, для одного індивіда, спілкування може виступати як передача інформації, а для співбесідника як функція емоційної розрядки.

На формування стилю спілкування викладача впливає багато факторів. З метою розвитку вмінь педагогічного спілкування шляхом самоосвіти вчителів



керівникам освітніх закладів доцільно створити такі умови: упорядкувати бюджет часу вчителів; створювати психологічний мікроклімат, який сприяє самоосвітній діяльності вчителя; постійно інформувати вчителів про досягнення психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду тощо.

Отже, пізнати людьми одних одного є важливою умовою виховання. Пізнаючи один одного, люди пізнають можливості свої і інших в спільній діяльності і тим самим можуть регулювати поведінку свою і інших. Компетентність у педагогічному спілкуванні є інтегральною якістю особистості, що проявляється у використанні узагальнених умінь педагогічного спілкування, які відображають методологічну та технологічну сторони означеного процесу. Складниками такої компетентності є узагальнені вміння педагогічного спілкування – вміння сприймати та оцінювати один одного у процесі педагогічного спілкування; вміння обмінюватися інформацією між суб'єктами педагогічного спілкування; вміння взаємодіяти у спільній діяльності; вміння взаємооцінювати соціально-педагогічні відносини у сумісній діяльності; вміння усвідомлювати позитивне і негативне, справедливе і несправедливе в педагогічному спілкуванні.

Отже, сучасна психологія і педагогіка розглядає взаємини викладачів і студентів як особливий соціально-психологічний феномен і важливу складову цілісного педагогічного процесу підготовки фахівця у вищому навчальному закладі.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Добрович А.Б. Воспитателю о психологии и психологии общения. М.: «Просвещение», 1987.
2. Фридман Л.М. Педагогический опыт глазами психолога. М.: «Просвещение», 1987.
3. Куницина В.Н. Трудности межличностного общения: Автореф. дис. ... д.

психол. н.: 19.00.01/ – Л., 1991. – 21 с.

4. Москаленко А.М. Критеріально-ціннісна система оцінювання умінь професійного спілкування вчителя // Теоретичні питання освіти та виховання: Збірник наукових праць. – Вип..16 / За заг. ред. акад.. АПН України Євтуха М.Б., укладач – О.В. Михайличенко. –К.: КДЛУ, 2001. – С. 74-77.



УДК 378

**Федоренко Людмила Володимирівна**

викладач ВП НУБіП України

«Ніжинський агротехнічний коледж»

**Карпенко Наталія Миколаївна**

викладач ВП НУБіП України

«Ніжинський агротехнічний коледж»

## ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ЩОДО ВИВЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

**Анотація.** У даній статті розглядається деякі аспекти підходу до організації самостійної діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін, які передбачають поєднання традиційних та інноваційних форм і методів навчання.

**Ключові слова:** традиційні форми і методи, інноваційні технології, самореалізація, навчальний процес.

**Annotation.** In this article examined some aspects of goingnear organization of independent activity of students at thestudy of economic disciplines that envisage combination oftraditional and innovative forms and methods of studies.

**Keywords:** traditional forms and methods, innovative technologies, selfrealization, educational process.

Якість освіти – це соціальна категорія, яка визначає стан і результативність процесу освіти в суспільстві і визначається сукупністю показників, які характеризують різні аспекти навчальної діяльності вищого навчального закладу.

Дослідження показують, що реформування системи освіти шляхом впровадження інформаційних технологій, різноманітних інноваційних проектів, які мають підтримувати «технологічність» управління освітнім процесом і його якістю, які впливають на індивідуалізацію самостійної роботи студентів через мотивацію, візуалізацію, раціональне поєднання різних технологій викладання навчального матеріалу підвищує інтерес студента до навчального процесу. Найсуттєвішою перевагою такого навчання є самостійна робота студента, тобто можливість вибору ним тактики навчання, де важливим є організація і координація самоосвітніх дій студентів.

Якість економічної освіти є багатогранною, визначальною категорією, яка характеризується складністю структури, внутрішніми і зовнішніми компонентами, потребує комплексного системного вивчення, формує сутність і різноманітні напрямки досліджень.

У викладанні в галузі національної економіки досить яскраво позначились контрасти між традиційними і інноваційними формами, методами і технологіями, освіти. Сучасний викладач вищої школи, повинен не ламаючи національних традицій, визначати ефективні шляхи реалізації ідей Болонського процесу, таким чином самоосвітня діяльність - це досить складний у психологічному плані процес, який вимагає від студента і викладача відповідної установки на позитивний результат. Важливим в організації самоосвіти студентів є прогнозування передбачених труднощів. На етапі прогнозування викладач аналізує уміння та навички, якими студент володіє, визначається з необхідністю актуалізації і розвитку відповідних соціальних характеристик студента.

Проектування направлене на пошук засобів, форм і методів організації

самоосвітньої діяльності при вивченні економічних дисциплін, які дозволяють оптимальні умови для подолання труднощів, що виникають при слабкій загальній підготовленості студентів до самостійної роботи.

Етап планування поєднує навчально-пізнавальну і розвиваючу діяльність. Важливим є визначення ролі всіх учасників навчального процесу з метою підвищення його ефективності. Значущою є управлінська роль викладача, який зобов'язаний спиратись на результати психолого-діагностичних досліджень особистісних можливостей студента, визначити самоосвітню систему роботи, яка б зменшила труднощі та допомогла їх подолати, а використання відповідної сукупності традиційних та інноваційних форм і методів дозволяє досягти оптимального рівня адаптованості готовності студента до інтелектуального і вольового напруження при подоланні різноманітних труднощів самоосвіти.

Аналізуючи сказане вище, треба зауважити, що при викладанні та вивченні економічних дисциплін необхідно враховувати специфіку окремо взятої економічної дисципліни відносно її викладання традиційним методом чи застосовуючи новітні інформаційні технології, такий підхід дозволяє розвивати уміння порівнювати, спостерігати, систематизувати, тобто здійснювати дослідження у певній галузі знань, використовуючи при цьому новітні технології.

Отже, використання в самоосвітній діяльності студентів економічного спрямування системи традиційних та інноваційних технологій є беззаперечною та доцільною, а основний резерв підвищення ефективності процесу навчання і відповідно якості підготовки майбутніх економістів, їх готовність до безперервної самоосвіти криється в раціональній організації самопідготовчої діяльності студентів при вивченні економічних дисциплін.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Аксьонова О.В. Методика викладання економічних дисциплін. Навч. Посібник- К.:КНЕУ, 2006.- С.32.

2. Балягіна І.А., Богорад М.А., Ковальчук Г.О. Методика викладання економіки. Навч. Метд. Посіб. Для самостійного вивч. дисц.- К.:КНЕУ.2006.
3. Гладуш В. А. Педагогіка вищої школи: теорія, практика, історія. Навч. посіб. / В. А. Гладуш, Г. І. Лисенко – Д., 2014. – 416 с
4. Теслюк В.М., Лузан П.Г., Шовкун Л.М. Основи педагогічної майстерності. : навчальний посібник. – К. :ДАККіМ, 2010. – 244 с



УДК 331.101/264:316.343.37(477)

**Філатова Валентина Леонідівна,**

*викладач вищої категорії,*

*завідувач технологічного відділення*

*ВП НУБіП України «Бобровицький коледж*

*економіки та менеджменту ім. О. Майнової»*

## **КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ПРОЕКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ**

***Анотація** Педагог має виступати не стільки джерелом знань та контролюючим суб'єктом, скільки організатором самостійної активної пізнавальної діяльності учнів, їхнім консультантом і помічником. Для цього в процесі вузівської підготовки необхідно залучати студентів до активного пізнавального процесу, застосування отриманих знань на практиці, співробітництва при вирішенні різноманітних проблем, формулювання й аргументування особистої думки.*

***Ключові слова:** проект, проектна діяльність, інноваційні процеси, метод проектів, навчальний проект, проектна технологія.*

***Abstract** The teacher should act not so much as a source of knowledge and a controlling entity, as an organizer of independent active cognitive activity of students, their consultant and assistant. To do this, in the process of university education, it is*

*necessary to involve students in an active cognitive process, application of the received knowledge in practice, cooperation in solving various problems, formulation and argumentation of personal opinion.*

**Keywords:** *project, project activity, innovative processes, project method, educational project, project technology.*

Проблема якісної професійної підготовки спеціаліста давно привертає до себе увагу. Перед вищою школою постає завдання сформувати високоосвічену особистість європейської формації. Як один зі шляхів розв'язання означеної проблеми може бути дослідницьке спрямування в навчанні. Відповідно, усе зазначене змушує педагогічні колективи вишів звертатися до таких методів, принципів, форм і засобів навчання, які сприяли б активному розвитку дослідницької діяльності та становленню креативного, самостійного мислення студентів.

Інноваційні процеси, які відбуваються в освіті, стали ознакою кожного вищого навчального закладу, що працює в режимі розвитку, тим самим підвищуючи її ефективність. Один із шляхів вирішення цього завдання є впровадження в зміст діяльності вищої школи педагогічних технологій, спрямованих на його вдосконалення, розвиток мотивації студентів до навчання, підвищення пізнавальної активності та самостійності. Розвиток якостей, які сприяють активному залученню студентів до творчої діяльності є передумовою оптимізації цього професійно-педагогічної та професійно-технологічної підготовки. Це висуває перед кафедрами вищих навчальних закладів завдання створення сприятливих умов для розвитку кожного студента; підвищення його інтелектуального потенціалу; всебічного врахування індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів; надання можливостей для самореалізації та становлення студента як суб'єкта освітнього процесу. [1]

Інноваційна діяльність у навчанні студентів вищих навчальних закладів має різні форми й потребує принципово нових механізмів взаємодії теорії і

практики. Одним із ефективних, проте мало використовуваних у сучасному інноваційному освітньому середовищі, є метод проектів. Передумову впровадження методу проекту в практику освітньої діяльності коледжів становлять два основні мотиви: пошук методів, які давали б змогу представити освітній процес як організацію переважно самостійної роботи студентів та прагнення розглядати освіту більш широко, ніж просто передачу певного обсягу знань. [4]

Активні методи навчання, методи шукань, дослідні методи – так характеризував видатний український педагог Григорій Ващенко групу методів, які сприяють посиленню активності студента в процесі навчання. Адже саме в умовах активного пошуку та дослідження на перший план виступає випереджуючий розвиток самої людини, формування творчої особистості, яка проектує й організовує власне життя і доцільно перетворює навколишній світ.

Метод проектів не є принципово новим у світовій педагогіці. Він виник у 20-і роки XX століття у США. Основним завданням освіти є актуальне дослідження оточуючого життя. І викладач разом із студентами йдуть цим шляхом разом, від проекту до проекту. [8]

Ідеї організації навчального процесу як проектування і проектної діяльності тих, хто навчається, займають наразі одне з провідних місць серед інноваційних розробок у вітчизняній та зарубіжній педагогічній теорії і практиці. Метод проектів сьогодні визнається фахівцями одним із найефективніших, він формує професійну компетентність, сприяє особистісному і творчому розвитку майбутніх фахівців.

Термін «проект» з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проект - це намір, який буде здійснено в майбутньому. [6]

Таким чином проектування – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Отже, метод проектів може бути фундаментом евристичного навчання,



оскільки завжди має на меті визначення та розв'язання конкретної проблеми внаслідок самостійних дій, що, у свою чергу, вимагає використання сукупності дослідних, пошукових, проблемних методів та засобів навчання, а також необхідність інтегрування знань, умінь з різних галузей науки та творчості. Він дозволяє відтворити повну структуру циклу дослідження, починаючи з виникнення питання та формулювання проблеми й закінчуючи захистом результатів. На відміну від традиційного навчання, зорієнтованого на підготовку спеціалістів до конкретної професійної діяльності, проектування спрямоване на формування готовності до засвоєння нових знань, набування багатофункціональних умінь, розвитку розумових прийомів, здатності інтегрувати засвоєні знання та уміння на розв'язання нових завдань. [2]

Останнім часом, у зв'язку зі становленням парадигми особистісно орієнтованої освіти, метод проектів переживає друге народження як ефективне доповнення до інших педагогічних технологій, що сприяють становленню дитячої особистості як суб'єкта діяльності та соціальних стосунків. На це є декілька причин:

- необхідність не стільки передавати студентам суму тих чи інших знань, скільки навчити здобувати ці знання самостійно, вміти користуватися набутою інформацією для вирішення нових пізнавальних та практичних завдань;
- актуальність набуття комунікативних навичок і вмінь, тобто вміння працювати в різних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);
- актуальність широких людських контактів, знайомства з різними культурами, точками зору; значущість для розвитку людини вміння користуватися дослідницькими методами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати гіпотези, робити висновки. [3]

Якщо випускник вищого навчального закладу буде володіти такими навичками та вміннями, він буде більш пристосованим до життя, зуміє

адаптуватися до змін, працювати у різноманітних колективах.

На сьогоднішній день метод проектів – це спосіб досягнення дидактичної мети через детальну розробку проблеми (технологією), яка має завершитись реальним практично відчутним результатом.

Важливого значення має думка, що цінність проектної технології полягає не так у результатах, як у самому процесі отримання цих результатів. Застосування методу проектів сприяє реалізації певних педагогічних завдань, що стоять перед викладачами: інтенсифікації освітнього процесу, підвищенню його ефективності та якості результатів навчання студентів; системній інтеграції предметних завдань, розвитку вмінь експериментально-дослідницької діяльності студентів; побудові відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному учасникові (викладачу, студенту) власну траєкторію самоосвіти; формуванню інформаційної культури як студентів так і викладачів. При цьому не звертати увагу на роль мотиваційного розвитку, який є процесом керованим не можна. Починається він із професіоналізації процесу навчання у вищій школі шляхом створення професійно-креативного навчально-виховного середовища. У такому середовищі складається система умов організації життєдіяльності майбутніх спеціалістів, які спрямовуються на формування їхнього ставлення до світу, до своєї майбутньої професійної діяльності. [5]

Основна цінність проектної технології навчання полягає в тому, що вона орієнтує студентів на створення певного матеріального або інтелектуального продукту, а не на просте вивчення певної теми. На шляху до мети студенти мають актуалізувати або здобути нові необхідні знання, радитись з викладачем і між собою, виконувати індивідуально чи в групах пізнавальну, дослідницьку, конструкторську та іншу роботу.

Навчальний проект - це форма організації занять, яка передбачає комплексний характер діяльності всіх його учасників, спрямовану на отримання освітньої продукції за певний період - від одного заняття до декількох місяців. [9]

Мета навчального проектування - створення педагогом під час навчального процесу таких умов, за яких результатом є індивідуальний досвід проектної діяльності студентів.

Основні завдання:

- навчити студентів самостійно здобувати знання, застосовувати їх для розв'язання нових пізнавальних і практичних завдань;
- сприяти розвитку комунікативних навичок, здатності працювати у різноманітних групах, виконуючи різні соціальні ролі (лідера, виконавця, посередника тощо);

формувати уміння користуватися дослідницькими прийомами: збирати необхідну інформацію, вміти її аналізувати з різних точок зору, висувати різні гіпотези, вміти робити висновки. [7]

Під час організації навчального проектування викладач виконує такі функції: допомагає студентам у пошуку джерел, необхідних їм у роботі над проектом; сам є джерелом інформації, координує весь процес роботи над проектом; підтримує і заохочує студентів, підтримує постійну роботу студентів над проектом.

Результати виконання проектів повинні бути "відчутні": якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична - конкретний результат, готовий до впровадження.

Проектна технологія передбачає використання педагогом сукупності дослідницьких, пошукових, творчих за своєю суттю методів, прийомів, засобів. [10]

Таким чином, суть проектної технології - стимулювати інтерес студентів до певних проблем, що передбачають володіння визначеною сумою знань, та через проектну діяльність, яка передбачає розв'язання однієї або цілої низки проблем, показати практичне застосування надбаних знань. Від теорії до практики, гармонійно поєднуючи академічні знання з прагматичними, дотримуючи відповідний їх баланс на кожному етапі навчання.

Ураховуючи специфіку аграрної освіти, яка зумовлена необхідністю опанування уміннями, спрямованими на виробництво та переробку продукції тваринництва, вивчення новітніх технологій, особливого значення набуває упровадження в освітній контекст таких підходів до реалізації ідей реформування, які забезпечать розвиток особистості студента-дослідника, розкриття його наукового потенціалу. Уважаємо, що проектування створює оптимальні можливості для розв'язання визначених завдань, оскільки характеризується високим рівнем самостійності, розвитку комунікативних здібностей, формуванням міцних теоретичних знань, дослідницьких умінь і навичок, що, беручи до уваги сучасні професійні тенденції, набувають значущості у аграрному секторі.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е.І., Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. – С. 57.
2. Матяш Н.В. Психология проектной деятельности школьников в условиях технологического образования / Под ред. В.В.Рубцова – Мозырь: РИФ “Белый ветер”, 2000 – 285 с.
3. Олексюк О. Є. Теоретичні основи методу проектів як педагогічної технології / О. Є. Олексюк // Наукові праці: науково-методичний журнал. Педагогічні науки. – Миколаїв : МДГУ імені П. Могили, 2004. – Т. 36. Вип. 23. – С. 45–49.
4. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению: [учеб. пособ.] / Александр Ильич Савенков. – М. : Ось – 89, 2006. – 480 с.
5. Вірста С. Є. Інноваційне навчання: метод проектів / С. Є. Вірста // Нові технології. – К., 2007. – Вип. 50. – С. 52–58.
6. Полат Е. С. Метод проектов в интернет образовании [Электронный ресурс] / Е. С. Полат. – Режим доступа : <http://WWW.gmeit.murmansk.ru>
7. Бабенко Т. П. Творчість студентів у контексті проектного навчання / Т.

П. Бабенко // Сучасні проблеми гуманітаристики: світоглядні пошуки, комунікативні та педагогічні стратегії : матеріали II Всеукр. наук.-практ. конф., 6 грудня 2012р., Рівне [відп. ред. Ю. С. Шемшученко] : тези доповідей. – Рівне : РІ КПУ НАН України, 2012. – С. 238–240.

8. Нищета В. А. Метод проектів як засіб формування життєвої компетентності старшокласників у процесі навчання українознавчих предметів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Володимир Анатолійович Нищета. – Кривий Ріг, 2009. – 176 с.

9. Ковшун Н.Е. Аналіз та планування проектів: навчальний посібник / Н.Е. Ковшун — К.: Центр учбової літератури, 2008. – 344 с.

10. Сучасні педагогічні технології. Навчально-методичний посібник / Автор-укладач Федорчук Е.І., Кам'янець-Подільський: АБЕТКА, 2006. – С. 57.



**УДК 82-84:811.111:811.161.2**

*Хоруженко Яна Миколаївна,*

*5 курс, економічний факультет*

*Національний Університет Біоресурсів і Природокористування*

**Науковий керівник:**

*Люлько Михайло Євгенійович,*

*старший викладач*

## **АНГЛІЙСЬКІ ПРИСЛІВ'Я, ПРИКАЗКИ ТА ІДІОМАТИЧНІ ВИРАЗИ ПОВ'ЯЗАНІ З БАТЬКІВЩИНОЮ ТА ЇХ ВІДПОВІДНИКИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ**

**Анотація:** У статті досліджено важливість вживання англійських прислів'їв, приказок, образних порівнянь та ідіом, що віддзеркалює національний склад мислення, втілює риси іншомовного сприйняття дійсності. Відображено багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з

трудовою діяльністю, побутом та культурою людей.

**Ключові слова:** прислів'я, приказки, переклад, граматики, фонетичні засоби, стилістичний ефект, структура висловлення, лексика, переміологічні одиниці.

**Аннотация:** В статье исследованы важность употребления английских пословиц, поговорок, образных сравнений и идиом, что отображают национальный состав мышления, воплощает черты иноязычного восприятия действительности. Отражено богатый исторический опыт народа, представления, связанные с трудовой деятельностью, бытом и культурой людей.

**Ключевые слова:** пословицы, поговорки, перевод, грамматика, фонетические средства, стилистический эффект, структура высказывания, лексика, переміологічні одиниці.

**Annotation:** The article examines the importance of using English proverbs, saying figurative comparison and idioms that reflects national thinking structure, embodies the features of foreign language presentation of reality. Also the article reflects rich experience of nation and ideas connected with labor activity, everyday life and culture.

**Keywords:** proverbs, saying, translation, grammar, phonetic means, stylistic effect, structure of statement, vocabulary, paremiologic units.

Важливою складовою культури кожного народу є англійські прислів'я, приказки, образні порівняння, ідіоми. Вони являються неоцінним скарбом, яким володіють з давніх часів і які збагачує нові покоління. Це – стислі, переважно афористичні, художньо виразні вислови-спостереження прорізні явища та життєві ситуації, унікальна гілка культури народу, що віддзеркалюють національний склад мислення, втілює самобутні риси іншомовного сприйняття

дійсності.

Використання прислів'їв та приказок розширює знання про мову, збільшує словниковий запас, допомагає засвоїти лексичні, граматичні та фонетичні особливості, сприяє більш швидкому оволодінню іноземною мовою [2, с. 148]. Через пошук відповідних прислів'їв та приказок в українській мові формується здатність критично-аналітичного розуміння, що проявляється в здатності розуміння смислового навантаження висловлювання.

Досить часто ми вживаємо прислів'я у нашому повсякденному житті, хоча може й не звертаємо уваги на те, коли і як часто ми це робимо. Кожен з нас час від часу використовує у своєму спілкуванні вислови на зразок «береженого Бог береже», «в тихому болоті чорти водяться», «що посієш, те й пожнеш» тощо. Справа у тому, що ми вживаємо прислів'я на підсвідомому рівні. Це один з проявів так званого відчуття мови, і воно не спрацьовує в іноземних мовах. Ми набуваємо навиків використання таких мовних засобів лише з тривалою практикою і це свідчить про достатньо високий рівень володіння мовою.

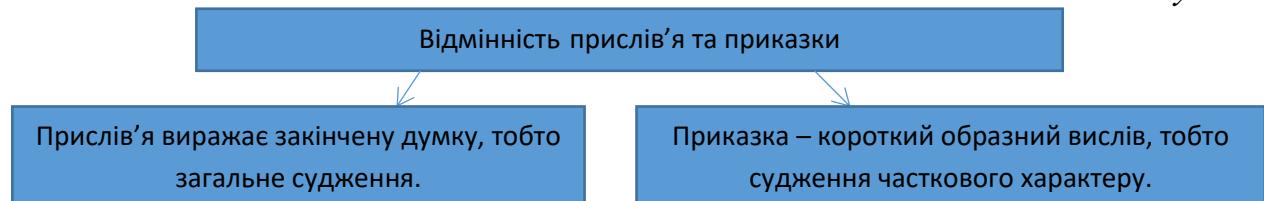
Щоб урізноманітнити свою англійську, наприклад, прислів'ями, не можна просто перекладати їх, адже ці особливі мовні засоби відображають культуру та світосприйняття народу-носія мови. Кожен етнос сприймає навколишній світ, інтерпретує та висловлює свої емоції по-своєму. Тому знайомство з англійськими прислів'ями та пошук їх еквівалентів в українській мові є невід'ємною частиною вивчення мовно-культурних особливостей з метою набуття вправності у мовленні. В англійській мові деякі прислів'я відповідають українським, нібито вони просто перекладені.

Велика кількість вчених зокрема: А. Афанасьєв, В. Гвоздьов, А. Потебня вивчали особливості перекладу прислів'їв та приказок. Тоді як, Ф.І. Буслаєв, К.І. Грігас, О. Дандіс, В. П. Жуков, Х. Касарес, Ю.І. Левін, Г.Л. Пермяков присвячують свої дослідження питанню, щодо використання прислів'їв та приказок в сучасній англійській мові [2, с. 134].



Поняття "максима" входить до поняття "прислів'я". "Максима" - це правила, які регулюють взаємодію людей та справедливі для раціональної поведінки взагалі, отримав широке розповсюдження в теорії мовних актів та активно використовується як іноземними, так і вітчизняними лінгвістами.

*Рисунок 1*



*Рис.1 Відмінність прислів'я та приказки [3, с. 124].*

Під час дослідження англійських пареміологічних одиниць особливого значення набуває їх неоднозначність у фонетиці (асонанс, рима, алітерація), лексиці і граматиці (синоніми, антоніми, архаїзми, порівняння, розповідне двоскладове речення, пасивний стан, модальні дієслова, синтаксичні розширювачі), стилістиці (метафори, метонімії, епітети, повтори, зіставлення, перифрази). Така неоднозначність впливає на особливості перекладу англійських прислів'їв та приказок.

Для вільного володіння англійською мовою важливо не лише розуміти, а й доречно вживати прислів'я, приказки, образні порівняння та ідіоми, для глибокого проникнення у значення яких суттєвим є не лише дослівний переклад, а й ознайомлення з низкою українських аналогів та вміння дібрати найбільш прийнятний варіант у конкретній ситуації. Англійські прислів'я, приказки та ідіоматичні вирази пов'язані з Батьківщиною, домівкою:

A cock is valian to his own dunghill. – Кожен півень на своєму смітнику пан. Кожен кулик у воєму болоті велик. Кожна травичка на своєму корені росте.

Every dog is valiant at his own door. Syn Every dog is a lion at home. – Кожний пес перед своїм порогом сміливий. В своїй хаті кожен пан. Дома й стіни гріють [3, с. 124].

Dry bread at home is better than the honey of others. Syn: Home is home though it be never so homely. – Краще сухий хліб вдома, ніж мед на чужині. Ліпше своя хата, ніж чужа палата. Ліпше своє болото, ніж чуже золото. Свій край, як рай, а чужа країна, як домовина. Чужахата гірше ката. В чужій стороні і весна негарна [3, с. 125].

East or West, home is best. – В гостях добре, а вдома краще. Всюди гаразд, а вдома найліпше. Своя хата – своя правда, своя стріха – своя втіха. Вдома і стіни гріють [3, с. 79].

An Englishman's home is his castle. – Дім англійця – його фортеця. Англієць у себе вдома – хазяїн. На своєму коні, як хочеш ідеш [3, с. 126].

Every country has its customs. – Кожен має свій звичай. Що край – то звичай, що сторона – то новина. Щохатка, то інша гадка. У всякім подвір'ї своє повір'я. У чужих руках завше більший шматок.

Home is where the heart is. – Твій дім там, де твоє серце [3, с. 18].

It is an ill bird that fouls its own nest. – Погана та пташка, котра бруднить своє гніздо. Погана та пташка, котрій своє гніздо не миле [3, с. 126].

A man may love his house well without riding on the ridge. – Можна любити свою домівку, але необов'язково її розхвалювати [3, с. 126].

My country, right or wrong. – Справедливо чи ні, але це моя країна.

There is no place like home. – Як хороше в людях, а вдома все ж найкраще. Кожному мила своя сторона. Своє гніздо найтепліше. Чуже миле, своє наймиліше. Дома й стіни допомагають.

True patriotism is of n oparty. – Справжній патріотизм не належить до жожної партії [3, с. 127].

When at Rome do as Romans do. – В чужий монастир своїм уставом не лізь. У чужій церкві свічок не гасять. Якщо влізеш в чужу соломку – не шелести.

Популярні англійські прислів'я, які обов'язково потрібно знати для вільного спілкування англійською:

When in Rome, do as the Romans. – Серед вовків жити — по-вовчому вити

[8, с. 16].

Don't judge a book by its cover. – Зустрічають по одягу, проводжають по розуму[8, с. 16].

Strike while the iron is hot. – Всьому свій час[8, с. 16].

Practice makes perfect. – Повторення - мати навчання.

Don't make a mountain out of an anthill. – Не роби з мухи слона[8, с. 17].

Actions speak louder than words. – Людина красна не словами, а добрими справами[8, с. 16].

Curiosity killed the cat. – Цікавий Варварі на базарі носа відірвали.

No news is good news. – Відсутність новин - хороша новина[8, с. 18].

Speak of the devil. – Про вовка промовка а вовк на поріг[8, с. 19].

The grass is always greener on the other side of the hill. – Всюди добре, де нас нема[8, с. 21].

Це все – лише невеличка частина англійських прислів'їв, які ви можете використовувати у своєму мовленні, аби звучати природніше. Адже саме прислів'я передають світосприйняття народу, його розуміння емоцій та трактування різноманітних подій та понять. Саме вони допомагають зануритися в ментальний світ англійця та побачити його у всіх його повсякденних проявах, а потім pull up stakes – вчасно змотати вудки, та повернутися у рідне середовище, адже east or west, home is best – всюди добре, а вдома найкраще.

Англійська мова володіє великою кількістю приказок і прислів'їв, багато з яких до цих пір є вживаними. Слід відмітити, що прислів'я стали вживати навіть у сфері бізнесу:

- They were very successful businessmen and, although, their impatient attack on the government in the Parliament was quite predictable, they would not have their thunder stolen by some leftist party. – Вони були дуже успішними бізнесменами та, хоча, їх поспішна критика уряду в парламенті була цілком прогнозованою, вони не хотіли, щоб одна з лівих партій перехопила в них ці громи та блискавки.

Логічним є те, що в цьому прикладі використовується повний український еквівалент англійській приказці.

У прислів'ях та приказках відображено багатий історичний досвід народу, уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом та культурою людей. Правильне та доречне використання прислів'їв і приказок надає мові неповторну своєрідність та особливу виразність.

Саме образно-емоційне відображення навколишнього середовища знайшло свою реалізацію у структурних та семантичних особливостях прислів'їв і приказок. В основі багатьох із них виразно використовується той чи той образ [6, с. 126].

В англійській мові існує дуже багато прислів'їв, які можна використовувати у своєму мовленні аби звучати природніше. Адже саме прислів'я передають світосприйняття народу, його розуміння емоцій та трактування різноманітних подій та понять [5, с. 86]. Саме вони допомагають зануритися в ментальний світ носія мови та побачити його у всіх повсякденних проявах, а потім «pull up stakes» – вчасно змотати вудки, та повернутися у рідне середовище, адже «east or west, home is best» – всюди добре, а вдома найкраще.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонова Г.В. Використання прислів'їв та приказок під час викладання англійської мови / Г.В. Антонова // Англійська мова та література. – 2006. – № 15. – С. 17–23.
2. Верба Л. Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов / Лідія Георгіївна Верба. – Вінниця: Нова книга, 2008. – 246 с.
3. Гапонова С.В. Wit&Wisdom = Афоризми та прислів'я / С.В. Гапонова–К. : Знання, 2005 – 277 с.
4. Жайворонок Н.В. Українська етнолінгвістика : Нариси : навчальний посібник [для студентів вищих навчальних закладів] / Н.В. Жайворонок. – К. : Довіра, 2007. – 264 с.

5. Українські прислів'я та приказки [Д. Есипенко, М. Новиченко]. – К. : Знання, 1992. – 96 с.
6. Сидоренко М.В. Українські прислів'я та приказки / М.В. Сидоренко. – Київ, 1963. – 790 с.
7. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – Київ: Знання, 2007. – 494 с.
8. Усна народна творчість : прислів'я та приказки. –Режим доступу : <http://traditions.org.ua/usna-narodna-tvorchist/pryslivia-ta-prykazky>.
9. Харченко Л.Г. Сучасна українська мова /Л.Г. Авксент'єв. – Х. : Вища школа, 1997. – 215 с.
10. Longman Dictionary of Contemporary English, 2003. – 1949 с1



УДК 377.3:9(07)

*Шевченко Наталія Олександрівна,  
к.і.н., викладач циклової комісії  
соціально-гуманітарних дисциплін  
ВП НУБіП України  
«Ніжинський агротехнічний коледж»*

## **ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ В КОЛЕДЖАХ**

***Анотація:** У статті наведено приклади інноваційних технологій та форм інтерактивного навчання, які сприяють кращому засвоєнню програмного матеріалу з новітньої історії України студентами коледжів.*

***Ключові слова:** інноваційні технології, інтерактивне навчання, новітня історія України, монументальні карти розуму.*

***Abstract:** The article presents examples of innovative technologies and forms of*

*interactive learning, which help to master the program material in contemporary History of Ukraine by college students.*

**Key words:** *innovative technologies, interactive learning, contemporary history of Ukraine, monumental mind-maps.*

Новітнє суспільство висуває нові вимоги до освіти, однією із яких є підготовка фахівців, спроможних приймати критичні рішення, знаходити спосіб спілкування в новому оточенні, які достатньо ефективно встановлюють нові стосунки у швидко змінюваній реальності. Активність, самостійність, творчість, здатність адаптуватися до стрімких змін – ці риси особистості стають найважливішими на сучасному етапі історичного розвитку, а їх формування потребує реалізації нових підходів до процесу навчання.

Завдання, що постають перед сучасною освітою, чітко окреслюють головні напрями, за якими вони мають реалізовуватися. Серед них одним із вагомих є перехід від традиційної (предметно орієнтованої) до інноваційної (особистісно орієнтованої) парадигми освіти, що безпосередньо пов'язано з реалізацією у навчанні історії особистісно орієнтованого та компетентісного підходів, оскільки це забезпечує самоцінність знань, розвиток умінь здобувати, опрацьовувати інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку та самовдосконалення.

Інноваційні технології, зокрема інтерактивні, є актуальними у роботі викладача історії. Над проблемою впровадження інтерактивних технологій в освітній процес працювало багато науковців, методистів, учителів, зокрема Н. Суворова, О. Стебна, А. Сошенко, О. Пометун, Л. Пироженко, В. Кондратюк, М. Волос, І. Бабин та ін. Методологічною основою є розробки сучасних українських і зарубіжних педагогів у галузі методів і технологій навчання. Теоретичні та практичні розробки в цій галузі належать В. Гузеєву, А. Гіну, О. Пометуну, Л. Пироженку, А. Фасолі. [1, с. 109].

Нові підходи до вивчення історії XX –XXI століття повинні базуватися

саме на особистісно орієнтованому навчанні, а всі педагогічні технології мають бути спрямовані на виховання соціально адаптованого, свідомого громадянина України, здатного творчо й виважено розв'язувати проблеми у процесі самореалізації.

Інноваційні технології включають інтерактивні технології навчання. Сутність інтерактивного навчання полягає в тому, що викладач організовує пізнавально-навчальну діяльність студента таким чином, що він самостійно розв'язує певні ситуації, проблеми, спираючись на свої потенційні можливості та вже набуті знання [3]. На заняттях можемо застосовувати такі форми інтерактивного навчання: парні (робота студента в парі зі студентом, викладачем тощо); фронтальні (викладач навчає одночасно групу студентів або всю групу); групові або кооперативні (всі студенти активно навчають один одного); індивідуальні (самостійна робота студента) [5, с. 25]. Так, при груповій формі організації інтерактивного навчання подаємо студентам індивідуальні інтерактивні завдання, а при роботі у групах обов'язковою повинна бути поставлена спільна мета. Продукт індивідуальної праці використовуємо у групі для внесення коректив, змістовного наповнення, уточнення, вироблення спільної думки, формування висновків тощо. Однак застосування цих технологій навчання може створити певні проблеми й ускладнення: знижується роль викладача в навчальному процесі, неекономно витрачається час, у студентів відсутня достатня мотивація для такого типу навчання. Контроль за засвоєнням знань може мати різний характер і різні цілі. У практиці навчання для перевірки знань використовують тестові завдання. Однак при такій перевірці студент просто впізнає (а іноді відгадує) відповіді. Під час індивідуального опитування переважна частина студентів не бере участі в роботі. Фронтальне опитування дає можливість виявити лише загальну картину засвоєння матеріалу. Наведені недоліки індивідуального, ущільненого, фронтального і тестового опитувань, як свідчать спостереження, можна подолати, якщо використовувати комбіноване опитування [2].



Головна особливість комбінованого опитування полягає в тому, що при одночасній роботі всієї групи створюються умови для індивідуальної роботи із студентами. Комбіноване опитування дає можливість використовувати проблемне навчання. Пізнавальні проблеми характеризуються застосуванням раніше засвоєних знань для одержання нових (визначення істотних ознак нового поняття, порівняння, виявлення причини явища, висування гіпотез тощо). Постановка таких проблем можлива на кожному занятті, оскільки матеріал нової теми завжди спирається на раніше вивчений. Комбінована форма опитування підвищує ефективність заняття та в методичному аспекті дає змогу перевірити глибину знань, уміння застосовувати їх на практиці, поєднує перевірку знань студентів із навчанням. Під час перевірки знань студентів можемо використовувати такі технології: «Аукціон знань», «Щаслива відповідь», «Історичний футбол», «Решето», «Історичний диктант».

Також можемо застосовувати такі методи інтерактивного навчання на заняттях історії: «Мікрофон», робота в малих групах, «Мозковий штурм», «Займи позицію», «Навчаючи-вчуся», «Акваріум» тощо [3].

Особливої актуальності нині набувають проблеми розробки і впровадження комп'ютерно-інформаційних, зокрема мультимедійних, технологій навчання. Мультимедійні програми забезпечують принципово нову якість освітнього процесу. Комп'ютерні технології забезпечують можливість організації паралельного навчання і контролю знань, практичного впровадження індивідуалізованого навчання.

Саме завдяки широкому впровадженню в освітній процес комп'ютерних технологій, викладачі історії мають можливість створювати та використовувати на заняттях не лише традиційні презентації, а й ментальні карти розуму, які забезпечують формування ключових предметних компетентностей: інформаційно-комунікаційну (за рахунок легкого опановування теоретичного матеріалу), ІКТ-компетентність (за рахунок зручного алгоритму запису послідовності подій), навчальну і комунікативну (за рахунок можливості як

індивідуальної, так і групової роботи), соціальну і громадянську компетентності (через вираження власного «Я» та відчуття значущості в колективі). У процесі виконання завдань студенти вивчають прийоми структурування навчального матеріалу, наприклад, окремої теми курсу історії України, що сприяє підходу в стилі мозкового штурму. Одночасно відбувається структурування наявних у студентів знань з даної теми. У них виробляються вміння підготовки навчального матеріалу для пояснення. Таким чином, ментальні карти розуму дозволяють поліпшувати самостійну роботу студентів, формувати в них уміння працювати з навчальною і науковою літературою.

На нашу думку, першочерговим завданням історії є допомога молоді зрозуміти сучасність у світлі минулого. Важко довести перевагу або ефективність того чи іншого підходу, стилю, методу, тому природно, що викладачами використовуються різні технології навчання.

Таким чином, застосування інноваційних технологій на заняттях з новітньої історії України допомагає: створити умови для саморозвитку та самоосвіти студентів; розвинути логічне мислення, пам'ять, спостережливість, емоційну та вольову сферу студентів; стимулювати пізнавальний інтерес студентів; підвищити рівень самостійності студентів; розширити навчально-виховні можливості заняття. Використання інноваційних технологій сприяє урізноманітненню форм подання інформації та навчальних завдань, забезпеченню зворотного зв'язку, розширенню можливостей діалогізації навчального процесу, широкій індивідуалізації процесу навчання, активізації навчальної роботи студентів, посиленню їх ролі як суб'єктів навчальної діяльності, посиленню мотивації до навчання.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Баратина О.М. Використання інноваційних технологій на уроках новітньої історії в ПТНЗ / Ольга Баратина // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2014. – № 2. – С.108-114 .

2. Баратина О.М. Використання інноваційних технологій на уроках новітньої історії в 10-11 класах / Ольга Баратина . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://studfiles.net/preview/5207405>.

3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rutracker.org/forum/viewtopic.php?t=3085209>.

4. Туркот Т. Педагогіка вищої школи : нав. посібник / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.libr.dp.ua/sitelibr/?idm=1&idp=23&ida=606>.

5. Фасоля А.М. Урок в умовах особистісно-зорієнтованого навчання / А. М. Фасоля // Українська мова і література. – 2003. – №46. – С. 25.



УДК 657

*Брикульська Аліна Сергіївна*

*студентка 3 курсу спеціальності «Бухгалтерський облік»*

*ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

*Науковий керівник:*

*Меднікова Світлана Володимирівна*

*м. Ірпінь, Україна*

### УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ І АУДИТУ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

**Анотація.** В статті узагальнено базові підходи до організації обліку виробничих запасів. Досліджено особливості удосконалення організації обліку на підприємстві. Визначено базові рекомендації щодо підвищення його аналітичності.

**Ключові слова:** облік, аналіз, аудит, виробничі запаси, первісна вартість, оцінка, звітність.

**Abstract.** The article summarizes the basic approaches to the organization of inventory accounting. The peculiarities of improving the organization of accounting at the enterprise are investigated. The basic recommendations for increasing its analyticity are defined.

**Key words:** accounting, analysis, audit, production inventories, initial value, estimation, reporting.

Основним завданням розвитку економіки України на сучасному етапі є прискорення інтенсифікації і підвищення ефективності виробництва, створення господарського механізму відповідного умовам ринкових відносин. Рішення такого завдання представляє собою складний комплекс організаційних і

технологічних заходів, пов'язаних з функціями управління. Важливими функціями управління виробництвом підприємства є облік і аналіз роль і значення яких підвищується при переході виробничих підрозділів на прогресивні форми організації виробничих відносин і визначення їх діяльності [3].

Актуальність, науково-теоретична та практична цінність даного питання, його недостатнє вивчення та обґрунтування зумовили вибір теми статті, мету та її основні завдання.

Метою дослідження є теоретичне узагальнення обліку запасів для розробки практичних рекомендацій підвищення ефективності їх використання на основі сучасних світових напрацювань.

Запаси займають особливе місце у складі майна та домінуючі позиції у структурі витрат підприємстві різних сфер діяльності. Запаси являють собою найбільш важливу і значну частину оборотних активів підприємства, обов'язково враховуються при визначенні результатів господарської діяльності підприємства та при висвітленні інформації про його фінансовий стан.

Методологічні основи формування в бухгалтерському обліку інформації про запаси і розкриття її у фінансовій звітності регламентуються Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 9 «Запаси». Основними завданнями організації та ведення обліку виробничих запасів на підприємстві є: контроль за повним і своєчасним оприбуткуванням матеріальних цінностей та їх збереженням за місцем зберігання і на всіх стадіях обробки; відповідність складських запасів нормативам; раціональна оцінка виробничих запасів; розрахунок фактичної собівартості витрачених матеріалів та їх залишків за місцем зберігання і статтями балансу; виявлення всіх витрат, пов'язаних із придбанням або виготовленням запасів та визначенням первісної вартості; контроль за правильністю використання МШП під час їх експлуатації; встановлення методології обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції протягом року; регламентування складу собівартості

продукції тощо [1-2].

Оскільки облік запасів на більшості підприємств ведеться за допомогою інформаційних систем, було виявлено конкретні особливості комп'ютерного обліку товарно-виробничих запасів.

Для запобігання наведених проблем організації та ведення обліку виробничих запасів можна виділити напрями їх вирішення:

1) удосконалення системи автоматизації обліково-аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів, оскільки успішне функціонування підприємств залежить, перш за все, не тільки від вдосконалення внутрішньогосподарської діяльності взагалі, а й від того, наскільки розвинута система автоматизації їхньої діяльності;

2) узгодження механізмів бухгалтерського та податкового обліку виробничих запасів;

3) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки та технології виробництва;

4) чітка організація обліково-контрольних процедур руху запасів підприємств, тобто застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів [5];

5) запровадження на підприємстві інформаційних технологій обробки економічної інформації;

6) забезпечення строгого порядку приймання, зберігання й витрат сировини, матеріалів та комплектуючих виробів;

7) упровадження ефективних форм попереднього й поточного контролю за дотриманням норм запасів і витрат матеріальних ресурсів;

8) раціоналізація форм документів, документообігу й усієї системи оформлення, реєстрації та обробки документів.

У більшості комп'ютерних програм є можливість не тільки детального багаторівневого обліку, але й аналітичного обліку в різних незалежних

розрізах, що принципово неможливо в умовах ручного обліку. Наприклад, оптимальною вважається схема аналітичного обліку товарно-виробничих запасів, реалізована в Типовій конфігурації для України програми “1С: Бухгалтерія 8.0” у розрізі місць збереження (чи складів, матеріально відповідальних осіб), власне товарно-виробничих запасів і партій товарно-виробничих запасів.

При такій побудові обліку на більшості підприємств є можливим одержати, наприклад, звіти за матеріально відповідальними особами у розрізі товарно-виробничих запасів чи звіти по товарно-виробничих запасах у розрізі складів, матеріально відповідальних осіб і партій товарно-виробничих запасів.

Тому пропонується розширити аналітичний облік за рахунок введення в конфігурації програми “1С: Бухгалтерія 8.0” параметрів у розрізі місць збереження (чи складів, матеріально відповідальних осіб), власне товарно-виробничих запасів і партій товарно-виробничих запасів.

Дана пропозиція на більшості підприємств дозволить підвищити аналітичність обліку виробничих запасів в розрізі виду запасу, МВО, місць зберігання тощо. В умовах незначних запасів виробничих запасів на виробництві на кінець кожної зміни передачу їх від однієї зміни іншій доцільно оформляти безпосередньо у змінному виробничому звіті того бригадира (майстра), що одержав ці матеріали.

Важливою, але трудомісткою процедурою інвентаризації матеріальних запасів є перевірка їх наявності, що забезпечується шляхом переважування або перелічення цих цінностей. В умовах зберігання виробничих запасів на складах підприємств доцільно здійснювати інвентаризацію під час зачистки складів.

В практиці при оформленні результатів інвентаризації в порівняльних відомостях допускається дублювання показників про наявність цінностей. З метою усунення цих недоліків доцільно фактичну наявність цінностей заносити в окремі картки або відомості, які стають дублікатом інвентаризаційного опису їх залишків [4].



Методи ведення складського обліку виробничих запасів на більшості підприємств є занадто громіздкими, недостатньо оперативними і надійними в системі управління. Все це зумовлює необхідність пошуку і впровадження раціональних його методів, впровадження оперативно-бухгалтерського (сальдового) методу обліку.

Однак, вивчення діяльності на більшості підприємств довели, що при розрахунку норм використання виробничих запасів не враховуються дані про залишки запасів, які не використані в цехах на початок місяця. Це і зрозуміло, оскільки лімітно-забірні картки за звітний період (місяць) надходять в бухгалтерію на початку наступного, а розрахунок норм використання виробничих запасів ведеться в звітному періоді і документи видаються в цехи до початку виробничого процесу. Справа ще більше ускладнюється у випадку, коли з одного матеріалу планується виготовлення декількох видів продукції.

Таким чином, відсутність можливості при розрахунку норм використання виробничих запасів враховувати залишки невикористаних запасів послаблює ефективність попереднього контролю за використанням матеріалів у виробництві. Оформлення відпуску матеріалів доволі трудомісткий процес через велику кількість і різноманітність первинних документів. Тому важливе значення має спрощення обліку на цій ділянці, зокрема, використовуючи засоби сучасної техніки необхідно централізовано виписувати документи на відпуск матеріалів. На підставі технологічної документації слід розраховувати необхідну кількість матеріалів для кожного цеху на місяць. Одночасно потрібно виписувати необхідну кількість первинних документів, які ще до початку місяця потрібно передати цехам для отримання матеріалів зі складів. Тому в роботі акцентується увага на важливості автоматизації обліку використання виробничих запасів. Це дозволить скоротити обсяги облікових робіт, і одночасно збільшити оперативність облікових даних, значно розширити аналітичні можливості економічної служби підприємства з метою забезпечення керівництва необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Балашук Д. М. Значення обліку виробничих запасів в управлінні підприємством / Д. М. Балашук // 69-та студентська науково-технічна конференція: секція "Економіка і менеджмент" : збірник тез доповідей / Національний університет "Львівська політехніка". - Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. - С. 404-406.
2. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. - 3-тє Бойцова М., Маханько О. - Усе про облік запасів. - Х.: Фактор, 2014. -278 с.
3. Голов С. Ф., Костюченко В. М. Бухгалтерський облік за міжнародними стандартами: приклади та коментарі. Практичний посібник. - К.: Лібра, 2013. - 840 с.
4. Лень В.С., Гливенко В.В. Бухгалтерський облік у галузях економіки: Навч.посібник. – К.: Знання-Прес, 2015. – 491 с.
5. Нестеренко Є.Є. Методи обліку товарно-матеріальних запасів: вітчизняний та зарубіжний досвід / Є.Є. Нестеренко // Управління розвитком. - 2013. - №17. - С. 58 – 60.



**УДК 657**

***Будніченко Марина Сергіївна***

*студентка 3 курсу спеціальності «Бухгалтерський облік»*

*ВПНУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

***Науковий керівник:***

***Меднікова Світлана Володимирівна***

*М. Ірпінь, Київська обл., Україна*

## **СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ВЕДЕННЯ ОБЛІКУ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

***Анотація:*** в статті досліджено проблеми ведення обліку виробничих

запасів на підприємствах України, представлено шляхи вдосконалення обліку виробничих запасів. Досліджено шляхи адаптації фінансової звітності підприємств України міжнародним стандартам бухгалтерського обліку і звітності.

**Ключові слова:** виробничі запаси, методика управління виробничими запасами, автоматизація обліково-аналітичної роботи.

**Abstract.** The article investigates the problems of the discontinuity of the picking stock at Ukrainian enterprises, from the way of improving inventory accounting. The ways of adaptation of financial reporting of enterprises of Ukraine to international standards of accounting and reporting are investigated.

**Key words:** industrial stocks, methodology of production inventory management, automation of accounting and analytical work.

Для формування ринкової економіки в Україні необхідне виробництво конкурентоспроможної продукції та її реалізація на внутрішньому та зарубіжних ринках. Одночасно основною передумовою здійснення господарської діяльності більшості підприємств є достатній обсяг та раціональне використання виробничих запасів. Вирішення проблеми ефективного розвитку та зростання виробничого потенціалу господарських підприємств потребує створення системи управління виробництвом, в основу якої має бути покладено формування інформації про виробничі запаси підприємства. Тому розробка та впровадження основних напрямів підвищення ефективності господарської діяльності підприємств передбачає вдосконалення обліку і контролю виробничих запасів, які забезпечують менеджерів і керівників належною інформацією для прийняття управлінських рішень.

Напрямок розвитку економічних відносин, що обраний нашою країною вимагає трансформації вітчизняної системи бухгалтерського обліку згідно з вимогами міжнародних бухгалтерських та аудиторських стандартів. Незважаючи на індустріальний характер вітчизняної економіки, все більший

вплив на діяльність підприємств справляють пострадянські методи виробництва, і хоча облік запасів не є новим об'єктом обліку, в сучасних умовах господарювання даний об'єкт повністю видозмінюється, що викликає необхідність модифікації підходів до його бухгалтерського обліку і контролю. Така ситуація зумовлює невідповідність організації та методології бухгалтерського обліку сучасним реаліям ринку, що викликано інертністю вітчизняного законодавства в сфері бухгалтерського обліку, яке зорієнтовано виключно на індустріальний характер економіки. Приведення вітчизняного законодавства сфери бухгалтерського обліку у відповідність вимогам ринку з перспективою побудови розвиненої ринкової економіки дозволить вирішити поставлені проблемні питання. Різні вироби або ресурси, які безпосередньо не використовуються в даний момент часу, можна вважати запасами. У підручниках з бухгалтерського обліку різні автори виділяють і дають визначення виробничим запасам: так, Бутинець Ф.Ф. під сутністю виробничих запасів розуміє все те, що завезено на склади підприємства і ще не вступило в першу стадію обробки, тобто частина сукупних запасів, призначених для виробничого споживання. Розвиток ринкових відносин, впровадження різноманітних форм власності, реформування економічних відносин в Україні висувають нові вимоги до бухгалтерського обліку, як до способу контролю за веденням господарської діяльності підприємств. Важливим фактором розвитку виробництва є стабільна забезпеченість підприємства матеріальними ресурсами та їх ефективне використання. Враховуючи те, що витрати сировини, матеріалів, палива, напівфабрикатів у більшості підприємств займають 80–90% серед всіх витрат на виробництво нової продукції, то головним завданням є визначення забезпеченості підприємства різними видами матеріальних ресурсів та пошук резервів раціонального їх використання [1, с.254]. Головною передумовою успішного здійснення виробничого процесу як основної ланки діяльності господарського суб'єкта є наявність і раціональне використання виробничих запасів. Багато вчених досліджували сутність та методику

управління виробничими запасами на підприємствах, аналізували їх діяльність. Для даних підприємств доцільно звернути увагу на те, що потрібно доопрацьовувати та удосконалювати діючі форми документації з оперативного обліку виробничих запасів, а саме: їх рух у процесі виробництва. Тому даним підприємствам доцільно ввести нові форми первинної документації, що мають забезпечити своєчасність надходження та вибуття виробничих запасів підприємства, і застосування яких дасть змогу підвищити рівень обліку і контролю їх використання [2, с.11]. Якщо ж розглядати підприємства хлібопекарської промисловості, то тут не можна не погодитись із думкою науковця Приймачок О.М., яка займалась проблемами обліку виробничих запасів на підприємствах хлібопекарської промисловості. Так як на цих підприємствах залишаються все ще невирішеними питання щодо вдосконалення документації оперативного та аналітичного обліку виробничих запасів, особливо нагальною постає проблема автоматизації їх обліку. Вирішення цих питань полягає в розробці основних напрямів і конкретних рекомендацій з удосконалення методики обліку виробничих запасів, в їх оцінці при вибутті, методики проведення аналізу ефективного використання виробничих запасів, а також посиленні інформаційної та контрольної функцій обліку в управлінні виробництвом [3, с.7].

Практика показує, що процес обліку використання виробничих запасів все ж таки є трудомісткою ділянкою. Тому не дивно, що на багатьох підприємствах спостерігаються певні недоліки, а на деяких – запущеність обліку, що призводить до великих втрат запасів. Все це зайвий раз підтверджує, що до цього часу залишаються невирішеними багато важливих питань, пов'язаних з розробкою науково обґрунтованої системи обліку використання виробничих запасів. Аналізуючи в цілому діяльність деяких підприємств з обліку виробничих запасів, можна виокремити наступні негативні аспекти:

- складність визначення справедливої (ринкової та неринкової) вартості запасів, що полягає у використанні підприємствами бартерного обміну,

більше того, обміну на неподібні активи;

- низький рівень оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств;
- невідповідний рівень контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів;
- обмеженість контролю використання виробничих запасів тощо.

Вирішення цих проблем потребує оновлення системи отримання інформації про виробничі запаси, використання нетрадиційних для вітчизняної облікової практики підходів щодо ефективного їх використання та оптимізації результатів діяльності підприємства через застосування принципів і методів бухгалтерського обліку. Саме тому можна виділити наступні напрямки вдосконалення управління виробничими запасами на підприємствах:

1) підвищення оперативності інформаційного забезпечення управління виробничими запасами підприємств, яке забезпечується запровадженням інформаційних технологій обробки економічної інформації;

2) удосконалення системи автоматизації обліково–аналітичних робіт в управлінні виробничими запасами та обґрунтування раціональних методів проведення інвентаризації виробничих запасів, оскільки успішне функціонування підприємств залежить, перш за все, не тільки від вдосконалення внутрішньогосподарської діяльності взагалі, а і від того, наскільки розвинута система автоматизації їхньої діяльності;

3) узгодження механізмів бухгалтерського і податкового обліку виробничих запасів;

4) обґрунтування системи обліку матеріальних витрат на освоєння нової техніки і технології виробництва;

5) чітка організація обліково–контрольних процедур руху запасів підприємств (застосування прийомів обліку за центрами відповідальності, заходів контролю та оперативного регулювання процесів утворення запасів). В той же час реформування бухгалтерського обліку відповідно до міжнародних

стандартів, створення нової нормативної бази бухгалтерського обліку вимагає рішення проблеми регулювання бухгалтерського обліку на національному рівні. Запозичення міжнародного досвіду свідчить про різні підходи до цього питання в різних національних системах обліку. Поняття “національна система бухгалтерського обліку” відсутнє в законодавстві України та інших країн. Проте, воно використовується в науковій літературі з метою освітлення особливостей бухгалтерського обліку в частині його методології, методики та організації в різних країнах. Більш того, поряд з цим поняттям використовується ще одне – “міжнародна система обліку”. Національна система бухгалтерського обліку має організаційний характер та направлена саме на регулювання бухгалтерського обліку, яке полягає в створенні та впровадженні його методологічного та методичного забезпечення. Таким чином, національна система бухгалтерського обліку охоплює. В Україні національна система бухгалтерського обліку включає Закон України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні”, нормативно-правові акти (положення (стандарти) бухгалтерського обліку), методичні рекомендації, інструкції з ведення обліку окремих операцій та облікових регістрів. Методологічне, методичне та організаційне забезпечення направлене на регламентацію бухгалтерського обліку суб’єктів господарювання. Правові основи регулювання визначають органи, що відповідають за розробку та впровадження методологічного, методичного, організаційного забезпечення бухгалтерського обліку. Вивчення проблем організації бухгалтерського обліку на національному рівні збільшує коло об’єктів організації. На законодавчому рівні розподілу систем бухгалтерського обліку не існує. Стандартизація бухгалтерського обліку як на міжнародному рівні, так і в Україні відбувається в межах корпоративного, державного секторів, малого та середнього бізнесу. Для окремих галузей, наприклад, сільське господарство, банківська справа, страховий бізнес, фінансові операції розробляються окремі стандарти для обліку специфіки діяльності. Разом з тим, існуюче нормативне забезпечення



обліку в Україні свідчить про те, що диференціація систем має місце. Слід зазначити, що розподіл національної системи обліку на підсистеми за підходами до стандартизації впливає з відмінностей в методологічних основах обліку, суб'єктів господарювання відмінних за формою власності, об'єму та характеру діяльності. Проте, для класифікації систем обліку в межах однієї країни можна використовувати ще й інший підхід, пов'язаний із статистичним узагальненням інформації на макрорівні про результати діяльності та фінансовий стан суб'єктів господарювання. Таке узагальнення здійснюється в системі національних рахунків за підсекторами (інституційними секторами) економіки. Джерелом для узагальнення даних в системі національних рахунків є фінансова і статистична звітність суб'єктів господарювання, яка складається за даними поточного бухгалтерського обліку. Таке узагальнення можливе лише за умови повної уніфікації методологічних та методичних основ як поточного бухгалтерського обліку, так й звітності в межах секторів всієї національної економіки. Ця обставина також доводить висновок про необхідність існування національної системи обліку.

Отже, реалізувати повною мірою концепцію державного регулювання бухгалтерського обліку в частині створення його методичного забезпечення, яке б відображало галузеву специфіку, можливо лише удосконаливши організацію бухгалтерського обліку на рівні органів виконавчої влади, які визначають економічну політику визначеного сектору національної економіки або її галузі. З цією метою необхідно внести відповідні зміни в нормативні документи, які регламентують діяльність органів виконавчої влади, а саме в положення про діяльність окремих міністерств та державних комітетів. Такий підхід сприятиме диференціації завдань органів виконавчої влади у сфері державного регулювання бухгалтерського обліку.

## **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Малюга Н.М. Шляхи удосконалення оцінки в бухгалтерському обліку: Теорія. Н. М. Малюга. – Житомир: ЖІТІ, 2012. – 384 с.

2. Рибалко О.М., Болдуєва О.В. Вдосконалення обліку виробничих запасів// Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2014. - №6. – С. 210–215.

3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996 – XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс].- Режим доступу: [www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14](http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14).



УДК 657

**Войнівська Маріна Ігорівна**

*студентка 3-го курсу, спеціальності “Бухгалтерський облік”*

*ВП НУБіП України “Ірпінський економічний коледж”*

**Науковий керівник:**

**Меднікова Світлана Володимирівна**

*м. Ірпінь, Україна*

## **БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, СУЧАСНИЙ СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

**Анотація:** В статті розглянуто сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку системи бухгалтерського обліку. Описано потреби в її реформуванні, удосконаленні, наближенні до міжнародних стандартів та потреби впровадження автоматизованої інформаційно-облікової системи обліку.

**Ключові слова:** бухгалтерський облік, організація, автоматизована інформаційно-облікова система, комп'ютеризація, «Парус–Підприємство», «ІС:Бухгалтерія», «Клієнт–Банк».

**Abstract:** The article deals with the current state, problems and prospects of the development of the accounting system. Described needs for its reformation, improvement, approximation to international standards and the need for the

*introduction of an automated information and accounting system of accounting.*

**Key words:** *accounting, organization, automated information and accounting system, computerization, “Parus-Enterprise”, “IC:Accounting”, “Client-Bank”.*

Усі підприємства, незалежно від їх організаційно-правових форм та форм власності, у тому числі й малі, зобов'язані вести бухгалтерський облік і складати фінансову звітність.

Бухгалтерський облік — процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень.

У сучасних умовах бухгалтер є виробником дуже важливого продукту – звітної інформації (податкової, фінансової, статистичної, управлінської). У цього продукту є чимало споживачів (власники, інвестори, кредитори, аналітики, податкові органи, менеджери, співробітники тощо), котрі, як і належить споживачам, зацікавлені в його високій якості. Висока якість, у свою чергу, вимагає високої кваліфікації виробника та використання сучасної технології.

Об'єктами бухгалтерського обліку є майно організацій, їх зобов'язання і господарські операції, здійснювані організаціями в процесі їх діяльності. Система бухгалтерського обліку призначена для спостереження, вимірювання, реєстрацію фактів господарською діяльністю. Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів, а також з метою одержання прибутку. Для забезпечення користувачів інформацією про господарську діяльність слід безперервно вести бухгалтерський облік із дня реєстрації підприємства до його ліквідації [1].

Сучасний стан бухгалтерського обліку характеризується проведенням облікової реформи.

Успішна інтеграція України в загальноєвропейський та світовий ринки неможлива без використання міжнародних стандартів, зрозумілих для

іноземних партнерів [5].

Виділимо суттєві моменти, які не вдалося поки вирішити під час реформи облікової діяльності в Україні:

- 1) недостатньо значною є роль бухгалтерського обліку в управлінні підприємствами;
- 2) наукова тематика досліджень з обліку обмежується майже дослівним перекладом відповідних закордонних стандартів та концепцій;
- 3) вітчизняний облік ще не досяг рівня інших країн;
- 4) недостатньо застосовується економічний аналіз у практичній роботі бухгалтерів;
- 5) підготовка українських бухгалтерів не завжди відповідає сучасним вимогам практики.

Отже, враховуючи вищевикладене, можна зробити такі висновки:

Передумовою подальшого розвитку бухгалтерського обліку в Україні є:

- перегляд теоретичних основ бухгалтерського обліку;
- диференціація вимог до фінансової звітності;
- відмова від уніфікації обліку та звітності;
- безперервна професійна освіта;
- активна позиція бухгалтерської спільноти;
- формування сучасної парадигми обліку та звітності [6].

У багатьох працях, присвячених розвитку системи бухгалтерського обліку в Україні, основна увага приділялась правовим та організаційним аспектам його реформування та обґрунтуванню необхідності застосування нової парадигми. Водночас наразі бракує комплексних досліджень, спрямованих на розвиток бухгалтерського обліку, вдосконалення його теорії, методології та практики. Відсутність комплексного дослідження та оцінки наявної системи бухгалтерського обліку в Україні, а також потреба у створенні оновленої національної системи бухгалтерського обліку, яка б відповідала сучасним і майбутнім вимогам ефективного управління економічними

процесами.

Упровадження в Україні міжнародних стандартів бухгалтерського обліку дає змогу отримати сприятливе економічне середовище насамперед для інвесторів, менеджерів, керівників компаній.

Шлях удосконалення бухгалтерського обліку на основі його цілісності, системності та дієвості – це збереження його концептуальних основ в межах чинного правового поля.

Отже, подальший розвиток бухгалтерського обліку пов'язаний з інтеграцією всіх підсистем і видів обліку в єдину інформаційну систему на основі новітньої автоматизованої інформаційно-облікової системи.

Автоматизована інформаційно-облікова система – це система, в якій інформаційний процес обліку автоматизований за рахунок застосування спеціальних методів опрацювання даних, які використовують комплекс розрахункових, комунікаційних та інших технічних засобів, з метою отримання та передачі інформації, потрібної спеціалістам-бухгалтерам для виконання функцій управлінського і фінансового обліку [2].

Нині підприємства потребують автоматизованої інформаційної системи обліку на базі сучасних засобів обчислювальної техніки, яка дає змогу забезпечити:

- повне і своєчасне задоволення інформаційних потреб користувачів;
- виконання контрольних і аудиторських завдань з метою одержання необхідної інформації про наявні відхилення;
- аналіз і прогнозування господарсько-фінансової діяльності підприємства;
- одержання на основі автоматизації управлінських рішень [2, с. 10].

В основу організації системи бухгалтерського обліку з використанням автоматизованих обчислювальних механізмів та програм мають бути покладені такі принципи:

- автоматизоване опрацювання облікових даних у реальному часі

безпосередньо на робочих місцях бухгалтерів;

- взаємодія бухгалтера з інформаційною системою в діалоговому режимі;
- організація первинних документів на носіях, що читаються машиною;
- організація реєстрів аналітичного та синтетичного обліків у пам'яті

ПЕОМ, формування і видача результативної інформації в режимі запиту і необхідному для бухгалтера обсязі [3, с. 41].

Важливо зазначити, що саме запровадження комп'ютерної техніки і технології позитивно впливатиме на ефективність обліку, аудиту та внутрішніх перевірок. Зокрема, таке впровадження дасть можливість точно розраховувати ліквідність підприємства, довгострокову платоспроможність, оцінку рентабельності активів, капіталу і фондівіддачі. Також до переваг застосування комп'ютерної техніки і технології слід віднести можливість сприяння аудиторських перевірок із використанням комп'ютерної мережі клієнта.

Комп'ютеризація обліку, саме грошових коштів, дає можливість поєднувати професійні якості і функції працівника з інтелектуальними можливостями комп'ютерів та програмного забезпечення. За результатами діяльності більшості підприємств, використання автоматизованої форми обліку значно підвищується своєчасність і точність оброблення облікової інформації, формування первинних та звітних документів. Крім цього, певні форми обов'язкової податкової та фінансової звітності можуть надаватися в державні установи в електронному вигляді та через електронні соціальні мережі. Для автоматизації обліку грошових коштів, зокрема, можливе використання програмних продуктів корпорації «Парус–Підприємство», «1С: Бухгалтерія», а також систем «Клієнт–Банк», що значно прискорює рух грошових коштів на банківських рахунках підприємства та контролює їх наявність [3, с. 41].

Отже, питання організації та удосконалення обліку є досить важливим, тому що від достовірності та оперативності обліку залежить вся фінансова діяльність та звітність підприємства. Результат діяльності будь-якого підприємства прямо залежить від ефективної його роботи, а особливо від

вирішення проблем, пов'язаних з обліком грошових коштів, які є складовою діяльності підприємства

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бутинець Ф. Ф. Бухгалтерський облік : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинець. – Житомир : Рута, 2012. – 756 с.
2. Терещенко Л. О. Інформаційні системи і технології в обліку : навч. посіб. / Л. О. Терещенко, І. І. Матвієнко. – К. : КНТЕУ, 2010. – 187 с.
3. Муравський В. Відмова від первинного документування як чинник інтеграції повністю автоматизованої системи обліку / В. Муравський // Бухгалтерський облік і аудит. – 2009. – № 10. – С. 32–45.
4. Пушкар М. С. Тенденції та закономірності розвитку бухгалтерського обліку в Україні (теоретико-методологічні аспекти) : монографія / М. С. Пушкар. - Т. : Екон. думка. 2010.
5. Гуцайлюк З. Сучасні проблеми розвитку теорії бухгалтерського обліку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2011. - № 2. – С. 14-19.
6. Левицька С. Бухгалтерський облік: основи, перспективи розвитку // Бухгалтерський облік і аудит. – 2010. - № 8. – С. 7-11.



**УДК 657**

***Зазимко Олександра Сергіївна***

*студентка 3 курсу спеціальності «Бухгалтерський облік»*

*ВПНУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

***Науковий керівник:***

***Меднікова Світлана Володимирівна***

*М. Ірпінь, Київська обл., Україна*

### СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ



**Анотація:** В статті досліджено проблеми організації бухгалтерського обліку на підприємствах. Досліджено шляхи визначення основних проблем та складностей, що виникають при організації бухгалтерського обліку на підприємствах.

**Ключові слова:** державне регулювання обліку, організаційна структура, облік, організація, облікова політика підприємства.

*The article deals with the problems of accounting organization in enterprises. The ways of determination of the main problems and complexities that arise in the organization of accounting at the enterprises are investigated.*

**Key words:** state accounting regulation, organizational structure, accounting, organization, accounting policy of the enterprise.

Складність сучасних економічних взаємовідносин потребують від підприємств упровадження ефективних організаційних структур, які б забезпечували можливість оперативного реагування на зміни в економічному середовищі та врахували існуючі структурні особливості конкретного суб'єкта господарювання. На сьогодні досить актуальним питанням на підприємствах будь-якої форми власності, величини або напрямку діяльності є кваліфікована організація обліку. Тільки чітко продумана та правильно організована система обліку господарської діяльності дає змогу працівникам підприємства отримувати достовірну та своєчасну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Актуальність проблеми засвідчує широка дискусія науковців у зазначеному напрямі. Питанню організації облікового процесу присвячена значна кількість праць вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема Ф.Ф. Бутинець, , Дерій В.А., В.П. Завгородній, В.В. Сопко, М.С. Пушкар, С.В. Свірко, В.С. Лень, Л.Г. Ловінська, Ковальов В.В., Кужельний М.В., Карпенко І.Л., Кутер М.І. та інші.

Метою проведеного дослідження є визначення основних проблем та складностей, що виникають при організації бухгалтерського обліку на підприємствах.

Як відмічає Бутинець Ф. Ф. [2], основними проблемами організації бухгалтерського обліку є відставання обліку, затримка між поданням звітних даних та іншої отриманої інформації і моментом її використання, що перешкоджає підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств.

Л. Кіндрацька [4] наголошує, що основними проблемами обліку є громіздкість самих методів ведення бухгалтерського обліку на окремих ділянках, недостатність технічних засобів обліку, недостатньо висока кваліфікація частини працівників, неправильний вибір організації облікової праці.

Палій В. Ф. [6] вважає, що проблеми обліку полягають у тому, що розробки в галузі теорії бухгалтерського обліку відстають від об'єктивно виникаючих практичних проблем, по суті, практика господарювання певною мірою випереджає теорію бухгалтерського обліку.

На думку О. Бєлоконь [1], однією із проблем обліку, яка постала перед бухгалтерами підприємств на даний час, є неправильний вибір форми ведення бухгалтерського обліку на підприємстві. Працівники бухгалтерії або звикли до даної форми обліку, хоча вона не є найпростішою у застосуванні, або просто не хочуть змінювати спосіб своєї роботи, або не мають на це можливостей.

Якість інформації залежить від якості носіїв первинної, поточної та підсумкової інформації, які в свою чергу залежать від організації методичного, організаційного та технологічного етапів обліку. Методичний прийом дозволяє відображати факти діяльності підприємства за допомогою обраної системи способів і прийомів бухгалтерського обліку. В ринкових умовах господарювання методичний обліковий процес не залишається незмінним, оскільки внаслідок реформування економіки виникають нові теоретичні засади бухгалтерського обліку, що пояснюється і державним регулюванням

бухгалтерського обліку в Україні і відповідною самостійністю суб'єктів господарювання щодо розробки власних розпорядчих документів, які формують організацію бухгалтерського обліку.

Не залишається осторонь і питання державного регулювання обліку. Державне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється з метою створення єдиних правил ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності, які є обов'язковими для всіх підприємств та гарантують і захищають інтереси користувачів, удосконалення бухгалтерського обліку та фінансової звітності [7].

Згідно із Законом України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" немає чіткого визначення суб'єкта, за яким визначена відповідальність за стан бухгалтерського обліку. Збирає та обробляє фінансову звітність Держкомстат України, визначає методологію бухгалтерського обліку і звітності Міністерство фінансів України.

Щодо вирішення даної проблеми пропонують декілька шляхів подолання такої невідповідності – від удосконалення роботи існуючого регулятора до створення нового регуляторного органу [3]. Дане дослідження надає змогу визначити шляхи вдосконалення організації облікового процесу та вирішення наступних проблем:

- розробка та використання спеціалізованих комп'ютерних програм для ведення бухгалтерського обліку, які дадуть можливість максимально пришвидшити процес збирання, реєстрації, групування, обробки та узагальнення обліково-економічної інформації;

- створення спеціального державного органу, головним завданням якого було надання консультацій підприємствам щодо організації бухгалтерського обліку, а саме вибору оптимальних методів обліку вибуття запасів, методів амортизації, створення схеми документообігу та ін.;

- використання раціональних схем документообігу на підприємствах, що дадуть змогу забезпечити своєчасне виконання поставлених завдань із

найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів[5];

На сучасному етапі організація бухгалтерського обліку відіграє стратегічну роль в управлінні діяльністю суб'єктів господарювання. Саме тому існуючі проблеми потребують постійного вирішення та глибоких теоретичних досліджень. Вчені-економісти працюють над розв'язанням указаних проблем, розробляючи різноманітні механізми їх вирішення, які сприятимуть удосконаленню бухгалтерського обліку, адаптації до ринкових змін, міжнародних стандартів та потреб зовнішніх і внутрішніх користувачів та будуть позитивною зміною для бухгалтерського обліку загалом. Проведення подальших досліджень у напрямі визначення проблем організації бухгалтерського обліку на підприємствах України є досить актуальними та потребують пошуку нових, більш дієвих шляхів їх подолання.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Белоконь О. Проблеми вибору ефективної форми ведення бухгалтерського обліку / Белоконь О. // Матеріали І Всеукраїнської заочної науково-практичної конференції 20-22 січня 2010 року: Актуальні питання сучасної економіки. Частина 3.: Розділ 3. Актуальні питання становлення бухгалтерського обліку в Україні.
2. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Бутинець Ф. Ф. – 3-тє вид., доп. і перероб. – Житомир : ПП “Рута”, 2010. – 592 с.
3. Гаджа Т. В. Деякі проблемні питання регулювання бухгалтерського обліку в Україні / Гаджа Т. В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.rusnauka.com/5\\_SWMN\\_2011/Economics/7\\_79835.doc.htm](http://www.rusnauka.com/5_SWMN_2011/Economics/7_79835.doc.htm).
4. Кіндрацька Л. Теорія бухгалтерського обліку : сучасні реалії оновлення / Кіндрацька Л. // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 12. – С. 30 4.
5. Островерха Р. Е. Шляхи удосконалення організації облікового процесу/Островерха Р.Е.// Сталий розвиток економіки. Всеукраїнський

науково-виробничий журнал. – 2010. – № 1. – С. 178.

6. Палий В. Ф. Теория бухгалтерского учёта: современные проблемы Палий В.Ф.. – М. : Изд. “Бухгалтерский учёт”, 2011. – 88 с.

7. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996 – XIV (зі змінами і доповненнями) [Електронний ресурс].- Режим доступу: [www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14](http://www.zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=996-14).



**УДК 657**

**Меднікова Світлана Володимирівна**

*викладач ВП НУБіН України*

*«Ірпінський економічний коледж»*

*М.Ірпінь, Україна*

## **ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**Анотація.** В статті розглянуто проблемні питання організації бухгалтерського обліку в сучасних умовах господарювання. Описано потребу в його реформуванні, необхідності модернізації та наближеності до міжнародних стандартів в умовах глобалізації економіки України.

**Ключові слова:** бухгалтерський облік, глобалізація, міжнародні стандарти, організація обліку.

*The article deals with the problems of accounting organization in modern economic conditions. Describes the need for its reform, the need for modernization and the proximity to international standards in the conditions of globalization of the Ukrainian economy.*

**Key words:** , globalization, international standards organization of accounting.

У сучасних умовах господарювання великого значення набуває сукупність заходів, спрямованих на забезпечення та покращання управління господарською діяльністю. Бухгалтерський облік є невід'ємною складовою частиною господарської діяльності людства з багатовіковою історією. Поява бухгалтерського обліку – неминуча, об'єктивна закономірність, а його подальший розвиток – наслідок економічного прогресу людства, адже чим складнішою та різноманітнішою ставала господарська діяльність, тим складнішим ставав облік, розширювалися його функції та ускладнювалися завдання. Він є поєднуючою ланкою між господарською діяльністю і особами, які приймають рішення, є своєрідною „мовою бізнесу” [2, с.9].

На сьогоднішній день організація облікового процесу в Україні є недосконалою і потребує поліпшення.

В умовах переходу до ринкових відносин головним й основним визнане таке завдання бухгалтерського обліку, як одержання точної й достовірної інформації про господарські процеси й результати діяльності підприємства, необхідної як для оперативного керівництва й керування підприємством, так і для використання інвесторами, фіскальної служби, фінансовими й банківськими органами й іншими зацікавленими юридичними й фізичними особами.

Раціональна організація бухгалтерського обліку визначає успішність фінансово-господарської діяльності підприємства, оскільки саме завдяки використанню інформації, яку надає бухгалтерський облік, суб'єкти управління підприємством отримують змогу забезпечити збереження і примножити позитивні результати діяльності всього колективу підприємства, а його відсутність або серйозні помилки в організації чи веденні призводять до втрати досягнутого успіху.

Організація бухгалтерського обліку повинна забезпечити:

- повсякденний контроль за наявністю, рухом і використанням за призначенням матеріальних, трудових і грошових ресурсів;

- використання облікових даних для виявлення та мобілізації резервів господарського зростання, для успішного виконання господарських планів і дотримання режиму економії;

- отримання простих і доступних широкому колу трудящих показників виконання плану та динаміки економічного розвитку для залучення широких мас до управління господарством;

- своєчасне подання вищестоящим органам господарського управління достовірних звітних даних за встановленим табелем звітності;

- застосування найбільш досконалих засобів обчислювальної техніки, раціональне побудова облікових документів і реєстрів;

- чітке функціонування самого облікового апарату, ритмічність і оперативність його роботи.

Досить багато українських вчених, займалося проблемою удосконалення організації бухгалтерського обліку, адже вирішення такої проблеми на сьогодні є дуже важливим для кожної держави. І можна сказати, що українські вчені відокремили такі основні шляхи удосконалення облікового процесу:

1. Розробка сучасних технологій збирання, реєстрації, групування, обробки та узагальнення обліково-економічної інформації із застосуванням телекомунікаційних технологій і сучасної комп'ютерної техніки.

Однією з важливих умов правильної організації бухгалтерського обліку вважають використання засобів обчислювальної техніки. На їх думку застосування комп'ютерної техніки вносить значні зміни до організації бухгалтерського обліку, причому обчислювальна техніка з допоміжного засобу перетворюється на визначний фактор організації обліку. Вдосконалення облікової техніки вивільняє у працівників обліку час для більш кваліфікованої, змістовнішої контрольно - аналітичної роботи, для активної їх участі в боротьбі за виявлення і мобілізацію резервів. [5, с.35].

2. Удосконалення форм первинних документів у відповідності до П(С)БО.

Нові типові форми первинного обліку розроблені для систематизації та



визначення стандартного уніфікованого переліку показників, що потрібні для складання звітних форм; але потребує удосконалення їх дизайну, полегшення заповнення і ведення респондентами, зокрема в електронному вигляді.

До питання удосконалення системи документообороту на підприємствах, працівники бухгалтерських служб мають підходити обґрунтовано, враховуючи доцільність змін, використовуючи результати наукових досліджень та передового досвіду.

3. Застосування раціональних принципів реєстрації і групування облікової інформації, що забезпечать формування оптимальної облікової інформації для реалізації завдань, поставлених перед обліком.

Облікова та аналітична інформація повинна забезпечувати досягнення поставлених цілей і завдань, які використовуються на різних рівнях управління підприємством. Для цього необхідно сформувати та реалізувати обліково-аналітичну систему.

4. Запровадження раціональних схем документообігу.

Це дозволить із найменшими затратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів забезпечити своєчасне виконання поставлених завдань, та необхідність запровадження раціональних схем документообігу, для значної економії ресурсів.

5. Підвищення професійного рівня облікових працівників, що пов'язане з ускладненням роботи бухгалтера.

Це зменшить кількість зроблених фахівцем помилок, що призведе до отримання більш точної та правдивої облікової інформації. Високий рівень професійної підготовки працівників дозволить їм самостійно приймати професійне рішення, що дасть змогу зекономити час.

Дуже важливою є організація бухгалтерського обліку на рівні держави на сьогодні в Україні основними стандартами щодо регулювання бухгалтерського обліку є ПСБО, до якого уряд України часто вносить різні корективи, з метою вдосконалення організації бухгалтерського обліку. [4, с.20].

Рационально організований бухгалтерський облік як на рівні підприємства, так і на рівні цілої держави дозволяє уникнути систематичних помилок бухгалтерії, негативно впливаючих на фінансовий стан підприємства і держави в цілому. Грамотна організація обліку – обов’язкова умова успішної та стабільної роботи підприємства. [1, с.576].

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ф.Ф. Бутинець, О.В. Олійник, М.М. Шигун, С.М. Шулепова Організація бухгалтерського обліку. Навчальний посібник для студентів вузів спеціальності 7.050106 „Облік і аудит”/; 2-ге вид., доп. І перероб. – Житомир:ЖІТІ, 2015. – 576 с.
2. Гнилицька Л.В. Обліково-аналітичне забезпечення функціонування системи підприємства: автореф. дис. докт.екон.наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності)» /Л.В. Гнилицька; КНЕУ. — К., 2013. — 35 с.
3. Дикий А.П. Організація бухгалтерського обліку як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.09 «Бухгалтерський облік, аналіз та аудит (за видами економічної діяльності) » / А.П. Дикий. — Житомир: ЖДТУ, 2015. — 21 с.
4. Діденко Є.О. Управління економікою підприємства: автореферат дис. канд. екон. наук: 08.00.04 — Економіка та управління підприємствами (за видами діяльності): захищена 14.02.2014 / Є. О. Діденко; КНУТД. —К.: КНУТД, 2014. — 20 с.
5. Євдокимов В. В. Особливості організації бухгалтерського обліку при забезпеченні економічної безпеки підприємства / В. В.Євдокимов,— Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2014. — Вип. 24. — С. 255–264.
6. Крупка Я. Економічна безпека підприємства та її реалізація через систему облікових принципів: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції [«Облік як інформаційна система для економічної безпеки підприємств в конкурентному середовищі»], (Тернопіль, 25–26 листопада 2010). — Тернопіль: ТНЕУ, 2010. — С. 57–60.



УДК 657.421:631.11

**Сметана Ірина Богданівна**

ВП НУБіП України

«Бережанський агротехнічний коледж»

## ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ПОТОЧНИХ БІОЛОГІЧНИХ АКТИВІВ ТВАРИННИЦТВА

**Анотація:** В даній статті обґрунтовано економічний зміст та значення поточних біологічних активів тваринництва. Також наведено пропозиції щодо ведення бухгалтерського обліку поточних біологічних активів тваринництва, їх оцінці та відображенню у фінансовій звітності.

**Ключові слова:** облік, поточні біологічні активи тваринництва, біологічний актив, сільськогосподарська продукція.

**Abstract:** This article substantiates the economic content and the value of current biological assets. There are suggestions for keeping the account of current biological assets of livestock, their evaluation and reflecting in the financial statements.

**Keywords:** accounting, current biological assets of livestock, biological asset, agricultural products.

**Постановка проблеми.** Будь яке сільськогосподарське підприємство, яке має на своєму балансі тварини чи рослини, для їх правильного обліку застосовує ПСБО 30 «Біологічні активи». Даний стандарт бухгалтерського

обліку затверджений наказом Міністерства фінансів ще в 2005 році. Попри це організація обліку поточних біологічних активів і досі залишається проблематичною. Це зумовлене тим що є не досконалість методології даного стандарту і відсутня методика організації обліку поточних біологічних активів.

**Аналіз основних досліджень.** Дослідженню проблем обліку поточних біологічних активів присвятило свої наукові праці багато вітчизняних науковців такі як В. М. Жук, Л. К. Сук, А. В. Кравцова, Н. П. Кузик, Б. В. Мельничук, В. В. Михальська, Ю. Ю. Миронова О. А. Сарапіна, Л. П. Черевко, В. О. Шевчук, О. В. Яненко та інші. Про проблеми обліку поточних біологічних активів пишуть наукові дослідження М. Ф. Огійчук, Ф. Ф. Бутинець, М. М. Коцупатрий, В.Б. Моссаковськовський, Л. Ю. Марченко та інші.

**Мета.** Метою даної статті є дослідження економічної сутності та особливостей обліку поточних біологічних активів тваринництва, проблемних питань в організації обліку й контролю поточних біологічних активів тваринництва на підприємствах сільського господарства та визначенні напрямів удосконалення обліку й контролю таких об'єктів.

**Виклад основного матеріалу.** Бухгалтерський облік поточних біологічних активів залишається предметом значного інтересу та дебатів між розробниками та користувачами фінансової інформації.

П(С)БО 30 «Біологічні активи» визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про біологічні активи і про одержані в процесі їх біологічних перетворень додаткові біологічні активи й сільськогосподарську продукцію та розкриття інформації про них у фінансовій звітності [1].

Так, згідно національного стандарту, біологічний актив – це тварина або рослина, яка в процесі біологічних перетворень здатна давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, а також приносити в інший спосіб економічні вигоди [1].

Як ми бачимо із визначення біологічних активів, до складу біологічних

активів входять як рослини так і тварини. Тому існують дві відносно самостійні галузі в сільському господарстві – тваринництво та рослинництво. І саме це зумовлює складність організації бухгалтерського обліку і контролю. Оскільки кожна галузь має свої особливості, тому чітко встановити рамки облікової діяльності як для одної так і для іншої є важким завданням.

Відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи», поточними вважаються біологічні активи, здатні давати сільськогосподарську продукцію та/або додаткові біологічні активи, приносити в інший спосіб економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців, а також тварини на вирощуванні й відгодівлі [1].

Поточні біологічні активи тваринництва – це тварини, які в процесі поточних біологічних перетворень здатні давати сільськогосподарську продукцію або додаткові біологічні активи, а також в інший спосіб приносити економічні вигоди протягом періоду, що не перевищує 12 місяців [1].

Перш ніж починати облік потрібно чітко визначити що є об'єктом обліку біологічних активів тваринництва. Отже, об'єктами бухгалтерського обліку поточних біологічних активів тваринництва є молодняк великої рогатої худоби, свині, вівці, птиця, бджоли або однорідні групи цих біологічних активів.

Неправильний вибір об'єкта обліку та неправильно розроблена їх номенклатура можуть призвести до викривлення фактичної інформації щодо собівартості готової продукції.

Оприбуткування поточних біологічних активів тваринництва відбувається за дебетом рахунка 21 «Поточні біологічні активи», а за кредитом – вибуття поточних біологічних активів унаслідок передачі на переробку, продаж, безоплатної передачі тощо. На субрахунку 212 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за справедливою вартістю» ведеться облік наявності та руху поточних біологічних активів тваринництва, які оцінені за справедливою якістю, зменшеною на очікуванні витрати на місці продажу. Аналітичний облік ведеться за видами (групами) поточних активів

тваринництва (молодняк тварин на вирощуванні, тварин на відгодівлі, птиця, звірі, кролі, сім'ї бджіл, доросла худоба, що вибракувана з основного стада тощо). На субрахунку 213 «Поточні біологічні активи тваринництва, які оцінені за первісною вартістю» ведеться облік наявності та руху поточних біологічних активів тваринництва, справедливу вартість яких достовірно визначити неможливо, в наслідок чого їх оцінка здійснена відповідно до П(С)БО 9 «Запаси» [2, с.105].

Варто зазначити, що однією з найважливіших складових внутрішньогосподарського обліку є обґрунтування статей витрат. Відповідно до П(С)БО 30 «Біологічні активи» дане питання не є достатньо висвітленим та врегульованим. Також ще одним проблемним питанням залишається неможливість визначення достовірної оцінки біологічних активів. За результатами досліджень вчених та практиків була встановлена така закономірність: якщо визначити справедливу вартість біологічних активів за методами, що зазначені у П(С)БО 30 «Біологічні активи», то, у підсумку, можливе або збільшення суми доходу, або збитковість самого об'єкта господарювання. Такі результати нормативного забезпечення можуть призвести до неточності та необ'єктивності в формуванні фінансових результатів, що в кінцевому результаті негативно позначається на організації внутрішньогосподарського обліку поточних біологічних активів підприємств та збільшує управлінські ризики [3, с.116].

Тому бухгалтери на свій страх і ризик проводять оцінку використовуючи всі свої знання в обліковій справі. А це призводить до не точності, суб'єктивності в обліку, таким чином фальсифікуються результати діяльності підприємства. А це в кінцевому результаті призводить до недоотримання підприємством прибутку в повному обсязі.

Одні вчені є прихильниками визначення оцінки за справедливою вартістю. Інші ж гостро критикують і схиляються до оцінки за історичною (фактичною) собівартістю. Відомий український вчений Л. К. Сук вважає, що оцінка за

фактичною собівартістю є об'єктивна, документально підтверджена, піддається перевірці, зрозуміла та легка для сприйняття користувачами.

Вибір оптимального методу оцінки біологічних активів є одним із найважливіших етапів організації бухгалтерського обліку.

Крім того, дуже важливим при веденні обліку поточних біологічних активів є оформлення первинних документів. Для спрощення і покращення діяльності облікового апарату З. П. Мирончук, Р. П. Андрушко, О. В. Лиса запропонували всі первинні документи в яких фіксуються господарські операції з поточними біологічними активами тваринництва умовно поділити на три групи: документи з руху біологічних активів; документи з оцінки біологічних активів на звітну дату; документи з первісної оцінки продукції тваринництва [4]. Використання запропонованих форм сприятиме дотриманню П(С)БО 30 «Біологічні активи» та полегшить роботу облікового апарату і підвищить його продуктивність.

**Висновки.** Отже, будь яка діяльність що зв'язана із живими біологічними організмами є не проста, тим більше облік біологічних активів як тваринництва так і рослинництва. Адже це живі організми, розвиток яких не можливо чітко визначити і спрогнозувати. Це суттєво впливає на сам облік поточних біологічних активів та його організацію. Тому тема дослідження є актуальною і потребує на далі більш глибокого та ширшого дослідження. Для більшого вдосконалення сфери обліку поточних біологічних активів тваринництва потрібно вести співпрацю з бухгалтерами-практиками, які кожен день працюють в даному напрямку. Опираючись на теорію та проаналізувавши всі практичні сторони обліку, потрібно вводити нові розробки в облік поточних біологічних активів тваринництва.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

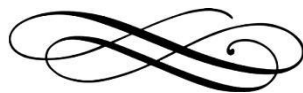
1. П(С)БО 30 «Біологічні активи» від 18.11.2005 № 790 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05>.



2. Лузан Ю. Я. Облік сільськогосподарської діяльності: Навч. посібник / [Ю.Я. Лузан, В.М. Жук, В.М. Гаврилюк та ін.]; за ред.. Жука В.М. – К.: Вид-тво ТОВ «Юр-Агро-Веста», 2007.– 368с.

3. Голотюк Л. С. Організація внутрішньогосподарського обліку поточних біологічних активів тваринництва / Л. С. Голотюк // Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. - 2016. - № 11. - С. 113-122. - Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp\\_2016\\_11\\_13](http://nbuv.gov.ua/UJRN/efmapnp_2016_11_13).

4. Мирончук З. П. Особливості організації обліку поточних біологічних активів тваринництва, стан та перспективи розвитку / З. П. Мирончук, Р. П. Андрушко, О. В. Лиса // Наукові праці [Чорноморського державного університету ім. Петра могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Серія: Економіка. – 2014 рр – Т. 243, Вип. 231. – С. 67-72. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdues\\_2014\\_243\\_231\\_12](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdues_2014_243_231_12)



**УДК 657**

***Холостих Катерина Олександрівна***

*студентка 3 курсу спеціальності «Бухгалтерський облік»*

*ВПНУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

***Науковий керівник:***

***Меднікова Світлана Володимирівна***

*М. Ірпінь, Київська обл., Україна*

## **АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СТАНОВЛЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ БУХГАЛТЕРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ**

***Анотація.*** *Визначено передумови необхідності переходу на міжнародні стандарти фінансової звітності. Визначено основні відмінності між національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та міжнародними стандартами фінансової звітності.*

**Ключові слова.** *Бухгалтерський облік, звітність підприємств, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, міжнародні стандарти бухгалтерської звітності.*

**Abstract.** *The prerequisites for necessary transition to international financial reporting standards have been highlighted. The main difference between the national regulations (standards) of accounting and international financial reporting standards has been identified.*

**Key words.** *Book keeping, the reporting of the enterprises, the international standards of book keeping, the international standards of the financial reporting.*

Формування в Україні ринкових відносин з економіками різних країн пов'язане з формуванням єдиної міжнародної системи бухгалтерського обліку та запровадження низки законодавчих актів для впровадження в національну систему обліку міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Закони і звітність в Україні ще досить далекі від європейських. Українська звітність не відображає реального фінансово-економічного становища суб'єктів господарської діяльності. Тому, за кордоном не визнають фінансових документів, сформованих за українськими стандартами, бо вони створюють не точне уявлення про підприємство.

Отже, необхідною умовою ефективної підприємницької діяльності в Україні є реформування бухгалтерського обліку, як надзвичайно важливого елемента економічного життя країни, який відбиває господарські операції в первинній документації, записує їх у регістрах синтетичного і аналітичного обліку та у бухгалтерській звітності. Бухгалтерський облік є основним джерелом економічної інформації на підприємстві. Він охоплює всю сукупність господарської та фінансової діяльності підприємства; забезпечує контроль за виробництвом і розподілом матеріальних благ, рухом і збереженням майна підприємства; відображає весь процес виробництва і надає можливість

простежити за змінами, що відбуваються. Його основним завданням є забезпечення повною та достовірною інформацією всіх користувачів для прийняття раціональних рішень та налагодження співпраці з ними. Для того, щоб ці всі процеси відбувалися належним чином, була створена система регулювання бухгалтерського обліку, яка протягом тривалого часу змінювалася і вдосконалювалася. На якість бухгалтерського обліку впливає рівень організації роботи облікової служби та методологія, що регулює сам процес складання та подання інформації зацікавленим користувачам: інвестори, постачальники, кредитори, власники, держава, контролюючі органи та інші. Кожен користувач має намір отримати достовірну інформацію про фінансову звітність, господарську діяльність і найголовніше про платоспроможність суб'єкта господарювання.

Саме тому теперішній період активного реформування бухгалтерського обліку направлений на широке використання методологічних нормативів міжнародної системи обліку. Адаптація бухгалтерського обліку та звітності до міжнародних стандартів є необхідністю для забезпечення формування більш прозорої й достовірної фінансової звітності, яка є зрозумілою іноземним, вітчизняним інвесторам та іншим користувачам інформації. Слід зазначити, що міжнародні стандарти фінансової звітності – це прийняті Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку документи, якими визначено порядок складання фінансової звітності. Необхідність складання фінансової звітності за міжнародними стандартами виникає в першу чергу у підприємств, що працюють з іноземними банками й інвесторами. Такі підприємства мають можливість отримати фінансування з-за кордону, оскільки інвестор може об'єктивно оцінити фінансовий стан підприємства та зважити свої ризики. Таким чином пред'являються якісно нові вимоги до підприємств, що бажають успішно конкурувати на міжнародних ринках.

З цією метою Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» доповнено окремою статтею 12-1 «Застосування

міжнародних стандартів», де зазначено, що для складання фінансової звітності застосовуються міжнародні стандарти, якщо вони не суперечать цьому Закону та офіційно оприлюднені на веб-сайті центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної фінансової політики. Даним Законом також передбачено перелік підприємств та установ, що складають в обов'язковому порядку фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами. [1]. Відповідні доповнення були внесені і до Податкового кодексу України (п. 44.2), де зазначено, що платники податку, які відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності, ведуть облік доходів і витрат та визначають об'єкт оподаткування з податку на прибуток за такими стандартами з урахуванням положень цього Кодексу [2]. Даний процес в майбутньому буде поширюватись і на інші підприємства та галузі національної економіки, тому необхідно розглядати та вивчати сутність процесу та методи запровадження вже сьогодні задля отримання якісних результатів в майбутньому.

На сьогодні в Україні існує низка національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, але, все ж таки, досить широкого використання набули і МСФЗ. Слід зауважити, що Міжнародні стандарти фінансової звітності за своєю структурою і змістом подібні до П(С)БО та НП(С)БО, але, зрозуміло, що між ними існують значні розбіжності.

Відмінною рисою між МСФЗ та П(С)БО є те, що звітність за міжнародними стандартами формується, не ґрунтуючись на нормах законодавства, а виходячи з наявних фінансових реалій. З цього випливає, що МСФЗ дозволяють підприємствам відступати від власних вимог, якщо застосування їх окремих позицій в певний проміжок часу є недоречним. В

той же час, П(С)БО не надають подібних можливостей підприємствам, тобто вимагають повного дотримання своїх норм. Існує розбіжність і в тому, що форми фінансової звітності за П(С)БО в певних аспектах відрізняються від

форм звітності за МСФЗ. Зокрема, міжнародні стандарти не регламентують порядок статей в бланках звітності, а національні, в свою чергу, не дають можливості відступати від встановленого формату фінансових звітів [5, с.368]. Ряд відмінностей між П(С)БО та МСФЗ виникають внаслідок використання українського Плану рахунків, що зумовлює розбіжності щодо ведення обліку та відображення деяких активів та зобов'язань господарюючого суб'єкта. Варто зазначити, що практика визначення нарахувань та розрахунку резервів за МСФЗ є набагато ширшою. Також, вони характеризуються більш розширеним і деталізованим інструментарієм для обліку інвестицій та інших фінансових інструментів. В той же час, існують розбіжності у вимогах щодо визнання нематеріальних активів, деталізації аналітичного обліку тощо. Але найбільш суттєвою відмінністю МСФЗ від П(С)БО є увага до деталей. Міжнародні стандарти містять у собі безліч приміток, які надають можливість чітко розкрити суть операцій [6, с.176-179]. Зокрема, МСФЗ включають більш детальні вимоги до розкриття інформації про облікову політику, про невикористані кредитні кошти, про виділення сум, що відносяться до часток участі в спільній діяльності тощо. В той же час, в національних стандартах такої деталізації не існує [3].

Але разом з тим перехід на МСФЗ вимагає вирішення певних проблем, зокрема необхідність створення певних інституційних механізмів та суб'єктів влади, які б займалися запровадженням міжнародних стандартів та наглядом за їх дотриманням на різних рівнях. Також виникає питання розроблення нових нормативних актів та введення необхідних змін в існуючі. В той же час може з'явитися необхідність у вирішенні певних технічних аспектів, пов'язаних зі специфікою міжнародних стандартів та національними особливостями [7, с.39-43]. Але, все ж таки, перехід українського обліку на МСФЗ є перспективним для країни в цілому. Адже, це сприятиме і розвитку міжнародних зв'язків та торгівлі, оскільки полегшиться процес пошуку партнерів та інвесторів, і входженню України у європейське середовище, як повноцінного члена.

Рекомендовані основні етапи трансформації фінансової звітності з урахуванням вимог МСФЗ [8, с.3-10] :

Етап 1. Підготовка оборотно-сальдової відомості за синтетичними та аналітичними рахунками, аналітичних відомостей (розшифровок) до кожної статті фінансової звітності для встановлення правильності перенесення залишків у відповідні статті звітності.

Етап 2. Складання фінансової звітності, яка б повністю відповідала нормам П(С)БО, станом на дату переходу на застосування МСФЗ.

Етап 3. Розробка облікової політики підприємства згідно з МСФЗ.

Етап 4. Детальний аналіз активів, капіталу та зобов'язань на предмет відповідності застосовуваних підходів до їх оцінки та визнання.

Етап 5. Підготовка аналітичної інформації за рахунками бухгалтерського обліку в розрізі окремих об'єктів активів, капіталу та зобов'язань, інформація про які підлягає трансформації у зв'язку з невідповідністю вимог П(С)БО вимогам МСФЗ щодо їх визнання та оцінки.

Етап 6. Перегрупування статей звітності, складеної згідно із П(С)БО, у статті звітності, розкриття яких передбачене МСФЗ.

Етап 7. Складання коригуючих записів у зв'язку з виявленими у процесі трансформації відмінностями між вимогами П(С)БО та МСФЗ.

Етап 8. Складання трансформованої оборотно-сальдової відомості із внесенням вищеназваних трансформаційних коригувань та виведенням трансформованих залишків активів, капіталу та зобов'язань, які сформовані відповідно до вимог МСФЗ.

Етап 9. Перерахунок показників фінансової звітності в іноземну валюту за умови, що функціональною валютою визначена не гривня.

Етап 10. Порівняння показників фінансової звітності, складеної за П(С)БО та МСФЗ, для формування Приміток до фінансової звітності.

Для забезпечення достовірності трансформованої фінансової звітності рекомендується кожен етап трансформації належним чином документувати.

При переході на застосування МСФЗ для складання фінансової звітності першочерговим для бухгалтера є визначення принципових відмінностей між вимогами П(С)БО та МСФЗ щодо критеріїв визнання та підходів до оцінки активів, капіталу та зобов'язань. Крім того, успішність процесу трансформації фінансової звітності залежить від якості та достовірності вихідних даних, а також чіткого розуміння сутності трансформаційних процедур, які необхідно здійснити.

Враховуючи вищевикладене, можна сказати що перехід українських підприємств на міжнародні стандарти процес поступовий і необхідний. Найбільш оптимальним варіантом трансформації є максимально можлива гармонізація вітчизняних П(С)БО із МСФЗ, що дозволить вчасно вносити необхідні доповнення в них по мірі розвитку міжнародних стандартів.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.99р. №996-XI (із змінами та доповненнями) /Електронний ресурс/.

2. Податковий Кодекс України від 02.10.2010р. №2755-VI (із змінами та доповненнями) /Електронний ресурс/.

3. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 31.03.1999 р. N 87 (із змінами та доповненнями) /Електронний ресурс/.

4. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності: досвід та перспективи впровадження в країнах з перехідною економікою: Міжнар. наук.-практ. конф. – Дніпропетровськ: Вид-во «ІМА-прес», 2016. – 204 с.

5. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: навч. посіб. / Жолнер І.В.К.: Центр учбової літератури, 2012.– 368 с.



6. Картузова Т.В. Необхідність переходу України на міжнародні стандарти фінансової звітності/ Т.В. Картузова //Науковий вісник НЛТУ України. – 2010.– №20, 9. – С.176-179.

7. Каменська Т. Міжнародні стандарти фінансової звітності в Україні: сучасний стан, практика і проблеми впровадження / Т. Каменська // Бухгалтерський облік і аудит. – 2016. – № 12. – С. 39–43.

8. Орлова В. Трансформація фінансової звітності за міжнародними стандартами / В. Орлова /Бухгалтерський облік і аудит.– 2015. – № 5. – С. 3



**УДК 657.371.1**

**Цокало Людмила Михайлівна**

*студентка гр. О-61М*

*ВП НУБіП України*

*«Бережанський агротехнічний інститут»*

## **ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ АКТИВІВ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ**

**Анотація:** У статті висвітлено сутність інвентаризації як дієвого заходу по збереженню активів і забезпеченню достовірної інформації у фінансовій звітності, визначено роль, зміст інвентаризації в господарській діяльності, а також значення і місце в бухгалтерському обліку. Розглянуто нормативне забезпечення проведення інвентаризації. Визначено сучасний стан інвентаризації та обґрунтовано порядок проведення інвентаризаційної роботи на підприємствах. Розглянуто випадки обов'язкового проведення інвентаризації на підприємстві, передбачені законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні».

**Ключові слова:** інвентаризація, бухгалтерський облік, фінансова звітність, активи, інвентаризаційна комісія, матеріально-відповідальна особа.

**Abstract:** *This article lit the essence of an inventory as the valid method for assets preservation and procuring the formation of the reliable information in the finance accounting; it is determined the inventory role and contest for economic activities and also its meaning and place in the accountancy. It is considered the normative guarantee of taking inventory. It is defined the current state of the inventory and validated the order of taking the inventory at the enterprises. It is considered the cases of the compulsory inventory at the enterprise, what are prescribed be the Law of Ukraine «About Bookkeeping and Finance Reporting in Ukraine».*

**Keywords:** *inventoryb, an ook-keeping, finance reporting, an assets, inventory committee, materially-responsible person.*

**Постановка проблеми.** Надання користувачам достовірної фінансової звітності має бути забезпеченим якісною інформацією про майновий і фінансовий стан підприємства, а також про результати його діяльності. Через це виникає необхідність проведення інвентаризації, що забезпечує достовірність даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Тому організація проведення інвентаризації на підприємстві є важливим проведенням облікового процесу і потребує удосконалення.

**Аналіз основних досліджень.** Дослідженню проблем обліку поточних біологічних активів присвятило свої наукові праці багато вітчизняних науковців такі як І.А. Белобжецький [1], М.Т. Білуха [2], Ф.Ф. Бутинець [3], Л.М. Крамароський [4], В.Я. Соколов [5], О.А. Шпіг [6] та ін.

**Мета.** Метою даної статті є теоретичне визначення сутності, змісту, ролі інвентаризації в господарській діяльності, обґрунтування значення і місця інвентаризації в бухгалтерському обліку, визначення стану і перспектив її розвитку.

**Викладення основного матеріалу дослідження.** Інвентаризація – це дієвий захід по збереженню активів підприємства, тому процесу інвентаризації

необхідно приділяти значну увагу управлінському і обліковому персоналу. Здійснюється інвентаризація шляхом перевірки в натурі наявності майна підприємства і порівняння одержаних результатів з даними бухгалтерського обліку. Інвентаризації притаманний комплекс таких господарсько правових ознак: наявність розпорядчого документу, здійснення дій колегіальним органом, виявлення кількісних і якісних характеристик об'єкту, реєстрація та оцінка, нормативно-правове регулювання, бухгалтерська обробка документів, узагальнення і реалізація результатів, прийняття рішень. Роль інвентаризації не обмежується перевіркою фактичної наявності цінностей. У процесі інвентаризації майна проводяться такі заходи: - встановлюються якісні характеристики матеріальних ресурсів: виявляються залежалі і невикористані цінності, та ін. На основі отриманої інформації вживаються заходи щодо їх переоцінки, продажу, використання для інших потреб; - виявляються непридатні до експлуатації основні засоби і запаси та ті, що не підлягають відновленню; - перевіряється дотримання правил утримання та експлуатації основних засобів і використання запасів. Але ж зміни в законодавстві, що регулюють бухгалтерський облік, спонукають до подальших досліджень. Нормативна база, що регулює проведення інвентаризації зводиться до наступного: а) Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16 липня 1999 р. № 996-XIV. б) Наказ Міністерства фінансів «Про затвердження Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань» від 2 вересня 2014 р. №879. в) Постанова КМ «Про затвердження Методики проведення інвентаризації об'єктів державної власності» від 30 листопада 2005 р. №112. г) Лист Державної податкової адміністрації України «Щодо випадків і строків проведення інвентаризації» від 26.05.2011 р. № 6322/5/23-4016. Нормативне регулювання здійснення інвентаризації, визначення та відображення в обліку її результатів передбачене різними положеннями та методичними рекомендаціями, які періодично змінюються і доповнюються. Саме згідно статті 10 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову

звітність в Україні» для підтвердження правильності і достовірності даних бухгалтерського обліку та звітності передбачено проведення підприємствами незалежно від форм власності інвентаризації майна, коштів і фінансових зобов'язань. Умови проведення наведено на рис. 1.

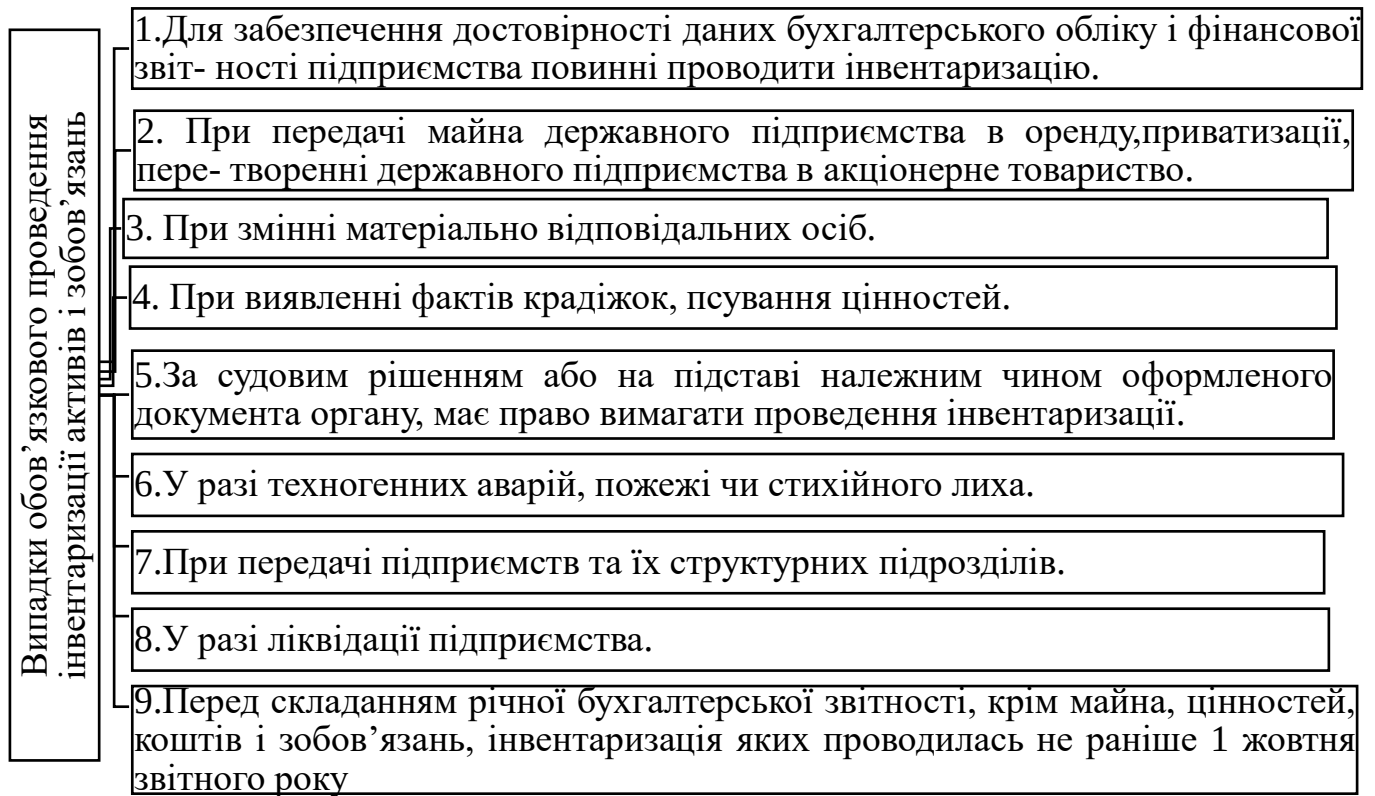


Рис.1. Випадки проведення інвентаризації, передбачені Законом України «Про бухгалтерський облік і фінансову звітність».

Найбільш ефективними є раптові часткові інвентаризації, оскільки вони підвищують відповідальність матеріально відповідальних осіб у своєчасному оприбуткуванні і списанні матеріальних цінностей, правильності їх зберігання, запобігають зловживанням.

Інвентаризація буває повна, часткова, планова, позапланова. Класифікація видів інвентаризації представлена на рис. 2.



Рис.2. Класифікація інвентаризації

Для проведення інвентаризаційної роботи створюють і затверджують окремими наказами голови правління та директорів філій постійно діючі інвентаризаційні комісії. Модель діяльності постійно діючої інвентаризаційної комісії представлена на рис. 3.

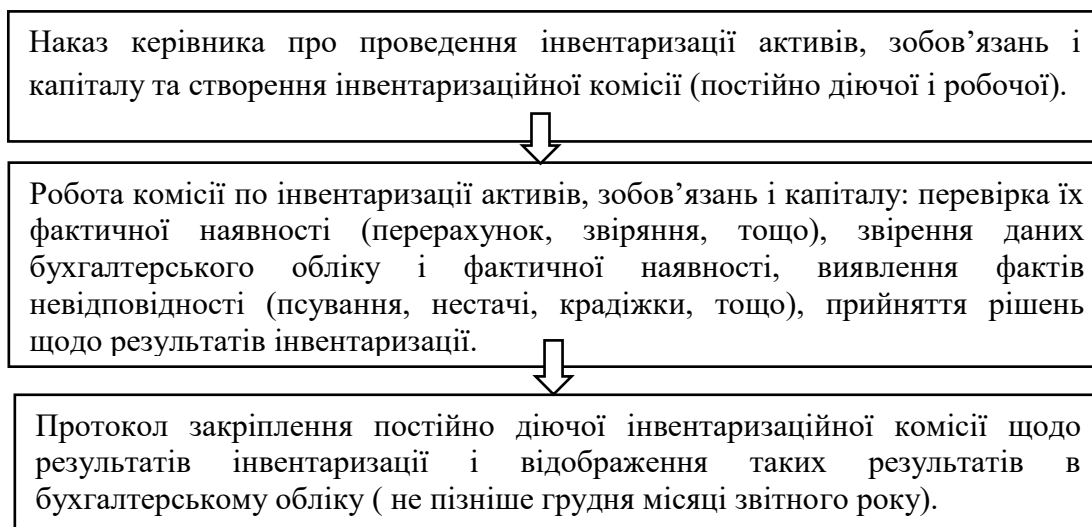


Рис. 3. Модель діяльності інвентаризаційної комісії на підприємстві

Постійно діюча комісія може робити контрольні перевірки інвентаризацій, проведених робочими комісіями. Як правило, контрольні перевірки піддаються найбільш дорогі і високоліквідні цінності. Контрольні перевірки здійснюються за участю членів робочих інвентаризаційних комісій і матеріально відповідальних осіб. Функції постійно діючої комісії зводяться до наступного: – розроблення порядку (періодичність, терміни, склад робочої комісії) та організація проведення інвентаризацій на підприємстві; – здійснення інструктажу членів робочих інвентаризаційних комісій; – здійснення контрольних перевірок правильності проведення інвентаризацій, а також вибіркових інвентаризацій товарно-матеріальних цінностей у місцях зберігання та перероблення в між інвентаризаційний період;

– здійснення контролю за збереженням цінностей, дотриманням матеріально відповідальними особами правил їх зберігання та ведення первинного обліку; – перевірка правильності визначення інвентаризаційних різниць, обґрунтованості пропозицій щодо заліків пересортування цінностей у всіх місцях їх зберігання; – при встановленні серйозних порушень правил проведення інвентаризації та в інших випадках проведення повторних суцільних інвентаризацій; – розгляд результатів інвентаризації з формуванням пропозицій щодо регулювання виявлених нестач і втрат від псування цінностей.

Результати контрольної перевірки оформляються актом контрольної перевірки інвентаризації цінностей. Реєстрацію проведених контрольних перевірок здійснює бухгалтерія в спеціальній книзі реєстрації контрольних перевірок інвентаризації. Книга реєстрації контрольних перевірок інвентаризації відкривається з розрахунком використання протягом кількох років і зберігається після її закінчення не менше трьох років, що обумовлюється терміном позовної давнини згідно із законодавством України. Книга є реєстром аналізу і контролю за роботою матеріально відповідальних осіб. Останнім

етапом інвентаризаційного процесу є засідання постійно діючої інвентаризаційної комісії, на якому розглядаються результати інвентаризації по кожній матеріально відповідальній особі (складу, коморі) і виду (об'єкту) інвентаризації. Центральною інвентаризаційною комісією при цьому надаються: інвентаризаційні описи (акти), порівнювальні відомості робочих комісій, пропозиції по врегулюванню недостач, надлишків і, пояснення матеріально відповідальних осіб по кожному виду надлишків і недостач, а також пропозиції робочих комісій з поліпшення організації зберігання цінностей і їх цілості. Результати засідання центральної інвентаризаційної комісії оформляється протоколом засідання постійно діючої інвентаризаційної комісії. До протоколу додаються всі документи інвентаризації, а також відомість результатів інвентаризації. Затверджені результати інвентаризації відбиваються у бухгалтерському обліку підприємства в тому місяці, у якому була закінчена інвентаризація, але не пізніше грудня місяця звітного року. Інвентаризацію активів та зобов'язань перед складанням річної фінансової звітності проводять до дати балансу в період:

- трьох місяців для необоротних активів (крім незавершених капітальних інвестицій, об'єктів основних засобів, які на момент інвентаризації будуть знаходитися поза підприємством, зокрема автомобілів, морських і річкових суден, які відбудуть у тривалі рейси, тощо), запасів (крім незавершеного виробництва та напівфабрикатів, інших матеріальних цінностей, які на момент інвентаризації будуть знаходитися поза підприємством), поточних біологічних активів, дебіторської та кредиторської заборгованостей, витрат і доходів майбутніх періодів, зобов'язань (крім невикористаних забезпечень, розрахунків з бюджетом та з відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування);

- двох місяців для незавершених капітальних інвестицій, незавершеного виробництва, напівфабрикатів, фінансових інвестицій, грошових коштів, коштів цільового фінансування, зобов'язань у частині невикористаних забезпечень,



розрахунків з бюджетом та з відрахувань на загальнообов'язкове державне соціальне страхування; – до тимчасового вибуття з підприємства об'єктів основних засобів, зокрема автомобілів, морських й річкових суден, які відбудуть у тривалі рейси, інших матеріальних цінностей, які на дату інвентаризації будуть знаходитися поза підприємством.

Процес інвентаризації є не достатньо досконалим. Інвентаризація має проводитись раптово, щоб не дати можливості матеріально відповідальним особам підготуватися до неї і приховувати можливі нестачі та розтрати.

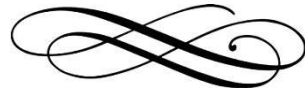
**Висновки.** Інвентаризація – це підтвердження даних бухгалтерського обліку і фінансової звітності через виявлення наявності активів, зобов'язань, капіталу на певну дату. Вона має суттєве значення для правильного визначення витрат на виробництво продукції, виконаних робіт і наданих послуг, для скорочення втрат товарно-матеріальних цінностей, попередження розкрадань майна.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Білуха, М.Т. Теорія фінансово-господарського контролю і аудиту: підручник / М.Т. Білуха. – К.: ПП «Влад и Влада», 2006. – 320 с.
2. Бутинець, Ф.Ф. Аудит: підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних за- кладів, / Ф.Ф. Бутинець. – 2-е вид., перероб. та доп. – Ж.: ПП «Рута», 2009. – 576 с.
3. Шпіг, О.А. Контрольні функції централізованої бухгалтерії / О.А. Шпіг. – М.: Економіка, 1999. – 123 с.
4. Ткаченко, Н. М. Теорія бухгалтерського обліку : навч. посібн. / Н. М. Ткаченко. – К.: 2008. – 176 с.
5. Рогозян, Л.Є. Ревізія і контроль: навч. посібн. / Рогозян Л.Є., Вахлакова В.В. – А.: ДонДТУ, 2008. – 209 с.
6. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність [Електронний ресурс]: закон України від 16.07.1999 р. №996-XIV / Офіційний веб-сайт Верховної

Ради України. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=996-14>.

7. Про затвердження Методики проведення інвентаризації об'єктів державної власності [Електрон- ний ресурс]: постанова Кабінету Міністрів від 30.11.2005 №1121 / Офіційний веб-сайт Верховної Ради – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1121-2005-%D0%BF>.



УДК 657

**Брикульська Аліна Сергіївна**

*студентка 3 курсу спеціальності «Бухгалтерський облік»*

*ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

**Морбицер Альона Романівна**

*студентка 3 курсу спеціальності «Бухгалтерський облік»*

*ВП НУБіП України «Ірпінський економічний коледж»*

**Науковий керівник:**

**Гурська Лариса Леонідівна**

*м. Ірпінь, Україна*

## ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ У ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ

**Анотація** У статті розглядаються питання інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. В економіці України дані проблеми стоять надзвичайно гостро і вимагають свого вирішення шляхом налагодження ефективної співпраці учасників інноваційного процесу на основі поєднання інтересів сторін.

**Ключові слова:** інвестиційне забезпечення, інноваційний розвиток, трансфер технологій, відкриті інновації.

**Abstract** The article deals with the issues of investment support for innovative development of enterprises. In the economy of Ukraine, these problems are extremely acute and require their solution by establishing effective cooperation among the participants in the innovation process, based on the combination of the parties' interests.

**Keywords:** investment support, innovative development, technology transfer, open innovation.

Важливість переходу економіки України на інноваційний шлях розвитку неодноразово порушувалося вченими, проте реальних результатів у даному напрямку не вдається досягти вже протягом багатьох років. Тому питання забезпечення переходу на інноваційний шлях розвитку є актуальними для вітчизняних підприємств, перед якими стоять завдання підвищення рівня їх конкурентоспроможності.

Інвестування у розвиток економіки має передбачати технологічне оновлення виробництва. Вагомий внесок у вирішення питань інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку зробили Ю.Бажал, І.Бланк, В.Гриньова, П.Перерва, А.Пересада, Й.Петрович, Л.Федулова, Н.Чухрай, а також закордонні вчені П.Друкер, Г.Іцкович, Р.Солоу, Б.Твісс, Г.Чесбро та ін.

Правові, економічні та організаційні основи формування та реалізації інноваційної діяльності в Україні визначає Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні». Його основною метою є створення правової бази для концентрації ресурсів держави на провідних напрямках науково-технічного оновлення виробництва та сфери послуг у країні, забезпечення внутрішнього ринку конкурентною наукоємною продукцією та виходу з нею на світові ринки [2].

Світовий досвід економічного розвитку підтверджує провідну роль інновацій у сучасних процесах в економіці. Інновації сприяють проведенню модернізації і структурної перебудови економіки. У Стратегії інноваційного розвитку України зазначено, що непослідовна й неефективна науково-технічна та інноваційна політика призвела до відставання країни у технологічному розвитку від розвинутих країн. «Зменшується кількість інноваційно активних підприємств, гальмується розвиток високотехнологічних галузей... Це призводить до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки» [4].

У книзі «Інноваційна стратегія українських реформ» [1] її автори пропонують для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки

розробити стратегію розвитку країни на основі впровадження новітньої техніки і технологій, основу якої має складати довгострокова інвестиційна політика держави. При цьому слід орієнтуватися на ресурс, який є пріоритетним для розвинутих країн і забезпечує їм стабільний поступальний розвиток. Таким ресурсом є людина-творець – джерело інноваційного розвитку суспільства, яке потребує постійних інвестицій. Україні потрібна стратегія розвитку «на випередження» на основі інвестиційно-інноваційної політики, пріоритетом якої є інвестиції в інновації – інвестиції в людину, науку, техніку і технології.

Наукоємність промислового виробництва в Україні є на порядок нижча від рівня розвинутих країн. При цьому майже третина коштів, що витрачаються на інноваційну діяльність, припадає на закупівлю обладнання, а на придбання нематеріальних активів витрати на порядок менші. Таке становище обумовлено як браком коштів, так і відсутністю в останні роки дієвої державної системи стимулювання інноваційної діяльності.

В Україні ще до кінця не сформовану систему підтримки інноваційної діяльності неодноразово змінювали, що завдало шкоди інноваційному розвитку підприємств. Нестабільність законодавства, неефективні важелі підтримки учасників інноваційного процесу, недотримання норм законів бізнесом, використання «тіньових» схем в господарських взаємовідносинах, низький рівень податкової та інноваційної культури зробили легальну інноваційну діяльність не вигідною, що спричинило відтік капіталу з даної пріоритетної для національної економіки сфери.

Порівняно з розвинутими країнами частка інноваційно активних підприємств є надто низькою, а частка власних коштів підприємств у фінансуванні інноваційної діяльності знижується, що свідчить про недостатню зацікавленість бізнесу у підтримці інновацій. Створення наукоємних структур, що спроможні забезпечити розробку конкурентоспроможної продукції і зміцнити позиції вітчизняної економіки на світовому ринку повинно стати пріоритетним державним завданням.

Спад виробництва у промисловості доводить необхідність стимулювання структурних зрушень, закладення підвалин нової національної економічної моделі розвитку. Пріоритетним завданням державної політики на сучасному етапі має стати модернізація промисловості на основі активізації інноваційних процесів та оптимального використання її науково-технологічного потенціалу. Для цього важливо створити сприятливі умови для виробництва інноваційної продукції з високим рівнем доданої вартості [3, с.3]. Вирішення даних завдань змінить структуру економіки на користь високотехнологічних виробництв.

Проведення державної інноваційної політики у промисловому секторі має охоплювати повний інноваційний цикл, сприяючи розвитку основних ланок інноваційного процесу. Державна підтримка інноваційного розвитку має фокусуватися на створенні ефективної системи трансферу технологій задля їх комерціалізації та налагодження промислового виробництва інноваційної продукції, здійсненні організаційної та фінансової підтримки інноваційних підприємств [3, с.21].

Проведення сучасних досліджень вимагає як глибоких міждисциплінарних знань, так і залучення значних ресурсів. Це веде до зростання ролі трансферу знань і технологій. Ефективним способом доступу до зовнішніх знань та їх цільового використання стають відкриті інновації, які зменшують загальну потребу в інвестиціях за рахунок цілеспрямованих та скоординованих зусиль усіх зацікавлених сторін. Новий механізм підтримки інтелектуальної сфери на принципах відкритих інновацій із масштабним залученням бізнесу має сприяти позитивному ефекту синергії.

Застосування запропонованого підходу дає можливість цілеспрямованого формування відкритих бізнес-систем із високим рівнем вмотивованості їх учасників за умов підвищення ролі наукової сфери в інноваційному процесі. У результаті з'являється шанс поєднати інтереси компаній (оновлення номенклатури продукції сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності), вчених і дослідників (впровадження винаходів і отриманні роялті), інститутів

(отримання місць практики і робочих місць для випускників, оновлення лабораторної й дослідницької бази), венчурних та інвестиційних фондів (отримання вигід від фінансування перспективних інноваційних проектів).

У статті проведено дослідження питань налагодження процесу інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств із врахуванням особливостей нинішнього стану економіки країни. Виявлено необхідність зміни підходів до управління процесами пошуку джерел інвестицій на основі налагодження співпраці учасників інноваційного процесу із застосуванням концепції відкритих інновацій та механізму трансферу знань і технологій за умов забезпечення взаємної довіри сторін, що вимагає підвищення рівня інноваційної культури.

У подальших дослідженнях передбачається виявити перспективні можливості нарощування інноваційного потенціалу підприємств за рахунок виходу на світові ринки з новими високотехнологічними продуктами.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ**

1. Гальчинський А. Інноваційна стратегія українських реформ /А.Гальчинський, В.Геєць, А.Кінах, В.Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.
2. Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» №433-IV від 16 січня 2003 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.rada.ua
3. Інноваційний розвиток промисловості як складова структурної трансформації економіки України: аналіт. доп. / О.В.Собкевич, А.І.Сухоруков [та ін.]; за ред. Я. А. Жаліла. – К. : НІСД, 2016. – 152 с.
4. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://kno.rada.gov.ua/komosviti/control/uk/publish/article>





**Булах Ірина Іванівна**

викладач вищої категорії,  
ВСП Агротехнічний коледж УНУС.

**Шиманська Олена Володимирівна**

викладач вищої категорії,  
ВСП Агротехнічний коледж УНУС.

## **РОЗВИТОК ПОНЯТЬ ПРОЦЕСІВ ВІДТВОРЕННЯ РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ**

***Анотація** Стаття містить результати дослідження щодо змін основних понять та підходів процесів відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки. Автори аналізують відомі підходи та удосконалюють поняття ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки. Результатами дослідження є сформовані поняття синергетичного та збалансованого підходу, використання концепції сталого розвитку регіону та території, розширення поняття інформаційно-знаннєвих ресурсів.*

***Ключові слова:** системний підхід управління, система управління, процеси відтворення ресурсного потенціалу, аграрний сектор економіки.*

***Abstract:** The article contains the results of the study on changes in the basic concepts and approaches of reproduction processes of the resource potential of the agrarian sector of the economy. The authors analyze well-known approaches and improve the concept of resource potential of the agrarian sector of the economy. The results of the study are the concepts of synergetic and balanced approach, the use of the concept of sustainable development of the region and territory, the expansion of the concept of information and knowledge resources.*

***Keywords:** system approach of management, management system, processes of*

Зростаючі темпи використання різноманітних ресурсів в аграрному секторі економіки зумовлюють проблему відтворення та збереження ресурсів довкілля та створених людиною. Тісний зв'язок між використанням, збереженням та відтворенням ще раз акцентує увагу на безперервності процесів відтворення та необхідності формування спеціальних механізмів для підтримки цих процесів. Різноманітні концепції щодо розвитку сільських територій, аграрних підприємств, використання та відтворення ресурсів на рівні регіону та країни потребують синергетичного поєднання та уточнення в ряді споріднених дефініцій, таких як потенціал, аграрний потенціал, ресурсний потенціал, відтворення ресурсів тощо. Чітке розуміння основних понять процесів відтворення з врахуванням їх зв'язків з провідними концепціями розвитку аграрного сектору економіки та сільських територій дозволять більш комплексно вирішити питання ефективного використання ресурсного потенціалу.

Прихильники різних теорій розглядають потенціал і як сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних ресурсів, і як систему факторів (умов, складових), котрі забезпечують досягнення цілей [1,с.117]. У наукових дослідженнях щодо ресурсного потенціалу використовують такі терміни як «економічний потенціал», «інтегральний потенціал», «соціально-економічний потенціал», «ресурсний потенціал». Ю.В. Василенко розподіляє всі ресурси сільськогосподарського підприємства за походженням на природні і економічні [2,с.79]. У сільськогосподарському виробництві та розвитку сільських територій соціально-економічний процес відтворення незалежно від його суспільного характеру завжди переплітається з природним. Тому раціональне управління аграрним сектором потребує системного підходу для синергетичного управління економікою галузі з врахуванням законів природи, розвитку суспільства та сучасних технологій.

А.Е. Юзефович, зокрема, відзначає, що “аграрний ресурсний потенціал господарств і регіонів визначається наявністю, якістю і збалансованістю природних, біологічних, матеріальних і трудових ресурсів, в процесі взаємодії яких реалізується їх інтегральна здатність виробляти адекватні їй обсяги і види продукції” [3,с.215], що також свідчить про необхідність синергетичного підходу для формування інтегральної системи ресурсів та розширення соціально-економічної сфери.

Причому визначення економічного потенціалу, під яким розуміють «сукупну здатність галузей народного господарства виробляти промислову сільськогосподарську продукцію, здійснювати капітальне будівництво, перевозити вантажі, надавати послуги населенню тощо» навіть з розширенням та включенням сучасних систем машин та знарядь праці, весь науковий і виробничий арсенал, запаси сировини і енергії, трудові ресурси і виробничий досвід потребує удосконалення. Якщо говорити про регіон, то ресурсний потенціал регіону прирівнюється до соціально-економічного потенціалу який визначається як «сукупність елементів національного багатства, які задіяні в регіональному відтворювальному процесі...» [4,с.90].

Питання проблем формування раціональних ресурсних потенціалів розглянуті в роботах В.М. Трегобчука [5,с.176]; як статична сукупність розглядалась в роботах С. Муравського; ресурсний потенціал розглядається як статична сукупність, що може бути задіяна у виробничих процесах, та акцентується увага на особливостях кожного виду ресурсу [6, с. 289].

Більш сучасні підходи представлені в роботах Клокара О. та Коренюка П., орієнтовані на ринкові економічні умови та практичні дослідження і врахування технологічних особливостей відтворення природних ресурсів [7,с.57; 8,с.164] і які можуть бути основою для розвитку синергетичного підходу до формування системи управління процесами відтворення ресурсного потенціалу.

Все вище наведене свідчить про те, що дефініція «ресурсний потенціал аграрного сектору економіки» потребує свого уточнення з врахуванням

розвитку інформаційного суспільства, економіки знань та потреби аграрного сектору та регіонів щодо його відтворення.

Складовими процесу відтворення сьогодні стало відтворення природних, матеріальних, трудових та інформаційних ресурсів, які використовують у процесі виробництва, та в середовищі проживання людей у цілому. Для постійного відтворення необхідне постійне відновлення природних ресурсів: поновлення родючості земель, лісних масивів, підтримання чистоти водних і повітряних просторів, підтримка демографічних процесів, поновлення матеріальної бази виробництва та розвитку території, підтримка баз знань. Безперервність процесів відтворення обумовлює щільний зв'язок з процесами збереження та використання ресурсів.

В межах концепції сталого розвитку процеси відтворення ресурсного потенціалу аграрного сектору передбачають вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем з наданням рівних можливостей кожному члену суспільства за рахунок підвищення ефективності використання ресурсів та ліквідації залежності між економічним зростанням та забрудненням довкілля. В центрі концепції сталого розвитку стоїть людина, оскільки вона сама з її потребами є метою суспільної діяльності, і вона ж є основним фактором досягнення мети. Людина (як ресурс розвитку аграрного сектору), з одного боку, є біологічною істотою, з іншого – носієм інтелекту, творцем і споживачем інформації (в широкому розумінні), яка якраз і є невичерпним ресурсом розвитку [9, с.234].

Інтегрований синергетичний підхід процесів відтворення передбачає поступове зближення та об'єднання частин в процесі взаємодії (взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозбагачення) [10, с.122], процес відтворення та використання не є механічним поєднанням ресурсів, а формує нову інтегративну цілісність розвитку ресурсного потенціалу виробництва та соціальної сфери.

Збалансований підхід визначає необхідність дослідження відтворення

основних засобів через призму взаємопов'язаних та взаємообумовлюючих процесів розвитку території та підприємств, організацій, окремих груп населення, узгодженості їх розвитку з вимогами та тенденціями розвитку зовнішнього середовища. Аналітичним інструментом сучасних досліджень процесів відтворення може бути адаптована система збалансованих показників, яка повинна мати чотири основних проекції: виробництво, територія, інвестиції, людські ресурси та знання. Такий підхід передбачає акцентування на відтворенні ресурсного потенціалу для можливості реалізації задач безперервного виробництва; підтримки території та відтворення ресурсів для соціально-економічного розвитку; наявності необхідних людських ресурсів відповідної кваліфікації. Крім того, він передбачає використання теорії та практики управління загальними ресурсами [10, с.138]

Деталізація різних видів ресурсів та їх організаційно-методичного забезпечення передбачає визначення кількісних та якісних характеристик, а також формування єдиної політики збереження, використання та відтворення для виробничої та екологічної збалансованості територій, забезпечення продовольчої безпеки, соціально-економічного розвитку території тощо.

Соціально-економічний потенціал визначається відносинами власності, розвитком території та її громади. Такий підхід дозволить чітко визначити напрями відтворення ресурсів аграрного сектору у відповідності до державної аграрної політики за основними пріоритетами:

- забезпечення в сільськогосподарському виробництві процесів відтворення виробничих та земельних ресурсів за допомогою системи державних організаційно-правових заходів прибутку на авансований капітал, включаючи вартість земельних ресурсів, не нижче середнього рівня по економіці держави;

- створення умов для реалізації та захисту прав селян на землю, формування ринкових земельних відносин, охорони земель держави – відтворення природних, демографічних та інших територіальних ресурсів;

- державна підтримка розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на основі кооперації та інтеграції – розвиток ресурсного виробничого потенціалу;
- формування сприятливої цінової, фінансово-кредитної, страхової, податкової та бюджетної політики – розвиток управління фінансовими ресурсами;
- забезпечення раціональних внутрішньогалузевих і міжгалузевих економічних відносин розвиток та відтворення знаннєво-комунікаційних ресурсів;
- державна підтримка підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації спеціалістів, виконання наукових досліджень для аграрного сектору; створення умов для закріплення у сільській місцевості кваліфікованих спеціалістів сільського господарства, освіти, культури, охорони здоров'я та побутового обслуговування – розвиток трудових та знаннєво-інформаційних ресурсів; соціально-економічний розвиток села;
- розвиток центрів обробки сільськогосподарської продукції в обласних та районних центрах аграрних областей – синергетичний розвиток територіальних ресурсів [11, с.29].

Таким чином, аналіз еволюційного розвитку основних понять та категорій розвитку ресурсного потенціалу аграрного сектору економіки та процесів його відтворення дозволяє зробити висновок, що еволюційні зміни дефініцій ресурсного потенціалу тісно пов'язані з використанням синергетичного та збалансованого підходу до стратегічного управління процесами відтворення ресурсного потенціалу на основі концепції сталого розвитку, враховуючи технологічні особливості окремих процесів та необхідність запровадження інноваційних знаннєвих технологій.

Ресурсний потенціал аграрного сектору економіки слід розглядати як сукупність природних, матеріальних, людських та інформаційних ресурсів та умов розвитку їх середовища (території, громади, підприємств, регіону,

держави). Визначена стратегія процесів відтворення ресурсного потенціалу передбачає подальшу деталізацію кожного напрямку ресурсів в межах регіонального розвитку з врахуванням особливостей сільськогосподарських територій та розвитку їх соціально-економічної сфери.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Салихов С-А. С-М. Современные проблемы управления природно-ресурсным потенциалом / С-А. С-М. Салихов // Вестник АГТУ, № 3, 2004. – С. 58-62.
2. Василенко Ю.В. Производственный потенциал сельскохозяйственных предприятий. – К.: Наукова думка, 1989. – 152 с.
3. Юзефович А.Э. Аграрный ресурсный потенциал: формирование и использование. – К.: Наукова думка, 1987. – 175 с.
4. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия / Гл. ред. А. М. Румянцев. – М. : Советская энциклопедия, 1980. – Т. 4. – С. 532
5. Трегобчук В.М. Економічні проблеми відтворення і модернізації ресурсного потенціалу АПК / В.М. Трегобчук // Економіка АПК. – 1999. – №1. – С.54-58.
6. Муравский С. Сущность, состав и структура агропромышленного производственного потенциала / С. Муравский // АПК: Экономика, управление. – 1989. – №3. – С.53-56.
7. Клокар О.О. Ресурсный потенциал аграрного сектора экономики: теоретичні та практичні аспекти дослідження його ефективного відтворення / О.О. Клокар // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Випуск 5, частина 1, С. 183- 187.
8. Коренюк П. Методика оцінки ефективності використання та відтворення продуктивних угідь сільськогосподарських підприємств / П. Коренюк, Н. Чмуленко // Економіст. – 2012. - №1. – С. 47-50.
9. Масловська Л. Регіональний аспект трансформації природокористування



у контексті сталого розвитку / Л. Масловська // Економіка України. — 2000. — № 2. — С. 64—68.

10. Prutska O. The adaptive mechanism of supervision of rational environmental management processes based on the theory of E. Ostrom / O. Prutska, M. Gorshkov // Кібернетичне управління та інформаційні технології. 2014. - №1.- С. 62-71.

11. Чорна Л. О. Системний розвиток міста як економічного центру сільськогосподарської території / Л. О. Чорна, О. О. Коваленко, С. В. Матусяк // Агросвіт. — 2009. — № 2. — С. 19-23.



**УДК 338.43**

**Бурдаш Уляна Євгенівна**

*викладач ВПНУБіП України*

*«Бережанський агротехнічний коледж»*

## **АГРАРНИЙ СЕКТОР ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ (ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ)**

**Анотація.** У статті проаналізовано стан аграрного сектору економіки України.

**Ключові слова:** сільськогосподарське виробництво, аграрний сектор економіки, сучасний стан, проблеми.

**Abstract.** The article analyzes the state of the agrarian of economy of Ukraine.

**Keywords:** agricultural production, agricultural sector economy, current status, problems.

**Актуальність.** Аграрний сектор завжди був пріоритетним напрямом у розвитку економіки України, адже саме від його стану й перспектив розвитку

залежить забезпечення життєдіяльності людини. Проте виклики часу висувують нові завдання та проблеми, які потрібно вирішити для ефективної праці в цій галузі.

Серйозним викликом стійкості галузі є скорочення кількості малих господарств - суб'єктів підприємництва. Стрімке падіння рівня доходів українських споживачів стримує темпи зростання цін на внутрішніх агропродовольчих ринках. При цьому більш вразливими в умовах зростання цін на засоби виробництва та погіршення фінансового забезпечення галузі є дрібні виробники сільськогосподарської продукції.

Дослідження, присвячені аналізу проблем інноваційної діяльності в Україні, перспектив розвитку агропромислового комплексу, доцільності впровадження інновацій, здійснили такі вчені, як: О. Гнаткович [3], О. Грищенко [2], М. Кропивко [5], Ю. Лупенко [2; 5], В. Месель-Веселяк [1; 2], М. Присяжнюк [1; 6], М. Ревенко [7], П. Саблук [1; 8], В. Сацик [9], М. Федорова [1] та ін.

**Постановка завдання.** Мета статті - аналіз сучасного стану діяльності аграрного сектору економіки України, визначення основних проблем розвитку та пошук шляхів їх вирішення.

**Виклад основного матеріалу.** Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. В умовах спаду української економіки перед сільським господарством постала ціла низка проблем, що загрожують позитивній динаміці його зростання, що, насамперед, стосується зменшення обсягу валової продукції сільського господарства. Продовження зниження цін на світових аграрних ринках і нестабільність фінансово-економічної ситуації в Україні може змусити виробників сільськогосподарської продукції, з одного боку, скоротити обсяги виробництва (площі посівів і поголів'я тварин). З іншого боку, коливання курсу національної валюти спричинило стрімке

зростання цін на паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива та засоби захисту рослин [7, с. 51, 53].

Результати господарювання не відповідають потенціалу країни, зміна системи управління аграрним сектором може дати змогу Україні вийти на передові позиції з експорту продовольства й успішно конкурувати з лідерами світового ринку.

Сільськогосподарська продукція є основним кошторисом доходу державного бюджету, однак у 2017 р. валове виробництво аграрної продукції в Україні без істотних змін умов для ведення сільського господарства скоротиться на 5-7%, що позначиться на зростанні цін і зменшить надходження в казну держави.

Аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки в товарній структурі експорту й залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторговельне сальдо, економічні можливості його використовують не повністю. Тому для його процвітання потрібно вирішити багато проблем і докласти великих зусиль [9].

До ключових проблем розвитку аграрного сектору економіки України можна зарахувати: нерівномірність розвитку різних форм господарювання; недостатність нормативно-правових засад та відсутність мотивації до кооперації й укрупнення дрібних сільськогосподарських виробників у межах сільських громад; нестабільні конкурентні позиції української сільськогосподарської продукції та продовольства на зовнішньому ринку через незавершення процесів адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності сільськогосподарської сировини та харчових продуктів; низький рівень забезпечення оновленою технікою; ризики збільшення виробничих витрат через зростання зношеності техніки, переважання використання застарілих технологій при зростанні вартості невідновлювальних природних ресурсів у структурі собівартості; значні втрати продукції через недосконалість

інфраструктури аграрного ринку; відсутність мотивації виробників до дотримання агроекологічних вимог виробництва; обмежена ємність внутрішнього ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, зумовлена низькою платоспроможністю населення; недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції та продовольства, [2].

Недосконалість нормативно-правових актів щодо аграрної політики держави являється значним бар'єром для успішного розвитку й функціонування аграрного сектору в Україні. Тому їх необхідно переглянути та змінити правову базу, яка б захищала інтереси сільськогосподарських виробників. Проблема охорони та підвищення родючості сільськогосподарських земель в умовах зростання інтенсифікації виробництва й викликів глобалізації економічних процесів повинна стати актуальнішою для управління земельними ресурсами й земельними відносинами.

Найбільш пріоритетними напрямками розвитку аграрного сектору є: впровадження перспективних агротехнологій, а отже, підвищення продуктивності виробництва, зниження витрат на одиницю продукції, підвищення її конкурентоспроможності на ринку; покращення якості землі та її використання через упровадження правильних сівозмін, збільшення маси добрив, насамперед органічних; боротьба зі шкідниками та хворобами сільськогосподарських культур, що дає змогу зберегти понад 20% вирощеного врожаю; проведення комплексу заходів з охорони ґрунтів; формування висококваліфікованих кадрів; у тваринництві - досягнення інтенсифікації завдяки використанню досягнень генетики й селекції, покращення кормової бази тощо [5].

Сучасна модель функціонування сільськогосподарського виробництва не спроможна зробити значний якісний стрибок у своєму розвитку, забезпечити вирішення соціально-економічних проблем села, реалізувати в повному обсязі той потужний природно - ресурсний потенціал, яким володіє галузь. Цьому

заважає низка перешкод, які не вдалося подолати протягом тривалого періоду реформування сільськогосподарської галузі, таких як: галузева незбалансованість сільського господарства, неефективне використання ресурсного потенціалу аграрного сектору; суттєва перевага у виробництві окремих видів сільськогосподарської продукції або великих, або дрібних товаровиробників; дефіцит фінансових ресурсів для стабільного ведення господарської діяльності; недостатній рівень розвитку соціальної інфраструктури на селі та низька якість життя сільського населення порівняно з міським; невідповідність української сільськогосподарської та харчової продукції європейським стандартам [6].

**Висновки.** Незважаючи на проблеми, які притаманні сучасному етапу розвитку сільськогосподарського виробництва, Україна повинна розвивати виробничі потужності сільського господарства, щоб у найближчі декілька років наша сільськогосподарська продукція могла вийти на світовий ринок і конкурувати з продукцією інших розвинутих країн. Від того, наскільки оперативно й ефективно вітчизняний аграрний сектор адаптується до нових умов господарювання, залежать його подальші перспективи зайняти гідне місце серед провідних виробників агропромислової продукції. Але все ж, враховуючи величезний потенціал розвитку аграрного сектору, можна впевнено стверджувати, що на сьогодні є реальним закріплення статусу України як потужної аграрної держави у світі.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / М. В. Присяжнюк, М. В. Зубець, П. Т. Саблук та ін.; за ред. М. В. Присяжнюка, М. В. Зубця, П. Т. Саблука, В. Я. Месель-Веселяка, М. М. Федорова. - Київ : ННЦІАЕ, 2011. - С. 1008.
2. Виробництво сільськогосподарської продукції в Україні та її собівартість і дохідність в сільськогосподарських підприємствах (розрахункова

за 2014 р. і прогноз на 2015 р.) (січень 2015)) / Ю. О. Лупенко, В. Я. Месель-Веселяк, О. Ю. Грищенко, М. П. Душко ; за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. - Київ : ННЦ ІАЕ, 2015.-56 с.

3. Гнаткович О. Д. Активізація інновацій у сільське господарство України. [Електронний ресурс] / О. Д. Гнаткович // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання Дніпропетровського державного аграрного університету. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=65>.

4. Державна служба статистики України : офіційний сайт [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

5. Лупенко Ю. О: Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності / Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. - 2013. - №7. -С. 5-21.

6. Присяжнюк М. В. Ефективний розвиток аграрного сектора [Електронний ресурс] / М. В. Присяжнюк. - Режим доступу: <http://www.investukr.com.ua/get-news/>

7. Ревенко М. Удосконалення державного регулювання розвитку аграрного сектору економіки / М. Ревенко // Економіка України. - 2015. - № 12. - С. 51-54.

8. Саблук П. Інноваційна модель розвитку аграрного сектору України та роль науки у її становленні / П. Саблук // Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку. - 2015.-№ 2.-С 200-208.

9. Сазик В. І. Якісне економічне зростання в Україні: сучасний стан і шляхи забезпечення [Електронний ресурс] / В. І. Сазик // Ефективна економіка : електронне наукове фахове видання Дніпропетровського державного аграрного університету. - Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?operation=1&iid=485>.



**Лачинов Юрий Николаевич**

*Кандидат экономических наук, профессор,  
Московский финансово-юридический университет.*

*E-mail: [lachin2000@mail.ru](mailto:lachin2000@mail.ru)*

**Lachinov Yury**

*Candidate of Science, professor, Moscow.*

## **ЛОЖНОЕ ПРЕДСТАВЛЕНИЕ ЭКОНОМИКИ НЕМАТЕРИАЛЬНОЙ И НЕАДЕКВАТНОСТЬ НАУЧНОГО ОБРАЗОВАНИЯ**

***Анотация.** Автор показывает полное отсутствие материальности экономики в «экономической теории» и предлагает новое понимание формулы К.Маркса.*

***Ключевые слова:** экономика, экономическая теория, стоимость, структура цены, прибыль*

***Abstract.** The author shows the complete lack of materiality of the economy in the "economic theory" and offers a new understanding of the formula of K. Marx.*

***Keywords:** economy, economic theory, cost, price structure, profit*

**Главной бедой** всех представлений об экономике, основанных на так называемой «экономической теории» является **НЕМАТЕРИАЛЬНОСТЬ** при очевидной материальности всех экономических объектов. Действительно, по К.Марксу стоимость(цена) любого продукта-товара складывается из трёх компонентов – труд постоянный + труд переменный + труд прибавочный ( $C+v+m$ ) – эта «формула» есть в любом учебнике. Но! В слагаемых **отсутствует материальное тело объекта, не показано, что труд приложен к материалу-** изначально к природному веществу- которое преобразуется трудом в искусственное материальное благо. Эта теоретическая несуразица никем не была замечена и все последующие, после Маркса научные труды, включая учебники от Минобрнауки, экономико-математические исследования(в том же



ЦЭМИ РАН), не получили надлежащего математического представления о реальных объектах – нет ни одной формулы с материальной составляющей продукта-товара(!). Все рассуждения (и исследования) на основании «стоимости», в структуре которой нет материального элемента, показывают экономику как абсолютную фикцию, не имеющую материальности. Ученые от Российской Академии Наук(РАН) и от МГУ- лучшего вуза страны в научных секциях Центрального Дома Ученых РАН перед собранием научной общественности не могут понятно объяснить структуру стоимости//цены – через которую можно было бы обнаружить материальный элемент в фундаменте экономики. Обратимся к доказательствам – применим схематичный метод сопоставления тезисов, известных из учебников по экономической теории, и положений авторской «Новой классики»

### СХЕМЫ СОПОСТАВЛЕНИЯ ТЕОРИЙ

\*А)основные положения официальной «эконом.теории»- в тиражах массы учебников:

| <u>ПОЛОЖЕНИЯ ОФИЦИАЛЬНОЙ ТЕОРИИ*)</u>                                                                                                                 | <u>ПОНЯТНОЕ РАСКРЫТИЕ<br/>ОБЪЯСНЕНИЕ**)</u>                                                                                                  | <u>Ссылки</u> |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|---------------|
| 1.Экономика- это... производство благ                                                                                                                 | Не найдено- <u>ИЗ ЧЕГО-?</u>                                                                                                                 | [1, 4]        |
| 2.Стоимость- «общественное отношение товаропроизводителей, которое возникает при обмене товаров»- ? её формула: $C+v+m$                               | Не найдено – как представить «общественное отношение»-?<br>это не формула – нет тождества..<br>стоимость-<br>в таком виде нет материальности | [1]           |
| 3.Отношения в экономике:<br>3а.общественные<br>3б.товарные (товарно-денежные) - ?<br>3в.производственные - ?<br>3г.трудовые ??<br>3д.финансовые - ??? | Не найдено – нет понятного объяснения<br>При обмене товара на деньги отношений не возникает (из рук-в-руки)                                  | [1, 4]        |
| 4.Трудом соизмеряются все ценности -?                                                                                                                 | Не найдено.. и неверно для природного саморodka                                                                                              | [1, 4]        |
| 5. Деньги- развитая форма товарных отношений - ?                                                                                                      | Не найдено.. Что это-? Как это представить-?                                                                                                 | [1]           |
| 6. Деньги прирастают в товарно-денежном обращении: $D - T - D'$ ( $D' > D$ )                                                                          | Не найдено<br>-деньги сами не плодятся                                                                                                       | [1, 4]        |
| 7. Финансы- отношения распределения                                                                                                                   | Не найдено (между кем и кем-?)                                                                                                               | [ 4]          |
| 8.Капитал- ценность приносящая поток дохода- ?                                                                                                        | Не найдено.. нет материальности                                                                                                              | [4]           |
| 9.Капитал- самовозрастающая стоимость-?                                                                                                               | Не найдено .. бездоказательно                                                                                                                | [1]           |
| 10. Прибыль- превращенная форма прибавочной стоимости- ?;<br>прибыль определяется из формулы: $C+v+m$                                                 | Не найдено – 1)приведенный текст объяснить логически невозможно; 2)что и откуда прибывает в экономику- ?                                     | [4]           |
| 11.Механизмы в экономике – отсутствуют ?                                                                                                              | Не найдено                                                                                                                                   |               |
| 12.Образного представления экономики-нет                                                                                                              | Не найдено                                                                                                                                   |               |

Вся теория не имеет материального основания. Ни в одной текстовой формулировке, ни в одной математической формуле нет элемента природы- хотя все экономические объекты материальны! любой аналитик **может в этом убедиться лично!**.. поручите критику-аналитику(например из ЦЭМИ РАН) найти во всей экономической математике хоть одну формулу с элементом материального(изначально природного) вещества...

\*)формулировки взяты из учебников, рекомендованных Минобрнауки в 2010-2015гг. [4]+К.Маркс [1]

\*\*)графа объяснений показывает – нигде не найдено внятного объяснения...

Вся стоимостная экономика никак *не учитывает природное материальное тело любого продукта, оценивая его только трудом (постоянный+переменный+прибавочный)*, а не как **самоценность** (но найденный самородок золота никак не оценить живым трудом(!).. Нет понимания очевидного – **материальным истоком экономических объектов**- от древних пирамид до плотин-ГЭС, до Останкинской телевышки(наглядно) и даже космических аппаратов – является **природа естественная, природное вещество** из недр, лесов, водоёмов ...

Настораживает не только отсутствие определенности по всем позициям, но и «формулировки», текст которых не соответствует логике русского языка и не может быть понятен в принципе. Например, невозможно никак представить себе «развитую *форму* товарных отношений»- в виде денег, которые любой читатель(слушатель, студент) держал в руках- как **ценность** и/или имеет на счете в банке. И что такое учебниковское «понимание» денег даёт для экономической практики, где функционируют не только реальные, но еще учётные и плановые(бюджетные), и даже игровые деньги -? То же и в отношении прибыли- «это-превращенная форма прибавочной стоимости»- по учебникам) в любой учебниковской формулировке нет ясности, что же и откуда прибывает в экономику-?.. Такая ситуация показывает отсутствие научной

теории- без понятийного содержания и востребует **Новую экономическую классику, понятную, наглядную и доказательную** – ниже

Б)положения Новой экономической классики

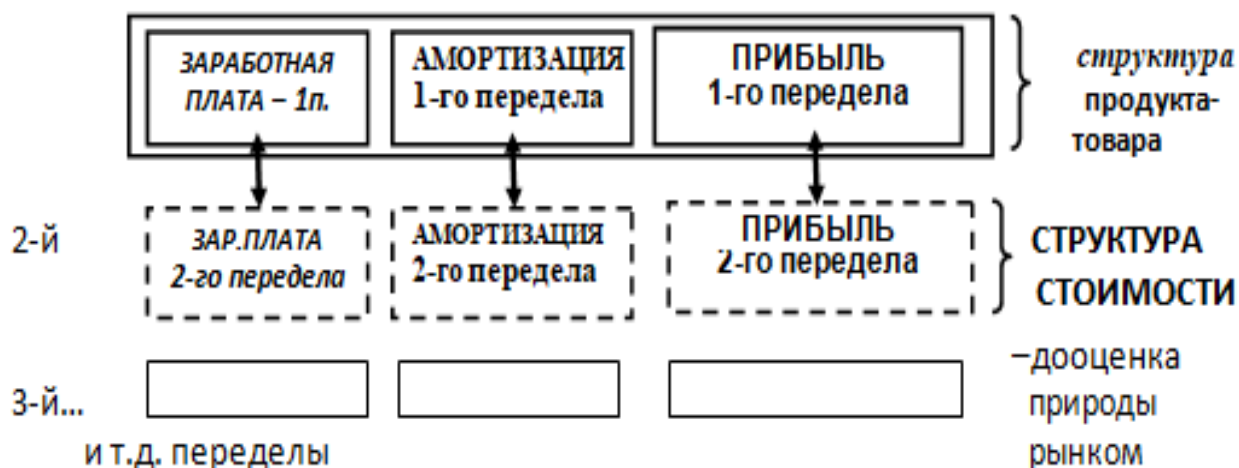
| ПОЛОЖЕНИЯ ТЕОРИИ АВТОРА*)                                                                                                                                                                                           | ПОНЯТНОЕ РАСКРЫТИЕ, ОБЪЯСНЕНИЕ                                                                                                                                                                                               | Ссылки                  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------|
| 1)Экономика- это организованное людьми <b>природопользование</b> с созданием (трудом) из природы искусственных благ и присвоением их в собственность разных лиц. Все объекты, блага <u>соизмеряются в энергии</u> . | Экономика начиналась и сейчас продолжается как пользование природой- прямое или тысячами тонн извлечением <u>из недр природных веществ</u> с преобразованием (по технологич-м переделам) <b>в искусственные объекты благ</b> | [2]*)<br>[3]*)          |
| 2)все экономические объекты созданы трудом <b>из природного вещества</b>                                                                                                                                            | Очевидность абсолютно понятна и возразить никак невозможно                                                                                                                                                                   | [2]<br>[3]              |
| 2а)природа <b>прибыли</b> : природа <b>прибывает</b> в экономику веществом объектов (товаров) и присваивается именно она, а не труд                                                                                 | С этого <b>ПРИБЫТИЯ</b> (вовлечения) <b>НАЧИНАЕТСЯ материальная экономика</b> , экономический рост (в денеж.оценке) и присвоение                                                                                             | [2]<br>[3]              |
| 2б) в экономику <b>прибывает</b> из природы <b>бесстоимостное</b> вещество; в формуле $C+v+m$ , где $C$ -труд машин, $v$ -труд живой, $m$ - <b>природное тело</b>                                                   | <b>В ПРИРОДЕ ЕСТЕСТВЕННОЙ НЕТ ДЕНЕЖНОЙ СТОИМОСТИ ; природное вещество обработанное трудом, прибывает в экономику натурально и получает денежную оценку- в виде прибыли.</b>                                                  | [2]<br>[3]              |
| 3) <u>природное вещество</u> в составе <b>стоимости</b> товара <u>оценивается деньгами</u> - это <b>прибыль</b>                                                                                                     | в «формуле» $C+v+m$ ..- <u>корректней</u> $C+v+m=P$ $m$ - это есть <u>природа</u> внутри цены товара $P$                                                                                                                     | [2]<br>[3]              |
| 4)денежная оценка <u>востребует реальных денег</u> - для продвижения по переделам ЭКОномики                                                                                                                         | кроме <b>реальных</b> денег есть <b>учетные- бухгалтерские, плановые-бюджетные, игровые</b> – с разными формами движения                                                                                                     | [2]<br>[3]              |
| 5) <b>деньги</b> не возникают в товарном обращении, они производятся банками(эмиссия - связана с вовлечением массы природного вещества в экономику - с денеж.оценкой.                                               | «формула» $D - T - D + \dots$ ложная: <b>а)</b> деньги сами не плодятся; <b>б)</b> верные формулы имеют балансовую форму тождества: “ $## = ***$ ”                                                                           | [2]<br>[3]              |
| 6)ЭКО имеет <b>клеточное строение</b> ; клетка-ячейка имеет капитальную структуру --- Капитал-диалектика: функция-собственность                                                                                     | <b>К-функция</b> (создание ценностей) и <b>К-собственность</b> (обогащение владельца-присвоением прибыли)                                                                                                                    | [2]<br>[3]              |
| 7)Схема механизма оборота капитала выводит на <b>Закон</b> <u>возрастания стоимости</u> в балансе капитальной ячейки                                                                                                | -доказан тезис К.Маркса о капитале- как «самовозрастающей стоимости» и выведен Закон возрастания стоимости и капитала                                                                                                        | [2,с.52]<br>[3,с.35-37] |
| 8) <b>К-функция</b> - технологичен и неделим; <b>К-собственность</b> - делима по долям/акциям                                                                                                                       | Структура капитала – основа генетики в социально-экономическом организме                                                                                                                                                     | [2]<br>[3]              |
| 9) <u>Отношения в экономике- между субъектами</u> : <b>А)Собственности</b> =принадлежность субъекту; <b>Б)долга</b> = требует погашения                                                                             | <b>А)Собственности</b> - фундаментальные, по поводу фундаментальных объектов; <b>Б)долговые</b> - текущие: « <u>кто-кому, по поводу какого блага и сколько должен</u> »                                                      | [2]<br>[3]              |
| 10)Деньги - реальный носитель энергии в ЭКО                                                                                                                                                                         | Носитель реальной финансовой энергии                                                                                                                                                                                         | [2] [3]                 |
| 11)Финансы- плановые деньги(потенц.эн.)                                                                                                                                                                             | Носитель потенциальной энергии-финПлан                                                                                                                                                                                       | [2] [3]                 |
| 12)Архитектура ЭКО- пирамида <b>Лачинова</b> с вершиной « <b>финансы</b> »-управляемая система                                                                                                                      | Основание: * <u>стоимость(природа+труд живой+ +машин)</u> -* <u>прибыль</u> -* <u>деньги</u> -* <u>капитал</u> ---в спирали развития                                                                                         | [2,с.91]<br>[3,с.66]    |

**В рамках изложенного вся экономическая теория обретает материальность**

**\*)**В этой табличной схеме представлены только основные положения, **невозможность отрицания** которых- логически корректного и доказательного- подтверждает новую экономическую **классику**.

**\*\*)ссылки [2]-** на доступный «Единый учебник экономики\*пролог к «экономиксу»\*начала экономической теории»-М.: ЛЕНАНД, 2014. Книга – есть в РАН и в Минобрнауки, в Гос.Библ.Ленина, в книжном магазине «Библио-Глобус».

Многочисленные обращения автора в разные инстанции **не выявили ни одного адекватного лица** по отношению к вопросу нематериальности экономики **ни в науке, ни в образовании, ни в управлении**, ни в Аппарате президента РФ. В утешение российским лицам добавим, что и **во всей мировой научно-образовательной сфере нет ни одного адекватного ученого, лица**, обратившего внимание на проблему материальности экономики изначально- от её теоретического основания. Однако, усиливает и **утяжеляет вину российских лиц** – в науке, образовании, в управлении... тот факт, что сведения о **фиктивности экономики** в представлении всей научно-образовательной литературы и об **истинном- научном- доказательном содержании экономической теории**, включая изданные книги(см. Литературу), были доведены неоднократно до РАН, Минобрнауки, Администрации Президента РФ, Гос.Думы, ряда вузов РФ. Автор нашел решение проблемы материальности экономики- в опубликованных трудах и в открытых письмах. Это решение сводится к детальному рассмотрению структуры цены продукта-товара – в его натуральном и стоимостном представлении – рис.1.



**Рис.1. Натуральная и стоимостная структура продукта**

Из схемы рис.1 видно попарное соответствие натуральных затратных элементов с элементами стоимостной компенсации затрат (живой труд – зарплата, труд машин – амортизация) и соответствие природного тела продукта-товара стоимостному элементу прибыли.

Очевидно, что продукт-товар в натуральном виде есть целостная вещь, но в стоимостной форме этого же продукта-*товара* выделяется отдельные экономические элементы – зарплата, амортизация и прибыль. Такая структура сохраняется во всех переделах движения стоимости- от первичного до конечного товара. При этом в каждом переделе компенсируются затраты труда живого и машинного, и определяется своя(данного передела) оценка природного тела продукта-товара или дооценка первоначального природного вещества, заключенного в общей стоимости. Затратные элементы – компенсируются (зарплатой и амортизацией), а **природа – присваивается через прибыль!** Таким образом, прибыль – это есть прибывшая в экономику стоимость природы в составе общей цены продукта-товара. Она присваивается производителем в каждом экономическом переделе. Но природа принадлежит всему обществу, поэтому присвоитель обязан делиться с ним, что и достигается - через налоги.

Самым простым способом отвергнуть претензии и обвинения автора- «поставить его на место» является **нахождение** во всем арсенале экономической

математики и опубликование формулы содержащей элемент материальности (типа бозона в теории элементарной физики)- либо признание формулы и теории автора. В противном случае вся гвардия ученой профессуры, от кандидатов-докторов до академиков со чиновной околонушной бюрократией становится сообществом неадекватов, принявших идею фиктивной экономики, обманывающих уже десятилетия всех обучаемых и приобщенных к научно-практической экономической сфере. Автор призывает научно-образовательное сообщество(начиная с участников Конференции) критически осмыслить новацию в понимании формулы К.Маркса  $C+v+m$  --- в которой труд постоянный( $C$ ) и переменный( $v$ ) приложен в материальному(изначально природному) веществу ( $m$ ) – такая трактовка доказана логикой и схемой, она выводит экономику, экономическую теорию на уровень доказательной и логически понятной материальной науки. Преподаватель, освоивший новую классику будет застрахован от обвинений в неадекватности и от унизительных насмешек студентов. Вуз, взявший на вооружение Новую экономическую классику, займет передовую новаторскую позицию в мировой научно-образовательной сфере.

## ЛИТЕРАТУРА

- 1.К.Маркс. Капитал. Госполитиздат, 1978г.
- 2.Лачинов Ю.Н. Единый учебник экономики\*пролог к «экономиксу»\*начала экономической теории. -М.: ЛЕНАНД, 2014. Книга – есть в Гос.Библ.Ленина.
- 3.Лачинов Ю.Н. Новая экономическая класика. -изд. ЛАМБЕРТ- Германия, 2014г.-есть в Гос.Библ.Ленина.
- 4.Экономическая теория. Кол.авт. РЭУ им.Г.В.Плеханова. ИНФРА-М





*Романенко Тетяна Василівна,  
завідувач відділення економіки,  
логістики та інформаційних систем,  
ВП НУБіП України  
«Ніжинський агротехнічний коледж»*

## **ІННОВАЦІЯ ЯК ДЖЕРЕЛО СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ**

***Анотація.** У статті досліджено вплив інноваційного розвитку на економічне зростання України. Актуальними для України як на науковому рівні, так і на прикладному, залишаються проблеми формування ефективного механізму державної підтримки інноваційної діяльності, диверсифікації джерел фінансування наукових досліджень, розбудови сучасної інноваційної інфраструктури, забезпечення системності та ефективності інноваційних процесів.*

***Ключові слова.** Інновація, інфраструктура, економічний розвиток.*

***Summary.** The article analyzes the influence of innovative development on Ukraine's economic growth. Problems of formation of an effective mechanism of state support for innovation activity, diversification of sources of funding for scientific research, development of modern innovation infrastructure, ensuring the systemicity and efficiency of innovative processes remain relevant for Ukraine as at the scientific level as well as at the applied one.*

***Keywords.** Innovation, infrastructure, economic development.*

Термін "інновація" вперше ввів у науковий обіг австрійський учений Йозеф Шумпетер 1912 р. у праці "Теорія економічного розвитку". Він визначав інновації як нову науково-організаційну комбінацію використання виробничих



факторів, яка мотивована підприємницьким духом. Шумпетеру належить і перша спроба класифікувати інновації.

Американський учений Ф. Ніксон вважає, що інновація - це сукупність технічних, виробничих і комерційних заходів, які зумовлюють появу на ринку нових і покращених промислових процесів та обладнання [2, 32]. На думку відомого американського вченого Б. Твісса, нововведення - процес, у якому винахід або ідея набуває економічного змісту [2, 38]. В словнику "Науково-технічний прогрес" інновація (нововведення) визначається як результат творчої діяльності, націленої на розробку, створення і розповсюдження нових виробів, технологій, впровадження нових організаційних форм [2, 40] і т. д .

У Законі України "Про інноваційну діяльність" дано таке визначення: "інновації - новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери".

Під інноваційною інфраструктурою розуміється сукупність взаємопов'язаних та взаємодіючих організацій, систем, необхідних і достатніх для ефективного здійснення інноваційної діяльності та реалізації нововведень.

Метою створення інфраструктури є забезпечення як комплексної інноваційної діяльності, так і збереження та розвиток науково-технічного потенціалу країни в інтересах суспільства, включаючи подолання спаду виробництва, його структурну перебудову, зміни номенклатури виробів, створення нової продукції, нових виробничих процесів [1, 376].

Кадровий потенціал для інноваційної діяльності має особливе значення: він є підґрунтям для формування всіх інших необхідних ресурсів. Особливо це відчувається в науково-технічній діяльності. Тому зважена державна політика стосовно збереження кадрового науково-технічного потенціалу є запорукою успіху держави на світових ринках, бо інноваційна інфраструктура забезпечує

темпи (швидкість) розвитку економіки країни і зростання добробуту населення.

Досвід розвинених країн свідчить, що в умовах глобальної конкуренції на світовому ринку виграє той, хто має розвинену інфраструктуру реалізації нововведень, хто володіє найефективнішим механізмом інноваційної діяльності і використовує увесь діапазон технологій створення та реалізації інновацій [1, 379].

Слід зазначити, що сфера національної науки в процесі становлення ринкових відносин в Україні не увійшла в систему державних пріоритетів. Почався процес руйнації науково-технічного та інтелектуального потенціалу суспільства, посилилась міграція з України висококваліфікованих кадрів. За межі України виїхало більше шести тисяч науковців.

Інфраструктура інноваційного розвитку України перебуває в початковому стані. У ній представлено лише окремі типи інноваційних структур, зокрема технопарки, наукові центри, бізнес-інкубатори, науково-технічні підприємства, фонди. Причому діяльність лише незначної їх частини відповідає завданням, які мають вирішуватися ними, виходячи із світового досвіду організації різних типів інноваційних структур. В Україні не тільки обмежена чисельність інноваційних структур, але склалася їх структурна неповнота, а також функціональна невизначеність їх діяльності. Розвиток інноваційної інфраструктури потребує всебічної державної підтримки. Зміст і форми цієї підтримки визначені у відповідних базових законодавчих і нормативних документах. Стратегією передбачаються заходи щодо відновлення дій цих законів .

Фактори, що впливають на економічне зростання, різноманітні, кількість їх доволі велика. Доцільно виділити такі групи факторів, що впливають на зростання економіки держави (запропонована класифікація охоплює як загальні, так і специфічні для перехідних економік чинники економічного зростання): об'єктивні економічні фактори, фактори державного регулювання економіки, інноваційні фактори, інвестиційні фактори, об'єктивні природні

чинники, демографічні фактори, суб'єктивні психологічні фактори, форсмажорні фактори [2, 268].

Серед передумов економічного зростання інноваційна складова посідає особливе місце. Водночас вітчизняна економіка потребує значної уваги до процесів підвищення ефективності виробничої структури, розвитку внутрішнього ринку та експортноорієнтованої діяльності. Характерною ознакою розвитку світового господарства в останні десятиріччя стала глобалізація, що має прояв у зростаючій економічній взаємозалежності країн усього світу в результаті збільшення обсягів та динамізації транскордонних переміщень товарів, послуг, капіталу, трудових ресурсів, а також завдяки прискоренню дифузії технологій.

Домінуючою тенденцією економіки в сучасних умовах є інтелектуалізація факторів суспільного виробництва, що дозволяє створювати унікальні конкурентні переваги на тривалий час. У розвинених країнах сформувалась інноваційна модель економічного розвитку, яка базується на інтенсивному продукуванні та використанні нових знань, за рахунок втілення яких в освіті, технологіях, організації виробництва, товарах на сьогодні досягається від 70% до 85% приросту їх ВВП. Позитивний вплив інновацій на рівень конкурентоспроможності економіки країни проявляється у зростанні продуктивності праці та доданої вартості, структурному оновленні економіки, зростанні питомої ваги високотехнологічних, наукоємних галузей в структурі виробництва і експорту, підвищенні якості продукції, і, як наслідок, розширенні ринків збуту.

Однак, незважаючи на всі позитиви глобалізації, не можна обминути увагою те, що прямим наслідком жорсткої конкурентної боротьби є поглиблення розриву у рівнях розвитку між країнами – лідерами світового співтовариства та рештою країн світу, яке супроводжується становленням глобального панування розвиненого центра: США, ЄС, Японія. Саме він на сьогодні концентрує економічну та політичну могутність, вираженням якої є

експансія діяльності транснаціональних компаній та зосередження технологічного потенціалу [2, 462].

Перехід до нової якості економічного зростання на інноваційній основі характеризує сучасний розвиток ринкового господарства. Проблема інноваційного розвитку є актуальною для всіх постіндустріальних країн. Особливо нагальною вона є у країнах з перехідною економікою. Вибір моделі державної інноваційної політики у своїй основі визначається такими факторами: подоланням диспропорцій адміністративної економіки на ринковій основі, складними політичними проблемами, розробкою стратегії конкурентоспроможності в умовах формування сучасного глобального середовища постіндустріального інформаційного суспільства. Проблему підвищення інноваційної активності, розробку стратегії подальших системних реформ не можна розглядати у відриві від антикризових проблем.

Особливу значимість у процесах функціонування національної інноваційної системи має організація та стимулювання процесів оновлення технологій, передачі наукових розробок із сфери одержання знань у виробництво, що досягається за допомогою розвитку системи освіти, ринку інтелектуальної власності, створення інноваційної інфраструктури, фінансового та податкового стимулювання науково-технічної діяльності. Отже, одним із найважливіших показників, що характеризують економічний розвиток підприємства, є достатній рівень його інноваційного потенціалу, що пояснюється такими основними причинами. По-перше, виробнича функція змінюється в результаті зміни розмірів капіталу, що його використовують у виробництві продукції за рахунок збільшення розмірів основних засобів, що мають більшу наукоємність і пов'язану з нею велику капіталоємність. По-друге, виробнича функція змінюється в результаті впровадження нових технологій, матеріалів, видів продукції, що випускається, що дають можливість збільшити розміри випуску продукції без істотного збільшення витрат основних ресурсів. Отже, зростання продуктивності праці у вигляді одержання великих обсягів

виробництва за відносної економії живої праці збільшує масу споживчої вартості.

Значення інноваційної діяльності підприємств надзвичайно велике. Необхідність постійної інноваційної діяльності викликана скороченням життєвого циклу товарів, послуг та інших продуктів, що відбувається внаслідок посилення конкуренції, підвищення швидкості звикання споживачів до новинок, вдосконалення систем масової комунікації, стрімкого розвитку науки й зміни технологій. Для подальшого поступу підприємство має досліджувати виникнення нових потреб і можливостей їхнього задоволення. Також актуально дослідження конкурентів.

На сучасному етапі розвитку суспільства інноваційна діяльність є невід'ємною частиною ефективного функціонування економіки. Створюючи підґрунтя для подальшого економічного зростання, інновації також є результативною характеристикою добробуту країни в цілому. Інноваційні механізми економічного розвитку повинні використовувати науково-технічний потенціал і базуватися на відповідній інфраструктурі. Проте існуюче законодавство щодо технопарків є явно недосконалим, відсутні чіткі механізми і регламентовані терміни розгляду інноваційних проектів, має місце правова незахищеність проектів, що ускладнюють діяльність технопарків і приводить до утисків з боку контролюючих органів, а це відвертає інвесторів від фінансування інноваційних проектів [2, 417].

Активізація інноваційної діяльності вимагає нових форм і методів упровадження досягнень науки і техніки, насамперед за рахунок розширення інноваційного ринку. Нині його в Україні практично немає, а становлення йде досить повільно. Можна ясно побачити недоліки розвитку інноваційного ринку – неринковий характер формування цін, безсистемність у визначенні безпосередніх замовників і споживачів виконаних розробок; не здійснюються аукціонні торги інноваційних розробок, немає інноваційних бірж і ефективної реклами; відчувається дефіцит маркетингових досліджень, низька питома вага

витрат на інноваційну діяльність у капіталовкладеннях і т.п..

На сьогодні інноваційна діяльність – невід’ємна частина ефективного функціонування економіки. Вона сприяє економічному зростанню, а інновації є результативною характеристикою добробуту країни в цілому.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Ващенко Н. Сутність інновацій торговельного підприємства / Н. Ващенко // Теоретичні та прикладні питання економіки. – 2014. – №1 (28). – С.376- 381.
2. Ілляшенко С.М. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія / С.М. Ілляшенко - Суми.: ВТД “Університетська книга”, 2004. - 527с.
3. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів, проект. Державне агентство України з інвестицій та розвитку // <http://www.in.gov.ua>



**УДК 334.722**

***Тайлакова Олена Володимирівна***

*викладач вищої категорії, викладач-методист*

*ВСП «Новокаховський коледж ТДАТУ»*

### **ПІДПРИЄМНИЦТВО ХЕРСОНЩИНИ: СТАН, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

***Анотація:*** у статті проаналізовано сучасний стан підприємницької активності у Херсонській області. Проведено оцінку рівня зайнятості, безробіття; визначено перспективні сфери діяльності у регіоні. Висвітлено проблеми малого і середнього бізнесу, розроблено рекомендації для підприємців-початківців.

**Ключові слова:** підприємництво, підприємець, види діяльності, форми господарювання, суб'єкт господарської діяльності, безробітний, респондент.

**Abstract:** the article analyzes the current state of entrepreneurial activity in Kherson region. The assessment of the level of employment and unemployment; was made promising branches of industry in the region were determined. The problems of small and medium entrepreneurship were highlighted, the recommendations for beginner entrepreneurs were developed.

**Keywords:** entrepreneurship, entrepreneur, kinds of activities, forms of economic activity, subject of economic activity, unemployed, respondent.

**Постановка проблеми.** Нинішній стан підприємництва в країні не відповідає сподіванням українців, європейським стандартам. Підприємці й досі не знаходять спільної мови з державою, не довіряють проведенню реформ, не отримують належної фінансово-кредитної підтримки і, як наслідок, організовують власний бізнес у «тіні».

Ситуація, що склалась потребує негайного вирішення, адже підприємництво повинно займати важливе місце у соціально-економічному розвитку кожної області та країни в цілому. Успішне функціонування малого підприємництва позитивно вплине на формування конкурентного середовища. Активізація підприємництва дасть можливість наповнити бюджети всіх рівнів, дозволить вирішити ряд проблем громади, і головне, створити нові робочі місця, зменшити рівень безробіття.

У ході написання роботи було розглянуто основні аспекти закону України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки», Стратегію розвитку Херсонської області



на період до 2020 року, Програму розвитку малого підприємництва в місті Нова Каховка на 2016-2018 роки.

**Мета дослідження** полягала в тому, щоб висвітлити регіональні аспекти розвитку підприємництва в Херсонській області, виявити основні проблеми, що сповільнюють цей розвиток, знайти раціональні шляхи їх подолання.

**Використані методи дослідження.** Матеріали основної та практичної частини базуються на діалектичному методі, на підставі таких прийомів пізнання як: системний підхід, синтез, порівняння, економіко-статистичний аналіз, графічний метод. Дослідницька частина сформована за допомогою використаних соціологічних (маркетингових) методів збору первинної інформації:

1. Аналізу документів, отриманих у результаті здійснення інформаційних запитів до Новокаховського міського центру зайнятості, Новокаховського ОДПІ ГУ ДФС у Херсонській області.

2. Глибинних інтерв'ю у яких респондентами стали: Ж. В. Мичло, заступник директора з навчально-виробничої роботи і Ткачук С.В., директор ДНЗ "ХЦПТО ДСЗ". Н. О. Котляр, в.о. директора Новокаховського міського центру зайнятості; Чебану Т. С., завідувач відділу реклами та оголошень газети «Дніпровський проспект».

**Виклад основного матеріалу.** За даними Головного управління державної фіскальної служби у Херсонській області станом на 01 січня 2017 року на обліку налічується 68375 суб'єктів малого і середнього підприємництва, з них фізичних осіб – підприємців 49803 (станом на 01 січня 2016 року на обліку налічувалось майже 68000 (67988) суб'єктів малого і середнього підприємництва) [2].

За звітний період від діяльності суб'єктів малого і середнього підприємництва до бюджетів усіх рівнів сплачено 227 746,5 тис.грн. податків [4].

Найпоширенішими організаційно-правовими формами господарювання

на сьогодні у регіоні є: приватні підприємства, кількість яких складає 5984 (22,9% від загальної кількості підприємств), товариства з обмеженою відповідальністю – 6669 (25,5% ) та фермерські господарства - 2388 (9,1%).

Види діяльності, за якими започаткували власний бізнес, досить різноманітні, зокрема: надання бухгалтерських, юридичних, перукарських, сантехнічних послуг та послуг у сфері торгівлі, вирощування зернових та овочевих культур, розведення свиней та інших тварин, монтаж водопровідних мереж, систем опалення та кондиціонування, розведення свійської птиці, відкриття віртуальних магазинів тощо [1].

Станом на 01.01.2017р у місті Нова Каховка налічується 5893 суб'єктів господарської діяльності, з них 1631 юридичних осіб та 4262 самозайнятих осіб.

За видами економічної діяльності структура суб'єктів Єдиного державного реєстру міста Нова Каховка характеризується відносною стабільністю. Це роздрібна торгівля з лотків та на ринку, вирощування зернових, технічних культур; роздрібна торгівля в неспеціалізованих магазинах з перевагою продовольчого асортименту та надання інших індивідуальних послуг[1].

Станом на 01 січня 2016 року кількість безробітних по місту Нова Каховка зменшилась на 35% у порівнянні з 2015 роком.

Загальна кількість вакансій по місту в 2016 році збільшилась на 21% у порівнянні з 2015 роком. Найбільша кількість вакансій зареєстрована серед працівників сфери торгівлі та послуг – 326 осіб, а найменша кількість (60 осіб) серед технічних службовців.

За сприяння Новокаховського міського центру зайнятості за останні три роки одноразову виплату для організації власної справи отримало більше ста тридцяти людей. Основні напрямки організації безробітними підприємницької діяльності були обрані відповідно специфіки притаманної місту Нова Каховка, а саме: у сфері роздрібної торгівлі, у сфері надання послуг з ведення бухгалтерського обліку, технічного обслуговування, ремонту автомобілів та

комп'ютерних послуг.

Комісія, що оцінювала бізнес-плани безробітних, відмітила цікавими такі ідеї, як: вирощування кроликів, в'єтнамських поросят, ягідної ремонтантної суниці; бджільництво; торгівлю рідкими шпалерами [3].

З метою розробки більш обґрунтованих рекомендацій для підприємців-початківців, було проведено онлайн-опитування. Дослідження мало пошуковий характер. В анкетуванні прийняли участь представники економічно активного міського та сільського населення Херсонської області віком від 15 до 70. Генеральна сукупність склала 524,6 тис. осіб, з яких 480,2 тис. осіб (91,5%) були зайняті економічною діяльністю, інші – безробітні.

Метод визначення вибірки механічний, обсяг вибірки склав 262 респонденти різних сфер діяльності. Це доступна вибірка (анкети розсилались колишнім випускникам навчального закладу, починаючи з 2007 року та їх родичам. Точність дослідження склала 0,9545 (95,45%) (виходячи з обсягу вибірки допустима похибка 3,8 %).

В опитуванні прийняли участь: 49,5% студентів, 38,1% найманих працівників; 3,8% підприємців; 1,0% власників особистого підсобного господарства, 7,6% безробітних.

Більша половина, а саме 72,4% жителів Херсонщини хочуть працювати лише на себе. 11,4% вважають, що бути найманими працівником не так вже і погано, така ж кількість респондентів ще не визначилась зрішенням, тому обрали варіант «не знаю».

У виборі напряму діяльності свого підприємства респонденти були неоднозначними. Відповіді розділилися: 26,7% вважають, що займатися торгівлею продовольчими товарами, вирощувати зернові і технічні культури є перспективним бізнесом. Надання послуг щодо проведення будівельних робіт виявилось на останньому місці у рейтингу напрямків підприємницької діяльності.

Більше половини респондентів (53%) не знають про програми фінансової

підтримки підприємців-початківців, і тому вважають, що необхідно розраховувати лише на власні сили та кошти.

90% опитаних людей вважають, що підприємцям-початківцям необхідні пільги.

65,7% респондентів припускають, що якщо спростити податкове навантаження (адміністрування), то бізнес буде розвиватися краще. Також близько 50% респондентів вважають, що кількість документів для ведення підприємницької діяльності необхідно зменшити.

На жаль, близько 50% опитаних людей не планує найближчим часом займатися підприємництвом через несприятливу економічну ситуацію в Україні та через нестачу фінансових можливостей.

Узагальнюючи результати дослідження визначено проблеми малого і середнього підприємництва Херсонської області:

- значне податкове навантаження, суперечливість і неповнота чинних нормативно-правових актів;
  - нестача внутрішніх фінансових ресурсів для розвитку бізнесу, недоступність довгострокового кредитування;
  - слабка матеріально-технічна база значної кількості малих підприємств;
  - курсові коливання валют, зниження купівельної спроможності населення;
  - складна процедура підключення до електромереж;
  - нестача знань зі створення малого підприємництва.
- Окреслено перспективні сфери підприємництва (власного бізнесу):
- обслуговування та ремонт побутового обладнання, електроприладів;
  - рекламний бізнес (рекламні агентства);
  - надання послуг щодо обслуговування ПК;
  - розробка комп'ютерних програм;
  - вирощування овочів (тепличне господарство);
  - органічне фермерство;

Сформовано рекомендації для підприємців-початківців:

1. Необхідно чітко визначити ідею бізнесу, ринкову нішу та місткість ринку.
2. Реально оцінити свої фінансові можливості.
3. Вивчити існуючі джерела зовнішнього фінансування: проаналізувати діючі гранти, міські програми, виплати з міського центру зайнятості.
4. Визначити хто буде споживачем послуги або товару, сформулювати його характеристики;
5. Побудувати схему бізнес-процесів.
6. Викласти свою ідею та шлях її реалізації на папері, тобто, розробити власний бізнес-план.
7. Майбутньому підприємцю необхідно залучити до розвитку свого бізнесу тільки професійних фахівців-консультантів, які зможуть допомогти і навчити, а не загубити бізнес вже на початковому етапі. І звісно ж, підприємець-початківець повинен постійно покращувати свої знання щодо ведення бізнесу.

**Висновки.** Підприємництво займає важливе місце в економіці регіону. Не дивлячись на відсутність допомоги держави спостерігається позитивна динаміка його розвитку. У результаті дослідження сформовано пріоритетні (нішеві) сфери підприємництва у межах Херсонській області. Окреслено перепони на шляху «законного бізнесу», розроблено рекомендації для підприємців-початківців.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Державна фіскальна служба Новокаховська об'єднана державна податкова інспекція головного управління ДФС у Херсонській області (відповідь на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 31.01.2017. № 330/10/21–02-08.303.1)
2. Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області

[Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації:  
<http://www.ks.ukrstat.gov.ua/>

3. Новокаховський міський центр зайнятості (відповідь на запит відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 30.01.2017. № 01-16/71

4. Офіційний сайт Херсонської обласної державної адміністрації  
[Електронний ресурс] – Режим доступу до інформації:  
<http://khoda.gov.ua/ekonomichnij-rozvitok-xersonsko%25d1%2597-oblasti/>



УДК 631.58

*Дяченко Любов Анатоліївна,*

*кандидат технічних наук*

*Кириченко Олександр Миколайович*

*ВП НУБІП України*

*«Ніжинський агротехнічний коледж»*

### **ВИБІР ОПТИМАЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ**

**Анотація:** у статті розглядаються особливості систем певного обробітку ґрунту

**Ключові слова:** сільське господарство, ґрунт, технологія обробітку

**Abstract:** the article deals with the peculiarities of systems of a certain cultivation of soil

**Keywords:** agriculture, soil, technology of cultivation

Сільське господарство України має дві проблеми – деградація ґрунту та посуха в зоні континентального клімату.

Українські ґрунти мають проблеми з ущільненням, порушенням структури, ґрунтового життєвого середовища, що є наслідком неправильних заходів обробітку ґрунту протягом останніх 100 років. Крім того технологія обробітку ґрунту має бути адаптованою до клімату. Сьогодні необхідно вживати відповідні заходи для поліпшення цієї ситуації [1].

Упродовж XX століття єдиною технологією обробітку ґрунту була консервативна система, і тільки останні 20 років з'явилися інші методики.

Системи раціонального землекористування охоплюють широкий спектр



систем обробітку ґрунту:

- полицевий обробіток ґрунту (оранка);
- безполицевий обробіток ґрунту (відмова від оранки);
- Mini-till - виключно неглибокий обробіток ґрунту;
- комплексний обробіток ґрунту — неглибокий обробіток із регулярним глибоким рихленням;
- No-till (прямий висів) [2].

Для знаходження правильної системи обробітку ґрунту, яка сприяла б ефективній роботі, відповідно до умов ведення конкретного господарства, необхідно чітко визначити, що є негативними чинниками і створює проблеми, а потім прийняти оптимальне рішення.

При виборі оптимальної системи обробітку ґрунту слід враховувати:

- структуру ґрунту: ступінь ущільнення й кірка на поверхні ґрунту, поточний стан (життєві процеси ґрунту, активність живих організмів, структурність ґрунту), тенденція до регулярної водної або вітрової ерозії.
- кліматичні умови: кількість і розподіл опадів, температурний режим.
- витрати на механізацію й обробіток ґрунту;
- особисте ставлення до землі й обробітку ґрунту.

Сільськогосподарські угіддя України одні з найкращих у світі й мають високий потенціал урожайності.

Однак землі потерпають від деградації ґрунтів (ущільнення, кірка, ерозія). Це означає, що ґрунт не здатен поглинати й зберігати навіть невелику кількість опадів зони континентального клімату.

Порушена структура, низький рівень життя ґрунту і, отже, низька ґрунтова активність означає, що поживні речовини (рослинні рештки) не фільтруються, і тому для живлення рослин не вистачає доступних поживних речовин.

Потрібно знайти таку систему обробітку ґрунту, яка спроможна подолати виниклі проблеми і за якої можна використати великий потенціал урожайності українських ґрунтів.

Розглянемо особливості систем певного обробітку ґрунту [3].

Полицевий обробіток ґрунту плугом протягом ХХ століття був світовою універсальною практикою (нині застосовується на 65...80% орних земель). Він полягає в тому, що під час оранки пласт ґрунту, перевертається і поверхня поля очищається від органічних речовин. Внаслідок перевертання скиби органічні речовини не змішуються, а загортаються. Життя ґрунту та його активність знижуються, так як, у верхніх шарах ґрунту організми не знаходять потрібні їм органічні речовини. Втрачається багато вологи - сухий верхній шар ґрунту переміщається вниз (від 20 до 30 см), а вологий — вгору. Колеса трактора проходять борозною й ущільнюють ґрунт на глибину обробітку, унаслідок цього на сільськогосподарських угіддях з'явилися «плужні підосиви».

Безполицевий обробіток ґрунту (відмова від плуга).

Міні-till — це безплужна система обробітку ґрунту, яка складається тільки з мінімального, поверхневого обробітку ґрунту шляхом змішування лише верхніх його шарів. Завдяки неглибокому змішувальному обробітку ґрунту (робоча глибина - до 10 см) втрачається дуже мало ґрунтової вологи. Близько 30% пожнивних решток залишають на поверхні поля, щоб зменшити утворення кірки на ґрунтовій поверхні внаслідок дії водної і вітрової ерозії та активізувати життя ґрунту в його верхніх шарах. Пожнивні рештки добре змішуються, процес нітрифікації відбувається дуже швидко і якісно. За наявності на поверхні поля великої їхньої кількості (стебла кукурудзи) досягти якісного перемішування буде значно важче. Для проведення такого ґрунтообробітку можна використовувати агрегати з великою робочою шириною, тому ця система є економічно ефективною завдяки великій зоні покриття робочої поверхні. Недолік полягає в тому, що внаслідок неглибокого обробітку ґрунту протягом 7...10 років на глибині 10-20 см утворюється новий горизонт ущільнення і відбуваються значні втрати врожаю.

*Комплексний обробіток ґрунту* передбачає перемішування ґрунту, але робоча глибина обробітку варіюється залежно від агрономічних вимог.

Проводиться змішувальний обробіток ґрунту шляхом операції луцення стерні чи виконання передпосівної підготовки поля за допомогою дискового або лапового агрегату, робочі органи якого працюють на глибину 3-10 см. За наявності на полі великої кількості пожнивних решток збільшується глибина їх загортання. Особливістю комплексного обробітку ґрунту є те, що через регулярні проміжки часу або в разі настання потреби (наприклад, після несприятливих умов під час збирання врожаю) потрібно проводити глибоке розпушення ґрунту.

Близько 80% орних земель України ущільнені, що призводить до значних втрат урожаю. Ці ущільнення розміщені у горизонті ґрунту на глибині 25-35 см, і позбутися їх можна тільки механічним шляхом.

Причому обробіток ґрунту слід проводити на глибину принаймні на 5 см нижчу від горизонту ущільнення.

Хороший агрегат здатен розпушувати ґрунт на глибину до 45 см, якісно змішувати велику кількість пожнивних решток, близько 30% рослинних решток мають залишатися на поверхні ґрунту.

Внаслідок наявності ущільнень деградований ґрунт має низьку вологовбирну здатність і не може нормально вбирати опади та ощадливо зберігати їх.

З огляду на низьку здатність таких ґрунтів зберігати вологу, а також через зміни клімату - зі значним підвищенням температури і тривалими посушливими періодами — втрати врожаю, ймовірно, будуть ще більшими.

NO-till -система передбачає вирощування культур без обробітку ґрунту, пожнивні рештки залишатимуться на поверхні поля. Падалиця та сходи бур'янів знищуються хімічно. Висів проводять спеціальною сівалкою. Для вологих або ущільнених ґрунтів вона не придатна. Мета NO-till-системи - постійне покриття ґрунтової поверхні для зменшення впливу ерозії, втрати вологи в ґрунті й утворення гумусу а, зниження вартості обробітку ґрунту. NO-till-система потребує знань і досвіду та точного виконання всіх кроків для

успішної реалізації. А це починається з рівномірного розподілення соломи під час збирання врожаю. При контролі NO-till-системи, вона забезпечує хороші економічні показники.

В Україні полицевий і комплексний обробіток ґрунту є найпоширенішими порівняємо витрати на виконання кожного з них.

Вартість обробітку ґрунту може бути різною, оскільки містить багато складових і може варіюватися залежно від умов господарства, тому часто порівняльний аналіз становить певні труднощі. Насамперед для порівняння беруть до уваги таку об'єктивну і цілком вимірювану величину, як витрата палива. Порівняємо дві зазначені вище системи за цим показником на прикладі обробітку ґрунту з п'ятирічною сівозміною, що складається із 40% кукурудзи, 20% соняшнику, 20% озимої пшениці, 20% сої.

Розрахована витрата палива - 49 л/га (в середньому на рік) за використання комплексного обробітку ґрунту і 75,4 л - за системи полицевого обробітку ґрунту зі щорічною оранкою. Отже, різниця становить 26,4 л або 54% [4].

Знайшовши систему, яка для конкретного господарства найбільш придатна, слід послідовно реалізовувати її, враховуючи, що після зміни системи обробітку ґрунту відновлення життя ґрунту і всієї його структури триватиме від п'яти до семи років.

Висновки. Зміна традиційної системи обробітку ґрунту на мінімальну, із регулярним знищенням ущільнень і довгостроковим поліпшенням структури ґрунту, може забезпечити значну економію витрат на паливо, кількості витраченого робочого часу, коштів на придбання устаткування і оплати роботи персоналу й сприяти більшій продуктивності праці і потужності виробництва.

Під час вирішення питання вибору оптимальної системи рільництва й прийняття рішення про модернізацію обробітку ґрунту слід розглядати не лише вартість машин, потрібних для його впровадження, а й ретельно продумати довгострокову, на перспективу, концепцію механізації господарства відповідно до стратегічного задуму, якої потім чітко дотримуватись.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуков Я.С. Обробіток ґрунту. Технологія і техніка. Механіко-технологічне обґрунтування енергозберігаючих засобів для механізації обробітку ґрунту в умовах України. – К.: Нора-прінт, 1999. – 280 с.
2. Сільськогосподарські та меліоративні машини: [підруч. / під ред. Д. Г. Войтюка]. – К.: Вища освіта, 2004 – 544с.
3. Дяченко Л. А. Порівняння різних систем обробітку ґрунту // Технології АПК ХХІ століття: проблеми і перспективи розвитку: Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 13-14.03.2017, ВП НУБіП України «НАТІ». – Ніжин: 2017.
4. Мельник І. І. Інженерний менеджмент / (І. І. Мельник, І. Г. Тивоненко, С. Г. Фришев та ін.); за ред. І. І. Мельника. – Вінниця: Нова Книга, 2007. – 536с.



УДК 620

*Бігун Владислав Віталійович*

*Студент групи М6*

*ВСП Шевченківський коледж Уманського НУС*

*Науковий керівник:*

*Небесний Анатолій Миколайович*

*викладач, спеціаліст вищої категорії*

## ЕНЕРГЕТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ВІТРОВОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

**Анотація:** *Актуальність теми енергозабезпечення за рахунок відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) не викликає сумніву. Популяризація ВДЕ в Україні не тільки підвищує енергетичну незалежність наших країн, зменшує витрати на традиційні енергоносії, але й впливатиме на покращення екології, зменшення шкідливих викидів. Енергія вітру це практично нескінченний потенціал безкоштовної енергії, незалежної від імпортих енергоносіїв*

**Ключові слова:** *вітро-електричні станції, вітроенергетика.*

**Abstract.** *The urgency of the theme of energy supply at the expense of renewable energy sources (RES) is not in doubt. Popularization of RES in Ukraine not only enhances the energy independence of our countries, reduces the cost of traditional energy sources, but also affects the improvement of the environment and the reduction of harmful emissions. Wind energy is virtually endless potential of free energy independent of imported energy*

**Keywords:** *wind power stations, wind power engineering.*

Енергія руху атмосферних потоків, тобто енергія вітру є перетвореною формою сонячної енергії. Вітер виникає через різницю в температурі нагрівання континентів і морів, полюсів і екватора, тобто через різницю тисків між окремими тепловими зонами, а також через силу Коріоліса, пов'язану з обертальним рухом Землі. Відомо, що близько 1–2% сонячної енергії, що доходить до поверхні Землі, перетворюється на кінетичну енергію вітру, яка складає близько 2700 ТВт. Приблизно 25% цієї енергії припадає на стометрову товщину шару атмосферного повітря, що оточує безпосередньо поверхню землі. Вітри, що дмуть над поверхнею континентів, мають енергетичний потенціал потужність 40 ТВт. Лише 10% цієї потужності перевищує весь потенціал континентальної водної енергії та в 20 разів більше, ніж потужності всіх існуючих на сьогоднішній день у світі електростанцій.

Україна має досить високий кліматичний потенціал вітрової енергії, який забезпечує продуктивну роботу не лише автономних вузлів живлення, але й потужних вітроелектростанцій. Вважається, що досяжна встановлена потужність вітро-електричних станцій (ВЕС) в складі централізованої енергосистеми України може становити 25–30 ТВт·год/рік.

Інститутом відновлювальної енергетики НАН України проведено дослідження й створено «Атлас енергетичного потенціалу відновлювальних джерел енергії України», що має вигляд збірника картографічних, табличних і текстових матеріалів, систематизованих за основними напрямками впровадження відновлювальних джерел енергії на рівні областей України і АР Крим. Таблиця 1 [1, ст 291].

Україна має територіальні можливості для будівництва рентабельних ВЕС як на суші, так і на морських акваторіях в межах територіальних вод.

Немає сумніву, що на кількість отриманої енергії значним чином впливає значення довготривалої швидкості вітру. Зростання швидкості вітру на 10% (з 5,26 м/с до 5,8 м/с) знижує витрати на виробництво енергії на 20% і, навпаки, зниження швидкості вітру на 10 %, до 4,7 м/с збільшує ці витрати на 30%.



Таблиця 1. Районування України за вітровим потенціалом

| Район                                                                                                 | Показники районування              |                                           |              |                                       |             |                                              |           |           |             | Оцінка потенціал вітрової енергії                                  |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------|------------------------------------|-------------------------------------------|--------------|---------------------------------------|-------------|----------------------------------------------|-----------|-----------|-------------|--------------------------------------------------------------------|
|                                                                                                       | Середня річна швидкість вітру, м/с | Питома потужність вітрової енергії, Вт/м² |              | Сумарні вітрові енергоресурси, МДж/м² |             | Тривалість (год) різної швидкості вітру, м/с |           |           |             |                                                                    |
|                                                                                                       |                                    | потенційної                               | утилізованої | потенційні                            | утилізовані | загальна                                     |           |           | безперервна |                                                                    |
|                                                                                                       |                                    |                                           |              |                                       |             | <3                                           | >3        | >5        |             |                                                                    |
| Узбережжя Чорного і Азовського моря, Південний берег Криму, вершини Українських Карпат, Кримських гір | 5,5-6,5                            | 250-300                                   | 200-250      | 3000-9500                             | 7000-8000   | 1250-6500                                    | 5500-6500 | 3000-5500 | 20-35       | Дуже високий потенціал Найбільш сприятливі умови вітровикористання |
| Донецька височина, Приазовська та Причорноморські низовини                                            | 5,0-6,0                            | 200-250                                   | 150-200      | 6000-7500                             | 4500-5000   | 2250-2750                                    | 4500-5000 | 2000-3200 | 17-25       | Високий потенціал. Сприятливі умови в вітровикористання            |
| Подільська та Придніпровська височини                                                                 | 4,0-5,0                            | 150-200                                   | 100-150      | 4500-5500                             | 3500-4500   | 2250-4750                                    | 400-5500  | 2250-3000 | 15-20       | Достатній потенціал. Досить сприятливі умови                       |
| Поліська та Придніпровська низовини, Волинська височина                                               | 3,0-4,5                            | 50-120                                    | 30-100       | 1500-4500                             | 1000-3500   | 4000-5000                                    | 3500-5000 | 1500-2800 | 12-17       | Невисокий потенціал Обмежено сприятливі умови                      |
| Передкарпаття, Закарпатська низовина, долини Українських Карпат, Кримських гір                        | 1,5-2,5                            | 10-40                                     | 5-10         | 200-500                               | 100-300     | 5750-6250                                    | 2500-3000 | 500-1500  | 10-15       | Низький потенціал Несприятливі умови вітровикористання.            |

Суттєвий вплив на роботу вітрових електростанцій має температура повітря. Збільшення або зменшення температури повітря на 15°C спричиняє зростання або зменшення кінетичної енергії вітру приблизно на 5%. Підвищення або падіння тиску на 60 ГПа також веде до зростання або зменшення кінетичної енергії вітру на 5%. Цей фактор істотно впливає на середню швидкість на висоті осі ротора, що позначається на енергетичній ефективності вітрової електроустановки (ВЕУ). Необхідно підкреслити, що вибір місця розміщення ВЕУ є найефективнішим і найменш витратним способом зменшення собівартості проекту.

Високоєфективним способом зменшення вартості виробництва енергії є також зміна таких конструкційних параметрів, як діаметр ротора та висота вежі. Зі збільшенням цих параметрів продуктивність ВЕУ підвищується значно більше ніж інвестиційні та експлуатаційні витрати разом, що й підтверджує багаторічна світова тенденція до збільшення розмірів електроустановок.

Невичерпність джерел енергетичних ресурсів вітру та легкість

використання цих запасів, зумовили використання цього екологічного методу виробництва електроенергії багатьма джерелами світу.

Наша країна посідає 25-е місце у світі та 14-е в Європі за обсягом виробництва вітрової електроенергії і вважається лідером не лише серед країн СНД, а й східної Європи. Україна має досвід використання вітрової енергетики, ще з 30-тих років двадцятого сторіччя. З 1997 року розпочато новий етап освоєння вітроенергетики в Україні. Тоді урядом було затверджено Комплексну програму будівництва ВЕС, координатором якої її виконання стало Державне науково-промислове підприємство «Укренергомаш».

У реалізації програми спочатку були задіяні більш як півсотні найбільших вітчизняних підприємств військово-промислового комплексу, які на той момент перебували в глибокій депресії через незатребуваність їхньої продукції оборонного призначення.

Загальна потужність українських ВЕС всіх форм власності на сьогоднішній (день складає більше 90 МВт. За даними Міністерства палива та енергетики виробництво електроенергії на вітрових двигунах за 12 місяців 2009 року за планом було - 2,6 млн. кВт • год, а фактично отримано 1,8 млн. кВт • год.

Найбільшим проектом, що нині реалізується спільно з американською фірмою «Віндпавер» це створення вітрових станцій зі встановленою потужністю 500 МВт на базі ВЕУ USW-56-100. Запланована кількість ВЕУ у проекті - 5000 шт, кожна з яких має потужність 107,5 кВт. Складання вітроагрегатів було налагоджене на дніпропетровському «Південмаш». Нині «Південмаш» готується до серійного виробництва вітроагрегатів потужністю 600 кВт та 2,5 МВт. Коефіцієнт використання встановленої потужності ВЕС нових агрегатів зростає до 38%, в той час як у попередньої модифікації він був дещо більший за 10%. Вітрові електростанції досягли нині рівня комерційної зрілості і в місцях з середньорічними швидкостями вітру більше 5 м/с. успішно конкурують із традиційними джерелами електропостачання, тому останніми роками в продажу поступають побутові вітрові електростанції. Вони мають

потужність від кількох сот ват, до пару десятків кіловат. Такі вітроелектростанції мають велику масу, за рахунок важкої сталевих башти. Тому при покупці вітряків, як правило, пропонують безкоштовну доставку навіть по Україні.

На сьогоднішній день в Україні реалізуються ще декілька інших масштабних проектів із впровадження вітрової енергетики. Компанія «НОВА-ЕКО» займається розробкою двох ВЕС сумарною потужністю 300 МВт.

В Миколаївській області у 2009 році розпочато будівництво Південно-Української ВЕС загальною потужністю 300 МВт, куди Компанія Fildstone (Великобританія) і Epergy Conversion Licening BV (Нідерланди) планують інвестувати 438 млн євро. В результаті роботи вітрової електростанції очікується зменшення негативного впливу на навколишнє середовище, а річна економія використання природного газу становитиме 27 млн куб.м.

Перспективними планами використання відновлювальних і нетрадиційних джерел енергії на Львівщині до 2020 року передбачається будівництво вітрових електростанцій загальною потужністю 400 МВт. Відносно територій, на яких будівництво ВЕС мало б найбільшу ефективність, то це райони Орівського гірського хребта (Сколівський район) - 25...30 МВт, села Рибник (Дрогобицький район) - 4 МВт, села Опака (Дрогобицький район) - 6 МВт, села Ісаї (Турківський район) - 14 МВт, села Явора (Турківський район) - 35 МВт, Оровій і Верхній Оровій хребти (Старосамбірський район) — 65 МВт, а також горби у Золочів-ському районі [1, ст.. 314].

Підтвердженням державної зацікавленості України в розвитку вітроенергетики є постанова Кабінету Міністрів України від 28 березня 2007 р. № 557 р. « Про будівництво вітрових електростанцій в Україні», указ Президента з такою самою назвою № 159/96 від 02.03.1996 р. і схвалена на його основі Кабміном «Комплексна програма будівництва вітрових електростанцій в Україні на період до 2020 року». У програмі, зокрема, накреслена стратегія будівництва вітрових електростанцій в країні, що включає в себе як питання фінансування, так і нормативного забезпечення цієї галузі.

Енергія вітру це практично нескінченний потенціал безкоштовної енергії, незалежної від імпорتنих енергоносіїв. Особливо привабливе її застосування у віддалених від загальних електромереж об'єктах.

Пошук дешевих і досконалих рішень веде, до великої різноманітності проектів малих вітрових електростанцій, що ускладнює їх серійний випуск. Вітрові електростанції потребують значних капіталовкладень. Формально-юридичні процедури, що стосуються будівництва і введення електростанції до загальної електромережі складні, трудомісткі, дорогі та в кінці-кінців не гарантують успіху.

Необхідно розуміти, що вітер є невичерпною енергетичною сировиною і треба користуватися цим джерелом зі значно більшим розмахом. Тенденція до здешевлення ВЕУ та допоміжного обладнання дозволить у найближчому майбутньому більш широко та ефективно використовувати ці величезні запаси енергії.

Україна також повинна долучитися до групи країн з динамічним зростанням рівня використання енергії вітру для виробництва електроенергії.

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Відновлювальні джерела енергії (досвіт Польщі для України). Ришард Титро, Володимир Калініченко. Видавництво OWG, Варшава. 2010. – 533с.
2. Драганов Б.Х., Міщенко А.В., Борхаленко Ю.О. Основи теплотехніки і гідравліки: Навчальний посібник / За ред, Б.Х. Драганова. — К.: Аграрна освіта, 2010. — 495 с.
3. Б.Х. Драганов, О.С. Бессараб, А.А. Делійський, В. О. Лазоренко, А.В. Міщенко, О.В. Шеліманова (за ред. Б.Х. Драганова) Теплотехніка: Підручник.- 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Фірма «ІНКОС», 2005. - 400 с.
4. Дідур В.А., Стручаев МЛ, Теплотехніка, теплопостачання і використання теплоти в сільському господарстві / За заг. ред. В.А. Дідура. - К.: Аграрна освіта, 2008. - 233с

**Погорілий Юрій Олегович**

*студент групи М6*

*ВСП Шевченківський коледж Уманського НУС*

**Науковий керівник:**

**Небесний Анатолій Миколайович**

*викладач, спеціаліст вищої категорії*

## **ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МАЛОЇ ГІДРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ**

**Анотація:** Нетрадиційні та відновлювальні джерела енергії стали останнім часом одним із важливих критеріїв сталого розвитку світової спільноти. У даній розробці ми намагалися охопити комплекс питань, пов'язаних з використанням найбільш застосовуваних джерел відновлювальної енергії. Одним з найперспективніших серед відновлюваних джерел енергії у світі сьогодні вважається мала гідроенергетика.

**Ключові слова:** малі ГЕС, гідроенергетика.

**Abstract.** Non-traditional and renewable energy sources have recently become one of the important criteria for the sustainable development of the world community. In this development, we tried to cover a complex of issues related to the use of the most used renewable energy sources. Today, one of the most promising renewable energy sources in the world is hydropower.

**Keywords:** small hydroelectric power stations, hydropower.

В умовах високих і нестабільних цін на російський газ значущими стають питання економії споживання енергоносіїв і створення додаткових джерел енергії. Зокрема, джерел нетрадиційних та дещо призабутих. Таким добре забутим старим в Україні може стати мала гідроенергетика. Малі ГЕС, тобто

станції потужністю до 10 МВт, належать до відновлюваної енергетики, себто технологій видобутку енергії з процесів, які у природі відбуваються постійно.

Про інші галузі відновлюваної енергетики – біо-, вітроенергетику та сонячну – нині широко відомо. Аж на рівні з енергією вітру використання сили потоку води в Україні має тисячолітню історію, позаяк водяні млини відомі в Україні ще з сивої давнини.

Актуальність розвитку малої гідроенергетики обумовлена ще й тією роллю, яку вона відіграє в регіональному розвитку та потенційною привабливістю галузі для інвесторів. Вкладання коштів в «зелену» енергетику є гарним тоном в Європі, поступово повертається обличчям до цієї теми і Україна. У багатьох країнах значною підмогою в розв'язанні енергетичних проблем є мала енергетика — порівняно невеликі гідроелектростанції, здатні забезпечити енергією сусідні райони. Приміром, у Німеччині таких малих ГЕС налічується до 30 тисяч, у Китаї — 80 тисяч, в Австрії — 40 тисяч, у Франції — понад 4 тисячі.

Так, потужність малих ГЕС, що експлуатуються складає: в Австрії – 1,1 млн. кВт, Франції – 2,1 млн. кВт, Німеччині – 1,6 млн. кВт, Норвегії – 1,4 млн. кВт, Іспанії – 1,8 млн. кВт, Швейцарії – 0,8 млн. кВт, Японії – 3,5 млн. кВт, Канаді – 2 млн. кВт. Світовим лідером у використанні малої гідроенергетики є Китай, де потужність малих ГЕС складає біля 35 млн. кВт з виробленням 110 млрд. кВт·год (2007 р.) і ведеться їх розгорнуте будівництво. [2,ст.286].

В Індії, експлуатуються 420 малих ГЕС сумарною потужністю більше 0,5 млн. кВт і планується будівництво більше 4000 малих ГЕС.

У Бразилії потужність малих ГЕС – більше 1,9 млн. кВт, і планується будівництво малих ГЕС потужністю 6,9 млн. кВт.

Загальний річний гідроенергетичний потенціал малих річок України складає 12,5 млрд кВт • год/рік, що майже в чотири рази перевищує потенціал великих річок. За умов використання цих ресурсів для отримання електроенергії за допомогою МГЕС можна отримати значні обсяги «чистої» електроенергії та досягти значної економії традиційних паливно-енергетичних ресурсів.



## Потенціал малої гідроенергетики України



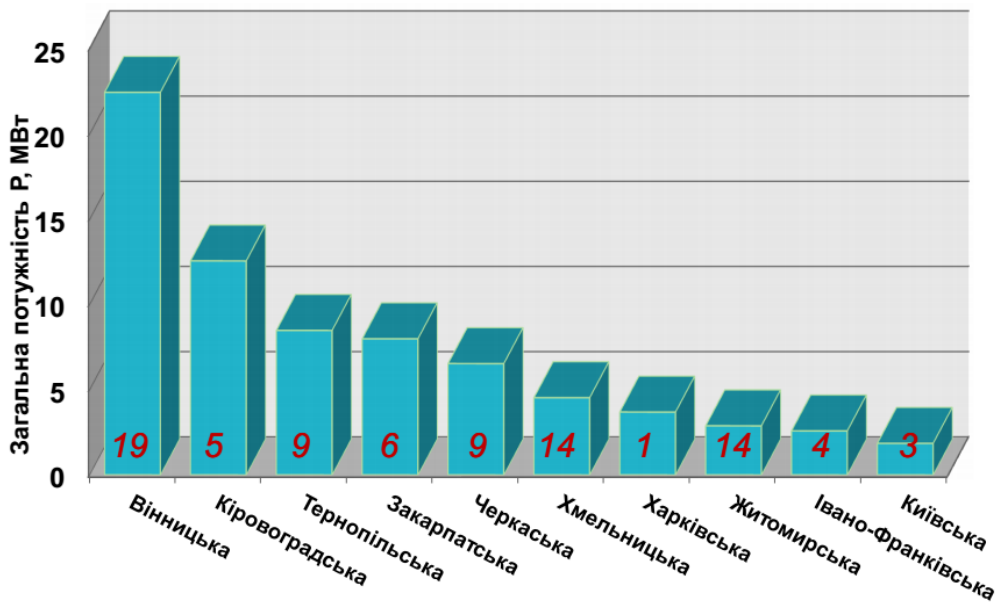
В Україні нараховується понад 63 тис. малих річок і водотоків загальною довжиною 135,8 тис. км, з них близько 60 тис. (95%) - дуже малі (довжина менше ніж 10 км), їхня сумарна довжина - 112 тис. км. [1,ст.346]

Потенційні гідроенергетичні ресурси малих річок розподілені на території України надзвичайно нерівномірно. Так, у гірських областях (Львівській, Закарпатській, Івано-Франківській і Чернівецькій) зосереджено 71,7% усіх енергетичних ресурсів малих річок, а в семи областях Подільської височини (Вінницькій, Житомирській, Київській, Кіровоградській, Тернопільській, Хмельницькій та Черкаській) - всього 14,2%. Найбільшою водоносністю характеризується Закарпатська область - 4532,0 млн. кВт • год/рік (36,3% до підсумку), а також Львівська -1814 млн. кВт • год/рік (14,5%). Херсонська і Запорізька області майже не мають потенційних запасів енергії малих річок.

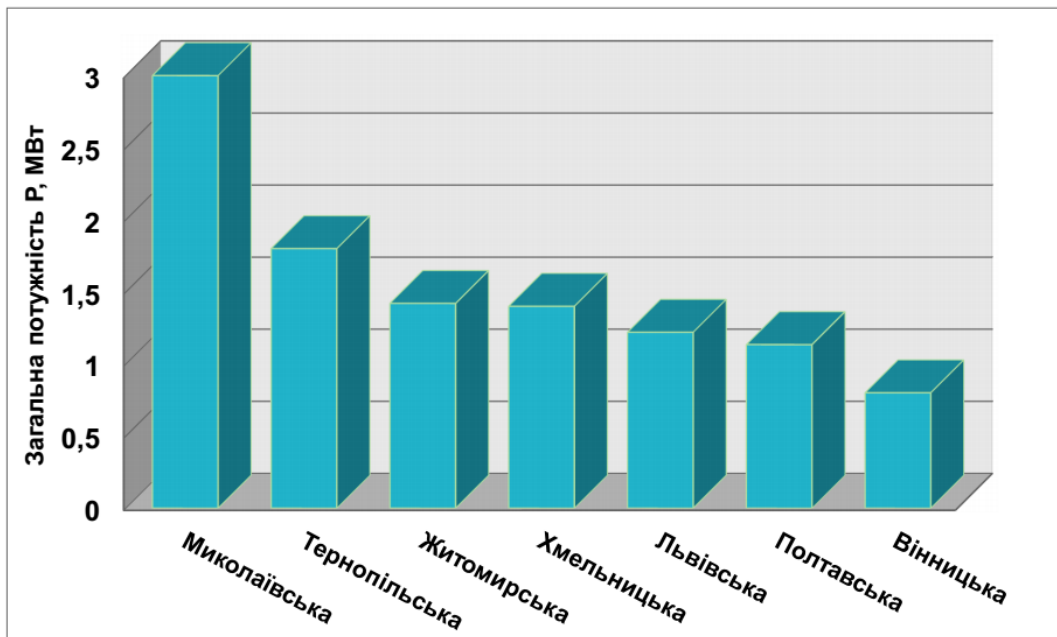
На частину притоків річок Дністра, Тиси, Пруту та Південного Бугу припадає 82% всіх гідроенергетичних ресурсів України по малих річках, а всього, з врахуванням правобережних приток Дніпра й Прип'яті, у західній частині України зосереджено близько 90% всіх запасів гідроенергії. В Україні загальна потужність малих ГЕС, що експлуатуються, складає більше 100 МВт, більше 100 малих і міні-ГЕС вимагають відновлення та реконструкції.



### Знаходиться в експлуатації (малі ГЕС)



### Підлягають відновленню (малі ГЕС)



З початку 20-х рр. XX ст. в Україні нараховувалося 84 гідроелектростанції загальною потужністю 4000 кВт, а наприкінці 1929 р. - вже 150 станцій загальною потужністю 8400 кВт. У 1934р. введено в експлуатацію Корсунь-Шевченківську ГЕС потужністю 1650 кВт, яка за своїми технічними показниками була однією з найбільш ефективних станцій того часу, була реконструйована власником (ЗЕА Новосвіт) в 2001 році. Однак у зв'язку з

розвитком централізованого електропостачання і тенденцією виробництва електроенергії на потужних ТЕС (ТЕЦ), ГЕС та АЕС, будівництво МГЕС в середині 60-х років минулого століття було майже повністю призупинено, а пізніше було припинено зовсім. Більшість існуючих малих ГЕС були згодом демонтовані, сотні з них зруйновані.

До МГЕС почали повертатись на початку 80-х рр., коли усвідомили необхідність переоцінки ресурсів і реальних затрат на освоєння, видобуток та транспортування органічного пального, а також звертати увагу на екологічні проблеми.

Більшість малих ГЕС, побудованих ще в 50-60 рр. ХХ ст., потребують реконструкції, значна кількість - повного відновлення. Однак через складний економічний та фінансовий стан більшості суб'єктів господарської діяльності, до яких належать об'єкти малої гідроенергетики, значне подорожчання будівництва, практично припинилося оновлення основних фондів цих об'єктів. Досвід відновлення деяких малих ГЕС окреслив низку проблем нормативно-правового, організаційного та технічного характеру, які потребують вирішення.

В Україні прикладом малої гідроелектростанції, що була нещодавно введена в експлуатацію може служити Яблуницька ГЕС на Буковині та Лоташонська МГЕС на Черкащині потужністю 315 кВт. Роботи по відновленню малої гідроелектростанції в селі Яблуниця Путилівського району тривали 2 роки і були остаточно завершені в вересні 2009 р.

Саме шляхом відновлення старих та спорудження нових ГЕС, мешканці віддалених регіонів можуть бути забезпечені дешевою електричною енергією. Особливо актуальною ця проблема є у гірській місцевості, адже в разі аварій електромереж сюди важко дістатися та виникають складнощі з налагодженням пошкоджень.

Станом на 2012 рік в Україні діють близько 30 приватних компаній, що інвестують у відновлювальну енергетику. Найбільші з них: ЗЕА «Новосвіт», ТОВ «Енергоінвест» та інші. Інвестиції направлені були переважно у Вінницьку,

Черкаську, Хмельницьку, Тернопільську та Житомирську області. На сьогодні тут розташовано 64% загальної кількості станцій, тоді як технічний гідропотенціал малих річок в цих областях становить всього 14% загального. Дуже перспективними є Закарпатська та Львівська області, де зосереджено близько 70% гідропотенціалу малих річок.

Відновленню та будівництву малих ГЕС сприятимуть законодавчі акти прийняті у рамках «Енергетичної стратегії України на період до 2030 року» Цим рішенням малі ГЕС потужністю до 20 МВт звільнені від сплати названого збору, завдяки якому формуються додаткові джерела коштів на фінансування програм розвитку енергетичної галузі. Разом з тим, суми коштів, звільнених від сплати збору мають спрямовуватися виключно на будівництво нових, реконструкцію або модернізацію діючих малих гідроелектростанцій потужністю до 20 МВт.

Перевагами малих ГЕС є наступні:

- покращення протипаводкової охорони;
  - енергозабезпечення віддалених споживачів;
  - мінімальний вплив на навколишнє природне середовище: екологічно безпечна та не створює значних змін у ландшафті;
  - простота і надійність виробництва електроенергії, тривалий термін експлуатації;
  - вимагає нечисленного персоналу (може також бути керована дистанційно).
- [1,ст.395].

Використання гідроенергетичного потенціалу малих річок в Україні сприятиме збільшенню виробництва електроенергії на ГЕС, зменшенню обсягів використання та імпорту органічного палива, покращанню соціального та екологічного стану регіонів, а також зниженню енергоємності валового внутрішнього продукту (ВВП).

Окрім того, в Україні необхідна державна підтримка малої гідроенергетики, що проявлятиметься у видачі так званих «зелених сертифікатів» - аналогічних до існуючих у країнах ЄС. Такі сертифікати

передбачають дотації виробникам екологічно чистої енергії.

Отже, розвиток малої гідроенергетики є реальним для впровадження в Україні. Тут наявні відповідні ландшафтні та технічні передумови. Використання потенціалу малих гідроелектростанцій має позитивний енергетичний, економічний, соціальний та екологічний ефект.

Для досягнення поставлених завдань необхідно прийняти законодавчі акти, що спрощують процедури отримання дозволів на будівництво та сприяють отриманню інвестицій із боку ЄС. Відроджені або збудовані малі ГЕС стануть додатковим джерелом електропостачання і стимулом для розвитку регіону.

За інформацією Міжнародного центру малої гідроенергетики, майже 150 країн світу активно розвивають малу гідроелектроенергію. Чому там розуміють необхідність переорієнтації енергетичної політики на відновлювану енергетику, а Україна так опирається надбанням розвинених країн?

Яким шляхом ми хочемо йти: прогресивним чи регресивним?

### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Відновлювальні джерела енергії (досвіт Польщі для України). Ришард Титро, Володимир Калініченко. Видавництво OWG, Варшава. 2010. – 533с.
2. Драганов Б.Х., Міщенко А.В., Борхаленко Ю.О. Основи теплотехніки і гідравліки: Навчальний посібник / За ред. Б.Х. Драганова. — К.: Аграрна освіта, 2010. — 495 с.
3. Б.Х. Драганов, О.С. Бессараб, А.А. Делійський, В. О. Лазоренко, А.В. Міщенко, О.В. Шеліманова (за ред. Б.Х. Драганова) Теплотехніка: Підручник.- 2-е вид., перероб. і доп. Київ: Фірма «ІНКІОС», 2005. - 400 с.
4. Дідур В.А., Стручаев МЛ, Теплотехніка, теплопостачання і використання теплоти в сільському господарстві / За заг. ред. В.А. Дідура. - К.: Аграрна освіта, 2008. - 233с



УДК 502

*Пуд Ірина Валентинівна,  
студентка 3б групи,  
технічне відділення,  
ВСП «Ногайський коледж Таврійського ДАТУ»  
Пуд Катерина Олександрівна,  
викладач вищої категорії, старший викладач,*

## ПРОБЛЕМИ РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

***Анотація:** Запорізька область є одним із найбільш індустріалізованих регіонів України з історично високо розвиненим сільським господарством. В статті розглянуто основні проблеми раціонального використання та охорони природних ресурсів.*

***Ключові слова:** природні ресурси, забруднення, екологія*

***Annotation:** Zaporizhzhya Oblast is one of the most industrialized regions of Ukraine with historically highly developed agriculture. The article deals with the main problems of rational use and protection of natural resources.*

***Keywords:** natural resources, pollution, ecology*

Все, що необхідно людству для життя, для виробництва, для господарської та культурної діяльності, воно бере у природи у вигляді природних ресурсів. Природними ресурсами слід вважати все, що суспільство використовує сьогодні в своїй діяльності і те, що може бути використаним в майбутньому.

До природних ресурсів належать надра Землі, атмосфера, гідросфера,

літосфера, рослинний та тваринний світи, сонячна та інші види космічної енергії, енергія повітряних потоків (вітру), приливно-відливна енергія морів та океанів, енергія течії річок, морських хвиль та океанічних течій, геотермальна енергія.

Проблемам впливу людської діяльності на навколишнє середовище присвячені дослідження, що охоплюють галузі сучасної науки та висвітлюють різні аспекти: загальнофілософський, соціально-історичний, біологічний, технічний, економічний, управлінський тощо.[1]

Сучасний стан навколишнього середовища характеризується величезними масштабами змін ландшафтів, постійним зростанням рівня енергоозброєності, виробленням та викидом значної кількості забруднюючих речовин, збільшенням обсягів твердих та рідких відходів, швидким виснаженням як відновних, так і невідновних природних ресурсів. Сукупність цих факторів призводить до формування екологічної ситуації, що потребує всебічного вивчення та активних дій щодо попередження можливих негативних наслідків.

Враховуючи той факт, що Запорізька область є одним із найбільш індустріалізованих регіонів України з історично високо розвиненим сільським господарством, тут можна виділити такі проблемні області:



- забруднення атмосфери та водних ресурсів;
- утилізація та скидання стічних вод у виробничому, промисловому та будівельному секторах;
- підтоплення земель;
- забруднення унікальних територій та зон природної спадщини.

Основними причинами забруднення атмосфери та низької якості повітря є результати роботи промислових підприємств, зокрема:

- зношеність, а в деяких випадках відсутність засобів контролю за емісією газів

- відсутність ефективних методів пом'якшення негативного впливу хімічного азоту та сірчано-азотних викидів запорізьких електростанцій, підприємств металургійної галузі та численних котелень;

- відсутність ефективних методів очищення стоків з аераційних ліхтарів у металургійній сфері;

- специфічні моделі розташування житлових районів, багато з яких розташовані в зоні перенесення вітром атмосферних викидів від основних промислових джерел;

- забруднення, пов'язане з автомобільним транспортом, рівень якого щороку зростає. Більшість автомобілів не оснащені каталітичними конвертерами, а в країні відсутня відповідна система регулярного інспектування таких транспортних засобів; [2]

Серйозною екологічною проблемою в регіоні є забруднення води, а органи місцевого самоврядування отримують лише мінімальне фінансування, якого вистачає лише на те, щоб реагувати на аварійні ситуації. Особливо гостро ця проблема стоїть у місті Запоріжжя та рекреаційних зонах регіону Приазов'я. Щодо останнього існує ризик повної втрати його природної привабливості.

У містах Запоріжжя, Мелітополь та Бердянськ після багаторічної експлуатації за відсутності належних капітальних інвестицій системи каналізації та водопостачання перебувають у незадовільному технічному стані. Системи водопостачання мають низьку пропускну спроможність і застаріли. Водопровідні труби постійно прориваються, утворюючи на поверхні землі вирви й завдаючи структурної шкоди будівлям. Система зливної та побутової каналізації перебуває в дуже поганому стані, а додаткове навантаження на неї внаслідок нового будівництва може призвести до катастрофічних наслідків.

У Запорізькій області налічується 118 малих річок. Вони виконують важливу екологічну роль, однак перебувають у незадовільному стані за



більшістю стандартних показників. Основною причиною є вплив людини на річкові екосистеми – які є дуже делікатними. Цей вплив включає:

- неефективне оброблення каналізаційних стоків, особливо з побутових джерел;
- міські зливові стоки;
- сільськогосподарські стоки, які стають особливо загрозливими в разі затоплення;
- недостатня площа лісів, що призводить до посиленої ерозії берегів;
- повна відсутність захисту берегів річок у міських та сільських районах;
- великий потік води через водосховища та ставки. Більшість були створені з порушенням норм, внаслідок чого греблі й дамби часто зазнають ерозії, що призводить до відкладання осадів у каналах / водотоках;
- обсяги викачування підземних вод перевищують встановлені законом межі, що спричиняє дефіцит води і відповідне погіршення її якості.

Відходи найбільших підприємств впливають на всі складові природного середовища. Фільтрація через захисні бар'єри, водна й вітрова ерозія та інші чинники, взяті разом, сприяють забрудненню поверхневих та ґрунтових вод і негативно впливають на сільськогосподарське виробництво.

На сьогодні масштаб екологічних проблем перевищує можливості обласних та місцевих органів влади до належного реагування на них.

В зв'язку з тим, що на сьогодні захист довкілля не є пріоритетним питанням для обласного бюджету, а найважливішою проблемою є забезпечення необхідного фінансування природоохоронних заходів, то для фінансування необхідних проектів потрібно створити спеціальний фонд охорони довкілля.

Формування обласної політики у сфері охорони довкілля має здійснюватися шляхом інвентаризації існуючих екологічних програм і реалізації тих із них, що впливають на найбільшу частку населення. [3]

Регіональне політичне керівництво у сфері захисту довкілля та захисту ресурсів не повинно зосереджуватися лише на ліквідації впливів, а займатися

усуненням основних чинників, які впливають на екологічну стабільність, та забезпечувати раціональне використання регіональних ресурсів, не допускаючи забруднення територій проживання місцевого населення.

Запорізькою обласною радою була розроблена програма "Запоріжжя - екологічно безпечний регіон", в якій представлене наступне бачення Запорізького краю як екологічно безпечного регіону:

1) Запорізька область - це регіон, який має високий рівень екологічної культури населення, що прагне до створення і підтримання безпечного навколишнього природного середовища;

2) Запорізька область - це регіон, в якому вживаються необхідні заходи для охорони, відтворення і покращення стану всіх видів природних ресурсів на основі інноваційного підходу;

3) Запорізька область - це регіон, де завдана екологічна шкода повністю компенсується адекватним відшкодуванням за рахунок винних у цьому осіб під постійним ефективним контролем з боку держави, органів місцевого самоврядування і громадськості.

Тому на сьогодні актуальним є забезпечення можливості функціонування екологічно сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів, зменшення рівня забруднення навколишнього середовища та попередження негативного впливу на здоров'я людей вимагає створення цілісного економічного механізму природокористування та природоохоронної діяльності, спрямованого на збереження і поліпшення стану навколишнього середовища.

Основними завданнями цього механізму мають бути:

- ✓ визначення розміру витрат на освоєння, використання і відтворення природних ресурсів;

- ✓ створення фінансової бази для компенсації витрат, пов'язаних з використанням, відновленням природних ресурсів та здійсненням ресурсозберігаючих заходів;

- ✓ забезпечення раціонального територіального розміщення продуктивних

сил шляхом територіальної диференціації витрат, пов'язаних з експлуатацією природних ресурсів та їх відтворенням;

✓ стимулювання суб'єктів еколого-економічних відносин щодо забезпечення раціонального, економного використання ресурсів природи, впровадження маловідходних технологій.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Вдосконалення структурної і територіальної організації екосистеми промислового міста (на прикладі м. Запоріжжя). - Херсон, ХГСГУ, 1998. - 50с.

2. Ґрунти Запорізької області / За ред. В.О. Ковальова. - Дніпропетровськ: Промінь, 1969. - 55 с.

3. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: навчальний посібник, В.С. Джигирей, К., "Знання", 2000.



УДК 351

*Римарь Ірина Іванівна*

*викладач екології, спеціаліст,*

*Нікопольський коледж*

*Дніпропетровського державного аграрно-*

*економічного університету*

## СУЧАСНИЙ ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ВОДОЙМ В РЕЗУЛЬТАТІ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

*Анотація.* Автор статті досліджує основні проблеми екологічного забруднення природних водойм у процесі господарської діяльності людини. На сьогоднішній день важливим залишається вивчення екологічного середовища, а саме – проблеми сучасного стану водойм. Основним завданням людства є збереження й охорона екологічних систем, створення оптимальних умов для їх

повноцінного функціонування.

**Ключові слова:** природні водні об'єкти, стічні води, забруднююча речовина, заходи з охорони водних об'єктів.

*The author of article researches the main problems of ecological pollution of natural reservoirs in the course of economic activity of the person. Today it is important to study the ecological environment, especially problems of the current state of reservoirs. The main task of mankind is saving and protection of ecological systems, creations of optimum conditions for their full functioning.*

**Keywords:** natural water objects, sewage, pollutant, actions for protection of water objects.

Використання водних ресурсів, як і інших видів природних ресурсів, неминуче спричиняється як до позитивних, так і до негативних наслідків. У міру розвитку цивілізації використання води неухильно збільшувалось. Одночасно зростала й кількість стічних вод, які скидаються у водотоки та водойми. Запобігання забрудненню природних вод є глобальною проблемою, і вирішується вона в різних регіонах світу по-різному [5, с. 247].

Основними джерелами забруднення вод є: стічні води промислових і комунальних підприємств; добрива, отрутохімікати, що змиваються талими і дощовими водами з сільськогосподарських угідь; стічні води тваринницьких комплексів; теплі скидні води ТЕС та АЕС; мінералізовані шахтні, рудничні та кар'єрні води; стічні води рекреаційних зон; атмосферні опади; звалища сміття, цвинтарі тощо.

Стічні води промислових об'єктів мають різноманітний хімічний склад, який залежить від характеру виробництва. Потужним водокористувачами, які потім утворюють найбільшу кількість стічних вод зі значним вмістом забруднюючих речовин є підприємства таких галузей промисловості як нафтопереробна, металургійна, хімічна та целюлозно-паперова.

Крім завислих частинок, у стічних водах промисловості присутні різноманітні речовини – органічні (кислоти, спирти, феноли, гербіциди, детергенти тощо), неорганічні сполуки (солі, кислоти, луги), нафтопродукти, токсичні речовини (ціаніди, арсен, солі міді, цинку, ртуті тощо), радіоактивні елементи, які накопичуються у тканинах гідробіонтів [5, с. 255].

Сильним джерелом забруднення водойм є стоки целюлозно-паперової промисловості. Її стічні води містять велику кількість волокна з деревини й органічних речовин. Волокна, які виносяться зі стічними водами, утворюють у річках та озерах відклади у кілька метрів, у яких створюються анаеробні умови, згубні для риби.

Сільськогосподарське виробництво перетворилося на потужний чинник впливу на довкілля, зокрема на природні води. Сільське господарство здійснює різний за видами, інтенсивністю і територіальними масштабами вплив на природу. За формою і способом взаємозв'язків з природою воно суттєво відрізняється від інших галузей господарства. Забруднення деяких водойм України біогенними речовинами за рахунок стоку з території сільськогосподарських угідь у чотири рази перевищує забруднення від господарсько-побутових стічних вод.

Сільське господарство належить до виробництв, найбільш «занурених» у природу. Природні екосистеми змінюються. Добрива, пестициди і відходи тваринницьких комплексів у разі надходження їх у водні об'єкти не лише їх забруднюють, а й можуть змінювати встановлені трофічні ланцюги [5, с.257].

Процеси звільнення водойм від забруднюючих речовин води відповідно до існуючої раніше рівноваги називається самоочищенням.

Це поняття стосується не лише складу води, а й мікрофлори, водної рослинності, тваринного світу водойми, тобто всього біоценозу, який склався в природних умовах і дуже тісно пов'язаний з хімічним складом води.

Процес самоочищення зумовлений такими факторами: фізичними, хімічними та біологічними.

Фізичні фактори. Самоочищення річкової води відбувається в результаті розведення її чистою водою і свіжими притоками, а також осідання у воді нерозчинних органічних та неорганічних часток і згубної дії ультрафіолетових променів на мікроорганізми.

Хімічні фактори. Очищенню водою сприяють солі срібла, міді, галогенів, розчинені у воді, а також окиснення органічних і неорганічних сполук у водоймах.

Біологічні фактори. Значна роль у самоочищенні природних водних об'єктів належить біологічними чинниками, дія яких зумовлена складними взаємовідношеннями гідробіонтів. Нестійкі органічні речовини, внесені у водойму зі стічними водами, є чужими для тих умов, які властиві для водойми. Зелені водорості та деякі бактерії виробляють антибіотичні речовини, згубно діючи на занесені у водойми мікроорганізми.

Найпростіші поглинають із водою колоїди, завислі речовини і мікроорганізми, в тому числі і патогенні. Одна інфузорія за 1 годину перетворює до 30 тис мікробних клітин. Бактеріофаги викликають розчинення гомологічних бактерій – наприклад, дизентерійний фаг знищує дизентерійну паличку – і сприяють очищенню водою від патогенних мікроорганізмів [3, с. 96].

Комплекс заходів, спрямованих на охорону водних ресурсів від забруднення, в Україні здійснюється шляхом створення схем комплексного використання й охорони вод басейнів річок, що забезпечують збереження якості води.

Застосування різних видів та способів очищення води від забруднюючих речовин сприятиме збереженню гідрохімічного режиму водою та благополучному існуванню водних біоресурсів.

Методи очищення стічних вод промисловості та сільського господарства поділяють на чотири групи: фізичні, хімічні, фізико-хімічні та біологічні.

*Фізичні методи* включають відстоювання, фільтрацію, випаровування,

перегонку з парою. Широко застосовується відстоювання як один з етапів очищення забруднених вод. Для усунення летких речовин застосовують відгонку їх водяною парою у спеціальних колонках.

*Хімічними методами* нейтралізують кислі стічні води вапном, крейдою, доломітом та окиснюють хромом, діоксидом хлору, озоном. В забруднену різними сполуками воду додають спеціальні речовини-реагенти. Вони, вступаючи в реакцію із забруднювачами, утворюють нешкідливі речовини, які випадають в осад і видаляються.

*Фізико-хімічними методами* адсорбують забруднювальні речовини (сорбенти – торф, глина, шлак, активоване вугілля).

*Біологічні методи.* Органічна речовина, що міститься у стічній воді, окислюється аеробними бактеріями до вуглекислого газу і води. Організми-фільтратори, поглинаючи різні суспензії, сприяють їх осіданню на дні та освітлюють води [4, с. 162].

В нашій місцевості розповсюджені двостулкові молюски, які пропускають воду через свій організм і тим самим очищують воду від забруднюючих речовин.

Біологічне очищення здійснюють у спеціальних гідротехнічних спорудах і установках. Іноді ці споруди заселяють спеціально дібраними, або виведеними бактеріями та водоростями.

Проблема очищення стічних вод повинна вирішуватись спільними зусиллями інженерів-технологів, конструкторів та гігієністів, враховуючи інтереси санітарії та виробництва. Щороку у річки на території України скидаються зі стічними водами сотні і тисячі тонн металів, солей, нафтопродуктів, масел, кислот. Багато забруднювальних компонентів є цінним добривом для сільського господарства.

Радикальним напрямом у вирішенні проблеми очищення стічних вод і охорони природних водойм від забруднення має стати екологізація виробництва.

Природа дає людині все необхідне для благополучного існування та навіть



більше. Віддячуємо ж ми легковажністю та жорстокістю, не розуміючи, що шкоди своєю поведінкою завдаємо не лише довкіллю, а й самим собі.

Для того щоб одного разу не усвідомити, що планета на межі загибелі, необхідно берегти те, що маємо, та дбати про примноження природних багатств Землі.

Нині ж водоймища – одна з найважливіших складових природи – залишаються неймовірно забрудненими людською діяльністю. Втім, сподіваймося, що в недалекому майбутньому людство зможе вирішити й цю проблему!

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білявський Г. О., Падун М. М., Фурдуй Р. С. Основи загальної екології. – К.: Либідь. 1995 — 368 с.
2. Лук'янова Л.Б. Основи екології: Навч. Посіб. – К.: Вища шк., 2000. – 327 с.: іл.
3. Малимон С.С. Основи екології: Підручник. – Вінниця: Нова Книга, 2008. – 240 с.
4. Санітарна мікробіологія : Навч. посіб. / А. І. Вінніков, Н. В. Черевач, Т. М. Полішко, О. В. Крисенко, Т. В. Скляр. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2006. - 299 с.
5. Хільчевський В. К., Осадчий В. І., Курило С. М. Основи гідрохімії: підручник. – К.: Ніка-Центр. – 2012. – 312 с.



УДК 519.85

*Білан Людмила Василівна*

*викладач вищої категорії, методист*

*Роман Лариса Халімівна*

*старший викладач*

*ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний коледж»*

## ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОПТИМІЗАЦІЙНОГО МОДЕЛЮВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

***Анотація.** В статті подано теоретичні аспекти основних орієнтирів господарювання на основі статистичних методів, економетричних моделей та методів математичного моделювання*

***Ключові слова.** Математичні моделі, дослідження операцій, планування, прогнозування, економіко-математичне програмування.*

***Abstract.** The article presents the theoretical aspects of the basic guidelines of management on the basis of statistical methods, econometric models and methods of mathematical modeling*

***Keywords.** Mathematical models, operations research, planning, forecasting, economics and mathematical programming.*

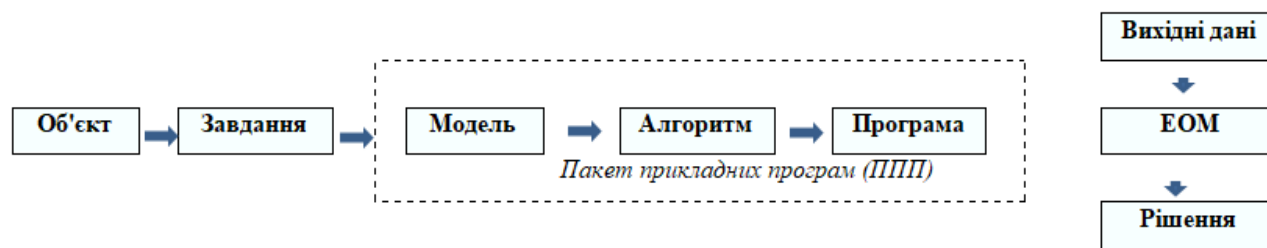
Використання математичних методів у сільськогосподарських дослідженнях на сучасному етапі є одним з найефективніших шляхів дослідження динамічних аграрно-природних систем і знаходження найбільш оптимальних форм розв'язання існуючих проблем, що дозволяє проаналізувати кількісні характеристики предметів як у статичному, так і в динамічному режимах із широким застосуванням при цьому електронно-обчислювальної техніки. Пакети прикладних програм зробили методи аналізу даних більш доступними та наочними: всю складну роботу з виконання розрахунків,

складання таблиць і графіків взяв на себе комп'ютер, а досліднику залишилась в основному творча робота: постановка завдання, вибір методу його розв'язання, інтерпретація результатів.

Вперше математичні моделі були використані для вирішення практичної задачі в 30-х роках минулого століття у Великобританії при створенні системи протиповітряної оборони. Для розробки даної системи були залучені вчені різних спеціальностей. Система створювалася в умовах невизначеності щодо можливих дій противника, тому дослідження проводилися на адекватних математичних моделях. У цей час вперше був застосований термін: «операційне дослідження». У наступні роки операційні дослідження або дослідження операцій розвиваються як наука, результати якої застосовуються для вибору оптимальних рішень при управлінні реальними процесами і системами.

Рішення людина обирає завжди і у всіх сферах своєї діяльності. Раніше хотіли, щоб ухвалені рішення завжди були правильними. Тепер прийнято говорити, що рішення повинні бути оптимальними. Чим складніший об'єкт управління, тим важче прийняти рішення, і, отже, тим легше припуститися помилки.

Надалі дослідження операцій розширило область своїх застосувань на різні галузі практики: економіка, транспорт, зв'язок і навіть охорона природи. Щоб прийняти рішення без ЕОМ, найчастіше нічого не треба, окрім досвіду та інтуїції. Щоправда, ніякої гарантії правильності, а тим більше оптимальності при цьому немає. Підкреслимо, що ЕОМ ніяких рішень не приймає. Рішення приймає людина, а ЕОМ тільки допомагає знайти варіанти рішень. Неодмінна присутність людини (як остаточний інстанції прийняття рішень) не відмінюється навіть при наявності повністю автоматизованій системи управління. Не можна забувати про те, що саме створення керуючого алгоритму, вибір одного з можливих його варіантів, є також рішення. У міру автоматизації управління функції людини переміщуються з одного рівня управління на інший - вищий.



**Рис. 1. Основні етапи рішення завдання прийняття рішення за допомогою ЕОМ**

Хорошу модель скласти не просто. Відомий математик Р. Беллмана сказав так: «Якщо ми спробуємо включити в нашу модель занадто багато рис дійсності, то захлинемося в складних рівняннях; якщо занадто спростимо її, то вона перестане відповідати нашим вимогам». Для виконання успіху моделювання треба виконати три правила, які, на думку древніх, є ознаками мудрості. Ці правила стосовно завдань математичного моделювання і формулюються так: врахувати головні властивості об'єкта моделювання; нехтувати його другорядними властивостями; вміти відокремити головні властивості від другорядних.

Складання моделі – це мистецтво, творчість.

**Математична модель** - це система математичних співвідношень, приблизно, в абстрактній формі описують досліджуваний процес або систему.

**Економіко-математична модель** – це математична модель, призначена для дослідження економічної проблеми.

Використання математичних моделей дозволяє здійснити попередній вибір оптимальних або близьких до них варіантів рішень за певними критеріями. Вони науково обґрунтовані, і особа, яка приймає рішення, може керуватися ними при виборі остаточного рішення. Слід розуміти, що не існує рішень, оптимальних «взагалі». Будь-яке рішення, отримане при розрахунку математичної моделі, оптимально за одним або кількома критеріями, запропонованими постановником завдання і дослідником.

В даний час математичні моделі застосовуються для аналізу, прогнозування і вибору оптимальних рішень в різних галузях економіки. Це

планування і оперативне управління виробництвом, управління трудовими ресурсами, управління запасами, розподіл ресурсів, планування і розміщення об'єктів, керівництво проектом, розподіл інвестицій і т.п.

В сучасних умовах широкого використання персональних ЕОМ особливого значення набувають математичні методи обробки даних, застосування яких значно полегшується на основі сучасного прикладного програмного забезпечення. Математична обробка результатів польових дослідів, обліків і спостережень, економічного стану підприємства на базі сучасної комп'ютерної техніки є необхідною складовою будь-якого сільськогосподарського дослідження. Переважно результатом дослідження є кількісні показники: величина врожаю, продуктивність тварин, параметри, що характеризують розвиток рослин чи властивості ґрунту тощо. Їх оцінка, інтерпретація, обґрунтування основних орієнтирів господарювання відбувається на основі статистичних методів, економетричних методів та методів математичного моделювання. Дослідження можуть проводитись за такими напрямками:

- економіко-статистично-математичне моделювання та прогноз сільськогосподарського виробництва;
- системний аналіз економіки сільського господарства;
- еколого-біологічне моделювання природно-аграрних систем;
- прогнозування динаміки та тенденцій розвитку.

Економіко-математичне моделювання повинно відбуватись за такими напрямками: загальна економіка сільського господарства та раціоналізація функціонування агроєкосистем. У масштабах сільськогосподарського підприємства економіко-математичні методи використовуються за двома основними напрямками: регулювання технологічних та екологічних процесів та оптимізація управління. Іншими словами, використання математичних методів на рівні господарства допомагає якнайвигідніше використати наявні ресурси, знайти найефективніші способи організації виробництва, використання

земельних фондів, робочої сили, засобів виробництва, підібрати розміри посівних площ і типи сівозмін, баланс робочої сили, розрахувати найдешевші кормові раціони для тварин. Методи поточного й оперативного планування та управління пов'язані із складанням планів соціально-економічного розвитку господарств, бізнес-планів, графіків виконання робіт. Основними методами на сьогодні є: індексний, балансовий, графічний, кореляційний, регресійний та симплексний, а також обчислення середніх і відносних величин, математичне програмування, теорія ігор, теорія масового обслуговування.

У рамках реалізації довгострокових регіональних програм збалансованого (сталого) розвитку основним завданням повинно стати досягнення рівноважного стану шляхом оптимізації на екологічній і економічній основі господарської діяльності у межах тієї чи іншої території, що відповідає певній агроєкосистемі України, з мінімізацією її негативного впливу на людину та довкілля. Для кожної такої території необхідно проводити змістовний аналіз особливостей аграрного виробництва та його впливу на довкілля з визначенням прибутків від його різних галузей і витрат на мінімізацію і ліквідацію їх наслідків. Якщо прибутків від якогось виду діяльності менше ніж витрат, то цю діяльність слід суттєво обмежити або заборонити. Йдеться навіть про переорієнтацію спеціалізації аграрного виробництва деяких регіонів.

#### **СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:**

1. Цюпко С.В. Економетричне моделювання прогнозування розвитку сільського господарства // Економіка АПК. – 2000. -№10 –С.35-39.
2. Корнійчук М.Т., Курбушко Ю.О. Регресійна економетрична модель лінійного прогнозу з коригованою поправкою на не лінійність//Моделювання та інформаційні системи в економіці. –К.:КНЕУ, 2003. Вип.. 70. – С.59.
3. Власенко Ю.Г. Шляхи підвищення ефективності господарської діяльності аграрних формувань.//Науковий вісник НАУ. – 2005–№82.–С. 65-69.
4. Лисюк О.М. Економіко-математичне моделювання: навч. посіб./ Б.В. Погріщук, О.М. Лисюк. – Тернопіль: Крок, 2012.- С.372.

УДК 316.77:81'221.2

*Белла Марина Віталіївна*

*старший викладач ЦДПтаРІС МДУ,*

*здобувач факультету журналістики МЕНУ*

*імені академіка С. Дем'янчука*

## МЕМ ЯК ЕФЕКТ ПОСТРОЛЬОВОЇ ДОМІНАНТИ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

*Анотація.* У статті розглядається такий специфічний феномен інтернет-комунікації як мем. Автор зазначає, що мем постає в якості ресурсу активності індивіда в його построльовій іпостасі.

*Ключові слова:* мем, інтернет-спільнота, інтернет-комунікація

*Abstract.* The article deals with such a specific phenomenon of Internet communication as a meme. The author notes that the meme appears as a resource of the individual's activity in his after-the-role hypostasis.

*Key words:* meme, online community, internet communication

Обговорення природи такого специфічного феномену, як мем, слід почати з короткої передісторії поняття. «Прикладами мімів [з англ. meme] служать мелодії, ідеї, модні слівця і вирази, способи варіння юшки або споруди арок. Точно так, як гени поширюються в генофонді, переходячи з одного тіла в інше за допомогою сперматозоїдів або яйцеклітин, міми поширюються в тому ж розумінні, переходячи з одного мозку в інший за допомогою процесу, який в широкому розумінні можна назвати імітацією» [1, с. 189]. «У широкому розумінні мем розглядається як механізм передачі та зберігання культурної



інформації. Основна властивість мема – здатність до реплікації» [5].

«Здатність до реплікації» підштовхує дослідників до часткового ототожнення мема з анекдотом: «Пишний розквіт вітчизняної культури анекдоту в ХХ столітті у наші дні деградував до реліктового нішевого жанру, що був потіснений спочатку тиражною мас-медійною продукцією «записних дотепників»-професіоналів, а потім і мережевою культурою мемів, яка задала гумору нові форми» [3].

Проте рамки анекдоту здаються тісними у разі мема. А.А. Сичов виявляє близькість спілкування мемами з карнавалом: «Перш за все, віртуальне спілкування, як і карнавал, характеризується виходом за межі буденності і офіційних регламентацій і оформлюється особливим – ігровим – чином» [4].

Таким чином, безсумнівний комізм, властивий усім мемам без винятку, відкриває для дослідника широкий спектр можливостей інтерпретації мема у дусі постіндустріального фольклору. Відповідно, мему атрибується функція маркеру того чи іншого співтовариства, нібито таким чином засновує свою віртуальну версію: «Можливість досягнення комічного ефекту при використанні інтернет-мемів будь-якого типу пов'язана з включеністю адресата у культурний контекст, наявністю у нього певних попередніх знань» [5; с.170]. Наводячи приклад так званої «філологічної діви» як мема, що поступово здобув загальну популярність, автор підкреслює: «Проте спрямованість на певну цільову групу (у даному випадку, філологів) при цьому зберігається. Більш того, звуження кола адресатів «обізнаних» сприяє підвищенню значимості мема у межах групи, усвідомлення його «елітарності», призначеного тільки для «обраних» [5; с.168].

Нам такий підхід видається неточним з кількох причин. По-перше, у такій перспективі втрачається видовий зв'язок між мемами із різними тенденціями «мемоутворення». Вочевидь, «свідок із Фрязіно» у такому теоретичному контексті ніяк не корелюється із «філологічною дівою» або «Капітаном Очевидність». Якщо «діва» дійсно може розглядатися як своєрідний аттрактор,

що стимулює утворення, так би мовити, надлишкових зв'язків у рамках позамережевої спільноти філологів, то «свідок із Фрязіно» або «Карл!» вочевидь не претендують на такий статус.

З набагато більшою підставою можна говорити про досвід самоізоляції / відмови / самовиключення із товариства як про стимул «життя» мема. (Наприклад, у разі «філологічної діви» більш, ніж очевидно є самоіронія як адресантів, так і адресатів цього мема у період його появи). При цьому важливо відзначити, що таке самовиключення не має на увазі подальше входження у інші спільноти – більш високого або, навпаки, більш низького статусу. Це, з одного боку, цілком задовільно пояснює недовговічність мема, а з іншого – має на увазі специфічну солідарність позарольового існування (оскільки комізм з необхідністю вимагатиме непоодинокую свідомість). «Мета» мема – формування простору гарантованої непричетності до спільноти.

По-друге, розуміння мема як елітного маркеру перешкоджає абсолютну байдужість мема до контексту чергової появи. Більш того, релевантне використання мема неодмінно передбачає впровадження до іншого, по відношенню до вихідного, контексту. «У червні 2006 року почалося активне поширення фотожаб – бралися різні фотографії (у тому числі відомі), на них прилаштовували свідка із Фрязіно» [3]. Таким чином, проявляється варіативність мема, прямо протилежна за своєю природою варіативності фольклорних текстів.

Мем, таким чином, не піддається трактуванню як продукт ані колективної творчості, оскільки жодний фольклорний твір не демонструє такої «волі до смерті» = розпаду початкової змістової ідентичності, ані якоїсь особистісної ідеограми – через ту ж саму причину.

Безумовно, можна погодитися з тим, що сам пафос мемоутворення і використання мемів певною мірою споріднений пафосу карнавалізації світу, про яку писав М.М. Бахтін та інші дослідники сміхової культури. У той самий час, очевидно, що надзавданням мема, якщо можна, звичайно, так висловитись,

є не випробування «серйозного світу» на ціннісну стійкість, як це відбувалося під час карнавалів. Націленість на перекидання ієрархій гарантувала учаснику карнавалу точку опори самим фактом існування цих ієрархій. Феномен мема – маргінальний ефект інтернет-комунікації – безпосередньо свідчить про випробування індивіда на стійкість під час відсутності онтологічних гарантій з боку будь-якої спільноти.

Мем виявляється при такому розумінні не засобом інформації або дезінформації, у такій перспективі мем постає як ресурс активності індивіда в його построльовій іпостасі. Мем не є ще однією, новою *можливістю* задоволення колишніх потреб. Мем – це і ефект виникнення нових *потреб* людини, і ресурс їх задоволення.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Докинз Р. Эгоистичный ген / Р. Докинз. – Москва: Мир, 1993. – 318 с.
2. Пада Т.А. Интернет-меми як феномен інформаційного суспільства / Т.А. Пада // Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія. – 2017. – № 1 (25) – С. 117-120
3. Савицкая Т.Е. Интернет-мемы как феномен массовой культуры [Электронный ресурс] / Т.Е. Савицкая // Культура в современном мире. — 2013. — № 3. — Режим доступа: URL: [http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/alhome/news/KVM\\_archive/articles/2013/03/2013-03\\_r\\_kvm-s3.pdf](http://infoculture.rsl.ru/NIKLib/alhome/news/KVM_archive/articles/2013/03/2013-03_r_kvm-s3.pdf)
4. Сычев А. А. Юмор в интернет-коммуникации: социокультурный аспект [Электронный ресурс] / А. А. Сычев. — Режим доступа: URL: <http://www.ict.edu.ru/ft/004098/sychev.pdf>
5. Щурина Ю.В. Интернет-мемы как феномен интернет-коммуникации / Ю.В. Щурина // Научный диалог. – 2012. – №3. – С.161-173.



*Матвійчук Тетяна Адамівна,*

*викладач, спеціаліст вищої категорії*

*ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»*

## **ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ФОРМУВАННІ ПРАКТИЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ**

***Анотація.** У статті висвітлюється питання застосування інформаційних технологій у формуванні практичних навичок майбутніх фахівців.*

***Ключові слова:** інформаційні технології, практичні навички, фахівець*

***Abstract.** The article covers the application of information technologies in shaping the practical skills of future specialists.*

***Keywords:** information technologies, practical skills, specialist*

В сучасному світі саме інформаційні технології визначають економічний та суспільний розвиток людства, тому необхідно нарощувати комп'ютерну та інформаційну грамотність населення. Насамперед шляхом створення системи освіти, орієнтованої на використання новітніх інформаційних технологій у навчальному процесі.

У цих умовах система освіти потребує змін. Якісне викладання дисциплін не може здійснюватися без використання можливостей, які надають комп'ютерні технології та Інтернет. Вони дають змогу викладачу краще подати матеріал, зробити його більш цікавим, створити нові засоби навчання і збереження знань, до яких належать електронні підручники і мультимедіа, електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі, інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи, хмарні ресурси.

Крім того, застосування інформаційних технологій у процесі підготовки фахівців є ефективним засобом формування професійних умінь та навичок. Вони спрямовані на підготовку особистості інформаційного суспільства, розвиток комунікативних здібностей, формування дослідницьких умінь та вмінь вибору оптимальних рішень, управління великим обсягом якісної інформації.

Педагогічний колектив коледжу налагоджує співпрацю між студентами і викладачем, створює умови для ініціативної діяльності студентів. Один із способів налагодження співпраці є нестандартне заняття із застосуванням інтерактивних технологій. Всі такі заняття мають нові форми спілкування із студентами, застосування яких сприяє інтенсифікації навчального процесу, робить студентів його співавторами, підвищує інтерес до знань, сприяє досягненню високих результатів у роботі.

Застосування інформаційних технологій в освіті базуються на мультимедійних засобах навчання. Це комплекс програмних засобів, що дозволяють користувачеві спілкуватися з комп'ютером, використовуючи різноманітні середовища: графіку, гіпертексти, звук, анімацію, відео.

Прикладом застосування мультимедійних засобів для навчального призначення може бути електронний підручник, посібник, електронний довідник, тренажерний комплекс (комп'ютерні моделі, конструктори й тренажери), електронний лабораторний практикум, комп'ютерна тестуюча система тощо. Застосування кожного з цих прикладів дозволяє ефективно реалізувати можливості інформаційних технологій. Важливим у таких системах є організація зворотного зв'язку, яка реалізується через завдання практичного характеру, також стратегію критичного аналізу взаємодії зі студентом, орієнтованої на його конкретні потреби.

Ефективність сучасних інформаційних технологій навчання визначається їх інтерактивністю, мобільністю, багатофункціональністю і значно перевищує ефективність традиційних засобів навчання.

Вимоги реформування освіти потребують також і від майбутніх фахівців правильної організації свого інформаційного простору шляхом накопичення компетентностей. Ефективним засобом модернізації освіти є впровадження «хмарних технологій» у навчальний процес.

Хмарні технології надають користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера та використання програмного забезпечення як онлайн-сервіса.

Одним із таких середовищ є Google-сервіс. Застосування Google-диску забезпечує:

1. Зберігання файлів, папок, архівів, загальним об'ємом до 15 Гб.
2. Створення онлайн-ових текстових документів, книг Excel, презентацій, малюнків та форм опитування.
3. Завантаження файлів на комп'ютер.
4. Конфіденційність та захист даних.

Google-сервіс – це хмарна система зберігання інформації у вигляді папок або файлів, доступ до яких ви маєте з будь-якого комп'ютера або мобільного пристрою, що підключений до Інтернету. За допомогою Google-сервісу можна користуватися електронною поштою і надавати доступ до файлів іншим користувачам.

У ВСП «Рівненський коледж НУБіП України» активно застосовують хмарні технології. Викладачі на хмарі розмістили матеріали у вигляді посібників, презентацій, робочих зошитів, методичних вказівок до написання курсових робіт тощо. Для студентів доступ до «хмари» надали викладачі дисциплін через електронну скриньку навчальної групи, яку створили на заняттях. Студенти формують звіти з виконанням завдань та відсилають на хмару для перевірки.

Результат виконання індивідуальних завдань студент подає у вигляді звіту оформленого засобами текстового редактора Microsoft Word на занятті або на скриньку викладача

У 2016 році викладачі відділення програмування пройшли курси підвищення кваліфікації за напрямом «Використання хмарних сервісів Office 365 у навчанні», які було організовано відділом регіонального розвитку, дистанційної освіти та заочного навчання НУБіП України. Це сприяло засвоєнню нових можливостей хмарних сервісів, які можна використовувати в освітній діяльності коледжу під час підготовки фахівців. Відповідно для викладачів ВСП «Рівненський коледж НУБіП України» було проведено майстер-класи з використання «хмарних» сервісів. Під час тижня програмування та інформаційних дисциплін проводився флешмоб «Створи хмару». Були створені хмарні середовища семи циклових комісій, які впродовж двох місяців наповнювалися навчальними матеріалами.

Також викладачами програмування та інформаційних дисциплін був організований семінар-практикум «Розробка навчальних матеріалів для впровадження дистанційної освіти» для викладачів коледжу. Після навчання викладачі коледжу сформували навчальні курси дисциплін для дистанційного навчання.

Важливим є використання веб-ресурсів в інформаційному забезпеченні освіти. Застосування інформаційного простору стало загальною необхідністю в діяльності викладача. Викладачі коледжу використовують власні веб-сайти для забезпечення навчальної діяльності. Також на сайті коледжу та відділення програмування розміщено електронну бібліотеку матеріалів, необхідних для навчання.

Однією з найбільш важливих умов підвищення ефективності всього навчального процесу у коледжі є дидактична інтеграція практичних навичок.

Навички – це автоматизовані компоненти свідомої дії людини, які виробляються у процесі їх виконання. Однак ознакою сформованості навичок є якість дії, а не її автоматизація. Професійні навички у студентів формуються шляхом виконання практичних чи лабораторних робіт на заняттях зі спецдисциплін. Потім такі навички застосовуються студентами у дослідженнях



курсової роботи. Далі навички інтегруються у вміння професійної діяльності на виробничій практиці, яка є попереднім кроком виконання дипломної роботи чи державного кваліфікаційного іспиту.

Практичні заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень, які він отримує на лекційних заняттях з навчальної дисципліни і формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом виконання відповідно поставлених завдань.

За дидактичною сутністю практичні роботи близькі до лабораторних робіт. Лабораторні роботи – один з видів самостійної навчальної роботи студентів, яка проводиться у лабораторії за завданням викладача із застосуванням навчальних приладів, інструментів, матеріалів, комп'ютерної техніки та інших технічних засобів.

У структурі практичного та лабораторного заняття є розділ коротких відомостей з теоретичної частини, за якою студент проектує розв'язок завдань, а після цього виконує їх самостійно. Під час проведення занять викладач мультимедійними засобами навчання максимально реалізовує принцип наочності, шляхом виведення на екран інтерактивної дошки, не лише анімаційний текст, але й ілюстрації, користування програмним забезпеченням тощо. Результат виконання роботи студент подає у вигляді оформленого звіту на папері або на «хмару» викладача.

Крім цього студент завжди може мати доступ до «хмари», в якій знаходиться інструкційна картка із завданням чи практичний посібник.

Виконання практичних чи лабораторних робіт вимагає від студента творчої ініціативи, самостійності у прийнятті рішень, глибокого знання і розуміння навчального матеріалу. Як допомога у цьому викладачами розроблені електронні версії посібників, що дає змогу студентам працювати в електронній бібліотеці, яка зберігається у «хмарі» викладача та на сайті відділення.

Інтеграція здобутих практичних навичок на заняттях практичного чи

лабораторного типу відбувається згідно навчального плану у підготовку курсових робіт. Саме цим завершується вивчення окремих спецдисциплін у коледжі. У дидактичному відношенні підготовка курсових робіт суміщається з контролем знань і створює заключний етап циклу вивчення блоку навчальних дисциплін.

Курсова робота – один з видів індивідуальної роботи студентів навчально-дослідного, творчого чи проектно-конструкторського характеру, який має на меті не лише поглиблення, узагальнення і закріплення знань з навчальної дисципліни, а й застосування їх при вирішенні конкретного фахового завдання і формування вмінь самостійно працювати з навчальною та науковою літературою, комп'ютерною технікою, лабораторним обладнанням, використовуючи сучасні інформаційні засоби та технології.

На цьому етапі широко застосовуються Інтернет-ресурси, які надають доступ до інформації, якої немає в традиційних джерелах, а також сприяють обміну фаховою інформацією. На «хмарних» сервісах розміщені методичні рекомендації щодо написання дослідної роботи

Практична підготовка студентів є невід'ємною складовою освітньо-професійної підготовки фахівців, у процесі якої закладаються базовий досвід професійної діяльності, практичні уміння та навички, професійні якості особистості майбутнього фахівця.

Види практик, їх мета, тривалість, термін проведення визначаються на основі наскрізної програми практики, яка розроблена викладачами циклової комісії. Згідно наскрізної складається програма практики та методичні рекомендації, які визначаються основними положеннями освітньо-кваліфікаційної характеристики фахівця і складена відповідно до освітньо-професійної програми, навчального плану підготовки молодших спеціалістів та вимог Міністерства освіти і науки України щодо практики студентів.

Виробнича практика у коледжі на окремих спеціальностях, може мати поділ на технологічну та переддипломну. Така практика проводиться на

випускному курсі терміном чотири-п'ять тижнів, у різних семестрах.

Підставою виконання студентами програми виробничого навчання є розроблені графіки проведення цих практик, методичні рекомендації щодо проходження виробничої практики та зразки оформлення щоденників-звітів в електронному вигляді на «хмарних» сервісах. Крім цього студенти неодноразово звертаються за консультацією до викладачів, які є керівниками практики. Консультації можна отримати через веб-сайт, «хмару» чи Skype викладача, оскільки бази практик, зазвичай, знаходяться у різних районах чи навіть областях.

Завершальним етапом навчання студентів є дипломна робота – самостійна науково-дослідницька кваліфікаційна робота, що синтезує підсумок теоретичної та практичної підготовки за відповідною спеціальністю і є формою контролю набутих студентом у процесі навчання знань, умінь та навичок, які необхідні для виконання професійних обов'язків, передбачених їх освітньо-кваліфікаційними характеристиками.

Вона містить матеріали зібрані під час проходження виробничих практик на базі підприємства і виконується під керівництвом найбільш досвідчених викладачів циклової комісії.

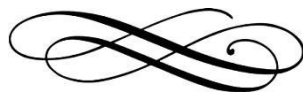
Отже, застосування хмарних технологій в освіті привело до появи нового покоління інформаційних освітніх технологій. Інформаційні технології базуються на системі теорій, ідей, засобів і методів організації навчальної діяльності для ефективного вирішення проблем, що охоплюють усі аспекти засвоєння знань і формування практичних навичок. Інформаційні технології спонукають до постійної самоосвіти, а сам процес навчання дає можливість відчувати практичні результати.

Головним завданням коледжу є підготовка молоді до сучасного життя, тобто набуття нею необхідних компетентностей, а одним із засобів є інтеграція знань з навчальних дисциплін у практичні навички. Інформаційні технології навчання закладають нові умови діяльності студентів, є діючою моделлю

активізації їх інтелектуальної роботи, зобов'язують до використання різноманітних видів самостійної роботи, що має великий вплив на формування особистості майбутнього фахівця.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Спірін О. М. Критерії і показники якості інформаційно-комунікаційних технологій навчання/ О. М. Спірін// Інформаційні технології і засоби навчання. – 2013. – №1 (33). [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журналу: <http://journal.iitta.gov.ua>.
2. Офіційний сайт національного проекту «Відкритий світ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.educom.ua>
3. Гриб'юк О. О. Перспективи впровадження хмарних технологій в освіті [Електронний ресурс].
4. Литвинова С. Хмарно орієнтовані технології у сучасній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://virt-ikt.blogspot.com>.
5. Самолова І. А. Хмарні технології в освіті (загальна характеристика). [Електронна презентація]. – Режим доступу: <https://docs.google.com>.



УДК 373.1

*Петрук Ганна Миколаївна*

*викладач програмування та інформаційних дисциплін*

*ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»*

### МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСІВ GOOGLE ПІД ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДИСЦИПЛІН

*Анотація.* У статті розглядається методика використання сервісів Google у навчальному закладі для формування у студентів професійних компетентностей, необхідних сучасному спеціалісту.

**Ключові слова:** інформаційно-комунікаційні технології, сервіси Google, хмарні технології, особистісно-орієнтоване навчання.

*The article examines the method of using Google services in an educational institution to form students with the professional competences required by a modern specialist.*

**Keywords:** information and communication technologies, Google services, cloud technologies, person-oriented learning.

Сучасна система освіти в Україні спрямована на створення належних умов для розвитку інтелектуальної та духовної культури, здібностей та талантів підростаючого покоління. Інформатизація освітньої галузі визначає необхідність широкого застосовування інформаційно-комунікаційних технологій в навчальному процесі.

Учасники освітнього процесу користуються мобільними телефонами, планшетами та іншими гаджетами, проводять багато часу за спілкуванням або іграх у соціальних мережах, не усвідомлюючи, що можливості використання даних сучасних засобів варіативніші.

Саме тому перед педагогами виникає завдання – забезпечити навчально-виховний процес якісними електронним засобами навчання, які можна було б використовувати як під час занять, так і знаходячись поза межами навчального закладу. У зв'язку з тим, що викладачі мають незначний досвід використання мережевих сервісів у навчальній діяльності, виникає необхідність отримання нових теоретичних знань щодо новітніх інформаційно-комунікаційних технологій, хмарних технологій та соціальних сервісів, зокрема Google-сервісів.

**Хмарна технологія** – це технологія, яка надає користувачам Інтернету доступ до комп'ютерних ресурсів сервера і використання програмного забезпечення як онлайн-сервісу, тобто якщо, є підключення до Інтернету то можна виконувати складні обчислення, опрацьовувати дані використовуючи

потужності віддаленого сервера.

Технологія хмарних обчислень і реалізована на її основі освітня платформа дозволяють максимально ефективно використовувати наявні програмно-апаратні ресурси навчального закладу, а студенти дістають можливість застосовувати на практиці найсучасніші комп'ютерні технології.

Більшість з сервісів Google – веб-додатки, які вимагають від користувача тільки наявності браузера, в якому вони працюють, і інтернет-підключення. Це дозволяє використовувати дані в будь-якій точці планети і не бути прив'язаним до одного комп'ютера.

Документи, таблиці, презентації Google – це програми, за допомогою яких можна створювати файли, зберігати їх на Google-диску і спільно працювати над ними в режимі реального часу. Більшість функцій редакторів доступні навіть без підключення до Інтернету.

Найпопулярніші сервіси Google представлені на рис.1.



Рис.1. Найпопулярніші сервіси Google

**Gmail** – поштовий клієнт, який дозволяє обмінюватись миттєвими повідомленнями, голосовим та відеочатом, має мобільний доступ, а також захист від вірусів та спаму.

**Google Drive (Google Диск)** – хмарне середовище, що дозволяє зберігати файли на своєму дисковому просторі та мати доступ до файлів в Інтернеті з власного комп'ютера або з мобільного пристрою.

**Google Docs** – текстовий документ, який можна використовувати як електронний робочий лист, в який можна вставляти інтерактивні фрагменти, посилання на зовнішні ресурси, публікувати на сайті, блозі або соціальній мережі. Працювати в документах Google можна як і індивідуально, так і колективно.

**Blogger** – сервіс, що дозволяє користувачу створювати власну сторінку в мережі Інтернет, створює умови для спілкування між людьми, об'єднаними спільними інтересами.

**Google Calendar** – сервіс, що дозволяє планувати зустрічі та справи. Користувач може задавати час зустрічі, встановлювати нагадування, а також надсилати запрошення іншим користувачам через електронну пошту.

**Google Translate** – сервіс, що дозволяє автоматично перекладати слова, фрази, тексти, використовуючи власне програмне забезпечення.

**Youtube** – сервіс, що надає послуги з відеохостингу, дозволяє користувачам завантажувати, переглядати та коментувати відеозаписи. Активні користувачі даного сервісу створюють власні канали.

Представлені сервісами Google он-лайн та оф-лайн матеріали дозволяють користувачу перевіряти правильність виконаних вправ, не покидаючи простору, застосовувати найрізноманітніші енциклопедичні та довідникові видання, діставатися до носіїв мови, незважаючи на відстань і час. Надзвичайно важливим є також те, що користувач може опрацювати навчальний матеріал у відповідному на його розсуд темпі та режимі.

Отже, використання продуктів компанії *Google* для сприяє формуванню у студентів здібностей до використання комп'ютерної техніки, роботи з інформацією, а також поетапному формуванню професійних компетентностей, необхідних сучасному спеціалісту. На мою думку, використання *Google*



технологій, що вимагає впровадження інноваційних підходів і новітніх інформаційних ресурсів, може збагатити процес навчання. Компетентне використання інформаційних продуктів *Google* всіма учасниками навчально-виховного процесу надає можливість підвищити рівень пізнавальної активності студентів, а також бути потужним мотиваційним інструментом для підтримки та сприяння особистісно-орієнтованого навчання і самовдосконалення студентів.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вукіна Н.В. Критичне мислення: як цьому навчати. / Н.В.Вукіна, Н.П.Дементієвська, І.М.Сущенко [науково-методичний посібник]/ За ред. О.І.Пометун.- Харків.-2007.-190с.
2. Калініна Л.М., Носкова М.В. Google-сервіси для вчителя. Перші кроки новачка / Л.М. Калініна, М.В. Носкова: [Навчальний посібник]. - Львів, ЗУКЦ, 2013. - 182с.: іл. ISBN 978-617-655-098-3
3. Носенко Т.І. Використання соціального сервісу Google групи в навчально-педагогічній діяльності/ Т.І. Носенко // Інформаційні технології в освіті.- №6.- 2010.- С. 97-100
4. Продукты Google [Електронний ресурс] // – Режим дост.: <http://www.google.com.ua/intl/ru/about/products>



УДК 004:378.14

*Юпаткіна Наталія Ярославівна*

*ВСП «Рівненський коледж НУБіП України»*

### ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ СЕРВІСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ АНКЕТНИХ (ТЕСТОВИХ) ФОРМ

*Анотація.* У роботі розглянуто перспективи використання «хмарних сервісів» для створення інтернет-опитувальників у освітньому процесі.

*Проаналізовано переваги та недоліки хмарного сервісу Google. Наведено приклад створення анкети на базі сервісу Google Forms.*

**Ключові слова:** *хмарні сервіси; освітній процес; інформаційно-комунікаційні технології; хмарні сервіси Google; сервіс Google Forms.*

**Abstract.** *The prospects for the use of "cloud services" for creating Internet questionnaires in the educational process are considered in the paper. The advantages and disadvantages of cloud service Google are analyzed. An example of creating a questionnaire based on Google Forms is given.*

**Keywords:** *cloud services; educational process; information and communication technologies; cloud services google; Google Forms service.*

**Вступ.** Сервіси на основі хмарної технології активно розвиваються й інтегруються до різних соціальних сфер життя від бізнесу до освіти. Тому, актуальними залишається їх використання і у навчальному процесі.

Хмарні сервіси надають нові способи навчання, формують уміння та навички до самостійного навчання, спільної взаємодії студентів та викладачів, отримання якісних знань, незалежно від місця знаходження студента. Студенти вищих навчальних закладах I-II рівнів акредитації є особливою категорією, яка характеризується високим освітнім рівнем, соціальною активністю, готовністю до самовизначення та соціального становлення. Саме вони використовують набуті знання, цінності та досвід у виборі майбутньої професії.

За теперішніх умов організації навчального процесу, що передбачають систематичний контроль знань, виникає потреба в автоматизації процесу контролю знань. Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що комп'ютерне тестування – ефективний спосіб перевірки рівня знань.

Хмарні технології, окрім навчання, дозволяють організувати опитування та тестування, зокрема, вступне тестування, яке дозволяє визначити рівень навчальних досягнень на початок вивчення дисципліни, підсумкове тестування – виявлення оцінки й знань студентів з метою підсумкового контролю та

порівняти результати з вступним.

**Матеріали та методи.** Збирання матеріалу щодо проведення тестового online-контролю проводилось шляхом опитування викладачів коледжу, вивченням методології проведення тестування (анкетування) серед студентів та електронних ресурсів через мережу Інтернет. Під час викладу матеріалу використовувалися власні знання, які накопичилися у власному досвіді викладання дисциплін, та знання досвідчених викладачів.

Інтенсифікація навчального процесу стимулює до пошуку нових підходів у викладанні дисциплін, створенню нового та застосуванні готового програмного забезпечення для підтримки навчального процесу на високому рівні.

В результаті аналізу використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в освіті, було зроблено висновки, що популярними в управлінні навчальним процесом у навчальних закладах є хмарні сервіси.

Використання хмарних сервісів в освіті мають ряд переваг:

- значна економія коштів на придбання програмного забезпечення. Хмарні сервіси враховують ці всі витрати і користувачі сплачують лише за використання мережі;

- зменшення потреби в приміщеннях спеціального призначення. Використання сервісів доступне кожному і в будь-якому місці. Для цього необхідно лише мати доступ до мережі Internet;

- зберігаються усі резервні копії на базі хмарних обчислень. Все, що розташовано в хмарі захищено і збережено в будь-якому випадку;

- виконання великої кількості видів навчальної роботи, контролю і оцінювання знань студентів (online);

- безрекламна, антивірусна, анти-хакерська безпека та відкритість і доступність освітнього середовища для викладачів і студентів.

Разом з тим використання хмарних технологій пов'язане з рядом проблем. А саме:

- потрібен постійний доступ до мережі Internet. В іншому разі робота з

«хмарними технологіями» неможлива;

- жоден сервіс хмарних технологій не може забезпечити повну конфіденційність циркулюючих в мережі повідомлень і даних;

- немає змоги відновити втрачені дані у випадку зупинення постачання послуг з боку провайдера з певних причин;

- що стосується програмного забезпечення, то можливість використання лише тих програм, які заздалегідь встановленні;

- якщо захист даних не налаштовано на досить високому рівні, то в разі спроби проникнення зловмисника, йому буде доступна велика частина опрацьовуваних матеріалів.

Незалежно від недоліків, використання хмарних сервісів значно розширює можливості роботи для викладачів та студентів, оскільки в будь який час можна скористатися вільним доступом до раніше збережених матеріалів та документів; використати без додаткового завантаження на комп'ютер відео-, аудіо- файли безпосередньо з мережі Internet; реалізувати проведення он-лайн занять, лабораторних робіт, практичних робіт, он-лайн конференцій, он-лайн семінарів.

Одним з важливих елементів навчального процесу є діагностика знань студентів, а також виявлення їх інтересів. Сучасний студент – Інтернет-загартований студент. А сучасний викладач завжди має йти на крок попереду. Тому онлайн-тестування на сьогодні це необхідність «йти в ногу» з сучасними технологіями. До найбільш популярних технологій відносять: хмарні сервіси (Google, SkyDrive та ін.), онлайн технології створення тестів (Test Online, Майстер тест, співтовариство взаємодопомоги вчителів та ін.)

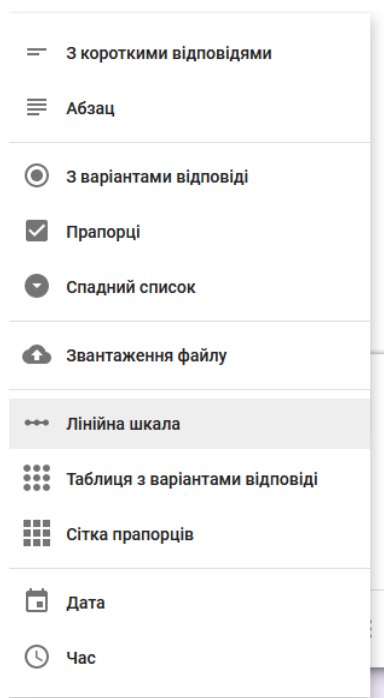
Щоб створити опитування за допомогою хмарних сервісів, потрібно спочатку вибрати потрібний сервіс та зареєструватись на ньому. Зареєструвавшись на Sky Drive або Google Drive, одразу відкриється вікно з власним сховищем, де можна зберігати будь-які дані і при необхідності їх відкривати або завантажувати на комп'ютер, підключений до мережі Internet.

Google Форми – це зручний інструмент, за допомогою якого можна легко і швидко планувати, складати опитування, анкети, тести та вікторини, а також збирати іншу інформацію. Посилання для заповнення форми (для відповідей на запитання тесту, анкети тощо) можна вислати по електронній пошті, а можна вбудувати форму у сайт або блог.

Google Форма дає широкий спектр можливостей використання, в навчальному та науковому процесі та полегшує роботу при підготовці завдань: зникають паперові версії питань (дані про опитування можуть зберігатися в електронному вигляді).

Форма Google – це інструмент, за допомогою якого можна створювати анкети, тести, проводити різноманітні опитування, вікторини, онлайн конкурси.

В опитувальниках, створених за допомогою Google Forms, є ряд переваг, а саме: можливість додавати до запитань та варіантів відповідей як зображення так і відео. Також передбачено різні варіанти відповідей: від звичайного вибору серед запропонованих до введення до оцінювання за шкалою, введення короткої відповіді, тощо.



*Рис.1 Типи варіантів відповідей при створенні опитъувальника за допомогою сервісу Google Forms*

Прикладом тесту, створеного за допомогою сервісу Google Forms є анкетування, яке щорічно проводиться на відділенні, з метою визначення рівня складності вивчення окремих дисциплін.

**Анкета IV курс**  
студента відділення програмування IV курсу

1. Оцініть навчальні дисципліни з позиції складності

|                    | Соціологія               | Конструювання ПЗ         | ІЗВП                     | Програмування мовою асемблера |
|--------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|-------------------------------|
| дуже легкі         | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |
| достатньо легкі    | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |
| середня складність | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |
| достатньо складні  | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |
| складні            | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |

2. Оцініть навчальні дисципліни з позиції доступності навчального матеріалу (підручники, лекційний матеріал, методичні рекомендації, тощо друковане)

|                            | Соціологія               | Конструювання ПЗ         | ІЗВП                     | Програмування мовою асемблера |
|----------------------------|--------------------------|--------------------------|--------------------------|-------------------------------|
| немає доступних матеріалів | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |
| деякі матеріали доступні   | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/> | <input type="checkbox"/>      |

Рис.2. Приклад тесту, створеного за допомогою сервісу Google Forms

Особливістю сервісу є те, що заповнення запропонованих форм вся інформація в автоматичному режимі акумулюється в спеціальних таблицях і обробляється, що дає змогу отримати звіт із відповідними діаграмами. Це полегшує роботу педагога і дозволяє скоротити час для обробки даних та їх систематизації.

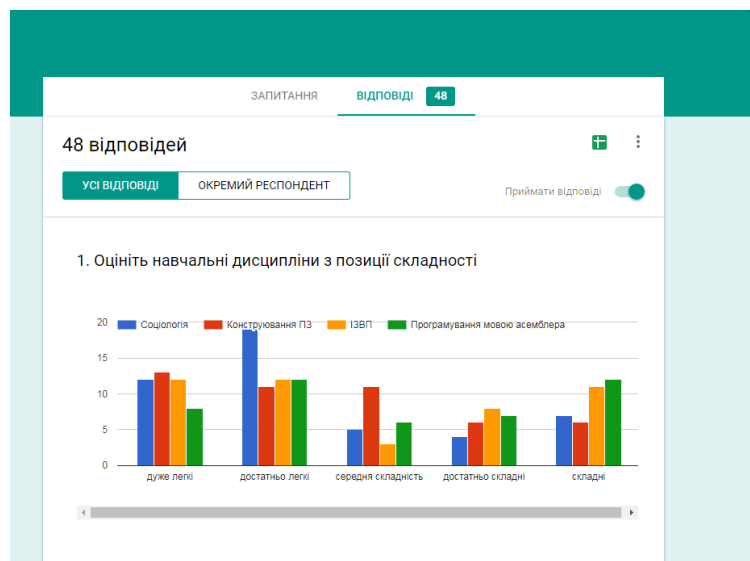


Рис. 3. Аналіз результатів тестування у вигляді діаграми

Google Форми застосовують не тільки для міні-опитувань і голосувань, але

й у великих дослідженнях, де кількість питань може обчислюватися десятками.

Розповсюдивши посилання на опитування, студент чи учень бачить перед собою вікно, в якому потрібно дати тільки відповіді на запитання. Опитування можна проводити анонімно. Відповівши на всі запитання, потрібно натиснути кнопку «Відправити».

Створений файл буде зберігатись в хмарному сховищі до якого можна буде звернутись в будь-який момент. Забезпечення конфіденційності і миттєве отримання результатів в єдиному файлі є величезною перевагою.

**Висновки.** Широкий спектр онлайн сервісів надає можливість організовувати різноплановий контроль знань. Google Форма дає змогу викладачам забезпечити швидке створення тестів та анкет. Адже за допомогою цієї програми можна зробити тестові завдання більш вдало та якісно. Можливість завантажити програму на телефон або планшет дає змогу створювати форми будь-де, ділитися з студентами або перевіряти завдання.

Отже, тести (анкети) створені за допомогою хмарних сервісів обов'язково знайдуть своє місце як у традиційній системі навчання, так і в системі самоосвіти.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світлана Литвинова Хмарно орієнтовані технології у сучасній освіті [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://virt-ikt.blogspot.com>
2. Світлана Коноваленко Хмарні сервіси в освітньому процесі студентів технологічних коледжів.// Інформаційні технології і засоби навчання, 2017, Том 58, №2., с.88
3. Дмитро Лукаш Мандруючи у хмарах. Тестування та опитування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ito.vspu.net/>
4. Валерій Гриценко Огляд онлайн систем контролю знань / Новітні комп'ютерні технології // Науковий журнал. Том XII. Випуск «Хмарні технології в освіті» 2014 с. 182





Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Актуальні питання сучасної науки»: Зб. наук. праць. - Бережани, 2017. - Вип. 2. - 274 с.

Враховуючи свободу наукової творчості, редколегія приймає до друку публікації та статті тих авторів, думки яких не в усьому поділяє. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань, достовірність матеріалів несуть автори публікацій. Передрук і відтворення опублікованих у збірнику матеріалів будь-яким способом дозволяється тільки при посиланні на збірник наукових праць **«Актуальні питання сучасної науки»**.

Редакційна колегія залишає за собою право редагувати та скорочувати текст.

*Матеріали подаються в авторській редакції.*

*Адреса оргкомітету:*

47501, Тернопільська обл., м. Бережани, вул. Сонячна, 4 (к. 312),  
тел. 0977498848

Матеріали конференції розміщені на сайті: <http://www.batk.zzz.com.ua>

Редактор: У. Т. Дудка

Формат 60×84 1/8.  
Ум. друк. арк. 17,125  
47501, Тернопільська обл.,  
м. Бережани, вул. Сонячна, 4



